

รายงานการวิจัย

เรื่อง

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อกับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์
The Product Development Process through Faith with Economic Value

โดย

ผศ.ดร.อภิพัทธ์ วิศิษฐ์ใจงาม

นายดำรงค์ มหนิธิวงศ์

นายจุมพต อ่อนทรวง

ผศ.สุทัศน์ อาสนาชัย

นายจิรพจน์ ขวัญคง

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761171

รายงานการวิจัย

เรื่อง

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อกับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์

The Product Development Process through Faith with Economic Value

โดย

ผศ.ดร.อภิพัทธ์ วิศิษฐ์ใจงาม

นายดำรงค์ มหนิธิวงศ์

นายจุมพต อ่อนทรวง

ผศ.สุทัศน์ อาสนาชัย

นายจิรพจน์ ขวัญคง

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761171

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Product Development Process through Faith with Economic Value

By

Asst. Prof. Dr. Abhiphat Wisitchai-ngam

Mr. Damrong Mahanithiwong

Mr. Chumphot Onsuang

Asst. Prof. Suthas Arsanachai

Mr. Chiraphot Khwankhong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Buddhachinaraj Buddhist College

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761171

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อกับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์
ผู้วิจัย: ผศ. ดร. อภิพัทธ์ วิศิษฐ์ใจงาม, นายดำรงค์ มหนิธิวงศ์, นายจุมพิต
 อ่อนทรวง, ผศ.สุทัศน์ อาสนาชัย, นายจิรพจน์ ขวัญคง
ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
ปีงบประมาณ: ๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ศึกษาปัญหา ๑) ศึกษาความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ๒) ศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ๓) ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่าง (Cluster of Sampling) ได้แก่ กลุ่มตัวแทนผู้พัฒนากระบวนการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรม ซึ่งเลือกโดยวิธีสุ่มแบบพิเศษเจาะจง จังหวัดละ ๘ คน จาก ๓ จังหวัด ภาคเหนือตอนล่าง คือ จังหวัดพิษณุโลก, จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์ รวมเป็น ๒๔ คน ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อซึ่งสามารถแบ่งได้ ๔ ประการโดยประมาณดังนี้ ๑) เชื่อและศรัทธาในความงดงาม ตามแบบพุทธลักษณะ ๓๒ ประการ ๒) เชื่อและศรัทธาว่าเป็นพระพุทธรูปที่พระยาสิทธิและเทวดาร่วมสร้าง ๓)เชื่อและศรัทธาว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีพระพุทธานุภาพ อิทธิปาฏิหาริย์ ป้องกันภัยอันตรายและอธิษฐานจิตที่ดี ที่ตนเองปรารถนาได้จริง ๔) เชื่อและศรัทธาในการถวายเครื่องแก้บนชนิดต่างๆเป็นการสำนึกถึงพระพุทธานุภาพที่คุ้มครองเป็นต้น

ประเภทของคนที่มีความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช พบว่ามี ๓ ประเภท ๑) พระราชามหากษัตริย์ ๒) พระภิกษุในพระพุทธศาสนา ๓) สามัญชนคนธรรมดา เชื่อและศรัทธาในความงดงาม ตามแบบพุทธลักษณะ ๓๒ ประการ ส่วนการศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มตามหลักทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ของ เดวิด ริคาร์โดที่ได้รับการอ้างอิงอยู่เสมอ อัดัมสมิธ และ ริคาร์โด ได้อธิบายว่า “อุปสงค์; Demand” และ “อุปทาน; Supply” คือ ปัจจัยที่กำหนดราคาตลาด หรือ “มูลค่าที่เป็นเงิน; Money value” ของสินค้าและบริการทุกชนิดในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเป็นต้น

ผลการวิจัยพบว่า มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ (Economic value added) ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชและพระเครื่องเป็นต้นได้แยกเป็น ๒ ประเภทคือ ประเภทแรกยังคงอนุรักษ์พิธีพุทธาภิเษกหรือพิธีมหาพุทธาภิเษกเสาร์ ๕ นับว่าเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์(Economic value added) ส่วนประเภทที่สองคืองานศิลปะก๊อค่าความเชื่อบวกกับศิลปะ (The Belief and Creative Arts) เป็นเครื่องมือในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์และ ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อขององค์จำลองหลวงพ่พระพุทธรชินราช จังหวัดพิษณุโลก, ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและทางความเชื่อประเภทวัตถุเคารพ องค์หลวงพ่พุทธ

ชินราชที่สร้างเป็นองค์พระพุทธรูปขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก และขนาดพระเครื่องติดสร้อยคอ (พระเครื่อง) เป็นต้น ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มคัดเลือกเอาไว้ ๕ ช่วง แต่เป็นการสุ่มไม่เรียงลำดับรุ่นและปี พ.ศ. ที่สร้าง ดังกล่าวแล้วข้างต้น

ดังนั้นการวิเคราะห์ของผู้วิจัยได้แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทแรก กระบวนการพัฒนา พระบูชา พระเครื่องที่เป็นรูปจำลองขององค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราชยังคงอนุรักษ์พิธีพุทธาภิเษก หรือมหาพุทธาภิเษกเสาร์ ๕ ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของรูปแบบคือต้องมีขี้มูเรื่อนแก้วครอบองค์พระ ส่วนประเภทที่สอง กระบวนการพัฒนา พระบูชา รูปจำลองขององค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราชจากวัสดุอื่นๆ ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของรูปแบบเดิมทุกประการ แต่จะไม่นิยมจัดพิธีพุทธาภิเษกใดๆ เพราะผู้สร้างเชื่อในพุทธศิลป์ บวกกับความคิดสร้างสรรค์ (Creative conceptual) กระบวนการสร้างความรู้ **องค์ความรู้** ในด้านการสร้างพระพุทธรูปและ พระเครื่องที่เป็นรูปจำลองขององค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช เช่นการสร้างพระ ๑ องค์ ได้รับทราบมวลสาร หรือผงที่เป็นมงคล หว่าน ๑๐๘ ชนิด พิธีกรรมมหาพุทธาภิเษกเสาร์ ๕ ต้องมีเกจิ ผู้เชี่ยวชาญทางดาราศาสตร์ จันทรคติ แล้วคอยจับเวลาว่าเสาร์ ๕ จะมาบรรจบเป็น วัน เดือน ปี พ.ศ. อะไรเป็นต้น **ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วม** พบว่า ถ้าเป็นพิธีมหาพุทธาภิเษกเสาร์ ๕ จัดเพื่อพระบูชา พระเครื่อง พบว่ามีการแจ้งเป็นวัตถุประสงค์ไว้ในใบปลิว แผ่นพับ ป้ายโฆษณา ขนาดเล็ก กลางหรือใหญ่ว่า รายได้จากการจัดพิธีนั้นๆ จักได้นำไปใช้ในงานอะไร เช่น วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช เป็นต้น

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนา, ผลลัพธ์ทางความเชื่อ, มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์

Research Title: The Product Development Process through Faith with Economic Value

Researchers: Asst. Prof. Dr. Abhiphat Wisitchai-ngam, Mr. Damrong Mahanithiwong, Mr. Chumphot Onsuang, Asst. Prof. Suthas Arsanachai, Mr. Chiraphot Khwankhong

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhachinaraj Buddhist College

Fiscal Year: 2561 / 2018

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objective of the research was to study the problems; 1) study the beliefs of the reverend The Phra Buddhachinnaraj and cultural products or beliefs. 2) study the economic value added of cultural products or beliefs. 3) study the process of developing cultural products or belief products. The research team randomly selected the provinces that are outstanding about the problems in this research; those are 3 provinces as Phitsanulok, Sukhothai, and Uttaradit from 9 provinces, Lower Northern region1, namely Phitsanulok, Tak, Sukhothai, Phetchabun, Uttaradit (and Lower Northern region 2, namely Nakhon Sawan, Kamphaeng Phet, Phichit. Uthai Thani. (There are not randomly selected).

Sample group selected b) Cluster of Sampling group was representative group who developed cultural product production process selected by the special random sampling method, each of 8 people from 3 provinces in the lower northern region, Phitsanulok province, Sukhothai province and Uttaradit province, a total of 24 people. The research results found that the beliefs in the Reverend Luang Por Buddha Chinnaraj image can be divided into 4 approximate terms as follows: 1) Believe or devote in its beauty according to the Buddha's 32 characteristics. 2) Believe or devote that the Buddha was created by Phraya Li Tai and angels. 3) Believe or devote that it is a holy Buddha image. The Buddha image is powerful support, miracle, prevent danger and pray or vow to ask what is good that you can really get. 4) Believe or devote in offering different types of votive offerings is an appreciation of the power of protection, blessing, prosperity etc. The types of people who believe in the Reverend Luang Por Buddha Chinnaraj are divided into 3 types: 1)

King, Great King 2) The monks in Buddhism 3) ordinary people; ordinary people believe and believe in beauty according to the Buddha's 32 characteristics. The study of the economic value added of cultural products or beliefs. The researchers used the value-added analysis based on the economic theory of **David Ricardo**, which has always been referenced. Adam Smith and Ricardo explained that "demand" and "supply" are factors, which determine the market price or "monetary value" of all goods and services for a certain period of time etc.

The result of the research showed that 24 informants' commenting that study the economic value added of cultural products or beliefs of the Reverend Luang Por Phra Buddha Chinnarat Image and cultural products or beliefs containing amulets Phitsanulok Province etc. Data analysis process the process of developing products culturally and objectively respectful of beliefs. Luang Por Phra Buddha Chinnarat created a large, medium, small, and large Buddha image, necklace amulets etc. The researcher was randomly selected for 5 periods, but it was random, not sorted, model and year, created as mentioned above.

Therefore, the researcher's analysis was divided into two categories, namely the first type; the process of developing the Buddha amulet that was a model of the Buddha image of Luang Por Phra Buddha Chinnarat, the Puttha Phisek ceremony was preserved, or Maha Phuttha Phisek Sat 5 still retains the uniqueness of the form, that is, there must be Ruen Kaew arch covering the Buddha image. The second type the development process of worshipping a replica of Lord Buddha Chinnarat from other materials Retains the uniqueness of the original form in all respects but will not be popular to organize any Putthaphisek ceremony because the creator believes in Buddhism Combined with creative conceptual, **the process of creating knowledge**, in the creation of Buddha images and the amulet is a model of the Buddha image. Such the creation of a Buddha image what has been known or a powder that is auspicious sowing 108 kinds of rituals as Maha Phutthaphisek 5th Saturday must have a master of lunar astronomy and keep timing that Saturday 5 what day, month, year, and so on, etc. As for **the participation process**, it was found that if it was the Maha Phutthaphisek ceremony on Saturday, 5 was organized for the amulet worship, it was found that the purpose was notified in the leaflet, pamphlet, billboard, small, medium or large ads though. The income from the ceremony will be used in what work, such as repairing the Buddhist College, Monk Buddhachinnarat etc.

Keywords: Development Process, Faith Products, Economic Value

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ประกอบไป ด้วย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นำโดยท่านเจ้าคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร. (พระมหาสุทิตย์ อาภากร) ผู้อำนวยการ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้อนุมัติงบประมาณในการดำเนินการวิจัย กราบขอบคุณท่านเจ้าคุณ พระราชรัตนสุธี, ดร. ผู้อำนวยการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ขอขอบคุณคณะผู้วิจัยทุกรูปทุกท่านที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษา ขอขอบคุณ รศ. บุญรักษา ตันท์เจริญรัตน์ ข้าราชการบำนาญ มหาลัษราชภัฏพิบูลสงคราม และประธานกรรมการฝ่าย การศึกษาและประชาสัมพันธ์ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก, รศ.ดร. สุทธิชัย ยังสุข อาจารย์ประจำ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และผศ.ดร. รัชนี มุข แจ้ง อาจารย์ประจำวิชาภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจเศรษฐศาสตร์และการสื่อสารรัฐ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่เป็นผู้แนะนำรูปแบบการทำวิจัย จนทำให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง กราบขอบคุณนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกรูปทุก ท่าน ที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ตลอดจนถึงที่ร่วมในการทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและประสบการณ์พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ ในด้านการให้ แนะนำ ข้อมูล ความรู้และแนวทาง ในการพัฒนาการผลิตภัณฑทางความเชื่อ จนทำให้การวิจัยในครั้งนี้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และสำเร็จไปด้วยดี

หากคุณงามความดีที่จะพึงเกิดขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ขอยกให้เป็นปฏิการคุณแก่ทุกท่านที่ กล่าวมา ตลอดทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ องค์กร คณะบุคคล และส่วนบุคคลตลอดบิดา มารดาครูอาจารย์ต่างๆ ไฉน ที่นี้ด้วย

ผศ.ดร. อภิพัทธ์ วิศิษฎ์ใจงาม และคณะ

๑๑ กันยายน ๒๕๖๓

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	.....ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	.....ค
กิตติกรรมประกาศ.....	.....จ
สารบัญ.....	.....ฉ
สารบัญตาราง.....	.....ช
สารบัญแผนภาพ.....	.....ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	.....ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	.....๑
๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย.....	.....๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	.....๑๐
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	.....๑๐
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	.....๑๐
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	.....๑๔
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	.....๑๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	.....๑๖
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจแบบสร้างสรรค์ แบบธัมมิกสังคมนิยม องค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรมกับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์.....	.....๑๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในพุทธานุภาพของพระพุทธชินราช.....	.....๓๖
๒.๓ แนวคิด การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์และกระบวนการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อจังหวัดพิษณุโลก, จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์.....	.....๗๙
๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับอภินิหารย์ ปาฏิหาริย์ ความอยู่ยงคงกระพันและ หลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ.....	.....๘๙
๒.๕ เอกสารเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐๑
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๑๗

บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๑๘
๓.๑	รูปแบบการวิจัย.....	๑๑๘
๓.๒	พื้นที่วิจัยและกลุ่มประชากร.....	๑๑๘
๓.๓	เครื่องมือการวิจัย.....	๑๒๐
๓.๔	การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย.....	๑๒๒
บทที่ ๔	ผลการวิจัย.....	๑๒๓
๔.๑	ศึกษาความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อพระพุทธรชินราชและผลิตภัณฑ์ ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ.....	๑๒๓
๔.๒	ศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม หรือทางความเชื่อ.....	๑๔๓
๔.๓	ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม หรือทางความเชื่อ.....	๑๗๐
๔.๔	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๙๒
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๒๐๐
๕.๑	สรุปผลการวิจัย.....	๒๐๑
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย.....	๒๐๕
๕.๓	ข้อเสนอแนะ.....	๒๐๗
บรรณานุกรม.....		๒๐๙
ภาคผนวก.....		๒๒๐
	ผนวก ก แบบสัมภาษณ์งานวิจัย.....	๒๒๒
	ผนวก ข หนังสือรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....	๒๒๘
	ผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุดิบประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการและผลที่ได้รับของโครงการ.....	๒๓๑
	ผนวก ง รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย.....	๒๓๕
	ผนวก จ แบบสรุปโครงการ.....	๒๖๓
	ผนวก ฉ รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๒๖๙
ประวัติผู้วิจัย.....		๒๗๓

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ ตัวอย่าง ตารางพุทธาภิเษกสร้างมูลค่าเพิ่ม	๘๔
๒.๒ เปรียบเทียบ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ของผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภทวัตถุเคารพ ที่ทำจากไม้สัก จากวัสดุอื่น ๆ จังหวัดพิษณุโลก.....	๘๖
๒.๓ เปรียบเทียบ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ของผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภทบายศรีของอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.....	๘๖
๒.๔ เปรียบเทียบ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ของผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ของตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย.....	๘๗
๒.๕ เปรียบเทียบ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ของผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภทเครื่องปั้นดินเผา อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย.....	๘๗
๒.๖ เปรียบเทียบ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ของผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ของอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี.....	๘๙
๔.๑ เปรียบเทียบองค์ความรู้ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “ความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูป”	๑๓๐
๔.๒ เปรียบเทียบองค์ความรู้ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อประเภท “การถวายละคร”	๑๓๔
๔.๓ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง พระพุทธรูปชินราช รุ่น ๒๕๖๐.....	๑๕๒
๔.๔ “กระบวนการมีส่วนร่วม”แสดงแบบตารางพระพุทธรูปชินราช รุ่นจักรพรรดิมาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕.....	๑๕๘
๔.๕ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง พระพุทธรูปชินราช รุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕.....	๑๖๒
๔.๖ “กระบวนการมีส่วนร่วม”แสดงแบบตารางพระพุทธรูปชินราชรุ่นมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐.....	๑๖๖
๔.๗ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง พระพุทธรูปชินราช รุ่นสมโภชพระพุทธรูปชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐).....	๑๖๙
๔.๘ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตารางแสดงรวม ประเภท “พระเครื่องรูปแบบจำลององค์หลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูป” รุ่นต่างๆ (ไม่เรียงลำดับรุ่น).....	๑๗๐

๔.๙	การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ด้วยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อประเภท “พระพุทธชินราชจำลองหล่อด้วยโลหะประกอบติดกับใบโพธิ์”.....	๑๗๕
๔.๑๐	“กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง ประเภท “รูปจำลององค์หลวงพ่อบุญรอดพระชินราช”.....	๑๗๖
๔.๑๑	การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ด้วยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “ใบทองสอด บายศรีปากชามโบราณ”.....	๑๗๘
๔.๑๒	“กระบวนการมีส่วนร่วม”แสดงแบบตารางประเภท “ใบทองสอดบายศรีปากชามโบราณ”.....	๑๗๙
๔.๑๓	การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ด้วยกระบวนการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “เครื่องปั้นดินเผาทำโพธิ์”.....	๑๘๐
๔.๑๔	“กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง ประเภทเครื่องปั้นดินเผา ทำโพธิ์.....	๑๘๑
๔.๑๕	การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ด้วยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “ข้าวตอกพระร่วง”.....	๑๘๓
๔.๑๖	“กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง ประเภท ข้าวตอกพระร่วง.....	๑๘๔
๔.๑๗	การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ด้วยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “การแกะเก้าอี้ โซว์ฟา รากไม้”.....	๑๘๖
๔.๑๘	“กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง ประเภท “การแกะเก้าอี้ โซว์ฟารากไม้....	๑๘๗
๔.๑๙	การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ด้วยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “แร่เหล็กน้ำพี้” “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากเหล็กน้ำพี้” อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี.....	๑๙๑
๔.๒๐	“กระบวนการมีส่วนร่วม”แสดงแบบตารางที่ได้รับจากการกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “แร่เหล็กน้ำพี้”.....	๑๙๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

หน้า

๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย..... ๑๑๗

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่

หน้า

๒.๑ แสดงสร้อยข้อมือโหล่น้ำพี เศรษฐีเงินล้าน.....	..๗๙

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) “...เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและมีอิทธิพลต่อแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ต่อเนื่องมาโดยตลอด จนถึงปัจจุบัน เดวิด ริคาร์โด (ค.ศ. ๑๗๗๒-๑๘๒๓) ; (พ.ศ. ๒๓๑๕-๒๓๖๖) ถึงแม้ว่า ทฤษฎีต่างๆ ที่เขาเสนอไว้ในหนังสือชื่อ “The Principles of Political Economy & Taxation” (ค.ศ. ๑๘๑๗) การตัดสินใจเป็น “นักเศรษฐศาสตร์” ของเดวิด ริคาร์โดเกิดจากการที่ได้ อ่านหนังสือ “The Wealth of Nations” ของ อัดัมสมิธ เมื่อปี ค.ศ. ๑๗๙๙ (พ.ศ. ๒๓๔๒) ขณะที่มียายุได้ ๒๗ ปี หนังสือเล่มนี้ได้พิมพ์ออกมาครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๗๗๖ (พ.ศ. ๒๓๑๙) ก่อนเดวิด ริคาร์โดเกิด ๔ ปี ริคาร์โด เกิดในกรุงลอนดอนเมื่อปี ค.ศ. ๑๗๗๒ (พ.ศ. ๒๓๑๕ สมัยกรุงธนบุรี) เป็นบุตรชายของนายหน้าค้าหุ้นชาวยิวเชื้อสายสเปน หรือ โปรตุเกส ซึ่งอพยพมาจากฮอลแลนด์ งานอาชีพของบิดาได้ผูกพันเขาไว้กับธุรกิจหลักทรัพย์มาตั้งแต่ต้นและได้รับการศึกษาที่เน้นหนักไปในทางธุรกิจ ทั้งที่ในอังกฤษและฮอลแลนด์ ด้วยความที่มีสติปัญญาอันเฉียบแหลม ริคาร์โดประสบความสำเร็จอย่างสูงจากธุรกิจดังกล่าว จนกระทั่งร่ำรวยมากตั้งแต่มียายุเพียง ๒๕ ปี แนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของเดวิด ริคาร์โดที่ได้รับการอ้างอิงอยู่เสมอประกอบด้วย (๑) ทฤษฎีราคา หรือทฤษฎีว่าด้วยมูลค่า (theory of price/value) (๒) ทฤษฎีว่าด้วยวิภาษรายได้ (income distribution theory) โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ ทฤษฎีค่าเช่า (theory of rent) (๓) ทฤษฎีว่าด้วยต้นทุนเปรียบเทียบ (theory of comparative cost) ในการค้าระหว่างประเทศและ (๔) ทฤษฎีว่าด้วยผลตอบแทนลดน้อยถอยลง (the law of diminishing returns) อัดัมสมิธ และ ริคาร์โด ได้อธิบายว่า “อุปสงค์” และ “อุปทาน” คือ ปัจจัยที่กำหนดราคาตลาด หรือ “มูลค่าที่เป็นเงิน” ของสินค้าและบริการทุกชนิดในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่สำหรับปัจจัยถาวรที่กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนสินค้าๆ ก็คือ “ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิต” สินค้าอื่นๆ เป็นสำคัญ ส่วนแรงงานที่ใช้ในการผลิตก็คือ “ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิต” และมูลค่าของแรงงานดังกล่าวก็คือ มูลค่าของสินค้าที่ผลิตขึ้นมา นั่นเอง...”^๑

ยีน-บาติสเตซ (Jean-Baptiste Say) อ้างใน ดร. วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, เบื้องต้นแรกของเศรษฐศาสตร์ ได้กล่าวด้วยทฤษฎีและแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ ว่า “...เศรษฐศาสตร์แบ่งออกเป็นทฤษฎีว่าด้วยการผลิตกรรม ทฤษฎีว่าด้วยวิภาษกรรม และทฤษฎีว่าด้วยบริโภครกรรม ซึ่งทำให้ขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์มีมิติที่ชัดเจนขึ้นและได้อธิบายอย่างชัดเจนว่า ระบบเศรษฐกิจประกอบด้วย ภาคเกษตรกรรม, ภาคอุตสาหกรรม และภาคพาณิชยกรรม ซึ่งเป็นแหล่งที่สร้าง “โอกาส

---

^๑วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, เบื้องต้นของเศรษฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิริยะ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๔๙-๕๕.

ทรัพย์” ของชาติบ้านเมือง โดยภาคเศรษฐกิจทั้ง ๓ ดังกล่าวนี้นี้มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน...เป็นต้น”^๒

ชาญณรงค์ บัวแย้มแสง ได้นิยามความหมายไว้ในบทความชื่อ “วิชาเศรษฐศาสตร์; (Economics)” คือ “...วิชาที่ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีไม่จำกัด โดยมุ่งหมายให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด คำว่า “เศรษฐศาสตร์” (Economics) เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า “Oikonomikos” (Oikos = บ้าน + nomos = การดูแลจัดการ) ซึ่งแปลว่าการบริหารจัดการของครัวเรือน คำว่า “เศรษฐศาสตร์” นั้น มีขอบเขตกว้างกว่ารากศัพท์เดิมมาก ถ้าพิจารณาคำว่าเศรษฐศาสตร์จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ หมายถึง วิชาว่าด้วยการผลิต จำหน่ายจ่ายแจกและการบริโภคใช้สอยสิ่งต่างๆ ของชุมชน...เป็นต้น”^๓ และชาญณรงค์ บัวแย้มแสง ยังได้นิยามความหมายเกี่ยวกับ แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ว่า “...มีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว นักปราชญ์สมัยโบราณพยายามสอดแทรกแนวความคิดและกฎเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์ปะปนอยู่ในหลักปรัชญา ศาสนา ศีลธรรมและหลักปกครอง แต่ความคิดเหล่านี้ยังไม่ถือเป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ เช่น แนวคิดเรื่องการแบ่งงานกันทำของเพลโต (Plato) แนวคิดเรื่องความมั่งคั่ง ของอริสโตเติล (Aristotle) เป็นต้น...” และได้ยกประวัติศาสตร์ของนักเศรษฐศาสตร์ว่า “...ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ได้มีนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษบุคคลแรกที่วางรากฐานวิชาเศรษฐศาสตร์ คือ อัดัม สมิธ (Adam Smith) ได้เขียนตำราทางเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของโลก ซึ่งมีชื่อค่อนข้างยาวว่า “...An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations” หรือเรียกสั้นๆว่า “The Wealth Nations” (ความมั่งคั่งแห่งชาติ) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ.๑๗๗๖ โดยเสนอความคิดว่า “...รัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศควรเข้าแทรกแซงการผลิตและการค้าให้น้อยที่สุด โดยยินยอมให้เป็นภาระหน้าที่ของเอกชน ทั้งนี้เป็นการสะท้อนถึงแนวความคิดแบบเสรีนิยมหรือส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบเสรี จากหนังสือของอัดัม สมิธ ดังกล่าวถือเป็นตำราทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญเล่มแรกของโลก และตัวเขาได้รับการยกย่องให้เป็น “บิดาแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์” ในสมัยต่อมา อัดัม สมิธ บิดาแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์เนื่องจากว่า ทศณะและข้อเขียนของอัดัม สมิธ ได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากต่อวิชาเศรษฐศาสตร์ แต่ภายหลังแนวคิดเรื่องนโยบายเสรีนิยมได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำขนานใหญ่ในช่วงปี ๑๙๓๐ ได้ส่งผลให้ความเชื่อที่มีต่อความสามารถของกลไกตลาดลดลงมาก ทั้งนี้เพราะเกิดการว่างงานอย่างมากและติดต่อกันเป็นเวลานาน โดยที่นโยบายเสรีนิยมไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ กลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เกิดลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยคาร์ล มาร์กซ์ (Carl Marx) เป็นผู้ประกาศลัทธินี้ Das Kapital เป็นหนังสือสำคัญของคาร์ล มาร์กซ์ กล่าวถึงวิธีการขูดรีดของนายทุนจากกรรมกร และแนวคิดเรื่องการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกันและแบ่งผลประโยชน์อย่างเสมอภาค แล้วได้เปรียบเทียบแนวคิดของอัดัม สมิธ ที่ว่ารัฐควรลดบทบาทหรือลดการแทรกแซงทางเศรษฐกิจลง แต่ความคิดของ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes

^๒ เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว, หน้า ๔๑.

^๓ ชาญณรงค์ บัวแย้มแสง, หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://sagehouse.iget web.com>, [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑].

, ๑๙๕๔) กลับเห็นว่า รัฐควรมีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งปรัชญาทางความคิดของทั้งสองต่างกันแต่ก็มีเหตุผลและมีความสำคัญอย่างทัดเทียมกัน...”^๔ เป็นต้น

ชาญณรงค์ ได้เล่าเพิ่มเติมถึงนักเศรษฐศาสตร์ คนไทยว่า “...รุ่นบุกเบิกที่เรียนวิชาเศรษฐศาสตร์จากต่างประเทศเท่าที่มีการกล่าวถึงในเอกสารมีเพียงไม่กี่ท่าน ท่านหนึ่งคือ กรมหมื่นสรรพวิไลยนรบดีฯ (พระนามเดิมพระองค์เจ้าดิถิลกนพรัตน์) พระโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาสำเร็จปริญญาเอกจากประเทศเยอรมนี ในปี พ.ศ.๒๔๕๐ ทรงเขียนวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิตในเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจการเกษตรของไทย ท่านทรงรับราชการเพียง ๕ ปี ก็สิ้นพระชนม์ด้วยพระชนมายุเพียง ๒๘ พรรษา ส่วนบุคคลสำคัญในกลุ่มบุกเบิกการเผยแพร่วิชาเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทยคือ พระยาสุรียานุวัตร (เกิด บุนนาค) ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งที่สำคัญคือ เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ท่านเป็นผู้เรียบเรียงและพิมพ์ตำราทางเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของไทยเป็นต้น...” เล่มที่ ๑ ชื่อ “ทรัพย์ศาสตร์” ในปี พ.ศ.๒๔๕๔ ในการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ระยะแรกยังไม่มีผู้สอนที่จบเศรษฐศาสตร์โดยตรงอาศัยผู้สอนที่จบการศึกษาด้านกฎหมายจากฝรั่งเศส เวลานั้นอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ทำงานเป็นล่ามภาษาฝรั่งเศสอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เล่มที่ ๒ แขนงของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้แก่ การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ จำแนกตามเนื้อหาได้ ๒ สาขา คือ เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics) และเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomics) ๑) เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics) เป็นแขนงของวิชาเศรษฐศาสตร์ที่ศึกษาถึงปัญหาและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของสังคมในระดับหน่วยย่อยเป็นสำคัญ มุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ดำเนินกิจกรรมต่างๆในระบบเศรษฐกิจ ด้านพฤติกรรมของตลาดและกลไกราคา บางครั้งเรียกทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาคว่า ทฤษฎีราคา (Price Theory) ๒) เศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomics) เน้นศึกษาเรื่องราวหรือ กิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวมหรือระดับประเทศ เช่น การบริหารงบประมาณแผ่นดินประจำปี ปัญหาเงินเฟ้อ และรายได้ประชาชาติ เป็นต้น บางครั้งเรียกทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคว่า ทฤษฎีรายได้ประชาชาติ ในปัจจุบันนี้ นักวิชาการนิยมศึกษาเศรษฐศาสตร์จุลภาคและมหภาคควบคู่กัน เล่มที่ ๓ หน่วยเศรษฐกิจและปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เป็นการให้ความรู้ว่ามีบทบาทในด้านเศรษฐกิจคือผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหน่วยเศรษฐกิจ แบ่งออกเป็น ๓ หน่วย (๑) หน่วยครัวเรือน (Household) มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเบื้องต้น เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ครัวเรือนเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมการผลิตและการบริโภค โดยผลิตสิ่งที่สมาชิกของครอบครัวมีความจำเป็นและมีความต้องการที่จะบริโภค (๒) หน่วยธุรกิจ (Firm) คือ บุคคลหรือองค์การที่มีบทบาทในการผลิตและบริการสินค้า เพื่อแสวงหาผลกำไรและสนองความต้องการและความพึงพอใจของผู้คนในสังคม เช่น บริษัทห้างร้านต่างๆ (๓) รัฐบาล (Government Agency) มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ โดยมุ่งประโยชน์แก่ประชาชนเป็นเป้าหมายหลัก จะผลิตอย่างไร : โดยใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด (how to produce) ผลิตอะไร: จำนวนเท่าใด ปัญหาต่อมาคือจะเลือกใช้เทคนิคการผลิตอย่างไรจึงจะทำให้การผลิตสินค้าและบริการนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือมีต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำที่สุด โดยให้ได้ผลผลิตตามที่ต้องการคำว่า ประสิทธิภาพ (ต้นทุนการผลิต

^๔ เรื่องเดียวกัน อ่างแล้ว

ต่อหน่วยต่ำที่สุด) หมายถึง ผลิตภัณฑ์และบริการให้ได้จำนวนหน่วยของผลผลิตตามที่ต้องการ โดยใช้ทรัพยากร หรือปัจจัยการผลิตให้น้อยที่สุด ผลิตภัณฑ์และบริการให้ได้จำนวนหน่วยของผลผลิตมากที่สุด ภายใต้ต้นทุนการผลิต จำนวนหนึ่ง ซึ่งถ้าเป็นไปในลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังกล่าวจะถือว่าเป็นการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ผลิตเพื่อใคร: จะกระจายสินค้าบริการไปให้ใคร (for whom to produce) บริหารอย่างไร: ปัญหาสุดท้ายคือ สินค้าและบริการที่ผลิตขึ้น มาได้แล้วนั้นจะจำหน่ายแจกหรือกระจายไปยังบุคคลต่างๆในสังคมอย่างไร (ให้แก่ใคร จำนวนเท่าใด) จึงจะเหมาะสมและเกิดความยุติธรรม เพื่อแต่ละบุคคลจะได้ประโยชน์สูงสุดจากสินค้าและบริการนั้น เล่มที่ ๔ ระบบเศรษฐกิจของโลกในปัจจุบัน...”^๕ เป็นต้น

“...คำว่า เศรษฐกิจ (economy) เป็นเรื่องของความพยายามในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (economic activities) ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการผลิต (production) การบริโภค (consumption) หรือ การจำหน่ายแจกสินค้าและบริการ (distribution) ทั้งนี้เพราะทุกสังคมในโลกต่างประสบกับปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจร่วมกัน นั่นคือ ความไม่สมดุลระหว่างทรัพยากรที่จะใช้ในการผลิตสินค้าและบริการซึ่งมีอยู่จำกัดกับความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีอยู่ไม่จำกัดระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆทั่วโลกสามารถแบ่งออกเป็น ๔ ระบบใหญ่ๆ ดังนี้ ๑) ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือทุนนิยม (Laissez-Faire or Capitalism) ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้เสรีภาพแก่ภาคเอกชนในการเลือกดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน สามารถเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เศรษฐกิจทรัพย์สินต่างๆที่ตนหามาได้ มีเสรีภาพในการประกอบธุรกิจ รวมทั้งการเลือกอุปโภคบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ แต่ทว่าเสรีภาพดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย กล่าวคือการดำเนินการใดๆจะต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลอื่น ใช้ระบบของการแข่งขันโดยมีราคาและระบบตลาดเป็นกลไกสำคัญในการจัดสรรทรัพยากร โดยรัฐบาลจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จะมีหน้าที่เพียงการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและการป้องกันประเทศ ข้อดีของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เอกชนมีเสรีภาพในการเลือกตัดสินใจดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามที่ตนถนัด กำไรและการมีระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นแรงจูงใจทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเนื่องจากความสามารถที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลโดยพื้นฐาน ทำให้ความสามารถในการหารายได้ไม่เท่ากัน ผู้ที่มีความสามารถสูงกว่าจะเป็นผู้ได้เปรียบ เป็นต้น ๒) ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ (Communism) ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือทุนนิยม ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์รัฐบาลเป็นเจ้าของทรัพยากรต่างๆ รวมทั้งปัจจัยการผลิตทุกชนิด เอกชนไม่มีกรรมสิทธิ์ ตลอดจนเสรีภาพที่จะเลือกใช้ ปัจจัยการผลิตได้ รัฐบาลเป็นผู้ประกอบการและทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากรต่างๆ หน่วยธุรกิจและครัวเรือน จะผลิตและบริโภคตามคำสั่งของรัฐ กลไกราคาไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจกระทำโดยรัฐบาล กล่าวคือรัฐบาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจว่าทรัพยากรต่างๆที่มีอยู่ควรจะนำมาผลิตสินค้าและบริการอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร การตัดสินใจ

^๕ เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว

มักจะทำอยู่ในรูปของการวางแผนแบบบังคับจากส่วนกลาง (central planning) โดยคำนึงถึงสวัสดิการ ของสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญโดยสรุประบบเศรษฐกิจแบบนี้จะมีลักษณะเด่นอยู่ที่การรวมอำนาจทุกอย่างไว้ที่ส่วนกลางรัฐบาลจะเป็นผู้วางแผนแต่เพียงผู้เดียวเอกชนมีหน้าที่เพียงแต่ทำตามคำสั่งของทางการ เท่านั้น ข้อดีของระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ จุดเด่นของระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ก็คือ เป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางฐานะและรายได้ของบุคคลในสังคม ภายใต้ระบบเศรษฐกิจนี้เอกชนจะทำการผลิตและ บริโภคตามคำสั่งของรัฐ ผลผลิตที่ผลิตขึ้นมาจะถูกนำส่งเข้าส่วนกลาง และรัฐจะเป็นผู้จัดสรรหรือแบ่งปัน สินค้าและบริการดังกล่าวให้ประชาชนแต่ละคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีการได้เปรียบเสียเปรียบ ข้อเสียของระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ ประชาชนไม่มีเสรีภาพที่จะผลิตหรือบริโภคอะไรได้ตามใจ ถูกบังคับหรือสั่งการจากรัฐ สินค้ามีคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากผู้ผลิตขาดแรงจูงใจ เป็นต้น ๓) ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (Socialism) ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะใกล้เคียงกับระบบเศรษฐกิจ แบบคอมมิวนิสต์ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมรัฐจะเป็นผู้ครอบครองทรัพยากรการผลิตพื้นฐาน ไว้เกือบทั้งหมด และเป็นผู้วางแผนเศรษฐกิจ กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาพื้นฐาน กิจกรรมหลักที่มี ความสำคัญต่อเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ เช่น ธุรกิจธนาคาร อุตสาหกรรมเหมืองแร่ ป่าไม้ น้ำมัน กิจกรรมสาธารณูปโภค และสาธารณูปการต่างๆ ฯลฯ รัฐจะเป็นผู้เข้ามาดำเนินการเอง อย่างไรก็ตาม รัฐยังให้เสรีภาพแก่ประชาชนบ้างพอสมควร ๔) ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy) ระบบเศรษฐกิจแบบผสมเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม กับระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม กล่าวคือ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบผสมทั้งรัฐบาลและเอกชนต่างมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ปัจจัยการผลิตมีทั้งส่วนที่เป็นของรัฐบาลและเอกชน ในส่วนที่เป็นแบบทุนนิยม คือ เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินบางอย่าง มีเสรีภาพในการเลือกผลิตหรือบริโภค ใช้ระบบของการแข่งขัน กลไกราคาเข้ามาทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากร ส่วนที่เป็นแบบสังคมนิยม คือ รัฐบาลเข้ามาควบคุมหรือเข้ามาดำเนินการที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เช่น กิจกรรมสาธารณูปโภค อุตสาหกรรมหลัก และอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ต้องมีการลงทุนมากเพราะหาเอกชนลงทุนได้ยาก เนื่องจากเป็นกิจการที่ต้อง เสี่ยงกับการขาดทุนหรือไม่คุ้มกับการลงทุน เป็นต้น...”^๖

การศึกษา “กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อกับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ (The Product Development Process through Faith with Economic Value) ได้แก่กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อของ “องค์จำลองหลวงพ่อบุญชูราช” ประจำวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งเรียกว่า “พระบูชา และ พระเครื่อง” เพื่อจะทราบ โดยผ่านกระบวนการพัฒนา และมูลค่าตลอดการสร้างมูลค่าเพิ่ม ทางเศรษฐศาสตร์ แก่ชุมชนตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดใกล้เคียง ตลอดถึงประเทศไทยเป็นจำนวน หลายแสนล้านต่อปี เพราะประเทศไทยเราซึ่งเป็นอารยธรรม (Civilization’s sources) หรือเป็นแหล่งวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน สังคม ตลอดถึงประเทศชาติจะดำเนินไปได้โดยยากยิ่ง ถ้าประเทศใดๆไม่มีทุนทางวัฒนธรรม ดังสาระสำคัญของบทความ ที่เขียนโดย ดร. ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว มี

^๖ เรื่องเดียวกัน อ่างแล้ว

สารัตถะว่าทุนทางวัฒนธรรมมีการฝังตัวอยู่ในตัวสินค้าทางวัฒนธรรม ซึ่งมีทั้งสินค้าทางวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (Intangible culture) และสินค้าทางวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ (Tangible culture)

รังสรรค์ ณะพรพันธ์ มองว่า ทุนทางวัฒนธรรม คือ “...ทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้เรียกว่าทุนวัฒนธรรม ก็คือทุนการเงิน ทุนบริการ ที่มีความสำคัญในระบบทุนนิยมโลกปัจจุบัน ที่มีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมที่สื่อถึงนัยทางวัฒนธรรม ที่เรียกว่า อุตสาหกรรมสินค้าวัฒนธรรม ที่ผลิตสินค้าวัฒนธรรม (Cultural Product) และบริการที่มีวัฒนธรรมฝังตัวอยู่ในสินค้าและบริการนั้นๆ ในขณะที่นักรัฐศาสตร์อีกท่านหนึ่ง คือ ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องทุนวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงในแง่ของการทำให้วัฒนธรรมเป็นทุนเป็นสินค้าและบริการ แต่ที่แตกต่างจากแนวคิดของ รังสรรค์ ณะพรพันธ์ ก็คือจุดเน้นในการให้ความสำคัญกับเรื่องของวัฒนธรรมเป็นหลัก เรื่องสินค้าและบริการคือเรื่องรอง ชัยอนันต์ มองว่า วัฒนธรรมคือทุน (Cultural as Capital) ซึ่งเมื่อวัฒนธรรมตัวนี้มีลักษณะเป็นทุนแล้ว ก็มีสิ่งที่เรียกว่า โกดังหรือคลังเก็บวัฒนธรรม (cultural satchel) เพื่อรักษาคุณค่า และความมั่งคั่งในทางวัฒนธรรมเอาไว้ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับทุนเดิมหรือมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทุนหลักของสังคม ซึ่งแนวคิดของชัยอนันต์ ก็คือว่า การทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า ไม่ใช่เพียงแค่ทำให้สินค้า มีราคามีรายได้ทางเศรษฐกิจ เพราะนั่นเท่ากับเป็นการที่วัฒนธรรมกลายเป็นผู้ถูกกระทำ (Passive) วัฒนธรรมมีบทบาทเป็นแค่พระรองจากสินค้า ดังนั้นจึงมีแนวความคิดที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะสามารถทำให้วัฒนธรรมได้มีการปรับบทบาทจากผู้ถูกกระทำ ให้เป็นฝ่ายกระทำ มีบทบาทในเชิงรุกมากขึ้นและเป็นการกระทำ การรุก ที่ไม่สูญเสียเอกลักษณ์ และกลายสภาพเป็นแค่สินค้าและบริการเท่านั้น แต่ให้วัฒนธรรมสามารถดำรงอยู่และเป็นทุนทางสังคม ซึ่งจะเป็หนทางสำคัญในการรักษารากเหง้าและธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม โดยไม่ต้องสร้างใหม่หรือปลูกฝังใหม่ ภายใต้กระบวนการทางเศรษฐกิจที่เข้ามาทำลายเค้าเดิมของมันในสังคมอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นหากจะจำแนกจริงๆแล้ว คำว่าทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในปัจจุบัน น่าจะมีอยู่ ๒ สาย คือสายเศรษฐศาสตร์การเมือง และสายวัฒนธรรมชุมชน ที่มองในเชิงของระบบเศรษฐกิจ การค้าขาย โดยเอารายได้เป็นตัวตั้ง อะไรที่นำจะขายก็เอามาขายได้ทั้งหมดรวมทั้งวัฒนธรรม และการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม Cultural Industry ทั้งผลิตภัณฑ์ที่เป็นสินค้าและการท่องเที่ยว ที่ประเทศในยุโรปและเอเชียหลายประเทศก็ดำเนินกิจกรรมโดยใช้แนวความคิดนี้ ในขณะที่นักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยาและนักวิชาการที่เคลื่อนไหวเช่น อาจารย์ อานันท์ มอญทุนวัฒนธรรม /ทุนทางสังคม เป็นเรื่องของพื้นที่ทางวัฒนธรรม พื้นที่ทางอำนาจเพื่อเป็นเวทีให้ชุมชนมีวิถีชีวิตและการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความยั่งยืน เป็นการเสริมสร้างพลังของประชาสังคมและ การสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน...” เป็นต้น^๗ และ **ต้นตาวัน พันดาว** ให้ความเห็นว่า “...แนวความคิดหนึ่งที่น่าจะนำมาวิเคราะห์เรื่องของทุนทางวัฒนธรรมก็คือ แนวความคิดเรื่องระบบวัตถุ (System of Object) การบริโภคนิยม (Consumer Society)

^๗ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทุนวัฒนธรรมและโอกาสทางธุรกิจ Creative Economy, Cultural Capital and Business Opportunity, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_11/pdf/aw4.pdf, [๒๓ กันยายน ๒๕๖๑].

และสัญญะทางเศรษฐกิจ-การเมือง (Political Economy of Sign) ของ Jean Baudrillard นักมานุษยวิทยาสาย Postmodern ที่พูดถึง สินค้าและบริการ ที่มีนัยทางวัฒนธรรมแฝงฝังอยู่ในตัวสินค้าและบริการนั้น ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องทางวัฒนธรรม ทั้งการบริโภค พฤติกรรมความคิด ความเชื่อ ค่านิยม เขามองว่าการทำความเข้าใจการบริโภคในปัจจุบัน ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utility) หรือทฤษฎีความพึงพอใจ (Pleasure) แต่ควรทำความเข้าใจในเรื่องของการสร้างคุณค่าและความหมายแก่วัตถุที่เรียกว่า การบริโภคเชิงสัญญะ ของการสื่อความหมายและสร้างความแตกต่างของมนุษย์ในสังคมซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ได้นำไปสู่การบริโภค

อย่างไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ Baudrillard ได้แบ่งตรรกะของการบริโภค (Logic of Consumption) ออกเป็น ๔ ประเภทคือ ๑) ตรรกวิทยาเชิงหน้าที่ของการใช้ (A Functional Logic of Use Value) เป็นตรรกวิทยาเชิงปฏิบัติของวัตถุหรือเป็น Logic of Utility ๒) ตรรกวิทยาเชิงเศรษฐศาสตร์ของมูลค่าการแลกเปลี่ยน (An Economic Logic of Exchange Value) ซึ่งก็คือตรรกวิทยาเชิงเปรียบเทียบ (Equivalence หรือ Logic of Market) ๓) ตรรกวิทยาของการแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ (A Logic of Symbolic Exchange) ซึ่งก็คือตรรกวิทยาของความหมายหลายนัย Ambivalence หรือ Logic of Gift ๔) ตรรกวิทยาของค่าเชิงสัญญะ (A Logic of Sign Value) ซึ่งก็คือตรรกวิทยาของความแตกต่าง (Difference) หรือ Logic of Status^๕

Baudrillard มองว่า “...ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ทำให้พรมแดนที่กั้นและแบ่งประเภทระบบคุณค่าที่ต่างกันอย่างชัดเจน เริ่มจางลง และสูญหายไป ในที่สุด ทำให้เกิดกระบวนการที่ทำให้ทุกสรรพสิ่งของประเทศ กลายเป็นสินค้าที่แลกเปลี่ยนกันได้ (Commodisation) ในระบบทุนนิยม การแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์จึงถูกเคลื่อนย้ายมาสู่มูลค่า การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ ในระบบทุนนิยมที่ Baudrillard เชื่อว่าแนวความคิดเรื่องการบริโภค (Consumption) สินค้าและบริการ เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการตามธรรมชาติ และสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดหรือสร้างขึ้นมาจากระบบทุนนิยม ภายใต้ภาพของการตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจ บนภาพลวงตาของการแสวงหาความสุข (Hedonistic illusion) ความต้องการจึงเป็นการทำงานของวาทกรรมภายใต้ระบบทุนนิยม ซึ่งถูกทำให้มีความน่าเชื่อถือ (The Concept of Need is Consecration) โดยสิ่งเหล่านี้มีเป้าหมายที่แท้จริงก็เพื่อรักษาระบบทุนนิยม ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายกว้างขวาง ดังนั้นทฤษฎีของ มาร์ช ที่พูดถึงเรื่องอรรถประโยชน์และความพึงพอใจในการบริโภค จึงไม่สามารถอธิบายและเข้าใจสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันได้ Baudrillard เห็นด้วยกับแนวความคิดของมาร์ช ในประเด็นของระบบทุนนิยม คือกระบวนการที่ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้า (Commodisation) ที่ต้องการกำหนดมูลค่าของการแลกเปลี่ยน (Exchange Value) ที่มีเงินตราเป็นสื่อกลางเป็นมาตรฐานและกำหนดคุณค่าของสินค้าในระบบและทำให้ภาพของความเป็นแรงงานมนุษย์ที่แฝงอยู่ทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต เลือนหายไป มูลค่าจึงเกิดจากตัวสินค้าเอง (Value Seems Inherent in Commodities, Natural to them as thing) ทำให้ทุกอย่างอยู่ภายใต้สิ่งที่มาร์ช เรียกว่าเป็นความหลงใหลในตัวสินค้า (Commodity Fetishism) ซึ่งทำให้มนุษย์ต้องกลายเป็นทาสของสิ่งที่ตัวเองสร้างขึ้น สังคมทุนนิยม ในทฤษฎีของ Baudrillard

^๕ต้นตาวัน พันดาว, แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับ ทุนทางวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://tontawanpandow.blogspot.com/๒๐๑๐/๐๔/concept.html>, [๒๓ กันยายน ๒๕๖๑].

ซึ่งเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับมูลค่าในการแลกเปลี่ยน มากกว่ามูลค่าของการใช้สอย (Use Value) ของมาร์ช ซึ่งถือว่าเป็นมูลค่าที่แท้จริงเป็นแหล่งอ้างอิงเบื้องต้นที่อยู่เบื้องหลังคุณค่าของวัตถุที่มนุษย์ผลิตขึ้น มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมกว่า โดยที่ Baudrillard บอกว่า ความพยายามที่จะหวนกลับไปอ้างอิงให้ความสำคัญกับมูลค่าในการใช้สอย เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะมันเป็นเรื่องเรื่องที่คลุมเครือของมนุษย์ เพราะในตัวมนุษย์เองก็ยังไม่รู้ว่าเป็นความต้องการที่แท้จริงตามธรรมชาติ ของตนเองหรือไม่ ในเมื่อสังคมปัจจุบัน ความต้องการบริโภคสินค้านั้นเป็นรหัสหมายที่สังคม(ทุนนิยม) กำหนดขึ้นมาเอง โดยเฉพาะการบริโภคที่ถูกกระตุ้น จากสื่อการโฆษณาจะไม่สามารถกลับไปค้นหาแหล่งอ้างอิง (Alibi) ใดๆได้ การบริโภคสำหรับ Baudrillard จึงเปลี่ยนจากการให้ความสำคัญกับมูลค่าในการใช้สอยและมูลค่าการแลกเปลี่ยนไปสู่การให้ความสำคัญกับมูลค่าเชิงสัญลักษณ์ นั่นคือสินค้าไม่มีหน้าที่ของการใช้ (ในส่วนของวัตถุ) อีกต่อไป แต่เป็นการเปลี่ยนนามิหน้าที่ให้ความหมาย ในเชิงสัญลักษณ์ โดยในความคิดของ Baudrillard แล้วสัญศาสตร์ (Semiotics) เป็นการพิจารณาถึงการสื่อความหมายหรือการสื่อสาร ของรหัสหมายของคุณค่าใดคุณค่าหนึ่ง โดยการนำสินค้าและการบริโภคสินค้า มาเป็นกระบวนการสื่อคุณค่าหรือความหมายทางวัฒนธรรม ที่ถ่ายทอดไปยังผู้บริโภคในสังคม ดังนั้นสินค้าที่เป็นตัววัตถุในปัจจุบัน จึงไม่ได้มีประโยชน์ในการใช้สอยแต่เพียงอย่างเดียวในคุณสมบัติทางธรรมชาติของมัน แต่ยังได้ถูกกำหนดให้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า หรือรหัสหมายที่แฝงอยู่ด้วย...”^๙ รัฐบาลปัจจุบัน (๒๕๖๒) ได้กำหนด นโยบายและแผน ให้มีการพัฒนาและส่งเสริมสินค้าทางวัฒนธรรม เนื่องจากสินค้านี้ดังกล่าว เปรียบเสมือนต้นน้ำในห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ในการประกอบธุรกิจและยังมีเนื้อหาทางวัฒนธรรมไปเป็นส่วนหนึ่งในกลยุทธ์ทางธุรกิจ^{๑๐}

คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษามูลเหตุที่มาและที่มาของปัญหากระบวนการพัฒนาสินค้าทางความเชื่อหรือทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อจะหาคำตอบต่อคำถามที่ว่า (What ?) อะไรคือกระบวนการการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมบ้าง? แล้วจึงมุ่งไปศึกษาสินค้าทางความเชื่อหรือทางวัฒนธรรมประเภทพระพุทธรูป พระเครื่องบูชา รูปจำลอง รูปปั้นแกะสลักเป็นต้นขององค์พระพุทธรูป ราชประจำวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (วัดใหญ่) จังหวัดพิษณุโลก โบราณสถานอันเรื่อนามซึ่งได้รับการขึ้นบัญชีเป็นมรดกโลกคือ อุทยานประวัติศาสตร์มรดกโลกจังหวัดสุโขทัยอันโดดเด่นประจำจังหวัดและหัตถกรรมที่ทำจากเหล็กน้ำพี้ อันโด่งดังและโดดเด่นประจำจังหวัดอุดรดิตถ์ ตลอดจนแสวงหาคำตอบต่อคำถามที่ว่า (Why?) ทำไมจึงต้องมีการพัฒนากระบวนการการผลิตสินค้าทางความเชื่อหรือทางวัฒนธรรม เพื่ออะไร เพื่อเป็นที่สนใจประทับใจและเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้านี้ดังกล่าวใช่หรือไม่? ถ้าหากมีการทิ้งหรือปล่อยให้ป็นธรรมชาติจะได้หรือไม่? ตลอดจนหาคำตอบต่อคำถามที่ว่า (How ?) อย่างไร คือเมื่อมีการพัฒนาสินค้าทางความเชื่อหรือทางวัฒนธรรมนั้นแล้ว มีการดำเนินการเช่นไร? อย่างไรบ้าง? ดังแนวคิดที่คล้ายคลึงหรือว่าสนับสนุนเศรษฐศาสตร์วัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

^๙Baudrillard Jean, **The Consumer Society: Myths and Structures**, London: SAGE Publication, ๑๙๙๘.

^{๑๐}รัฐบาลไทย, พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thaigov.go.th/aboutus/cabinet/detail/3>, [๒๐ กันยายน ๒๕๖๒].

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ ศึกษาความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๑.๒.๒ ศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๑.๒.๓ ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ ต้องการศึกษาปัญหาความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและพระพุทธรูปทั่วไป

๑.๓.๒ ปัญหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๑.๓.๓ ปัญหากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ของหลวงพ่พระพุทธรชินราชและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาสำรวจแบบเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการออกไปเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างจากพื้นที่ประชากร ๓ จังหวัดในภาคเหนือตอนล่าง ของประเทศไทย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา (Content scope) คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ จากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ (Second Sources) ได้แก่ วรรณคดี หนังสือ ตำราวิชาการ บทความวิชาการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมุ่งเน้น ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับ กระบวนการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อคือรูปจำลององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก กระบวนการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อเรื่องข้าวตอกพระร่วงของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย และกระบวนการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อเรื่องแร่เหล็กน้ำพี้ กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี

๑) การศึกษาปัญหากระบวนการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อคือรูปจำลององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๒) การศึกษาปัญหา กระบวนการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อเรื่องข้าวตอกพระร่วงของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

๓) ศึกษาปัญหา กระบวนการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อเรื่องแร่เหล็กน้ำพี้ กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี

๑.๔.๒ ขอบเขตพื้นที่ (Domain of Place) คณะผู้วิจัยได้สุ่มคัดเลือกจังหวัดที่มีความโดดเด่นเกี่ยวกับปัญหาในการวิจัย ครั้งนี้ คือ ๓ จังหวัด ได้แก่ พิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ จาก ๙ จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ ได้แก่ พิษณุโลก ตาม สุโขทัย เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ และภาคเหนือตอนล่าง ๒ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร อุทัยธานี^{๑๑}

๑) พื้นที่ชุมชน วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และพื้นที่อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพิษณุโลก

๒) พื้นที่ชุมชน อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย และพื้นที่เกี่ยวข้อง ชุมชนบ้านบางช้าง อำเภอสวรรคโลกอีกหนึ่งพื้นที่

๓) พื้นที่ชุมชน บ้านน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์

๑.๔.๓ ขอบเขตประชากร (Population boundary) / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ข้อมูลประชากร ได้แก่ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

(ก) ข้อมูลประชากรทั้งชายและหญิงที่บรรลุนิติภาวะแต่อายุไม่เกิน ๘๐ ปี เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากเขต ๓ จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง คือ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นประชากรตัวแทนจังหวัดภาคเหนือตอนล่างทั้งหมด

(ข) กลุ่มตัวอย่าง (Cluster of Sampling/Purposive Informants) ได้แก่ กลุ่มตัวแทนผู้พัฒนากระบวนการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ซึ่งเลือกโดยวิธีสุ่มแบบพิเศษเจาะจง จังหวัดละ ๘ รูป/คน จาก ๓ จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง คือ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์ รวมเป็น ๒๔ รูป/คน คน

๑.๔.๔ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารพิษณุโลก และชุมชนรอบวัด ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและชุมชนรอบอุทยานฯ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับแร่เหล็กน้ำพี้อุตรดิตถ์

ก. เขตจังหวัดพิษณุโลก

ผู้ให้ข้อมูลพื้นที่ชุมชน องค์หลวงพ่อพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๑) พระมหาธนศักดิ์ จินตภิวิ เลขาธุการและผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร โทร. ๐๘ ๖๖๒๑ ๕๓๙๖

๒) พระมหาสุบรรณ จนทสุวณโณ ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาสฯ

๓) พระมหาสิงห์ ปภากรโร ผู้ช่วยเลขานุการ

๔) พันเอกเทพ นันตา ไวยาวจักร วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

๕) นายประพจน์ ศรีเทศ ประธานชมรมผู้ผลิตและพัฒนากระบวนการสินค้าทางความเชื่อวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

๖) นางอโนมา ดีทรัพย์ ผู้ช่วยผู้จัดการ ศูนย์การเรียนรู้ประติมากรรมภูมิปัญญาไทย ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โทร. ๐๘ ๑๔๑๓ ๒๖๒๐

^{๑๑} สถิติทางการประเทศไทย, กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://osthailand.nic.go.th/masterplan_area/provincial%๒๐analysis%๒๐report.html, [๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๑].

๓) นางเรียม โมบาย ผู้ประกอบการร้านค้าสินค้าวัฒนธรรม ล็อกที่ ๖/๑๕ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๔) นางเล็ก สิริปริดาชัย ช่างทำพวกมาลัย ช่อดอกไม้ เครื่องบายศรีสู่ขวัญ เครื่องบูชา วัสดุดอกไม้สด บ้านเลขที่ ๒๒๐/๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โทร. ๐๘ ๖๖๐๗ ๒๙๖๑

ข. เขตจังหวัดสุโขทัย

ผู้ให้ข้อมูลพื้นที่ชุมชน เกี่ยวกับข้าวตอกพระร่วงของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

๑) นายพิษณุ ปานมี ผู้ช่วยนักโบราณคดี (ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย) โทร. ๐ ๕๕๖๙ ๗๓๑๐/๐ ๕๕๖๓ ๓๒๓๖

๒) พระครูสุมนต์ธรรมธาดา เจ้าอาวาสวัดคลองกระจง หมู่ที่ ๘ ตำบลคลองกระจง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โทร. ๐๘ ๔๑๗๘ ๒๒๙๕

๓) พระอธิการมีเดช เจ้าอาวาสวัดหนองวังวน ตำบลวังพิณพาท อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โทร. ๐-๘๕๘๗๓-๕๙๒๒

๔) พระอธิการจุมพล โกวิท เจ้าอาวาสวัดจันทโรภาส ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

๕) นายบุญส่ง ธรรมศิวานนท์ อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และไวยาวัจกรวัดโพธาราม อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

๖) นายเหล็ง จันทรฉาย เจ้าของผลิตภัณฑ์ข้าวตอกพระร่วง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

๗) ร้านประเสริฐ แอนติก ศูนย์การเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

๘) นายวิก แสงทอง ประธานสหกรณ์แกะสลักไม้ อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ค. เขตจังหวัดอุดรดิตถ์

ผู้ให้ข้อมูลพื้นที่ชุมชน เกี่ยวกับแร่เหล็กน้ำพี้ จังหวัดอุดรดิตถ์

๑) นายไวพจน์ เพ็งเป็น ประธานวิสาหกิจชุมชนเหล็กน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ โทร. ๐๘ ๗๘๔๑ ๒๐๐๕

๒) นางสาวสงกรานต์ คงถาวร พนักงานร้านจำหน่ายวิสาหกิจชุมชนเหล็กน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ โทร. ๐๘ ๗๘๔๑ ๒๐๐๕

๓) พระบัญญัติ สุนตจิตโต พระวิปัสสนาจารย์ประจำวัดน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ โทร. ๐-๙๓๓๑๔-๖๑๖๗

๔) พระยงยุทธ อนาคตโย วัดมหาธาตุพิชัย ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์ โทร. ๐๘ ๒๑๗๑ ๗๖๙๔

๕) พระอธิการอิทธิพล วรปณฺโญ เจ้าอาวาสวัดห้วยโป่ง ตำบลหาดจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์

๖) พระครูวิโรฒศาสตร์ประดิษฐ์ วัดโพธิ์ชัยศรี ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี

๗) พระครูอภัยพัฒนารักษ์ เจ้าคณะตำบลน้ำพี้ อำเภอน้ำพี้ จังหวัดอุดรธานี

๘) พระอธิการประทีป อภิปัญญา (แสงเทียน) เจ้าอาวาสวัดไฟใหญ่ ตำบลป่าไคร้ อำเภอมือ จังหวัดอุดรธานี

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา (Duration of Times)

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย คือ ระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๕๙ วันที่สิ้นสุด ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

เศรษฐศาสตร์วัฒนธรรม (Cultural Value): รายได้มวลรวมของส่วนบุคคล,ขององค์กร, ครัวเรือนและประเทศชาติ ที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อ

กระบวนการ (process) คือ ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบ ไปสู่ผลอย่างหนึ่ง เช่น กระบวนการเจริญเติบโตของเด็ก ส่วนกรรมวิธีหรือลำดับการกระทำ ซึ่งดำเนินต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง เช่น กระบวนการเคมีเพื่อผลิตสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง หมายถึง ขั้นตอนการทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ เมื่อเป็น กระบวนการทางธุรกิจ (Business Process) จึงหมายถึง ขั้นตอนในการประกอบธุรกิจ โดยเริ่มตั้งแต่การลงทุนสินทรัพย์ถาวร จนถึงการดำเนินงานเพื่อให้มีสินค้าออกสู่ท้องตลาด นำมาซึ่งรายได้ เมื่อหักค่าใช้จ่ายดำเนินการแล้ว เหลือเป็นกำไรสุทธิหรือมูลค่าเพิ่ม (Added Value)

การพัฒนา (Development) หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไปโดยมุ่งหมายว่า ลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่า ลักษณะเก่าให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น (Added Value)

ผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อ (Faith-Based Product or Cultural Product) หมายถึง สินค้าทางความเชื่อหรือผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม คือสินค้าที่เราจำเป็นต้องได้เรียกว่าเป็นประเภทวัตถุประสงค์ (Objective) เช่น งานฝีมือ งานหล่อ ปั้น แกะสลัก งานศิลปะ หัตถกรรมต่างๆ ที่สื่อออกมาถึง วัฒนธรรม ความเป็นไทยก็มี อีกอย่างหนึ่งหมายถึงเอา โบราณสถานที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าประเภท การพรรณนาเชิงคุณค่าทางนามธรรม (Conceptual Description) แต่ไม่สามารถนำอิฐหินดินปูนมาซึ่งมาตวัด แล้วจำหน่ายเป็นตัวเงินได้ แต่ทรงไว้ซึ่งคุณค่าในด้านเป็น รากเหง้า ด้านประวัติศาสตร์ และจนกระทั่งเป็นมรดกโลกซึ่งผู้รู้จัดเป็นสินค้าไม่สามารถขายตัวมรดกโลกโดยตรงแต่ เป็นรายได้เกิดจากซื้อบัตรผ่านเข้าชม การจ้างงานทำให้ชุมชนเกิดรายได้ การซื้อ บริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ยานพาหนะ จักรยานเช่ามอเตอร์ไซด์ อาหารเครื่องดื่ม ที่พัก โรงแรม รีสอร์ทเป็นต้น จนกลายเป็นรายได้มวลรวม ของชุมชน อำเภอ จังหวัด ตลอดจนทั้งเป็นรายได้ ประชาชาติ (Capital Income) หรือ GDP. (Gross Domestic Product) หรือ “ผลิตภัณฑ์มวลรวม ของประเทศ”

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อ (Faith-Based Product Development Process) ได้แก่กรรมวิธีปรับปรุง, ดัดแปลง,พัฒนาให้ผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อหรือทางวัฒนธรรมให้มี

ความเป็นอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ ที่โดดเด่น มีความนิยม น่าบริโภค ทำให้น่าเชื่อถือ มีความปลอดภัย และยั่งยืน

มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ (Added Economic Value) สินค้าจำหน่าย มีผู้บริโภคเพิ่ม หรือขายได้ราคามากขึ้นทำให้รายได้ของส่วนบุคคล,ขององค์กร,กระทรวงและประเทศชาติ ที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อหรือทางวัฒนธรรมที่ได้รับการพัฒนาแล้วเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วยและได้รับการพัฒนาแล้ว

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ได้ศึกษารับทราบความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช และรูปจำลององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๖.๒ ได้ศึกษารับทราบมูลค่าเพิ่มของสินค้าทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อ ต่อรูปจำลองของหลวงพ่พระพุทธรชินราชพิษณุโลก และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และจังหวัดอุดรดิตถ์

๑.๖.๓ ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ของรูปจำลองหลวงพ่พระพุทธรชินราช, ของผลิตภัณฑ์เรื่องข้าวตอกพระร่วง และผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อของเหล็กล้ำฟ้าอุดรดิตถ์

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อกับมูลค่าทางเศรษฐกิจ”; ศึกษาความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อบุญรอดและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม, ศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ, และศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ของหลวงพ่อบุญรอดและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจแบบสร้างสรรค์ แบบธัมมิกสังคมนิยม องค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรม กับมูลค่าทางเศรษฐกิจ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในพุทธานุภาพของพระพุทธรูป

๒.๓ แนวคิด การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อจังหวัดพิษณุโลก, จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุดรธานี

๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับบวรนิเวศน์ ปาฏิหาริย์ ความอยู่ยงคงกระพันและ หลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

๒.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจแบบสร้างสรรค์ แบบธัมมิกสังคมนิยม องค์ประกอบของ ทุนทางวัฒนธรรม กับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์

ข้อมูลปฐมภูมิ

เศรษฐกิจแบบสร้างสรรค์ แบบธัมมิกสังคมนิยม และองค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรม
เป็นต้น ซึ่งจะได้อธิบายและยกตัวอย่างเป็นลำดับ

๒.๑.๑ เศรษฐกิจแบบสร้างสรรค์

จอห์น ฮาวกินส์ ได้กล่าวว่า “...ความหมายที่ง่ายที่สุดของเศรษฐกิจสร้างสรรค์
Creative Economy คือการสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ ตามคำนิยามของเขาเอง ซึ่ง
เป็นผู้แต่งหนังสือ Creative Economy: How People Make Money from Ideas. จอห์น ฮาว
กินส์ (John Howkins) เกิดเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๑๙๔๕ ชาวอังกฤษ จบการศึกษา ด้านความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศ (BA in International Relations) มหาวิทยาลัย Keele และ AA (Dip) in Urban
Design (Architectural Association) มีชื่อเสียงด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน
อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในประเทศจีน โดยเป็นวิทยากรรับเชิญในโรงเรียนสร้างสรรค์แห่งเซี่ยงไฮ้
(Shanghai of Creativity) และ สถาบันการแสดงแห่งเซี่ยงไฮ้ Shanghai Theater Academy)
จอห์น ฮาวกินส์ (John Howkins) เผยแพร่แนวคิดด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมครั้งแรก ใน
หนังสือ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ปี ๒๐๐๑ และ “ระบบนิเวศวิทยาสร้างสรรค์: ที่ซึ่งความคิดแปรเป็น
งาน” (Creative Ecologies : Where Thinking is a Proper Job) ปี ๒๐๐๙ เศรษฐกิจสร้างสรรค์
จึงเป็นแนวคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา
การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่
เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การส่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่
ความหมายอย่างง่ายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่ง John Howkins นิยามไว้ ก็คือ “การสร้างมูลค่าที่
เกิดจากความคิดของมนุษย์” สาขาที่ผลิตที่พัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ จะเรียกว่าอุตสาหกรรม
สร้างสรรค์ (Creative Industries) ซึ่งหมายถึงกลุ่มกิจกรรมการผลิตที่ต้องพึ่งพาความคิดสร้างสรรค์
เป็นวัตถุดิบสำคัญ John Howkins ได้พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์และ
เศรษฐศาสตร์ไว้ในหนังสือของเขาว่า ทั้งความคิดสร้างสรรค์และเศรษฐกิจต่างไม่ใช่สิ่งใหม่แต่สิ่งที่ใหม่
ก็คือ การพัฒนาระดับและรูปแบบความสัมพันธ์ รวมถึงการหลอมรวมกัน และการใช้ความคิด
สร้างสรรค์ร่วมไปกับแนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์ เพื่อสร้างมูลค่าและความมั่งคั่งอันน่าทึ่งต่างหาก ที่เป็น
เรื่องแปลกใหม่น่าศึกษา...” เป็นต้น^๑

^๑ จูไรรัตน์ แสนใจรักษ์, “ทุนความคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์” Creative Capital for Creative
Economy, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐.

จอห์น ฮาวกินส์ เพิ่มเติมว่า “...นอกจากนี้ UNCTAD ยังได้ให้คำจำกัดความของอุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Industry) ว่าเป็นวงจรของการสร้างสรรค์ การผลิต และการจำหน่ายสินค้า และบริการที่มีปัจจัยหลักคือ ความคิดสร้างสรรค์และทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) UNCTAD แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ออกเป็น ๔ ประเภท ๑) ประเภทมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Cultural Heritage) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และสภาพสังคม เป็นต้น โดยแบ่งย่อยออกเป็นอีก ๒ กลุ่ม คือ (๑) กลุ่มการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional Cultural Expression) เช่น ศิลปะหัตถกรรมและงานฝีมือ (๒) กลุ่มที่ตั้งทางวัฒนธรรม (Cultural Sites) เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น ๒) ประเภทศิลปะ (Arts) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศิลปะ และวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ งานศิลปะ (Visual Arts) เช่น ภาพวาด รูปปั้น และกลุ่มศิลปะการแสดง (Performing Arts) เช่น การแสดงดนตรี การแสดงละคร ละครสัตว์ เป็นต้น ๓) ประเภทสื่อ (Media) เป็นกลุ่มสื่อผลงานสร้างสรรค์ที่สื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่ แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ (๑) งานสื่อสิ่งพิมพ์ (Publishing and Printed Media) เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ ใบปลิว เป็นต้น (๒) การกระจายเสียงทั้งทางโทรทัศน์และวิทยุ ตลอดจนงานบริหารการกระจายเสียง สถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ ที่ออกอากาศ เป็นต้น (๓) งานภาพยนตร์และวิดีโอ ทัศน งานโสตทัศน (Audiovisual) การบริการ การผลิตและจำหน่าย การให้เช่าภาพยนตร์และแถบวิดีโอ เป็นต้น ๔) งานประเภทสร้างสรรค์ แบ่งตามลักษณะของงาน (Functional Creation) เป็นกลุ่มของสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ (๑) การออกแบบ (Design) เช่น การผลิตและขายเฟอร์นิเจอร์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ อัญมณี ของเล่น เป็นต้น (๒) แฟชั่น (Fashion) เช่น การผลิตเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การขายเครื่องแต่งกายสำเร็จรูป เป็นต้น (๓) งานโฆษณา (Advertising) เช่น การดำเนินงานเกี่ยวกับการโฆษณา ทั้งทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบันทึกภาพและเสียงอื่นๆ เป็นต้น (๔) งานสถาปัตยกรรม (Architecture) การดำเนินงานเกี่ยวกับการก่อสร้าง รวมถึงการบริหารโครงสร้างการก่อสร้าง การออกแบบก่อสร้าง และการให้คำปรึกษาทางเทคนิคที่เกี่ยวข้อง...”^๒

จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์ กล่าวว่า “...สำหรับประเทศไทย ยังไม่ได้กำหนดขอบเขตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์หรืออุตสาหกรรมสร้างสรรค์ไว้ชัดเจน แต่สภาพัฒน์ฯ ได้พยายามจัดกลุ่มของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ตามลักษณะของบัญชีรายได้ประชาชาติ โดยแบ่งออกเป็น ๙ กลุ่ม ได้แก่ ๑) งานฝีมือและหัตถกรรม (Crafts) ๒) งานออกแบบ (Design) ๓) แฟชั่น (Fashion) ๔) ภาพยนตร์และวิดีโอ (Film & Video) ๕) การกระจายเสียง (Broadcasting) ๖) ศิลปะการแสดง (Performing Arts) ๗) ธุรกิจโฆษณา (Advertising) ๘) ธุรกิจการพิมพ์ (Publishing) ๙) สถาปัตยกรรม (Architecture)

^๒ อ้างแล้ว เล่มเดียวกัน

เป็นต้น เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับโลกสมัยใหม่; ระบบทุนนิยมที่ใช้กลไกตลาดเพื่อสร้างรายได้เปรียบเทียบทางการแข่งขัน เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นตัววัดการพัฒนาประเทศใช้รายได้ประชาชาติต่อหัวเป็นตัวตัดสินความสำเร็จของการพัฒนา จึงเกิดสิ่งที่เรียกว่าการแข่งขัน เพื่อให้เข้ามาซึ่งความร่ำรวยของประเทศตน ผลที่ตามมาคือ ทรัพยากรของโลกถูกทำลาย เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ จนเกิดภาวะเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและสภาพจิตใจ และเกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย เช่น มลพิษจากโรงงาน ปัญหาสังคม ยาเสพติด อาชญากรรม ปัญหาหนี้สิน และตามมาด้วยโรคภัยไข้เจ็บ อีกมากมาย การพัฒนาแบบเศรษฐกิจทุนนิยม ทำให้เกิดการแข่งขันกันทุกๆด้าน รวมถึงการแข่งขันกันในเทคโนโลยีการผลิตแบบ Mass Production ที่ใช้ทั้งแรงงานและเครื่องจักรผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและรูปแบบเหมือนกันได้ครั้งละมากๆ จนต้องเกินความต้องการขึ้นพื้นฐานของผู้บริโภค และการมีสินค้าตลาดเหมือนกัน ทำให้ผู้บริโภคแสวงหาสิ่งใหม่ที่มีความแตกต่างไปจากเดิม ทั้งในด้านการใช้งานด้านปกติ ด้านความสวยงาม และตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละบุคคล (Individual) และเฉพาะกลุ่ม (Segment) มากขึ้น การเกิดขึ้นของวิถีชีวิตสมัยใหม่ในโลกไร้พรมแดนที่มาพร้อมกับการปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารแบบไร้พรมแดน และความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้ผู้คนสามารถค้นหาสินค้าและบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของตนมากขึ้น จากแหล่งผลิตที่หลากหลายทั่วทุกมุมโลก นอกจากนี้กระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรและปกป้องสิ่งแวดล้อมและเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคหันมาสนใจซื้อสินค้าที่มีกระบวนการผลิตแบบไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ต่อต้านสินค้าและบริษัทผู้ผลิตที่ทำลายสภาพแวดล้อม รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้น เศรษฐกิจสร้างสรรค์คือคำตอบ; การแสวงหาระบบเศรษฐกิจใหม่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และในทศวรรษนี้ประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่หันไปสู่ระบบเศรษฐกิจบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งจะเห็นได้จากตัวเลขในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา อุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Industry) เป็นอุตสาหกรรมที่มีการเติบโตรวดเร็วที่สุดในประเทศพัฒนา อย่างสหภาพยุโรป เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๑๒ ซึ่งสูงกว่าเศรษฐกิจโดยรวม และในสหรัฐอเมริกา อุตสาหกรรมลิขสิทธิ์มีสัดส่วนถึงร้อยละ ๑๑.๑๒ ของ GDP และมีการจ้างงานคิดเป็นร้อยละ ๓๐ ของการจ้างงานทั้งหมดในประเทศ ประเทศอังกฤษ; มูลค่าและความสำคัญของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศอังกฤษ แนวคิดเรื่อง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่กำลังเป็นกระแสโลกอยู่ในขณะนี้ถือกำเนิดจากประเทศอังกฤษ เพื่อแสวงหาทางออกจากปัญหาเศรษฐกิจขบเซา และอังกฤษก็ประสบผลสำเร็จ จนสามารถประกาศให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นวาระแห่งชาติ ในปี ๒๕๔๗ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของอังกฤษมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ๑.๑๗ หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ ๗.๓ ของ GDP ซึ่งมีมูลค่าใกล้เคียงกับอุตสาหกรรมบริการการเงิน และในปี ๒๕๔๘ มีการส่งออกสินค้าและบริการสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นถึง ๔.๗๓ หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ แยกเป็นสินค้าสร้างสรรค์ ๑.๙ หมื่นเหรียญสหรัฐ บริการสร้างสรรค์ ๓.๘ พันล้านสหรัฐ

และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์อีก ๓.๔๖ หมื่นล้านเหรียญ อาจกล่าวได้ว่า อังกฤษเป็นประเทศที่มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์มากที่สุดโดยความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม สื่อและการกีฬา ที่ทำหน้าที่ดูแลนโยบายด้านวัฒนธรรม หน่วยงานด้านคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีสำนักงานสิทธิบัตรอังกฤษ ที่ขึ้นตรงกับกระทรวงการค้าและอุตสาหกรรมเป็นศูนย์กลางรับผิดชอบเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านการเงินและการลงทุนผ่านกองทุนทั้งหมด เช่น Regional Venture Capital funds, Small Films Loan Guarantee Scheme หน่วยงานที่สนับสนุนด้านการวิจัยและเก็บสถิติด้านวัฒนธรรม เช่น Centre for Cultural Policy Research หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาชีพต่างๆ เช่น Art and business UK เป็นต้น ในปี ๒๕๕๑ ได้จัดตั้งหน่วยงานสถิติ (UK Statistics Authority) มีหน้าที่ในการจัดเก็บและนำข้อมูลและสถิติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไปใช้ โดยจัดตั้งเป็นหน่วยงานอิสระ ขึ้นตรงต่อสภาผู้แทนราษฎร และได้ออกระเบียบปฏิบัติด้านสถิติของทุกฝ่าย เรียกว่า National Statistics Code of Practice) ประเทศอังกฤษมีเป้าหมายว่าในอีก ๑๐ ข้างหน้า...” เป็นต้น

นอกจากนี้ **จูไรรัตน์ แสนใจรักษ์** กล่าวเกี่ยวกับอุตสาหกรรมว่า “...อุตสาหกรรมสร้างสรรค์จะเป็นหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในทุกระดับของประเทศ และได้ออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องและเอื้อประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ ๑) การสนับสนุนเงินทุน รัฐบาลอังกฤษให้การสนับสนุนเงินทุนในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น ๕ ระดับ คือ ระดับรัฐบาล โดยรัฐให้สนับสนุนแก่ผู้ประกอบการขนาดเล็กผ่านกองทุนต่างๆ ๖ กองทุนใหญ่ๆ คือ ๑) Regional Venture Capital Funds ๒) The UK High Technology Fund ๓) Early Growth Fund ๔) Enterprise Capital Fund ๕) Community Development Venture Fund และ ๖) Small Films Loan Guarantee นอกจากนี้ยังสนับสนุนในส่วนของการวิจัยและพัฒนาด้วยการให้เครดิตยกเว้นภาษี (R&D Tax Credit) อีกด้วย เป็นต้น ๒) การส่งเสริมด้านการตลาดและการสร้างเครือข่าย รัฐบาลอังกฤษมีความตั้งใจอย่างจริงจังที่จะทำให้ประเทศอังกฤษเป็นศูนย์กลางด้านความคิดสร้างสรรค์ของโลก จึงมีการรณรงค์จัดการประชุมธุรกิจสร้างสรรค์โลก และจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ และเชื่อมโยงเครือข่ายไปทั่วโลก เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์อุตสาหกรรมให้เป็นที่รู้จัก เพื่อขยายตลาดและเพื่อความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ๓) ด้านการพัฒนาบุคลากร รัฐบาลอังกฤษได้เปิดฝึกอบรมบุคลากรในโครงการ Apprenticeship โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างบุคลากรกว่า ๕,๐๐๐ คน ให้มีความสามารถเข้าสู่การทำงานในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ได้ภายในปี ๒๕๕๖ นอกจากนี้ กระทรวงวัฒนธรรม สื่อและการกีฬายังร่วมมือกับหน่วยงานอิสระในการส่งเสริมพัฒนาแรงงานให้มีความหลากหลายใน ๓ ด้านคือ ความหลากหลายด้านประชากร ความหลากหลายด้านทักษะ และความหลากหลายด้านการตลาด ๔) ด้านเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา นอกจากนี้

สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนาในด้านเครดิตทางภาษีแล้ว รัฐยังมีมาตรการอื่นๆ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในสิงคโปร์; รัฐบาลสิงคโปร์เป็นกลไกหลักในการเปลี่ยนแปลงและผลักดัน เศรษฐกิจแห่งชาติ นับตั้งแต่สิงคโปร์ได้รับเอกราชในปี ๑๙๖๕ รัฐบาลสิงคโปร์ ได้พัฒนาระบบ เศรษฐกิจของประเทศมาโดยตลอด จากระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิมที่ใช้โอเลททรอนิกส์ เป็นพื้นฐาน มาสู่ระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมบริการด้านการเงิน สื่อสารสนเทศ การท่องเที่ยว และ กำลังก้าวสู่ระบบเศรษฐกิจแบบสร้างสรรค์ในปัจจุบัน สิงคโปร์เป็นประเทศที่ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติ แม้กระทั่งน้ำที่จะใช้อุปโภคบริโภคแทบไม่เพียงพอ เศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงเป็นทางออกของสิงคโปร์ ภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้ การนำพลังความคิดสร้างสรรค์มาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ด้วยการทำเงินจาก ภาพยนตร์ เกมคอมพิวเตอร์ ดนตรี แฟชั่น คอนเสิร์ต โฆษณา การท่องเที่ยว และการบริการอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จึงเป็นทางที่รัฐบาลสิงคโปร์เลือก ในรอบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา สิงคโปร์ พยายามวางรากฐานการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายหลักมีอยู่ที่การผนวก ศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยีและธุรกิจเข้าด้วยกัน โดยมุ่งไปที่ ๓ สาขา หลักของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ คือ ๑) ศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ ศิลปะการแสดง, ทัศนศิลป์, ศิลปะการประพันธ์, ภาพถ่าย เป็นต้น ๒) การออกแบบ ได้แก่ การโฆษณา, สถาปัตยกรรม, การออกแบบเว็บไซต์และซอฟต์แวร์, แฟชั่น เป็นต้น ๓) สื่อ เช่น กิจกรรมวิทยุโทรทัศน์ (รวมทั้งวิทยุโทรทัศน์และเคเบิล), สื่อดิจิทัล (รวมถึงซอฟต์แวร์และบริการคอมพิวเตอร์), ภาพยนตร์และวิดีโอเพลง และสื่อพิมพ์...” เป็นต้น

และสอดคล้องกับ จูไรรัตน์ แสนใจรักษ์ กล่าวถึงประเทศเกาหลีใต้ว่า “...ปัจจุบันนี้ เกาหลีใต้ประสบความสำเร็จในการส่งออกวัฒนธรรม ทั้งภาพยนตร์ ดนตรี ไปยังประเทศต่างๆ อย่าง มาก และสิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในเกาหลีใต้ จนอาจกล่าวได้ว่า เกาหลีใต้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาด้าน Cultural Content ในภูมิภาคเอเชียในปัจจุบัน กระทรวง วัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว หรือ Ministry of Culture, Sports and Tourism ของเกาหลีใต้ นั้น เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมถึงการดำเนินงานขององค์กรต่างๆ ใน ประเทศ ที่ดำเนินนโยบายในการส่งออกวัฒนธรรม โดยกระทรวงวัฒนธรรมฯ เป็นผู้วางนโยบายและ ภาพรวมในการพัฒนา และยังมีงบประมาณส่วนหนึ่งให้ KOCCA (The Korea Creative Content Agency) ซึ่งเป็นหน่วยงานอยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงวัฒนธรรมฯ นำไปปฏิบัติและดำเนินการใน โครงการต่างๆ ต่อไป ในด้านงบประมาณ กระทรวงวัฒนธรรมฯ เกาหลีใต้ไม่ได้ให้งบประมาณโดยตรง แก่บริษัทต่างๆ เพื่อไปสร้างผลงาน แต่ได้มีการสนับสนุนทางอ้อม เช่น เมื่อมีการไปทำตลาด ต่างประเทศ และมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นในการจัดการแสดง (Exhibition) การเช่าที่ ทำบูธ และค่าใช้จ่าย ต่างๆ กระทรวงจะให้งบประมาณในส่วนนี้ สำหรับส่วนภูมิภาค รัฐบาลมีงบให้กับแต่ละจังหวัด เพื่อ นำไปใช้ในการสนับสนุนการผลิตละคร อันจะส่งผลให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวต่อไป เมื่อละคร ประสบผลสำเร็จ การส่งออกวัฒนธรรมผ่านสื่อภาพยนตร์ และละครของเกาหลีใต้ประสบความสำเร็จ

ทางการตลาดอย่างสูง และภาพยนตร์ต่างๆ เหล่านี้เป็นตัวกระตุ้นสำคัญที่จุดกระแสให้คนสนใจในวัฒนธรรม และสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ของเกาหลี จนทำให้เกิดการตั้งข้อสังเกตว่า เพราะเหตุใดในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา อุตสาหกรรมภาพยนตร์ของเกาหลีได้ จึงประสบผลสำเร็จอย่างมาก เหตุสำคัญที่ทำให้มีการสร้างภาพยนตร์และละครมากขึ้น เนื่องจากการล้มเลิกกฎข้อห้ามต่างๆ ที่มีอยู่เดิม เปิดโอกาสและให้อิสระแก่ผู้ประกอบการในการผลิตมากขึ้น ทั้งกระทรวงวัฒนธรรมฯ ก็ไม่ได้มีการควบคุมทิศทางของเนื้อเรื่องในภาพยนตร์แต่อย่างใด แต่ได้ให้อิสระแก่ผู้ผลิตที่จะคิดสร้างสรรค์เพื่อทำให้ภาพยนตร์ประสบผลสำเร็จได้ นอกจากนั้น การสร้างบุคลากรก็เป็นเรื่องที่สำคัญ หลังมีการล้มเลิกกฎต่างๆ ทำให้ผู้คนสนใจเข้ามาทำภาพยนตร์มากขึ้น เกิดการจัดตั้งเป็นชมรม มีการอบรมบุคลากร แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งรับให้การสนับสนุนงบประมาณในการสร้างความรู้ด้านต่างๆนี้ สิ่งสำคัญที่จะทำให้อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ประสบผลสำเร็จคือการมีงบประมาณจากรัฐบาลในด้านนี้โดยตรง ซึ่งล้วนมีการเตรียมการเป็นสิบๆ ปี เป็นต้น...”^๓

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว ได้กล่าวว่า “...นานาประเทศในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการนำความคิดสร้างสรรค์ไปเพิ่มคุณค่าในสินค้าและบริการของตนให้มีความ แตกต่างในตลาดโลก ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มี อุตสาหกรรมสร้างสรรค์เป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญ จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายนโยบายและยุทธศาสตร์หลักของประเทศต่างๆ เช่น ประเทศสิงคโปร์มีเป้าหมายในปี๒๐๑๒ ที่จะเป็ศูนย์กลาง ความคิดสร้างสรรค์ของเอเชียและเพิ่มสัดส่วนของมูลค่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศจาก ๓ เปอร์เซ็นต์ในปี ๒๐๐๐ เป็น ๖ เปอร์เซ็นต์ในปี ๒๐๑๒ โดยผ่าน การใช้กลยุทธ์Renaissance City ๒.๐, Design Singapore และ Media ๒๑ (Economic Review Committee, ๒๐๐๒) เป็นต้น ประเทศไทยก็เช่นกันได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างสรรค์มูลค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในปี ๒๕๕๔ คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ ๑๐-๑๑ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และ รัฐบาลมีเป้าหมายที่จะเพิ่มสัดส่วนดังกล่าวขึ้นเป็นร้อยละ ๒๐ ภายในปี ๒๕๕๕ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ, ๒๕๕๒)

เพื่อให้นโยบายและแผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างสรรค์นำไปสู่ภาคการปฏิบัติ รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการ นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์และองค์กรอิสระ ได้แก่ สำนักงาน การบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน) เป็นผู้รับผิดชอบ ในการดำเนินโครงการต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับ ประชาชนถึงเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านทางโครงการต่างๆ เช่น โครงการ Creative City โครงการ OKMD Creative Award โครงการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โครงการสร้างสรรค์สัญจร และโครงการพัฒนาและประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์Creative Economy นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานต่างๆ เข้า มารับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์

^๓ อ่างแล้วเล่มเดียวกัน

ในส่วนนี้ เกี่ยวข้องกับหน้าที่ที่หน่วยงานนั้นรับผิดชอบ เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวง ท่องเที่ยวและกีฬา เป็นต้น...”^๔

สอดคล้องกับแนวความคิดเรื่อง “...งานวิจัยของศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ว่าด้วยประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทย เป็นความพยายามที่เข้าใจโครงสร้างทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของไทย การเปลี่ยนแปลงแปรรูปของโครงสร้างนี้ในประวัติศาสตร์ และแสวงหาแนวทางที่พึงปรารถนาในอนาคต กรอบทฤษฎีมีพื้นฐานจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองหรือทฤษฎีมาร์กซิส และทฤษฎีชุมชน คือทฤษฎีอนาธิปัตย์นิยม วิธีการวิจัยใช้วิธีของวิชาประวัติศาสตร์ อ่านเอกสารชั้นต้นในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และประวัติศาสตร์บอกเล่าสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน การค้นคว้าวิจัยมีลักษณะทำเป็นกลุ่ม เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๗ จนถึงปัจจุบัน ชื่อ “สำนักเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวประวัติศาสตร์” สนใจฐานะและบทบาทของชนชั้นชาวนาและสถาบันหมู่บ้านของพวกเขา เพราะเป็นชนชั้นที่ยังมีการวิจัยกันน้อย คณะผู้วิจัยของท่านได้ศึกษาและค้นพบอย่างตื่นใจและดีใจว่า ชนชั้นชาวนาไทยมีความเป็นตัวของตัวเอง โดยเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมและสถาบันหมู่บ้านของชาวนามีความแข็งแกร่งมากอีกทั้งสถาบันนี้ได้เก็บรักษาจิตใจของผู้คนที่ดั่งาม คือความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรักในสันติและความรื่นเริงกระตือรือร้น เอาไว้ เป็นต้น...”^๕ และได้กล่าวว่า “...เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจวัฒนธรรมหรือระบบวัฒนธรรม คือเป็นส่วนของมรดกประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่เราสืบทอดมาจากบรรพชน ที่เรานำมาต่อยอดปรับและเสนอสินค้าในตลาด โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ แม้ว่าจะสำคัญมากเพราะเป็นส่วนของวัฒนธรรมที่มี มูลค่าแลกเปลี่ยน มีราคาเป็นเงินเป็นทองโดยเฉพาะหน้า แต่ทว่าก็เป็นเพียงส่วนน้อยหนึ่งของระบบวัฒนธรรมทั้งหมดของประเทศ และชีวิตของผู้คนในประเทศก็เพียงจำนวนหนึ่งที่อยู่ในสาขาเศรษฐกิจสร้างสรรค์...”^๖

๒.๑.๒ เศรษฐกิจแบบธัมมิกสังคมนิยม

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า “...เรื่อง “ธัมมิกสังคมนิยม” ซึ่งได้เสนอไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖ ในการบรรยายธรรม ความคิดหลักของท่านคือ ลัทธิสังคมนิยมนั้น ไม่มีการกอบโกยส่วนเกิน ไม่ปล่อยให้ใครทำอะไรตามใจตัว แต่ก็ไม่ควรเริ่มจากความบ้ำเลียด อาฆาตแค้น สังคมนิยมต้อง

^๔ ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทุนวัฒนธรรมและโอกาสทางธุรกิจ, วารสารนักบริหาร มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๔) : ๓๒-๓๗.

^๕ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, เศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชนหมู่บ้านไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/nuttawootkhungsa/srup-neuxha-/sersthkic-laea-wathnthrm-chumchn-hmuban-thiy>, [๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

^๖ จูไรรัตน์ แสนใจรักษ์, อ้างแล้ว หน้า ๑.

ประกอบด้วยธรรมะ ประกอบด้วยหลัก ๓ ประการ คือ ๑) เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม ๒) ไม่กอบโกยส่วนเกิน ไม่ละเมิดผลประโยชน์โดยรวมของสังคม ให้ “กินอยู่แต่พอดี” ไม่ใช่กินดีอยู่ดี ๓) ต้องเคารพธรรมชาติ สรรพชีวิต และมีเมตตากรุณาต่อกัน ความคิดของท่านพุทธทาสได้รับความสนใจอย่างมาก โดยเฉพาะในหมู่ชาวต่างประเทศซึ่งเห็นว่าเป็นความคิดใหม่ ปาฐกถาที่ท่านแสดงในครั้งนี้อาจได้ถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษโดยนาย โดนัลด์ เค. สะแวนเนอร์ อาจารย์วิทยาลัยสวอร์ทมอร์ รัฐเพนซิลเวเนีย สหรัฐอเมริกา และแพร่หลายในหมู่ชาวพุทธต่างประเทศ แนวคิดของท่านพุทธทาสต่อมาได้รับการพัฒนาต่อโดยศิษย์ฝ่ายฆราวาสของท่านหลายคนแต่มีที่พลัดต่อสังคมและกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนมากที่สุด คือ ศ.นพ.ประเวศ วะสี

ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า “...แนวคิดเรื่อง ธรรมิกสังคมนิยมของท่านพุทธทาส ได้มีศิษย์ฝ่ายฆราวาสของท่าน คือ ศ.นพ.ประเวศ วะสี นำมาพัฒนาต่อ ท่านเริ่มต้นจากการวิจารณ์ระบบรวมศูนย์อำนาจของรัฐและระบบราชการ ต่อมาท่านเสนอทางเลือกในการพัฒนาประเทศไทย โดยให้คืนอำนาจให้ประชาชน คืนอำนาจให้ชุมชน จากนั้นท่านพัฒนาความคิดต่อไปในงานชื่อ “ พุทธธรรมกับสังคม ” (พ.ศ. ๒๕๒๖) เสนอให้นำพุทธธรรมมาแก้ปัญหาสังคม โดยวิเคราะห์ว่าสังคมครึ่งโบราณเป็นสังคม เป็นสังคมที่บุคคลพึ่งตนเอง ดีชั่วด้วยตนเอง แต่ปัจจุบันองค์ประกอบต่างๆ ในสังคมสมัยใหม่ได้เข้ามาถักทอกันเป็นโครงสร้างที่สลับซับซ้อน โครงสร้างทางสังคมแบบใหม่นี้เองที่ได้ทำร้ายมนุษย์อย่างรุนแรง และก่อตัวเป็นกำแพงไม่ให้คนเข้าถึงพุทธธรรม ท่านเน้นว่าพุทธศาสนาใช้หลักอิทัปปัจจยตา หรือความเป็นกระแสของเหตุปัจจัย กระแสของเหตุปัจจัยนี้เชื่อมโยงถึงกันหมดทั้งในตัวตนมนุษย์และนอกตัวตนมนุษย์ แต่ชาวพุทธมักเคยชินที่จะใช้หลัก อิทัปปัจจยตาเพียงกระบวนการทางจิตใจในตนเองเท่านั้น ดังนั้นจึงกลายเป็นความเข้าใจเฉพาะส่วน คือ แม้เข้าใจตนเอง ก็ไม่เข้าใจระบบ ส่วนคนที่ไม่เข้าใจตนเอง ก็ยังไม่เข้าใจทั้งตนเองและไม่เข้าใจระบบ ท่านจึงเสนอให้ประยุกต์ใช้พุทธธรรมใหม่ เพราะพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับสังคม และสามารถแก้ปัญหาสังคมได้ ถ้ายาหยวยของปัญหาจากปัจเจกชน ออกมายังระบบใหญ่ คือระบบสังคม แต่ในการนี้จะต้องเข้าใจพุทธธรรมอย่างครอบคลุม พร้อมกับทำความเข้าใจสังคมอย่างครอบคลุม จึงจะสามารถแก้ปัญหาคือเหตุของสังคมได้ด้วยพุทธธรรม และในหนังสือเล่มนี้ท่านยังได้เสนอให้ชาวนาทำเกษตรกรรมแบบพึ่งตนเองขึ้นด้วยแต่ต้องหลุดจากระบบตลาด ซึ่งชาวนาต้องขายถูก และหลุดจากการใช้ปุ๋ยและสารเคมีต่างๆ เพราะชาวนาต้องซื้อแพง ต่อมาท่านได้พัฒนาความคิดนี้ต่อไปในหนังสือชื่อ “ พุทธเกษตรกรรมกับสันติสุขของสังคมไทย ” (พ.ศ. ๒๕๓๑) ซึ่งท่านได้เสนอให้สร้างชุมชนชนบทให้เข้มแข็งขึ้นโดย (๑) ใช้จิตใจที่มีธรรมะ ขยันหมั่นเพียรและสันโดษในการดำเนินชีวิต (๒) ใช้การผลิตแบบทำกินเองใช้ โดยใช้รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน (๓) ในการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ ให้คำนึงถึงการรักษาสภาพแวดล้อม มีความสมดุลกับธรรมชาติแวดล้อม (๔) ให้ชุมชนพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอก และ (๕) ให้ดำเนินวิถีชีวิตแบบชุมชนเข้มแข็ง โดยสถาบันครอบครัว วัด และชุมชนพึ่งพาอาศัยกัน

หลังจากนั้นท่านยังได้พัฒนาความคิดเรื่องระบบเศรษฐกิจชุมชนต่อไปอีกมาก โดยนำเอาแนวความคิดเรื่อง “ธัมมิกสังคมนิยม” ของท่านพุทธทาสเป็นแกนทางความคิด ซึ่งต่อมาท่านยังได้ทำหน้าที่อธิบายความคิดของท่านพุทธทาสในเรื่อง “ธัมมิกสังคมนิยม” อย่างชัดเจนอีกครั้ง ในหนังสือของท่าน เรื่อง “ธัมมิกสังคม” (พ.ศ. ๒๕๓๗) ศ.นพ.ประเวศ วะสี เน้นหลักของความสามัคคีให้ชาวบ้านในชุมชนร่วมมือกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวในการแก้ไขปัญหา

โดยให้ถือว่า ชุมชนเป็นหน่วยสังคมหน่วยหนึ่ง (social unit) ซึ่งการที่ชุมชนจะมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน รวมศูนย์ทางจิตใจเข้าด้วยกันได้นั้น สมาชิกของชุมชนจะต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ศ.นพ.ประเวศยังได้เสนออีกว่า ทางรอดจากวิกฤติของสังคมไทยจะเป็นไปได้ต่อเมื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย การทำเกษตรกรรมผสมผสาน หัตถกรรมและศิลปกรรม อุตสาหกรรมชุมชน ธุรกิจ ศูนย์การแพทย์แผนไทย และกองทุนชุมชน ชุมชนจะเข้มแข็งได้ต่อเมื่อสร้างเข้มแข็งที่ฐานล่าง การพัฒนาการแข่งขันทางเศรษฐกิจของสังคมจะต้องแข่งขันบนจุดแข็งของตนเอง ซึ่งจุดแข็งของสังคมไทยที่เป็นอยู่ในขณะนี้ คือ วัฒนธรรมไทย ซึ่งเกี่ยวพันใกล้ชิดกับเศรษฐกิจ เพราะวัฒนธรรมหมายถึงวิถีการดำเนินชีวิตทั้งหมดของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ความเชื่อระบบคุณค่า อาชีพการกินอยู่ การแต่งตัว ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ นิสัยใจคอ วิธีแก้ปัญหา การดำรงรักษาสุขภาพหรือการแพทย์ ซึ่งเน้นที่การแพทย์ไทยแผนโบราณ อันเป็นภูมิปัญญาไทยที่สั่งสมกันมาแต่โบราณ

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่เน้นสร้างเข้มแข็งที่ฐานล่างนี้ ศ.นพ.ประเวศเรียกว่าเป็นเศรษฐกิจแบบบูรณาการ ซึ่งจะมีการเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จิตใจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองพร้อมกันไปในตัว ศ.นพ.ประเวศยังเชื่ออีกว่า การดำเนินวิถีเศรษฐกิจตามแนวนี้นี้ จะช่วยให้ความเป็นปากปลาคืนมา ครอบครัวจะอบอุ่นและชุมชนจะเข้มแข็ง ซึ่งหมายความว่า ชุมชนจะต้องมีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไปพร้อมกับการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจที่ฐานล่างและการพัฒนาจิตใจ สำหรับหน่วยของชุมชนท่านเสนอให้ตำบลเป็นหน่วยชุมชนที่เล็กที่สุดในแง่การรวมกันทางเศรษฐกิจ โดยให้คนในตำบลมาร่วมกันเป็นหน่วยเดียวในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน ทั้งนี้โดยให้ปรับเปลี่ยนวิธีคิดเกี่ยวกับโครงสร้างของสถาบันเสียใหม่คือ จากเดิมที่ตำบลมีลักษณะเป็นหน่วยในการปกครอง มาเป็นหน่วยพัฒนาเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองในระดับตำบล โดยให้คนทั้งตำบลมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมกันรับประโยชน์ เศรษฐกิจชุมชนดังกล่าวนี้ อาจเรียกว่าเศรษฐกิจของตำบล โดยตำบล และเพื่อตำบล ให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ พัฒนาครอบครัว พัฒนาชุมชน วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป แต่การที่ สังคมชนบทจะพัฒนาและยั่งยืนอยู่ได้นั้น

จะต้องมีองค์ประกอบ ๓ ประการคือ องค์ชุมชน ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน...”^๗

ศรีศักร วัลลิโภดม ได้กล่าวว่า “...วิถีชีวิตของชุมชนบ้านเกาะน้อย และบ้านด่านเกวียนนี้ให้ข้อคิดที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนของไทยว่าจะเลือกเดินไปในทิศทางใดบนทางสองแพร่งของการพัฒนา ระหว่างความสุข ความพหิมิพอกิน และความสมดุลในสภาวะการดำรงชีวิต หรือความมั่งคั่ง เติบโตอย่างรวดเร็ว จนสูญเสียความสมดุลในการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขของชุมชนไป การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์สร้างสรรคจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาถึงความสมดุลระหว่างความมั่งคั่งจากผลงานทางความคิดวัฒนธรรม และภูมิปัญญาความสุขอย่างยั่งยืนของชุมชนในทุกๆ ด้าน หากมุ่งเพียงความมั่งคั่งมากเกินไป ชุมชนก็จะตกอยู่ในสภาพไม่ต่างจากชุมชนในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทั่วไป

ท้ายที่สุดก็จะเผชิญปัญหาในแบบเดิมๆ อย่างที่ทั่วโลกกำลังเผชิญอยู่ ท้องถิ่นควรได้รับการพัฒนาแบบวัฒนธรรมชุมชนสิ่งใดที่เป็นของดีในชุมชนควรรักษาไว้ เพื่อสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของท้องถิ่น (Sense of Belonging) ให้เกิดความรัก ความหวงแหนท้องถิ่น ความผูกพันต่อชุมชนเป็นงานเชื่อมโยงด้านการรับรู้ และด้านพฤติกรรมของบุคคลกับชุมชนที่อยู่อาศัยเป็นลักษณะของความเป็นปึกแผ่นของชุมชน และความพึงพอใจต่อชุมชน ที่แสดงออกในรูปของความพึงพอใจระหว่างบุคคล ความพึงพอใจกับสภาพแวดล้อม และความพึงพอใจในด้านเศรษฐกิจ จากข้อมูลดังกล่าวจะพบว่าพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากประสบการณ์การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมต่างๆ และการเลียนแบบบุคคลที่ตนเองยอมรับ ประกอบกับข้อมูลด้านการพัฒนาแบบองค์รวมเพื่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนา โดยอาศัยแนวทางการพัฒนาด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ยอมรับร่วมกันในสังคมเป็นเวลานาน

ในส่วนของวัฒนธรรมนั้นประกอบด้วยองค์วัตถุที่เป็นรูปธรรมเด่นชัดคือ งานศิลปกรรมต่างๆ ที่ถ่ายทอดประสบการณ์ ทางสุนทรีย์แก่ชุมชน ส่งผลให้เกิดความรัก ความเชื่อและทัศนคติร่วมกันของคนในชุมชน จนเกิดเป็นความรู้สึกเห็นในคุณค่า ความหมายและความสำคัญของศิลปกรรมว่ามีผลกระทบต่อจิตใจของตน มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของตนและการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน จนตระหนักว่าชุมชนที่ตนอาศัยอยู่มีสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การรักษาให้ยั่งยืนต่อไป หากคนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและชุมชนดังนี้แล้ว ย่อมก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ดีในการดำรงชีวิต หรือพฤติกรรมในทางบวกที่จะเอื้อประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและชุมชน อีกทั้งการพัฒนาด้านวัฒนธรรมมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสังคมและวัฒนธรรม ความผูกพันกับท้องถิ่น (Homeland Bondage) ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ท้องถิ่นพัฒนา เพราะถ้าชาวบ้านส่วนใหญ่ละทิ้ง

^๗ประเวศ วะสี, พุทธเกษตรกรรมกับศาสนาสืบของสังคมไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.baanjommyut.com/library_๒/economic_community/๑๒_๓.html, [๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐].

ถิ่นฐาน เพื่อไปทำงานต่างจังหวัด ท้องถิ่นนั้นย่อมก้าวหน้าไปได้ยาก เนื่องจากชาตชาวบ้านมาร่วมในกระบวนการพัฒนา แต่ถ้าชาวบ้านรักและภูมิใจที่จะอยู่และช่วยกันสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นของตน โดยไม่ย่อท้อต่อการต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคทั้งปวง ท้องถิ่นนั้นย่อมได้รับการพัฒนาไปด้วยดี...”^๘

อมรา พงศาพิชญ์ กล่าวว่า สังคมและวัฒนธรรมเป็นสองสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง วัฒนธรรมเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและจิตใจของมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยประสานและผูกมัดไว้ในสังคมเดียวกัน เป็นสิ่งที่เป็นการเสริมสร้างความผูกพันทางจิตใจเข้าไว้ด้วยกัน^๙

สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต กล่าวว่า ทูทางวัฒนธรรม คือ สิ่งที่ดีงามที่คนในอดีตคิด ทำขึ้น แสดงออกและสืบทอดด้วยการปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้^{๑๐}

สุนิสา ฉันทรัตนโยธิน กล่าวว่า ทูที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรมเรียกว่า ทูทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)^{๑๑}

David Throsby ให้ความหมายของคำว่าทูทางวัฒนธรรมว่า หมายถึง ทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมมาในอดีต มีคุณค่าต่อมนุษย์และความต้องการของสังคมนอกเหนือจากการให้คุณค่าทางเศรษฐกิจ^{๑๒}

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ ให้ความหมายของทูทางวัฒนธรรมไว้ว่า “...ทูทางวัฒนธรรม หมายถึง ทูที่ใช้ไปในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรม สินค้าบริการใดที่มีวัฒนธรรมฝังตัวอยู่ สินค้าและบริการเหล่านั้นคือสินค้าวัฒนธรรม (Cultural Products) ...”^{๑๓}

พูนทรัพย์ สวนเมือง ตูลาพันธ์ และคณะ กล่าวโดยสรุป “... ทูทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีมูลค่า ที่สั่งสมมาในอดีตและถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่น ทั้งเป็นสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ โดยนำเอาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเหล่านั้นมาแปลงเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีมูลค่าที่ส่งผลให้เกิด

^๘ เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว, หน้า ๑๘๘.

^๙ เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว, หน้า ๑๙๐.

^{๑๐} Prachid Tinnabutr, ความหมายของทูทางวัฒนธรรม (Cultural Capital), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://artim3๓๔.blogspot.com/๒๐๑๓๐๖/cultural=capital.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed:+Arti3314+\(arti3314\)](https://artim3๓๔.blogspot.com/๒๐๑๓๐๖/cultural=capital.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed:+Arti3314+(arti3314)), [๔ มิถุนายน ๒๕๖๐].

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว

^{๑๓} รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, ปาฐกถา “ทูทางวัฒนธรรม”, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: พี. เพรส., ๒๕๓๙), หน้า ๒๙.

ประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคมในที่สุด...”^{๑๔} นอกจากนี้ กล่าวว่า “....การจัดการท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืน หมายถึง เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคีภาคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ เกิดความพึงพอใจแก่ทุกฝ่าย ทั้งผู้ไปท่องเที่ยวและชุมชนที่ถูกท่องเที่ยว นอกจากนี้ การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนยังเป็นการท่องเที่ยวในเชิงสร้างสรรค์ไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเสียหาย และ ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน แต่เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชนที่ถูกท่องเที่ยวและผู้ไปท่องเที่ยวเองในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจสุขภาพความรู้และการมีส่วนร่วม เป็นต้น...”^{๑๕} และได้ยอองค์ประกอบทางวัฒนธรรมมาอธิบายเพิ่มว่า...

๒.๑.๓ องค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คนในอดีตคิด ทำขึ้น แสดงออกและสืบทอดด้วยการปฏิบัติ ซึ่งมีสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ จำแนกเป็น ๓ ประเภทใหญ่ๆ ประกอบด้วย

๒.๑.๔.๑ เป็นมรดกตกทอด เกิดจากภูมิปัญญาของมนุษย์ ประกอบด้วยสิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ อาทิ โบราณสถานขนาดใหญ่ กับสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้จำพวกวัตถุ บันทึกเล่าเรื่อง เป็นเอกสาร ตำนาน บันทึก เช่น ภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาของชาวใต้ บันทึก

๒.๑.๔.๒ เป็นสิ่งที่มีเอกลักษณ์พิเศษหรือเนื้อในของวัฒนธรรม เป็นการกระทำของมนุษย์ ประกอบด้วยเอกลักษณ์พิเศษในการทำมาหากิน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ภาษา กิริยา สำเนียงพูด ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และพิธีกรรม สุนทรียศาสตร์-สุนทรียภาพ ซึ่งเป็นความสวยงามตามอารยธรรม ซึ่งควรมีการสืบสานทำนุบำรุงให้คงอยู่ ระบบเครือญาติและระบบสังคม

๒.๑.๔.๓ ภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาสมัยใหม่ ได้แก่

๑) ศาสตร์หรือความรู้ของบรรพชน อาทิ ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ๒) ภาษาศาสตร์ และการคำนวณ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร้อยแก้ว ร้อยกรอง ฯลฯ หน่วยชั่ง ตวง วัด อาทิ คืบ วา ศอก ๓) อาชีวศาสตร์ เป็นความรู้เกี่ยวกับการยังชีพ อาทิ เครื่องมือดักจับสัตว์ เครื่องมือทางการเกษตร ๔) ยุทธศาสตร์ในการป้องกันตนเองและการรักษาชีวิต เช่น มวยไทย ฟันดาบ กระบี่ กระบอง การเขียนตำราพิชัยสงคราม ฯลฯ ๕) การเยียวยาชีวิตหรือแพทยศาสตร์ เช่น การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การทำและใช้สมุนไพร การนวดแผนโบราณ ฯลฯ ๖) การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ โดยใช้ความรู้ในเชิงรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์และธรรมศาสตร์ เช่น ระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ฯลฯ ๗) ศิลปะศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์รวมทางศิลปะที่สำคัญ

^{๑๔} พูนทรัพย์ สอนเมือง ตูลาพันธ์ และคณะ, การท่องเที่ยวอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ภูมิประเทศและการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๐.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕.

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว ได้อธิบายความหมายทุนวัฒนธรรมว่า “...ในความเข้าใจของคนทั่วไป ทุน อาจหมายถึง ทรัพย์สิน เงินทอง บ้านเรือน หรืออาจจะเข้าใจในมิติทางเศรษฐศาสตร์ว่า ทุน คือ ปัจจัยในการผลิตสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะเป็น วัตถุดิบ เงินทุน ที่ดิน แรงงาน เครื่องจักร ฯลฯ อย่างไรก็ตามทุนอาจอยู่ในรูปแบบอื่นๆ ได้อีก เช่น ทุนสังคม ทุนการเงิน ทุนมนุษย์ทุน กายภาพและ ทุนธรรมชาติ เป็นต้น ทุนวัฒนธรรมเป็นรูปแบบของ ทุนอีกรูปแบบหนึ่งทุนวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าความรู้ภูมิปัญญาและงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากการค้นพบโดยผู้ทรง ความรู้ในท้องถิ่น (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์และคนอื่นๆ, ๒๕๔๓) ใน ขณะที่ Throsby (๒๐๐๑; ๔๖) ได้นิยามทุนวัฒนธรรม ว่าหมายถึง สินทรัพย์ที่มีการฝังตัว (Embodies) สะสม (Stores) และให้ (Provides)คุณค่าทางวัฒนธรรมนอกเหนือจากมูลค่าทางเศรษฐกิจ ของสินทรัพย์นั้น โดยได้แบ่งทุนวัฒนธรรมเป็น ๒ ประเภท คือ **๑. ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ (Tangible Culture)** เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ผลงานทางศิลปะ ภาพเขียน รูปปั้น ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้นี้ไม่ได้ถูกจำกัดในรูปแบบเฉพาะมรดก ทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังขยายขอบเขตไปถึงทุนกายภาพ หรือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเช่นอาคาร สิ่งประดิษฐ์ทุนวัฒนธรรมรูปแบบ นี้สามารถสึกหรอ ผุพังได้ถ้าไม่ได้รับการดูแลรักษา และสามารถ วัดมูลค่าในรูปของเงินได้ไม่ว่าจะเป็นตัววัตถุเองหรือการบริการที่ ใช้วัตถุนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการให้บริการ **๒. ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (Intangible Culture)** เป็น ทุนที่อยู่ในรูปของทรัพย์สินทางปัญญาหรืออาจเรียกว่าวัฒนธรรม ที่ไม่ใช่วัตถุ (Nonmaterial Culture) ได้แก่ ความคิด การปฏิบัติความเชื่อและค่านิยมที่แบ่งปันระหว่างสมาชิกในชุมชน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรม ศิลปะการแสดง เพลง งาน วรรณกรรม นิทาน ตำนานพื้นบ้านดนตรี เป็นต้น ถึงแม้ว่าทุน วัฒนธรรมจะแบ่งเป็นทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้และทุนวัฒนธรรม ที่สัมผัสไม่ได้แต่ทุนวัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้มีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากสิ่งที่สัมผัสได้มักมีความหมาย หรือคุณค่าอยู่เบื้องหลัง นอกจากนี้ทุนวัฒนธรรมในสองรูปแบบนี้สามารถปรากฏได้ในทุก ช่วงของเวลา ในฐานะทุนคงคลัง (Capital Stock) ซึ่งมีมูลค่าทาง เศรษฐศาสตร์และคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยชัย อนันต์ สมุทวณิช (๒๕๔๐) ได้เรียกทุนคงคลังนี้ว่า วัฒนธรรมคงคลัง (Cultural Stock) Bourdieu (๑๙๘๖) อธิบายว่า ทุนวัฒนธรรมอาจจะปรากฏ ได้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งใน ๓ รูปแบบคือ ๑) เป็นสิ่งที่ฝังในตัว คนหรือจิตใจ (Embodied as state of mind/body) เช่น ความ คิด ความเชื่อ ๒) เป็นสิ่งที่เป็นตัวตนจับต้องได้(Objectified) ซึ่ง จะอยู่ในรูปแบบของสินค้าวัฒนธรรม เช่น สิ่งประดิษฐ์ สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง ภาพวาด ฯลฯ และ ๓) ความเป็นสถาบัน (Institutionalized) หมายถึง กติกาความเชื่อ การยอมรับที่หลาย คนเห็นร่วมกัน อาทิสถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา โดยทุนวัฒนธรรมในรูปแบบที่ฝังในตัวคนหรือจิตใจ เป็นรูปแบบที่สำคัญ ที่สุด...”^{๑๖}

^{๑๖} ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทุนวัฒนธรรมและโอกาสทางธุรกิจ, วารสารนักบริหาร มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๔): ๓๒-๓๗.

“...การท่องเที่ยว (Tourism) โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า การท่องเที่ยวถือเป็นการเดินทาง จากจุดหนึ่งไปยังจุดหมายปลายทางที่ตนเองไม่ได้พักอยู่อาศัย เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ สนุกสนานเริงรมย์ หรือเพื่อการประชุมสัมมนา หาความรู้ เพื่อการกีฬา และการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อการหารายได้ ซึ่งผู้ที่เดินทางจะมี ๒ ลักษณะ คือ ๑) ผู้เดินทางหรือนักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourists) ซึ่งจะเป็นคนเดินทางและพักอยู่ในสถานที่ที่ปลายทาง ๒๔ ชม. ขึ้นไป ๒) ผู้เดินทางหรือท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Excursionists) ได้แก่ ผู้ที่เดินทางมาเยือนชั่วคราวและอยู่ในประเทศ แหล่ง หรือพื้นที่ สถานที่ปลายทางน้อยกว่า ๒๔ ชม. และศึกษาเพิ่มเติมว่า อนึ่ง เราได้ศึกษาการท่องเที่ยวทั้งภายในและต่างประเทศเปรียบเทียบกับกันดังนี้ “...การท่องเที่ยวในปัจจุบันที่มีการพัฒนารูปแบบไปในลักษณะต่างๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นรูปแบบมุมมองของการท่องเที่ยว อาจมีความต่างกันออกไปได้ในหลายลักษณะ เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเดินทางภายในประเทศ เพื่อการแลกเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อเยี่ยมเยียนญาติ เพื่อนๆ ตามเมืองต่างๆ หรือ เพื่อการพักผ่อนเป็นรางวัลชีวิตก็แล้วแต่ แต่เป็นการเดินทางภายในประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐบาลเกือบทุกประเทศได้มีการรณรงค์สนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ เพราะเป็นการควบคุมเงินปริมาณเงินตราในเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง ทำให้เกิดการหมุนเวียนทางการเงินภายในประเทศ และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourism) เป็นการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังปลายทางที่ซึ่งเป็นสถานที่เป้าหมายนั้น

ในลักษณะการเดินทางข้ามประเทศ จะมีอยู่ ๒ ลักษณะ ประเภทที่หนึ่งคือ การเดินทางเข้าประเทศ หมายถึงประเทศเราเป็นพื้นที่เป้าหมายให้คนต่างชาติเดินทางเข้ามาทางเข้ามายังประเทศของเรา หรือเรียกว่า (Inbound) ประเภทที่สอง คือ การเดินทางออกนอกประเทศ หมายถึงประเทศเราเป็นจุดต้นทางในการเดินทางไปยังประเทศอื่น ซึ่งเป็นเป้าหมาย การเดินทางในลักษณะนี้เรียกว่า (Outbound)...” อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลก ภายใต้ชื่อ “นครประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร” ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ ๑๖ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ที่เมือง คาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย โดยผ่านข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้เป็นแหล่งมรดกโลก ดังนี้ ตามหลักเกณฑ์ข้อที่ ๑ คือ เป็นตัวแทนซึ่งแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันฉลาด และเกณฑ์ข้อที่ ๓ คือ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว ส่วนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รับการพิจารณาเป็นมรดกโลกเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโกภายใต้ชื่อ “นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร” ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ ๑๕ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย

ด้วยข้อกำหนดและหลักเกณฑ์พิจารณาให้เป็นมรดกโลก ดังนี้ ตามเกณฑ์ข้อที่ ๓ คือ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว...”^{๑๗}

“...จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนกำหนดจัดงาน “ยอยศยิ่งฟ้าอยุธยามรดกโลก” ประจำปี ๒๕๖๑ ระหว่างวันที่ ๗-๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑ (รวม ๑๐ วัน) ณ บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองที่คณะกรรมการมรดกโลกแห่งองค์การสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศขึ้นทะเบียนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๔ ณ กรุงคาร์เธจ ประเทศตูนิเซีย ดร.สุจินต์ ไชยชุมศักดิ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กล่าวว่า ขณะนี้ทางจังหวัดฯ ได้เตรียมความพร้อมในการจัดงาน ยอยศยิ่งฟ้า อุดมมรดกโลก ซึ่งในปีที่กำหนดจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๗-๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา สำหรับการจัดงานยอยศยิ่งฟ้าอยุธยามรดกโลกในปีนี ทางจังหวัดฯ ได้จัดงานอย่างยิ่งใหญ่ตระการตากว่าปีที่ผ่านมาทุกท่านจะได้พบกับการแสดง แสง เสียง ในปีนี้นำชุดการแสดงมีชื่อว่า “อโยธยาแผ่นดินนี้ไม่สิ้นคนดี” เป็นไฮไลท์โชว์แสดง แสง เสียง สู่สายตาชาวโลก นอกจากนี้ทางจังหวัดฯ ได้เตรียมประดับไฟสวยงามในเขตเกาะเมือง และนอกเกาะเมือง ตั้งแต่สะพานปรีดี-ธำรง จรดศาลากลางจังหวัดหลังเก่าตลอดไปถึงศาลหลักเมือง คู่มขุนแผน วิหารพระมงคลบพิตร วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง และวัดพระราม เพื่อเป็นการต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และต่างชาติให้เข้ามาท่องเที่ยวภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งเก็บภาพ ความประทับใจเป็นที่ระลึกท่ามกลางเมืองมรดกโลก นอกจากนี้ยังมีบริเวณการจัดงานที่น่าสนใจได้แก่ ตลาดย้อนยุค ถนนคนเดิน ถนนกินเส้น ลานวัฒนธรรม ร้านกาชาด การประกวด The Best To Be Number One การประกวดเยาวชนคนเก่ง การประกวดหนูน้อยกรุงเก่า การประกวด Miss Ayutthaya การประกวด Ayutthaya Talent พร้อมกันนี้ จังหวัดได้เชิญชวนผู้เข้าร่วมชมงานแต่งกายผ้าไทย ร่วมสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามให้คงอยู่สืบไป ทั้งนี้ ภายในงานได้จัดรถล้อย่างไว้บริการฟรี ให้แก่ผู้ร่วมงานและประชาชนทั่วไป เพื่อชมบรรยากาศการประดับไฟที่สวยงามอีกด้วย ...”^{๑๘}

“...การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมกับ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดงาน "ยอยศยิ่งฟ้า อุดมมรดกโลก" ประจำปี ๒๕๖๑ ระหว่างวันที่ ๗-๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา นายนพดล ภาคพรต รองผู้ว่าการด้านตลาดในประเทศ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เปิดเผยว่า ททท. ร่วมกับ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

^{๑๗} ข้อมูลวิจัยเรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว, หน้า ๕.

^{๑๘} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานพระนครศรีอยุธยา, ยอยศยิ่งฟ้าอยุธยามรดกโลก ประจำปี ๒๕๖๑ ณ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://tiewpakklang.com/post/๓๗๑๖>, [๒๙ พฤศจิกายน. ๒๕๖๑].

หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน กำหนดจัดงาน "ยอยศยิ่งฟ้า อยุธยามรดกโลก" ประจำปี ๒๕๖๑ ครั้งที่ ๒๗ ระหว่างวันที่ ๗-๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ บริเวณอุทยานศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด และการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม พร้อมกันนี้ทางจังหวัดยังได้รณรงค์แต่งกายผ้าไทย เพื่อร่วมสืบสานประเพณี และเฉลิมฉลองงานมรดกโลกตลอดเดือนธันวาคมนี้อีกด้วย ในส่วนของภายในงานได้จัดรถล้อย่างไว้บริการ เพื่อชมบรรยากาศการประดับไฟที่สวยงามตั้งแต่สะพานปรีดีจนถึงศาลากลางจังหวัดหลังเก่า และวัดสำคัญต่างๆ เพื่อเป็นการต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ได้สัมผัสบรรยากาศความรุ่งเรืองในอดีตกับประวัติศาสตร์แห่งกรุงศรีอยุธยาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ กิจกรรมภายในงานได้รวบรวมขบวนแห่เฉลิมฉลองมรดกโลกของภาคส่วนราชการ และอำเภอ การแสดงแสงเสียง ตลาดย้อนยุคกว่า ๑๐๐ ร้านค้า ถนนคนเดิน งานกาชาด และกิจกรรมอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมากท่ามกลางบรรยากาศเมืองมรดกโลก รวมถึงการจำหน่ายสินค้า OTOP ในราคาย่อมเยา จึงขอเชิญชวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติร่วมงานดังกล่าวและร่วมแต่งชุดไทย "นุ่งโจง ห่มสไบ" เพื่อสืบสานประเพณีอันงดงามของไทย ระหว่างเวลา ๑๖.๐๐-๒๒.๐๐ น. โดยคาดว่าจะในปีนี้มีผู้เข้าร่วมงานเพิ่มร้อยละ ๑๐ จากปีที่ผ่านมามีอยู่ที่ ๓ แสนคน และสร้างรายได้หมุนเวียนสูงถึง ๔๐๐ ล้านบาท..."^{๑๙}

"...เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๑ ที่บริเวณวัดพระบรมธาตุ (พระอารามหลวง) ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร นายธัชชัย สีสุวรรณ ผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร เป็นประธานเปิดงานประเพณีนบพระ-เล่นเพลง และงานกาชาด ประจำปี ๒๕๖๑ เพื่อเป็นการสืบสานอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของบรรพบุรุษไทยในอดีตกาล ให้อนุชนรุ่นหลังได้ยึดถือปฏิบัติเป็นแบบอย่าง และเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากยิ่งขึ้น จังหวัดกำแพงเพชร เป็นเมืองเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งของประเทศไทย ในสมัยสุโขทัย กำแพงเพชรมีฐานะเป็นเมืองหน้าด่าน ต้องคอยรับศึกสงครามอยู่เสมอ จึงได้มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลงเหลืออยู่ให้เห็นมากมายในปัจจุบัน เช่น วัดโบราณ ป้อมปราการ คูเมือง กำแพงเมือง ฯลฯ จึงทำให้จังหวัดกำแพงเพชรเป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย นอกจากโบราณสถานที่เก่าแก่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองแล้ว ยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันที่สำคัญก็คือ "งานประเพณีนบพระ-เล่นเพลง" ซึ่งเป็นการทำบุญในวันเพ็ญเดือนสาม หรือมาฆบูชา ซึ่ง ในปีนี้จังหวัดกำแพงเพชรได้มีการตกแต่งริ้วขบวนแห่พยุหยาตราจำลองพระยาภิไทย และเจ้าเมืองเสด็จนบพระบรมธาตุเจดีย์อย่างยิ่งใหญ่สวยงาม อันประกอบไปด้วย ขบวนพยุหยาตรา พระบรมสารีริกธาตุ โคมประ

^{๑๙} วีระเดช คชเสนีย์, "ยอยศยิ่งฟ้า อยุธยามรดกโลก", [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://thainews.prd.go.th/website_th/news/news_detail/TNECO๖๑๑๑๒๘๐๐๑๐๑๕, [๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

ทิม สืบศรัทธาสถิตถิ่น ขบวนกองทัพธรรมเจ้าไทยไพร่ฟ้าเมือง ชากังราว ขบวนเจ้าเมืองนครชุม
อัญเชิญเทียนธูปนบพระมาฆบูรณมี ขบวนเจ้าเมืองเทพนคร อัญเชิญเครื่องนมัสการ อธิษฐานกัลปนา
บุญ ขบวนเจ้าเมืองไตรตรึงษ์ รมยวล พวงระบิล บุผชาติ พุททมงคล ขบวนเจ้าเมืองพาน กลับผกาภักท
รี บายศรีแก้ว ขบวนเจ้าเมืองคนที กระจายดงควาย และขบวนพนมดอกไม้ พนมหมาก พนมพลู
น้อมถวาย พิธีสักการะต้นพระศรีมหาโพธิ์ การรำพุทธุบวงสาถวายพระบรมธาตุเจดีย์ จำนวน ๓,๖๖๑
คน ร่วมพิธีเวียนเทียนเนื่องในวันมาฆบูชารอบองค์พระบรมธาตุ โดยได้กำหนดการแสดงแสง สี เสียง
“นบพระ-มาฆบูรณมี กำแพงเพชรเมืองมรดกโลก ได้ฟ้าบาร์มี จักรวงศ์” ในวันเสาร์ที่ ๓ และวัน
อาทิตย์ ที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ วัดพระธาตุ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ...”^{๒๐}

“...นายไมตรี ไตรติลานันท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย พร้อมด้วย ดร.พรรณสิริ กุล
นาถศิริ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุโขทัย นางสาวดวงกมล ยุทธเสรี ผอ.สำนักศิลปากรที่ ๖
สุโขทัย นายอภิวัฒน์ ทับทิมโต ผอ.การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย และพล.ต.ต.สุวิ
ชาญ ญาณกิตติกุล ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสุโขทัย ได้ร่วมกันแถลงข่าวการจัดงาน “ประเพณี
ลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี ๒๕๖๑” ท่ามกลางหัวหน้าส่วนราชการ องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สื่อมวลชนและประชาชน เข้าร่วม ณ ทำนัรับเสด็จ อุทยาน
ประวัติศาสตร์สุโขทัย จ.สุโขทัย นอกจากนี้ นายไมตรี ไตรติลานันท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
กล่าวถึงภาพรวมของการจัดงานว่า “ประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี
๒๕๖๑” นับเป็นปีที่ ๔๑ กำหนดจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๖-๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ รวม ๑๐ วัน ๑๐
คืน ภายใต้แนวคิด “ร้อยประทับใจหลอมรวมใจ ถวายพระพรชัยองค์ราชัน” ในบรรยากาศอันรื่นรมย์
และสุดอลังการ ณ บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จ.สุโขทัย โดยปีนี้จะเน้นการนำเสนอความ
เป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมไทยที่ผสมผสานกับความทันสมัย พร้อมจัดทำบทเพลงพิเศษ “ลอย
กระทงสุโขทัย” ที่มีคำร้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อประชาสัมพันธ์งานสู่สากล เนื่องจาก
ประเพณีลอยกระทงสุโขทัย ได้รับความชื่นชมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จนติด ๑
ใน ๑๐ ของเทศกาลระดับโลก โดยมีกิจกรรมในงานประกอบด้วย การแสดง แสง สี เสียง ความ
รุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัยในอดีต ซึ่งในครั้งนี้จะมีการนำเครื่องโปรเจคเตอร์ขนาดใหญ่เทคโนโลยี
ระดับโลกจากบริษัท เอปสัน ประเทศไทย จำกัด มาใช้เพิ่มเทคนิคการฉายภาพประกอบบน
โบราณสถานเพื่อเพิ่มความสวยงาม พิธีรับรุ่งอรุณแห่งความสุข ลานเทศน์-ลานธรรม การจำลองวิถี
ไทยของชาวสุโขทัยในอดีต สาธิตการทำเครื่องใช้ภาชนะสังคโลก ตลาดแลกเบี้ย ตลาดโบราณและการ
แสดงศิลปการต่อสู้ ขบวนแห่วันเพ็ญเดือนสิบสอง ขบวนวัฒนธรรม ๙ อำเภอ การประกวดกระทง

^{๒๐} สำนักงานเหล่ากาชาดจังหวัดกำแพงเพชร, จังหวัดกำแพงเพชร เปิดงานกาชาดการกุศล ใน
ประเพณี นบพระ-เล่นเพลง ประจำปี ๒๕๖๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.talknewsonline.com/๙๐๙๓/>, [๑ มีนาคม ๒๕๖๑].

ใหญ่ กระทงเล็ก โคมชัก-โคมแขวน พนมหมากและพนมดอกไม้ การแสดงโขนและหุ่นละครเล็ก การแสดงดนตรีไทยและดนตรีลูกทุ่งพื้นบ้าน กิจกรรมข้าวขวัญวันเล่นไฟและสีสน์แห่งสายน้ำ การประกวดนางนพมาศ การแสดงประกอบแสง สี เสียง “ตำนานท้าวศรีจุฬาลักษณ์” พิธีเผาเทียนเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา การแสดงพลุ ตะไล ไฟพะเนียง ตลอดจนพิธีรับไฟพระฤกษ์และพระประทีปพระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐ และพระบรมวงศานุวงศ์ เพื่ออัญเชิญลอยเป็นปฐมฤกษ์... และมีการอ้างว่า

“...ประเพณีลอยกระทง ไม่มีหลักฐานปรากฏระบุแน่ชัดว่าเริ่มตั้งแต่เมื่อใด แต่เชื่อว่าเป็นประเพณีนี้ได้สืบทอดกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง เรียกประเพณีลอยกระทงว่า “พิธีจองเปรียง” หรือ “การลอยพระประทีป” และมีหลักฐานจากศิลาจารึกหลักที่ ๑ กล่าวถึงงานเผาเทียนเล่นไฟว่า เป็นงานรื่นเริงที่ใหญ่ที่สุดของกรุงสุโขทัย ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ จังหวัดสุโขทัย ร่วมกับ กรมศิลปากร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้จัดงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ขึ้นครั้งแรก เพื่อฟื้นฟูประวัติศาสตร์ประเพณีลอยกระทง ให้มีความยิ่งใหญ่ระดับโลกและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัย...เป็นต้น”^{๒๑}

สำหรับปี ๒๕๖๑ มีรายงานว่า “...งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี ๒๕๖๑ เยือน ‘สุโขทัย’ เมือง ‘มรดกโลก’ สัมผัสประเพณีงดงาม ลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ ลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ – ถือเป็นอีกเมืองมรดกโลกของไทยที่สำคัญ ไม่เพียงแต่มีสถานที่ทางประวัติศาสตร์มากมาย แต่ยังมีงานเทศกาลยิ่งใหญ่ประจำปีให้ผู้คนได้ไปท่องเที่ยว ซึ่งในโอกาสเทศกาลวันลอยกระทงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายนนี้ จังหวัดสุโขทัยจัดงานใหญ่ประจำปี “ประเพณี ลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี ๒๕๖๑” ภายใต้แนวคิด รวบรวมดวงใจ ถวายพระพรชัยองค์ราชัน (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐) นายไมตรี ไตรติลานันท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย กล่าวว่า จังหวัดสุโขทัยร่วมกับกรมศิลปากร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตลอดจนภาคเอกชน จัดงานประเพณี ลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟขึ้น ซึ่งงานปีนี้ถือว่าจัดยิ่งใหญ่กว่าทุกปีอย่างจากเดิมเราจัดงานแค่ ๕ วัน มีนักท่องเที่ยวเข้าร่วมมากมาย ปีนี้จึงขยายงานจัด ๑๐ วันเป็นครั้งแรก...เป็นต้น”^{๒๒}

^{๒๑} สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย, สุโขทัย พร้อมจัดงาน “ลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ ๒๕๖๑” สดุดีการ ๑๐ วัน ๑๐ คืน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.khaosod.co.th/pr-news/news_๑๗๕๗๔๑๙, [๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑].

^{๒๒} สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย, สุโขทัย จัดยิ่งใหญ่ “ลอยกระทง” ๑๐ วัน ๑๐ คืน ปีติ ร.๑๐-พระบรมวงศานุวงศ์ พระราชทาน “พระประทีป” ลอยเป็นปฐมฤกษ์ , [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/lifestyle/news_๑๒๐๕๗๒๓, [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑].

“...นายศักดิ์ฤทธิ์ สลักคำ รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา พร้อมด้วยผู้อำนวยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานนครราชสีมา, ตัวแทนองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา, นายอำเภอพิมาย, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลพิมาย และตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอพิมาย ร่วมกันแถลงข่าวกำหนดจัดงาน “เทศกาลเที่ยวพิมาย” ประจำปี ๒๕๖๑ ในวันที่ ๗-๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ลำน้ำจักราช และสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา นางรุ่งทิพย์ บุ๊กขุนทด ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครราชสีมาเปิดเผยว่า “เมืองพิมายเป็นเมืองที่มีอารยธรรมโบราณที่สืบสานต่อกันมาอย่างยาวนาน ชุมชนเมืองพิมายในอดีตกาลนั้น ได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง และรุ่งเรืองถึงขีดสุดในยุคสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ จะเห็นได้จากหลักฐานสำคัญอันยิ่งใหญ่และงดงามเป็นที่สุด นั่นคือ “ปราสาทหินพิมาย” และเพื่อเป็นการสมโภชเมืองในวาระที่เมืองพิมายมีอายุยาวนานนับพันปี จังหวัดนครราชสีมาได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดงานเทศกาลเที่ยวพิมาย นครราชสีมา ประจำปี ๒๕๖๑ อย่างยิ่งใหญ่ เพื่อประกาศให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ร่วมรับรู้และร่วมยินดีกับวาระดังกล่าวภายในงานมีการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจมากมายดังนี้” นางรุ่งทิพย์ กล่าวอีกว่า “ไฮไลท์จะเป็นการแสดงประกอบแสง-เสียงสื่อผสม “พิมายะปุระ เดอะมิวสิคัล” ตอน “พิมายปุระ พุทธราชันย์”

ในวันที่ ๗-๑๑ พฤศจิกายน เริ่มเวลาประมาณ ๑๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย และการแข่งขันเรือยาวประเพณีชิงชนะเลิศถ้วยพระราชทานฯ ณ สนามแข่งขันเรือพิมาย ที่สมบูรณ์แบบที่สุดในประเทศไทย จะมีขึ้นในวันเสาร์-อาทิตย์ที่ ๑๐-๑๑ พฤศจิกายน เวลา ๐๘.๐๐-๑๗.๐๐ น. มาร่วมชมและเชียร์การแข่งขันเรือยาวที่แสนสนุก มีทีมเรือชื่อดังจากทั่วประเทศเข้าร่วมการแข่งขันหลายทีม” นอกจากนี้ยังมีการจัด “นิทรรศการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช” นิทรรศการประวัติศาสตร์เมืองพิมาย ตลาดย้อนยุคโบราณจำหน่ายอาหารพื้นบ้าน การประกวดทำอาหารพื้นบ้าน เช่น ผัดหมี่ ส้มตำ ขนมไทย การประกวดกองเชียร์ การประกวดแมวโคราช (แมวไทย) ชิงชนะเลิศถ้วยพระราชทาน เป็นกิจกรรมการประกวด “แมวโคราช” โดยเน้นที่ แมวสีสวาด หรือแมวมาเลศ ตามตำราแมวโบราณ แมวสีสวาดเป็นแมวดั้งเดิม และเป็นเอกลักษณ์ของชาวอำเภอพิมายอีกด้วย” “รวมถึงการแสดงศิลปวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชน และผลผลิตทางการเกษตร สินค้า OTOP การแสดงจากศิลปินที่มีชื่อเสียงและกิจกรรมอื่นๆอีกมากมาย ททท.จึงขอเชิญชวนนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปเข้าร่วมชมงานเทศกาลเที่ยวพิมาย ระหว่างวันที่ ๗-๑๑ พฤศจิกายนนี้ ณ อำเภอพิมาย จ.นครราชสีมา ซึ่งในช่วงนั้นเป็นช่วงฤดูหนาวมาเยือนภาคอีสานพอดี” ...”^{๒๓}

^{๒๓} บรรณาธิการ, เทศกาลเที่ยวพิมาย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.koratstartup.com/๔๓๗๗๗๔๓-๒/>, [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในพุทธานุภาพของพระพุทธชินราช

๒.๒.๑ ศึกษาความเชื่อที่มีต่อ องค์หลวงพ่พระพุทธชินราชและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม

๒.๒.๑.๑ ลักษณะของศรัทธาสามารถแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท มีดังนี้:-

๑) เชื่อและศรัทธาในความงาม ตามแบบพุทธรูปลักษณะ ๓๒ ประการ พระอานนท์ กล่าวว่า ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

“...สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัส เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระมหาบุรุษผู้ สมบูรณ์ด้วยมหาบุรุษลักษณะ ๓๒ ประการเหล่านี้ ย่อมมีคติเป็นสองเท่านั้น ไม่เป็นอย่างอื่น คือ ถ้าครองเรือน จะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็น พระราชาโดยธรรม เป็นใหญ่ในแผ่นดินมีมหาสมุทร ๔ เป็นขอบเขต ทรงชนะแล้ว มีราชอาณาจักรมั่นคง สมบูรณ์ด้วยแก้ว ๗ ประการ คือ จักกรแก้ว ข้าง แก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว คฤหบดีแก้ว ปริณายกแก้วเป็นที่ ๗ พระราชบุตรของพระองค์มีกว่าพัน ล้วนกล้าหาญ มีรูปทรงสมเป็นวีรกษัตริย์ สามารถย้ายเสนาของข้าศึกได้ พระองค์ทรงชนะโดยธรรม โดยเสมอ มิต้องใช้ ศัสตรา มิต้องใช้อาวุธ มิได้มีเสนียดครอบครองแผ่นดิน มีสาครเป็นขอบเขต มิได้มีเสาเชือก มิได้มีนิมิต ไม่มีเสี้ยนหนาม สำเร็จ แพร่หลาย มีความเกษม สำราญ ถ้าเสด็จออกผนวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีหลังคา คือ กิเลสอันเปิดแล้วในโลก ดูกรภิกษุทั้งหลาย มหาบุรุษลักษณะ ๓๒ ประการนั้น เป็นไฉน... เป็นต้นและว่า “...พระมหาบุรุษในโลกนี้ ๑) มีพระบาทประดิษฐานเป็นอันดี ภิกษุทั้งหลาย การที่พระมหาบุรุษมีพระบาทประดิษฐานเป็นอันดี นี้เป็นมหาบุรุษลักษณะของมหาบุรุษ ๑ ๒) ณ พ้นภายใต้ฝ่าพระบาท ๒ ของพระมหาบุรุษ มีจักรเกิดขึ้น มีซี่ก้าข้างละพัน มีกง มีดุม บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง ภิกษุทั้งหลาย แม้การที่พ้น ภายใต้ฝ่าพระบาททั้ง ๒ ของพระมหาบุรุษ มีจักรเกิดขึ้น มีซี่ก้าข้างละพัน มีกงมีดุม บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง นี้ก็มหาบุรุษลักษณะของพระมหาบุรุษ ๑ ๓) มีสันพระบาทยาว ๑ ๔) มีพระองค์คัลยาว ๑ ๕) มีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทอ่อนนุ่ม ๑ ๖) มีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีลายดุจดตาข่าย ๑ ๗) มีพระบาทเหมือนสังข์คว่ำ ๑ ๘) มีพระขงฆ์รีเวจจุจกแข็งเนื้อทราย ๑ ๙) เสด็จสถิตยืนอยู่มิได้น้อมลง เอาฝ่าพระหัตถ์ทั้งสองลูบคลำได้พระขานทั้งสอง ๑ ๑๐) มีพระคุษะเร้นอยู่ในฝัก ๑ ๑๑) มีพระฉวีวรรณดุจวรรณแห่งทองคำ คือ มีพระตจะ ประดุจหุ้มด้วยทอง ๑ ๑๒) มีพระฉวีละเอียด เพราะพระฉวีละเอียด ธุลีละอองจึงมติดอยู่ในพระกายได้ ๑ ๑๓) มีพระโลมชาติเส้นหนึ่งๆ เกิดในขุมละเส้นๆ ๑ ๑๔) มีพระโลมชาติมีปลายช้อยขึ้นข้างบน มีสีเขียว มีสีเหมือนดอกอัญชัญ ขดเป็นกุกกอลทักขิณาวัญ ๑ ๑๕) มีพระกายตรงเหมือนกายพรหม ๑ ๑๖) มีพระมังสะเต็มในที่ ๗ สถาน

๑ ๑๓) มีกึ่งพระกายท่อนบนเหมือนกึ่งกายท่อนหน้าของสีหะ ๑ ๑๔) มีระหว่างพระอังสะเต็ม ๑ ๑๕) มีปริมณฑลจุดจมนิโครธ วาของพระองค์เท่ากับพระกายของพระองค์พระกายของพระองค์ก็เท่ากับวาของพระองค์ ๑ ๒๐) มีลำพระศอกกลมเท่ากัน ๑ ๒๑) มีปลายเส้นประสาทสำหรับนำรสาหารอันดี ๑ ๒๒) มีพระหนุดุคคางราชสีห์ ๑ ๒๓) มีพระทนต์ ๔๐ ซี่ ๑ ๒๔) มีพระทนต์เรียบเสมอกัน ๑ ๒๕) มีพระทนต์ไม่ห่าง ๑ ๒๖) มีพระทนต์ขาวงาม ๑ ๒๗) มีพระชีวหาใหญ่ ๑ ๒๘) มีพระสุรเสียงดุจเสียงแห่งพรหม ตรัสมีสำเนียงดังกกรวิก ๑ ๒๙) มีพระเนตรดำสนิท [ดำคม] ๑ ๓๐) มีดวงพระเนตรดุจตาแห่งโค ๑ ๓๑) มีพระอุณาโลมบังเกิด ณ ระหว่างพระขนง มีสีขาวอ่อน ควรเปรียบด้วยนุ่น ๑ ๓๒) มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์ ๑ เป็นต้น...”^{๒๔}

๒) เชื้อและศรัทธาว่าเป็นพระพุทธรูปที่พระยาสิทธิและเทวดาร่วมสร้าง

บรรณาธิการ เล่าว่า “...การสร้างพระพุทธรูปชินราช ตามตำนานที่มีไว้แล้ว แยกกันเป็น ๒ นัยอยู่ นัยหนึ่งว่าสร้างเมื่อ ราวจุลศักราช ๓๑๙ (พ.ศ. ๑๕๐๐) แต่อีกนัยหนึ่งกล่าวว่าสร้างเมื่อราวจุลศักราช ๗๑๙ (พ.ศ. ๑๙๐๐) ตำนาน ที่อ้างถึงพระพุทธรูปชินราชหล่อขึ้นในจุลศักราช ๓๑๙ (พ.ศ. ๑๕๐๐) นั้น เป็นตำนานที่กล่าวไว้ในพงศาวดารเหนือ ตามพงศาวดารกล่าวว่า ได้สร้างเมืองพิษณุโลกเมื่อจุลศักราช ๓๑๕ (พ.ศ. ๑๔๙๖) เมื่อสร้างเสร็จแล้ว พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก ได้เสด็จลงมาอภิเษกเจ้าไกรสรราชขึ้นครองเมือง พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกนี้ทรงพระปรีชา สามารถรอบรู้แตกฉาน พระไตรปิฎกมาก จึงได้รับเฉลิมพระนามาภิไธย ดังนั้น ขณะที่เสด็จประทับอยู่ ณ เมือง พิษณุโลกที่ได้สร้างขึ้นใหม่ ก็มีพระประสงค์จะบำเพ็ญบุญกุศลทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและให้พระเกียรติศัพท์พระนามปรากฏในภายหน้า จึงตรัสสั่งให้สร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุขึ้นเป็นคู่กับเมือง สร้างพระมหาธาตุ พิษณุโลก รูปปรangkสูงราว ๘ วา ตั้งกลาง แล้วสร้างพระวิหารรอบปรangkทั้งสี่ทิศ มีระเบียบ ๒ ชั้น พระองค์ต้องการจะ สร้างพระพุทธรูปขึ้น ๓ องค์ เพื่อเป็นพระประธานในพระวิหาร ในเวลานั้นที่เมืองศรีสัชนาลัย ทั้งสวรรคโลกและสุโขทัย เป็นที่เลื่องลือปรากฏในการฝีมือ ช่างต่างๆ ทั้งการทำพระพุทธรูปว่าฝีมือดียิ่งขึ้น จึงมีพระราชสาส์นไปยังกรุงศรีสัชนาลัย เพื่อขอช่างมาช่วยปั้น หุ่นพระพุทธรูป สมเด็จพระเจ้ากรุงศรีสัชนาลัยจึงส่งช่างพราหมณ์ที่ฝีมือดี ๕ นาย ชื่อบาอินทร์ บาพราหมณ์ บาพิษณุ บาราชสิงห์ และบาราขกุล พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก โปรดให้ช่างสวรรคโลก สมทบกับช่างชาวเขียง แสนและช่างหริภุญชัย ช่วยกันหล่อพระพุทธรูปขนาดใหญ่ทั้ง ๓ องค์ มีทรวดทรงสัณฐานคล้ายกัน แต่ประมาณ นั้นเป็น ๓ ขนาด คือ พระองค์ที่ ๑ ตั้งพระนามเริ่มไว้ว่า "พระพุทธรูปชินราช" มีขนาดหน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๑ คืบ ๕ นิ้ว สูง ๗ ศอก พระเศียรสูง ๑๕ นิ้ว เป็นปางมารวิชัย พระองค์ที่ ๒ ตั้งพระนามเริ่มไว้ว่า "พระพุทธรูปชินสีห์" มีขนาดหน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๑ คืบ ๔

^{๒๔} พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๑ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๓ ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค, **ลักขณสูตร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://๘๔๐๐๐.org/tipitaka/attha/v.php?B=๑๑&A=๓๑๘๒&Z=๓๙๒๒>, [๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓].

นิ้ว เป็นปางมารวิชัย พระองค์ที่ ๓ ตั้งพระนามเริ่มไว้ว่า "พระศรีศาสดา" มีขนาดหน้าตักกว้าง ๔ ศอก ๑ คืบ ๖ นิ้ว เป็นปางมารวิชัย พระศรีธรรมไตรปิฎกทรงเลือกลักษณะอาการตามชอบพระทัยให้ช่างทำคือ สันฐานอาการนั้น อย่างพระพุทธรูปเชียงแสน ไม่เอาอย่างพระพุทธรูปในเมืองศรีสัชชนาลัย สวรรคโลก และเมืองสุโขทัยที่ทำนิ้วสั้น ยาวไม่เสมอกันอย่างมือคน ทรงรับสั่งให้ทำนิ้วให้เสมอกันตามที่พระองค์ทราบว่าเป็นพุทธลักษณะ พระลักษณะอื่นๆ ก็เป็นอย่างเชียงแสนบ้าง อย่าง ศรีสัชชนาลัย และสวรรคโลก สุโขทัยบ้าง จวบจนวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ ปีเถาะ สัปตศก จุลศักราช ๓๑๗ ได้มิ่งมงคลฤกษ์ กระทำพิธีเททองหล่อพระพุทธรูปทั้ง ๓ องค์ และเมื่อเททองหล่อเสร็จแล้ว กระทำการแกะพิมพ์ออกมา ปรากฏว่า พระองค์ที่ ๒ คือพระพุทธรูปชินสีห์ และ พระองค์ที่ ๓ คือพระศรีศาสดา องค์พระบริบูรณ์ดีมีน้ำทองแล่นติดตลอดเสมอกันสวยงาม ๒ องค์เท่านั้น ส่วน รูปพระพุทธรูปชินราชนั้น ทองแล่นติดไม่เต็มองค์ ไม่บริบูรณ์ นับว่าเป็นอัศจรรย์ของช่างและผู้มาร่วมพิธีเป็นอันมาก ช่างได้ช่วยกันทำหุ่น และเททองหล่ออีกถึง ๓ ครั้ง ก็ไม่สำเร็จเป็นองค์พระได้ คือทองแล่นไม่ติดเต็มองค์ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกทรงรู้สึกประหลาดพระทัยยิ่งนัก พระองค์จึงตั้งสัตยาธิษฐานเสี่ยงอาบุญบารมีของ พระองค์เป็นที่ตั้ง อีกทั้งขอให้ทวยเทพเทวดาช่วยดลใจให้สร้างพระพุทธรูปสำเร็จตามพระประสงค์เกิด แล้วให้ ช่างปั้นหุ่นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ในครั้งหลังนี้ ปรากฏว่ามี “ตาปะขาวคนหนึ่ง” ไม่มีผู้ใดทราบว่าชื่อไรมาจากไหนเข้ามา ช่วยปั้นหุ่นและช่วยเททอง ทำการงานอย่างแข็งแรงทั้งกลางวันและกลางคืนจนเสร็จโดยไม่พูดจากับผู้ใด ครั้นได้มิ่งมงคลฤกษ์ ณ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง นพศกจุลศักราช ๓๑๙ (พุทธศานกาลล่วงแล้ว ๑๕๐๐ หย่อนอยู่ ๗ วัน) ก็ประกอบพิธีเททองหล่อพระพุทธรูปชินราช คราวนี้น้ำทองที่ เทก็แล่นเต็มบริบูรณ์ตลอดทั่วองค์พระ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกทรงปิติสมนัสเป็นอย่างยิ่ง จึงตรัสสั่งให้ ตาปะขาวผู้มาช่วยปั้นหุ่นและช่วยเททองนั้น แต่มิได้พบ ปรากฏว่าเมื่อหล่อพระเสร็จแล้ว ก็เดินทางออกประตู เมืองด้านทิศเหนือ พอถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งก็หายไปไม่มีใครพบเห็นอีก จึงพากันเข้าใจว่า ตาปะขาวผู้นั้นคือ เทพดาแปลงกายมาหล่อพระพุทธรูปชินราช อันเป็นเหตุทำให้ เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธรูปองค์นี้ยิ่งขึ้น บ้านที่ตาปะขาวหายไปนั้นได้ชื่อว่า “บ้านตาปะขาวหาย” ต่อมา มีการสร้างวัดชื่อ วัดตาปะขาวหาย ซึ่งปรากฏจนถึงทุกวันนี้...”^{๒๕}

๓) เชื่อและศรัทธาว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีพระพุทธานุภาพ อิทธิปาฏิหาริย์ ป้องกันภัยอันตราย และอธิษฐานขอสิ่งใดๆ ที่ดีที่ตนเองปรารถนาได้จริง

ตัวอย่างการรำกับอธิษฐานขอสิ่งใดๆที่ดีที่ตนเองปรารถนาได้จริง

ผู้สื่อข่าว “หนังสือพิมพ์แนวหน้า” รายงานว่า “... 'น้องอาย'

^{๒๕} ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดพิษณุโลก, รายงานประจำปี ๒๕๕๕ ตำนานพระพุทธรูปชินราช, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/๒๐๑๙๐๕๑๔๑๖๔๘๓๑_๑_file.pdf, [๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓].

สาวเชียงใหม่พื่อนดาบแก้บนหลวงพ่พระพุทธรูปชินราชหลังสอบติด มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะอักษรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑, ๑๕.๓๘ ผู้สื่อข่าวรายงานว่า ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร หรือวัดหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิษณุโลก มีประชาชนและนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกสารทิศ ต่างเดินทางมาทำบุญกราบไหว้ขอพรจากองค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่สวยงามและมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก หลายคนมาทำบุญแล้วยังนำสิ่งของเครื่องเซ่นไหว้มาแก้บน หลังจากที่ยกตนเองได้บนบานศาลกล่าวเอาไว้ ขอให้ประสบความสำเร็จดังที่ตั้งใจ เช่นเดียวกันกับ น.ส.สุกัญญา ใจหลี่ หรือน้องอาย อายุ ๑๘ ปี ชาว ต.สันทรายหลวง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ที่เดินทางมาจากบ้านกับครอบครัวเป็นระยะทางไกลกว่า ๔๐๐ กม. เพื่อนำดอกบัว ๒๐๐ ดอก มาถวายเป็นพุทธรูปบูชา พร้อมกับพื่อนดาบรำแก้บนถวาย ด้านหน้าวิหารหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช น้องอาย เปิดเผยว่า เนื่องจากก่อนหน้านี้ตนเองได้มากราบไหว้ขอพรต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช ให้สอบติดในมหาวิทยาลัยที่ตั้งใจเอาไว้ ปรากฏว่าเพื่อผลสอบออกมาช่วงต้นเดือน ก.ค. สามารถสอบติดที่คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สร้างความภาคภูมิใจให้กับครอบครัวและญาติๆ วันนี้จึงเตรียมดาบมารำถวายเป็นการแก้บน เพราะเคยเรียนวิชานาฏศิลป์อยู่ที่โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จ.เชียงใหม่

ขณะที่ประชาชนที่มาทำบุญที่วัดหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช เมื่อเห็นน้องอายพื่อนดาบรำถวาย ต่างหยุดเฝ้าชมการพื่อนดาบที่มีลีลาสวยงาม และเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างคล่องแคล่วไม่แพ้กับผู้ชาย...เป็นต้น”^{๒๖}

๔) เชื่อและศรัทธาในการถวายเครื่องแก้บนชนิดต่างๆเป็นการสำนึกถึงพระพุทธรูปภาพที่คุ้มครอง, ประทานพรให้รุ่งเรือง, ที่ช่วยให้พ้นทุกข์ด้วยโรคาพาเป็นต้น

(๑) ข้อมูลปฐมภูมิ “วิธีแก้บนรำถวาย”

ภวนิสรา เศรษฐวิชัย (ครูโบว์: ครูสอนรำ) อ้างถึง ธีรวัฒน์ ข่างสาน ผู้ให้ความหมายละครว่า “...ต้องมีความรู้พื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทย ความเชื่อ ต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช หลังจากผู้บนหรืออธิฐานจิต ได้รับผลสำเร็จแล้ว ประสงค์จะถวายเครื่องแก้บน จึงจัดหาชุดเครื่องแก้บน บวงสรวงต่างๆ ถวาย โดยการบวงสรวงด้วย ละครรำ สอดคล้องกับ กล่าวไว้ว่า “... ๑) จัดทำขึ้นเพื่อการสื่อสาร หมายความว่า การแสดงนั้นอาจบ่งบอกชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ที่ดี ทั้งทางด้านการแต่งกาย ภาษา ท่วงท่าที่แหลมข้อย นอกจากนี้แล้วในการสื่อสารอีกทางนั้นคือนาฏศิลป์ได้พัฒนา

^{๒๖} หนังสือพิมพ์แนวหน้า, 'น้องอาย'สาวเชียงใหม่พื่อนดาบแก้บนหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช หลังสอบติดม.ศิลปากร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.naewna.com/local/๓๕๓๑๑๑>, [๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓].

จากรูปลักษณ์ที่ง่าย และเป็นส่วนประกอบของคำพูดหรือวรรณศิลป์ ไปสู่การสร้างภาษาของตนเองขึ้น ที่เรียกว่า "ภาษาท่ารา" โดยกำหนดกันในกลุ่มคนที่ใช้นาฏศิลป์นั้นๆ ว่าท่าใดมีความหมายอย่างไร เป็นต้น ๒) เป็นการรับอารยธรรมของอินเดีย หมายถึง อิทธิพลของประเทศเพื่อนบ้าน จากประวัติศาสตร์ของประเทศไทยที่ยาวนานว่า เมื่อไทยมาอยู่ในสุวรรณภูมิใหม่ๆ นั้น มีชนชาติมอญ และชาติขอมเจริญรุ่งเรืองอยู่ก่อนแล้ว ชาติทั้งสองนั้นได้รับอารยธรรมของอินเดียไว้มากมายเป็นเวลานาน เมื่อไทยมาอยู่ในระหว่างชนชาติทั้งสองนี้ ก็มีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิด ไทยจึงพลอยได้รับอารยธรรมอินเดียไว้หลายด้าน เช่น ภาษา ประเพณี ตลอดจนศิลปะการแสดง ได้แก่ ระบาย ๓) เพื่องานพิธีการที่สำคัญ กล่าวคือเพื่อต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองที่มาเยี่ยมเยือน ทั้งนี้เราจะเห็นว่าในประวัติของชุดการแสดง ๆ ชุด เช่น ระบายฤดาภินิหาร การเต้นรอนเง้ง หรืออื่นๆ การจัดชุดการแสดงส่วนใหญ่นั้นจัดเพื่อต้อนรับแขกคนสำคัญ เพื่อบ่งบอกความยิ่งใหญ่ของความเป็นอารยชนคนไทย ที่มีความสงบสุขมาเป็นเวลาหลายปี แล้วเรามีความเป็นเอกลักษณ์ภายใต้การปกครองที่ดั่งามมาแต่อดีต...เป็นต้น”

นอกจากนี้แล้วการสร้างนาฏศิลป์ไทยของเรานี้อาจด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น จัดทำขึ้นเพื่อการสื่อสาร หมายความว่า การแสดงนั้นอาจบ่งบอกชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ที่ดี ทั้งทางด้านการแต่งกาย ภาษา ท่วงทีที่แหลมซ้อย นอกจากนี้แล้วในการสื่อสารอีกทางนั้นคือนาฏศิลป์ ได้พัฒนาจากรูปลักษณ์ที่ง่าย และเป็นส่วนประกอบของคำพูดหรือวรรณศิลป์ ไปสู่การสร้างภาษาของตนเองขึ้นที่เรียกว่า "ภาษาท่ารา" โดยกำหนดกันในกลุ่มคนที่ใช้นาฏศิลป์นั้นๆ ว่าท่าใดมีความหมายอย่างไร เป็นต้น ๒) เพื่อประกอบพิธีกรรม ดังที่ได้กล่าวอ้างเรื่องการเชนสรวงไปแล้วในเบื้องต้น ว่า กระบวนทัศน์ในเรื่องการฟ้อนรำนั้นกระแสนสำคัญอีกกระแสนหนึ่ง คือเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาในสิ่งที่มองไม่เห็น นอกจากนี้แล้วอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของคนไทยอีกประการนั้นคือ การสำนึกกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณ เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ หรือบรรพชนที่ควรเคารพ อาจมีการจัดกิจกรรมขึ้นแล้วมีการร่วมแสดงความยินดีให้ปรากฏนักรนาฏศิลป์หรือ ศิลปินที่มีความชำนาญการจะประดิษฐ์รูปแบบการแสดงเข้าร่วมเพื่อความบันเทิง และเพื่อแสดงออกซึ่งความรักและเคารพในโอกาสพิธีกรรมต่างๆ ก็ได้ ๓. เพื่องานพิธีการที่สำคัญ กล่าวคือเพื่อต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองที่มาเยี่ยมเยือน ทั้งนี้เราจะเห็นว่าในประวัติของชุดการแสดง ๆ ชุด เช่น ระบายฤดาภินิหาร การเต้นรอนเง้ง หรืออื่นๆ การจัดชุดการแสดงส่วนใหญ่นั้นจัดเพื่อต้อนรับแขกคนสำคัญ เพื่อบ่งบอกความยิ่งใหญ่ของความเป็นอารยชนคนไทย ที่มีความสงบสุขมาเป็นเวลาหลายปี แล้วเรามีความเป็นเอกลักษณ์ภายใต้การปกครองที่ดั่งามมาแต่อดีต ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการแสดงในครั้งนี้อาจมีอย่างหลากหลาย เพื่อเป็นสิริมงคลด้วยก็ได้ เป็นต้น...”^{๒๗}

^{๒๗} อธิวัฒน์ ช่างสาน, **ความรู้พื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทย**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/๓๕๘๗๗๕>, [๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

MTHAI ได้อธิบายไว้ว่า “...คำว่า แก้บน ได้แก่พิธีว่าด้วย เรื่องของความเชื่อ ศรัทธา และปาฏิหาริย์ และวิธีการแก้บนที่ถูกต้องควรปฏิบัติอย่างไร? ๑) เตรียมของแก้บนตามจำนวนที่ตนเองได้บนไว้ บางคนก็หัวหมู ไก่ต้ม ไข่ต้ม ดอกไม้ เครื่องเซ่น หรือการรำแก้บน ส่วนมากจะเป็นเลขคู่ ๒) ไปสถานที่ที่ตนเองได้บนไว้ ๓) เตรียมรูป เทียน เพื่อไปไหว้ขอขมา ๔) ถวายยานั้นควรขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละบุคคล แต่ถ้าสิ่งที่ขอไว้สำเร็จผลควรรีบไปแก้บนอย่างรวดเร็วที่สุด ที่สำคัญไม่ควรไปแก้บนในวันพระ โดยเฉพาะช่วงเข้าพรรษา เพราะ พระจะต้องถือศีลและปฏิบัติตามกิจของสงฆ์ ส่วนหมู่เทพทั้งหลายก็จะบำเพ็ญบุญในวันนี้ อยากแก้บนให้หลุดควรทำในวันอังคาร วันเสาร์ ก่อนเวลา ๑๑.๐๐ น. ไม่ควรทำหลังพระอาทิตย์ตกดิน

(๒) “วิธีแก้บนใช้รูปกี่ดอก?”

รูป ๑ ดอก ไหว้ศพ เจ้าที่ วิญญาณธรรมดา ที่ไม่ได้ขึ้นชั้นเทพ (๒) รูป ๒ ดอก ใช้บูชาเจ้าที่ เทพ (๓) รูป ๓ ดอก ใช้บูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ (๔) รูป ๕ ดอก ใช้บูชาพระรัตนตรัย บูชารัชกาลที่ ๕ ธาตุทั้งห้า หรือทิศทั้งห้า พระภูมิ (๕) รูป ๗ ดอก ไหว้พระพรหม บูชาพระอาทิตย์ ถิอคติคุ้มครองทั้ง ๗ วันในสัปดาห์ (๖) รูป ๘ ดอก บูชาเทพเจ้าของชาวฮินดู (๗) รูป ๙ ดอก บูชาแก้ว ๙ ประการ พระพุทธรูป ทั้งเก่า เป็นต้น และพระเทพารักษ์ (๘) รูป ๑๐ ดอก ใช้บูชาเจ้าที่ตามความเชื่อของชาวจีนบางกลุ่ม (๙) รูป ๑๒ ดอก บูชาเจ้าแม่กวนอิม บูชาพระคุณของแม่ (๑๐) รูป ๑๖ ดอก บูชาเทพชั้นครู หรือ พิธีกลางแจ้ง ที่มีการอัญเชิญเทวดา ที่สำคัญหมายถึงสวรรค์ ๑๖ ชั้น (๑๑) รูป ๑๙ ดอก บูชาเทวดาทั้ง ๑๐ ทิศ (๑๒) รูป ๒๑ ดอก บูชาพระคุณของพ่อ (๑๓) รูป ๓๒ ดอก ใช้สวดชุมนุมเทวดาทั้ง ๔ ทิศ (๑๔) รูป ๑๐๘ ดอก บูชาสิ่งสูงสุดทั่วทั้งโลกทุกชั้นฟ้า

ความจริงแล้วการ แก้บน มีมานานและอยู่คู่กับคนไทยมาตลอด ซึ่งสิ่งของที่นำมาแก้บนนั้น ก็ขึ้นอยู่กับผู้ขอ หรือบางทีก็ขึ้นอยู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เราไปขอว่ามีชื่อเสียงและตำนานในด้านใดบ้าง ก็ปรับแก้กันให้เหมาะสม ส่วนใหญ่ที่เห็นบ่อย จะเป็นหัวหมู ไข่ต้ม ดอกไม้ เครื่องเซ่น หรือแม้กระทั่งการรำแก้บน แต่ก็ไม่ใช่ว่าบนบานขอพรไปแล้วจะต้องทำอะไร รอผลสำเร็จเพียงอย่างเดียว เพราะก่อนที่จะได้ผลดี เราจะต้องทำกรรมดีเสียก่อน และไม่ใช่ว่าทุกวัด ทุกพระ จะรับคำบนบานของเราทุกเรื่อง ตัวอย่างเช่นวัดหลวงพ่อโสธร จ.ฉะเชิงเทรา ที่โด่งดังในด้านการขอพรแล้วสำเร็จไปเกือบทุกราย แต่ก็ยกเว้นคำขอเรื่อง ขอยกเว้นการเกณฑ์ทหาร มีความเชื่อว่าหากใครไปขอเรื่องนี้ จะได้เป็นทหารเกณฑ์ทุกรายไป ในปัจจุบันเราสามารถเลือกวันแก้บนได้ตามฤกษ์สะดวก แต่ความจริงหลักการ แก้บน อย่างถูกต้องนั้น จะต้องไม่แก้บนวันพระ เพราะในวันพระนั้นจะเป็นวันที่เทพทั้งหลายบำเพ็ญศีล การแก้บนที่ให้หลุดต้องแก้วันอังคาร วันเสาร์ ก่อนพระอาทิตย์ตกดิน หรือถ้าทางพุทธศาสนามีความหมายเป็นนัยยะแฝงไว้ว่า ที่พระท่านไม่รับแก้ในวันพระ เพราะท่านต้องประกอบ

กิจของสงฆ์ ไม่ควรไปเบียดเบียนในการบำเพ็ญบุญของท่าน หากท่านได้บนบานไปแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องนึกถึงไว้ตลอดคือ ๑) ถ้าบนแล้วสำเร็จ ต้องรีบกลับไปแก้บนอย่างรวดเร็วที่สุด และทำตามทีบนบอกไว้ทุกอย่าง จะตัดทอน ขอลดโน่นลดนี่ไม่ได้ ๒) สัญญา กับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้ยังไง ต้องทำให้ได้อย่างนั้น มิฉะนั้น จะต้องธรณีศาล คือชีวิตหาความเจริญก้าวหน้าไม่ได้ ไปอธิษฐานบนบานกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นก็ไร้ผล ๓) เมื่อบนเรื่องใดก็ตามไว้ที่ศาลใดศาลหนึ่ง หรือวัดใดวัดหนึ่งแล้ว อย่าเอาเรื่องเดียวกันไปบนไว้ที่อื่นอีก บางคนหมกมุ่นเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาก เทียบพระเวณบนไว้เป็นสิบเป็นร้อยศาล พอสำเร็จขึ้นมา ไม่รู้ว่าเป็นฝีมือของเจ้าองค์ไหน จำไม่ได้ด้วยซ้ำว่าไปบนไว้ที่ใดบ้าง เป็นเหตุให้ไปแก้บนไม่ครบ แบบนี้ต้องธรณีสารเช่นกัน ๔) เจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ขอการบนบาน คือ ผี เช่น เจ้าพ่อเจ้าแม่ตามต้นไม้หรือวัตถุโบราณต่างๆ รวมทั้งเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่เคยเป็นอดีตภักดิ์หรือบุคคลสำคัญมาก่อนเป็นต้น...”^{๒๘}

๕) ความเชื่อ ต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช หลังจากผู้บนหรืออธิษฐานจิต ได้รับผลสำเร็จแล้ว ประสงค์จะถวายเครื่องแก้บน โดยการบรรพชา

(๑) ข้อมูลปฐมภูมิ “คู่มือดำเนินชีวิตของนักบวชใหม่, การบวชคืออะไร?”

สอดคล้องกับตำราชื่อ “คู่มือดำเนินชีวิตของนักบวชใหม่, การบวช คืออะไร?” โดย พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) กล่าวว่า “...เมื่อมีปัญหาขึ้นมาว่า การบวชคืออะไร? ดังนี้ แล้ว ทางที่ดีที่สุด ควรจะถือเอาใจความตามตัวพยัญชนะ ของคำว่า บวช นั้นเอง คำว่า “บวช” เป็นภาษาไทย คำว่า ซึ่งถอดรูปมาจากคำในภาษาบาลีว่า ปพพชชา คำว่า “ปพพชชา” นี้ มีรากศัพท์คือ ป+วช: ป แปลว่า ทัว หรือสิ้นเชิง, วช แปลว่า ไป หรือ เว้น, คำว่า ป+วช จึงแปลว่า ไปโดยสิ้นเชิง หรือ เว้นโดยสิ้นเชิง ที่ว่า “ไปโดยสิ้นเชิง” นั้น หมายถึงไปจากความ เป็นฆราวาส คือจากการครองเรือนไปสู่ความเป็น บรรพชิต คือ ผู้ไม่ครองเรือนโดยสิ้นเชิง โวหารที่สูง ไปกว่านั้น ท่านเรียกว่า ไปจากโลกโดยสิ้นเชิง ซึ่งหมาย ความว่า ละเสียจากวิสัยที่ชาวโลกเขามีกัน เป็นกัน โดยสิ้นเชิงนั่นเอง คำว่า “ไปจากความ เป็นฆราวาส” นี้ หมาย ความว่า ไปจากบ้านจากเรือน ซึ่งหมายถึง การสละ ความมีทรัพย์สินสมบัติ, การสละวงศ์ญาติทั้งหลาย, การ เลิกละการนุ่งห่มอย่างฆราวาส, เลิกละการกินอยู่อย่าง ฆราวาส, เลิกละการใช้สอยอย่างฆราวาส, เลิกละอาการ ทางกิริยาวิจยาอย่างฆราวาส, เลิกละความรู้สึกราคินิก อย่าง ฆราวาส โดยสิ้นเชิง ดังนี้ จึงเรียกว่า ไปหมดจาก ความเป็นฆราวาสโดยสิ้นเชิง หรือไปจากโลกโดย

^{๒๘} หมอดูดวง ฦ เอ็มไทย, แก้บน ว่าด้วยเรื่องของความเชื่อ ศรัทธา และปาฏิหาริย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://horoscope.mthai.com/horoscope-highlight/๑๒๒๕๕.html> , [๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒].

สิ้นเชิง ข้อที่ว่า “สละความมีทรัพย์สมบัติ” นั้น หมายถึง การยอมรับดำเนินชีวิต ชนิดที่ไม่ต้องมีทรัพย์สมบัติ...”^{๒๙} เป็นต้น

(๒) “คำนิยามความหมาย มารดา-บิดา”

ความหมายตามพจนานุกรมตามราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมาย คำว่า “มารดา คือ แม่” “บิดา คือพ่อ, ผู้ให้กำเนิด” คัมภีร์มงคลทิปนี ภาคที่ ๑ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ “...สตรีผู้ให้กำเนิด (ชนนี) ชื่อว่า มารดา บุรุษผู้ยังบุตรให้เกิด (ชนก) ชื่อว่าบิดา ในบรรดามารดาและบิดาเหล่านั้น มารดาเท่านั้นผู้ที่ทำกิจที่ทำได้ยาก...” ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๒ ได้กล่าวถึง กระบวนการที่ทำให้คู่สมรสกลายเป็นมารดาบิดา คือ การจะตั้งครรภ์ของมารดานั้น มาจากเหตุ ๓ ประการ คือ ๑) คู่สมรสมีพฤติกรรมเพศรส (มาตาปิเตโร จะ สันนิปะติตา โหนติ) ๒) ฝ่ายหญิงมีระดู (ไข่สุก) (มาตา จะ อุตุนี โหติ) ๓) สัตว์ผู้จะมาเกิดถือปฏิสนธิ (คันธัพพะ จะ ปัจจุปฏิฐิต โหติ) ถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งก็ไม่มีที่ตั้งครรภ์ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุที่บิดามารดา มีพฤติกรรมเพศรส ๑, มารดามีฟดู ๑, สัตว์ปฏิสนธิ ๑, เพราะสันนิบาต ๓ อย่างนี้ ครรภ์จึงตั้งได้” (ม.ม.) ในฎีกามหาสมยสูตรและสารัตถทิปนี ภาคที่ ๓ ได้กล่าวถึง การที่ สตรีมีครรภ์ได้ เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ในบรรดาเหตุ ๖ ประการ นี้ คือ ๑. กายสังสั่นเค้น ด้วยได้สัมผัสถูกต้ององค์กายพญน้อยใหญ่แห่งชาย (อยู่ร่วม) ๒. โจลคคหณณ ด้วยถือเอาทอนผ้าที่แปดเปื้อดด้วยสุกะ แล้วป้อนเข้าไปในอวัยวะเพศของตน ๓. อสุจิปาเนน ด้วยลื่นอันกลืนกินอสุจิ ๔. นภิปราม เสน ด้วยชายได้ปราคาสลับคล้าลูปไล่คล้าคลึงสดีอ (นาภี) ๕. ทัสสเนน ด้วยได้จ้องดูชาย ด้วยฉันทราคะ (เหมือนปลาบางชนิดถูกขังไว้คนละแห่ง แต่ยังแลเห็นกันได้ ก็ตั้งครรภ์กันได้) ๖. คันธเน ด้วยได้สูดดมกลิ่นสรริกายชาย ด้วยความกำหนดยินดี...”^{๓๐}

ดังตัวอย่างข้างล่างนี้ (๑) การบรรพชา อุปสมบท (กุลบุตรผู้อุปสมบทเป็นพระต้องปฏิบัติตามพระวินัย (ศีล๒๒๗ บางท่านเรียกว่า พระวินัย) ผู้ทำพิธีเรียกว่า ล่วงพระวินัย เป็น อาบัติระดับชั้นต่าง ๆ ตามความหนักเบา สามารถแบ่งระดับอาบัติออกได้เป็นลำดับชั้น ตั้งแต่ขั้นรุนแรงจนกระทั่งเบาที่สุด ในอาบัติระดับเบาจะต้องมีการเผยแพร่ความผิด อาบัติระดับเบาเช่น ปาจิตตีย์สามารถแก้ได้โดยกล่าวแสดงความผิดของตนกับพระภิกษุรูปอื่น) แก่นกับหลวงพ่พระพุทธรชินราชของคนที่หายจากป่วย หลังจากทำพิธีอธิฐานจิตกับหลวงพ่พระพุทธรชินราช พอตตนเองหายจากป่วยแล้ว ก็จัดหาอัฐบริวาร หาดูกษยามที่เหมาะสมแล้วจึงบวช ระยะเวลาที่บวชไม่มีกำหนดตายตัว เช่น ๑๐ วัน ๑๕ วัน เป็นต้น การบรรพชา อุปสมบทเพื่อไม่ต้องการรับคัดเลือกเป็นทหารก็สามารถทำพิธี

^{๒๙} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), โอวาทคำสอนสำหรับพระภิกษุผู้บวชใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา และสถาบันสันติธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๔-๕.

^{๓๐} คุณ โทชนธ์, พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทยใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๗๘-๗๙.

เช่นเดียวกันได้^{๓๑} (๒) การบรรพชา อุปสมบทกับหลวงพ่อบุตร-ธิดาของมารดาบิดาที่เคยขอ
บุตร-ธิดา จากองค์หลวงพ่อบุตร-ธิดา เมื่อตนเองสมประสงค์แล้วจึงรำลึกถึงพระคุณขององค์
หลวงพ่อบุตร-ธิดา จึงทำพิธีบรรพชา อุปสมบท แก่บุตร และบรรพชาศีลจาริณี (ศีลจาริณี
หมายถึง ผู้มาปฏิบัติชั่วคราว เป็นผู้หญิง ไม่ปลงผม เช่น บวชภาคฤดูร้อน ถือศีล ๘ หรือศีล ๕ ก็ได้
เช่น มาเข้า-เย็นกลับ) แก่ธิดา ทั้งนี้ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่บุตร-ธิดา ที่ตนได้รับการอธิฐานจิต
ขอต่อองค์หลวงพ่อบุตร-ธิดา^{๓๒}

**๒.๒.๑.๒ ประเภทของคนที่มีความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อบุตร-ธิดาและ
ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมแบ่งประเภทและตามกาลสมัยได้ดังนี้:-**

๑) ความเชื่อของพระราชามหากษัตริย์ในการสร้างเป็นพระพุทธรูป

(ก) ความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อบุตร-ธิดาของพระมหากษัตริย์
ราชาธิปไตยสมัยสุโขทัย ทรงสนพระทัยในการสร้างเป็นพระพุทธรูป ปางมารวิชัยชื่อ “พระพุทธรูป
ราช”

(๑) เรื่องความเชื่อที่มีต่อองค์หลวงพ่อบุตร-ธิดาและก่อ

ให้พระราชมารดาในการสร้าง

ข้อมูลปฐมภูมิ

รฐิกายาจารย์ สำนนท และคณะ (สำนักงาน คณะกรรมการ
กฤษฎีกา, สำนักงานที่ปรึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีประจำสถาน
เอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์, พิชายา พันธ์แพ ถูกอ้างใน วารสารของ
รฐิกายาจารย์ สำนนท และคณะ) ได้กล่าวว่า “...สังคมไทยมีความเชื่อในสถาบันพระมหากษัตริย์ ศาสนา
โหราศาสตร์ และไสยศาสตร์ โดยความเชื่อดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประเพณีเป็นมรดกภูมิ
ปัญญาทางวัฒนธรรมอันเป็นความรู้ การแสดงออก การประพฤติปฏิบัติ หรือทักษะทางวัฒนธรรมที่
แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของ
ร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งโดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อ
ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตนหากแต่ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในกระแส
โลกาภิวัตน์ทำให้พรมแดนของการเรียนรู้วัฒนธรรมและความเชื่อได้ถูกทำลายลงเข้าสู่ยุค (Internet of
Things) ที่สิ่งต่างๆ รวมทั้งข้อมูลและบริการถูกเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ต ส่งผลต่อการ

^{๓๑} Phuketwindow, ถ่ายภาพงานบวช งานอุปสมบท (Ordination), [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
<http://www.phuketwindow.com/phuket-photographer/photography-phuket-ordination.htm>, [๒๑
มกราคม ๒๕๖๓].

^{๓๒} วัดพุทธระโดน, การบวชเป็นแม่ชี ธรรมจาริณี หรือเนกขัมมนารี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
http://www.watpukadon.org/๒๐๑๖/๐๕/blog-post_๒๐.html, [๒๑ มกราคม ๒๕๖๓].

เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ขาดการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารแบบไร้ขีดจำกัด และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเชื่อของคนไทย ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคของโลก ความแตกต่างนี้ก่อให้เกิดทั้งโอกาสและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจหรือการติดต่อสื่อสาร นำไปสู่การแสวงหาหลักยึดเหนี่ยวจิตใจตามความเชื่อของตน^{๓๓}

(๒) **บันทึกพงศาวดารเหนือ** กล่าวว่า พระมหาธรรมราชาลิไท กษัตริย์พระองค์ที่ ๗ ของกรุงสุโขทัย ทรงประสงค์จะสร้างหลักยึดทางจิตใจให้แก่พสกนิกร พระองค์จึงทรงสร้างองค์หลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปชินราช องค์ประธานในวิหาร วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ขึ้นพร้อมกับการสร้างเมืองพิษณุโลกในราว พ.ศ.๑๙๐๐ พระองค์ทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมาก ทรงรอบรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก และทรงนิพนธ์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่อง “ไตรภูมิพระร่วง”

(๓) **หลักการที่สำคัญ** เมื่อทรงสร้างเมืองพิษณุโลกขึ้นแล้ว มีพระราชประสงค์จะสร้างพระพุทธรูปให้ดังมากกว่าพระพุทธรูปทุกเมืองเป็นพระเกียรติยศ แก่ราชวงศ์พระร่วงและเมืองพิษณุโลก

(๔) **พิธีการและพิธีกรรมหล่อพระพุทธรูปชินราช** พระมหาธรรมราชาลิไทจึงรับสั่งให้แสวงหาช่างฝีมือดีจากทั้งสุโขทัย เชียงแสน หริภุญไชย มาช่วยกันปั้นหุ่นพระพุทธรูปขึ้น ๓ องค์ มีรูปทรงสัณฐานคล้ายคลึงกัน แต่ต่างขนาดดังนี้ องค์ที่หนึ่งนั้นตั้งพระนามตั้งแต่เริ่มสร้างว่า “พระพุทธรูปชินราช” หน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๑ คืบ ๕ นิ้ว อีกองค์ที่สองพระนามว่า “พระพุทธรูปชินสีห์” หน้าตัก ๕ ศอก ๑ คืบ ๔ นิ้ว และอีกองค์ที่สามพระนาม “พระศรีศาสดา” หน้าตัก ๔ ศอก ๑ คืบ ๖ นิ้ว

(๕) **การประยุกต์ใช้** พระองค์เลือกลักษณะตามพระทัย ให้ช่างทำคือไม่ยึดรูปแบบสุโขทัย สวรรคโลก ศรีสัชนาโลย หรือเชียงแสน แต่เป็นแบบปนๆกัน เช่นนี้พระหัตถ์ของแบบสุโขทัยและสวรรคโลกจะเหมือนกับมือคนทั่วไปไม่เสมอกัน แต่พระองค์รับสั่งให้ทำเสมอกันตามที่ทรงทราบว่าเป็นพุทธลักษณะ เมื่อปั้นเสร็จทั้ง ๓ องค์แล้วจึงให้บรรดาช่างและคนทั้งปวงดู เห็นว่างามดีหาที่งามเสมอมิได้แล้ว จึงให้ทำหุ่นแล้วเททองสัมฤทธิ์ในวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ ปีเถาะ พ.ศ.๑๘๙๘ เมื่อแกะหุ่นปรากฏว่าสมบูรณ์ดีเพียง ๒ องค์ คือพระพุทธรูปชินสีห์และพระศรีศาสดา ส่วนพระพุทธรูปชินราชทองเดินไม่เต็มองค์ ช่างต้องทำหุ่นใหม่และหล่อถึง ๓ ครั้งก็ไม่สำเร็จ

^{๓๓} รุจิกาญจน์ สานนท์ จุฑาเทียนไทย และ กันยาวิร์ สัทธาพงษ์, ทิศทางธุรกิจความเชื่อของสังคมไทยยุค ๔.๐, วารสารร่วมพฤษภ มหวิทยาลัยเกริก, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๐): ๑๑-๓๒.

(๖) พุทธานุภาพ (ด้วยบุญญาธิการ ของพระมหาธรรมราชาลิไท เทพเทวาประธานชีปะขาว เพื่อรังสรรค์พระพุทธรูปชินราช) พระมหาธรรมราชาลิไทจึงตั้งจิตร อธิษฐาน เอาบุญพระบารมีของพระองค์เป็นที่ตั้ง และให้พระอัครมเหสี ทรงอธิษฐานด้วย ด้วยพุทธานุ ภาพผนวกกับบุญญาธิการ ของพระมหาธรรมราชาลิไท และพระอัครมเหสีทรงอธิษฐาน ในการทำหุ่น ใหม่ครั้งนี้ปรากฏว่ามีชีปะขาวคนหนึ่งมาช่วยด้วยอย่างแข็งขัน ไม่พูดไม่จากับใครคล้ายคนใบ้ ครั้นหุ่น สำเร็จเข้าดินพิมพ์แห้งแล้ว เททองตามมงคลฤกษ์ในวันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง พ.ศ. ๑๙๐๐ ทองก็แล่นดีทั่วหุ่น องค์พระสมบูรณ์ดี ชีปะขาวผู้มาช่วยก็เดินออกไปทางประตูด้านเหนือ ถึง ตำบลหนึ่งก็หายตัวไป ตำบลนั้นจึงได้ชื่อตำบลชีปะขาวหายต่อมา พระมหาธรรมราชาลิไทรับสั่งให้ ตามหา ประสงค์จะพระราชทานรางวัลก็ไม่พบ เมื่อให้ช่างขัดแต่งองค์พระจนเกลี้ยงเกลาชักเงาดี แล้ว จึงนำเข้าประดิษฐานในวิหาร โดยพระพุทธรูปชินราชประดิษฐานในวิหารใหญ่ทางทิศตะวันตกของ วัดพระศรีมหาธาตุ หันพระพักตร์ไปทางแม่น้ำน่าน พระพุทธรูปชินสีห์ประดิษฐานในวิหารด้านทิศเหนือ พระศรีศาสดาประดิษฐานในวิหารด้านทิศใต้ ส่วนเศษทองต่างๆยังนำไปหล่อได้พระอีก ๑ องค์ สูง ๒๒ นิ้ว ปางมารวิชัย และพระสาวกอีก ๑ คู่ เรียกกันว่า “พระเหลือ”

(๗) ความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในปี พ.ศ. ๒๑๔๖ สมเด็จพระเอกาทศรถโปรดเกล้าฯให้นำทองนพคุณเครื่องราชูปโภค แผ่นเป็นทองประสาทิ (ทองเนื้อดีแผ่อย่างหนา) ทรงปิดทองที่องค์พระด้วยพระหัตถ์จนเสร็จสมบูรณ์ พระพุทธรูปชินราชที่ยังไม่เคยปิดทองตั้งแต่สร้างมา จึงถูกปิดทองด้วยพระหัตถ์ของสมเด็จพระเอกาทศรถเป็นครั้งแรก

(๘) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช ในสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯได้พระราชทานนามพระเหลือใหม่ว่า “พระเสลันตปฏิมา” ส่วนอิฐที่ก่อเตาสุเมทองพร้อมทั้งหุ่นในการหล่อพระนั้น ได้นำมาก่อเป็นฐานชุกชีสูงประมาณ ๓ ศอก ปลูกต้นโพธิ์บนฐานชุกชีนี้ไว้ ๓ ต้น เรียกว่า “โพธิ์สามเส้า” จากนั้นโปรดให้สร้างวิหารน้อย ระหว่างโพธิ์สามเส้านี้ ประดิษฐานพระเหลือและสาวกทั้งคู่ ให้เป็นหลักแสดงสถานที่หล่อพระพุทธรูป ๓ องค์นั้น และระหว่างที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล พระมหาธรรมราชาลิไทได้ทรงสร้างพระราชวังขึ้นที่ ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน ตรงข้ามกับวัดพระศรีมหาธาตุ ประทับอยู่เมืองพิษณุโลก ๗ ปี จนมี ประชาชนมาอยู่อาศัยเป็นเมือง มั่งคั่งสมบูรณ์มาจนถึงทุกวันนี้ เมื่อพิจารณาถ้อยคำตามกระบวนช่าง แล้ว มีความเห็นกันว่า พระพุทธรูปชินราชกับพระพุทธรูปชินสีห์นั้นเป็นฝีมือช่างคนเดียวกัน แต่พระศรีศาสดาเป็นฝีมือช่างคนอื่น

(ข) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรูป
ชินราช ในรัชกาลที่ ๕ ด้วยอิทธิฤทธิ์หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราช แสดงตอน พระองค์มีพระประสงค์
จะย้ายไปกรุงเทพฯ

(๑) มีอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ของหลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราช แสดงตอน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พระองค์มีพระประสงค์จะย้าย องค์หลวงพ่อบุญ
พระพุทธรูปชินราชไปประดิษฐานที่ วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร

ปฐมพงษ์ สุขเล็ก เล่าว่า “...ครั้งรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๕ มีพระราชดำริ ที่พระองค์มีพระราชประสงค์จะเคลื่อนย้าย พระพุทธรูปสำคัญในหัวเมือง
ต่างๆ โดยเฉพาะทางภาคเหนือ ลงไปประดิษฐาน ณ วัดสำคัญๆเช่น วัดเบญจมบพิตร วัดบวรนิเวศ
 เป็นต้น...” และเล่าต่อว่า “...เกิดเหตุการณ์ที่ชาวบ้านเล่าขานปากต่อปาก (มุขปาฐะ) พุทธานุภาพ อภิ
นิหาริย์ คณะผู้ทำการย้ายไม่สามารถจะเคลื่อนย้ายองค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราชได้ พิธีอัญเชิญพระ
พุทธรูปชินราชจำลองเข้าประดิษฐานภายในพระ อุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนา ราม ภาพถ่ายเก่าสมัย
รัชกาลที่ ๕ (ภาพจากสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ) ปฐมพงษ์ สุขเล็ก ในหนังสือศิลปวัฒนธรรม วัน
เสาร์ที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นช่วงเวลาที่มีการอัญเชิญ
พระพุทธรูปจากหัวเมืองเหนือลงมาประดิษฐานยังกรุงเทพมหานครในพระอารามต่างๆ เป็นจำนวน
มาก อาทิ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดสุทัศนเทพวราราม วัดบวร
นิเวศวิหาร

(๒) ทรงยกเลิกการเคลื่อนย้าย องค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราช แต่
ทรงสร้างองค์จำลองขององค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราชขึ้นแทน เพื่อประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุ
โบสถ์ ของวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร...” เป็นต้น

ปฐมพงษ์ สุขเล็ก ยังเล่าอีกว่า “...พระพุทธรูปชินราช พระพุทธรูปชินสีห์ และพระศรี
ศาสดา จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ก็พบว่ามีมีการอัญเชิญลงมายังกรุงเทพมหานครในสมัย
รัตนโกสินทร์ตอนต้นเช่นกัน พระศรีศาสดาได้รับการอัญเชิญลงมาโดยเจ้าอาวาสวัดบางอ้อยช้าง
จังหวัดนนทบุรี มาประดิษฐานยังวัดบางอ้อยช้าง ต่อมาอัญเชิญไปยังวัดประดู่ฉิมพลี และวัดบวรนิเวศ
วิหาร ตามลำดับ พระพุทธรูปชินสีห์ได้รับการอัญเชิญลงมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ โดยสมเด็จพระบวรราช
เจ้ามหาศักดิพลเสพ กรมพระราชวังบวรสถานมงคล เพื่อนำมาประดิษฐานยังวัดบวรนิเวศวิหาร
เป็นอันว่าพระพุทธรูปสำคัญทั้ง ๒ องค์นี้ปัจจุบันประดิษฐานอยู่กรุงเทพมหานคร ณ วัดบวรนิเวศ
วิหาร สำหรับพระพุทธรูปชินราชนั้นไม่เคยได้รับการอัญเชิญไปที่ใด ยังคงประดิษฐาน ณ พระวิหารทิศ
ตะวันตก วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองพิษณุโลกเรื่อยมา แต่เรื่องเล่าในพื้นที่เมืองพิษณุโลกว่า ได้มี
การกล่าวถึงการเคลื่อนย้ายพระพุทธรูปชินราชออกจากพระวิหาร เพื่ออัญเชิญลงมายังกรุงเทพมหานคร
ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อพระองค์ทรงต้องการหาพระพุทธรูปที่มีความงามเพื่อประดิษฐานเป็นพระ

ประธานวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ปรากฏข้อความตอนหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกล่าวถึงพระพุทธรูปที่จะทรงนำมาเป็นพระประธาน ในพระราชปรารภเรื่องพระพุทธรูปชินราช ดังนี้ “...ครั้นเมื่อสร้างวัดเบญจมบพิตรขึ้น ได้พยายามหาพระพุทธรูปซึ่งจะเป็นพระประธานทั้งในกรุงแลหัวเมือง ตลอดจนกระทั่งถึงเมืองเชียงใหม่ เชียงแสน เชียงราย เมืองนครลำพูน เมืองนครลำปาง เมืองน่าน พระที่ควรจะเชิญลงมาได้ก็ได้เชิญลงมาโดยมาก ที่เชิญลงมาไม่ได้ก็ให้ถ้ำรูปมาดุมิพระเจ้า ๕ คือ พระเจ้า ๙ คือ พระเจ้าล้านทอง เป็นต้น ก็ไม่เป็นที่พอใจ จึงคิดเห็นว่าจะหาพระพุทธรูปองค์ใดให้งามเสมอพระพุทธรูปชินราชนั้นไม่มีแล้ว...เป็นต้น จากเนื้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงพระราชประสงค์ที่จะอัญเชิญพระพุทธรูปชินราชจากเมืองพิษณุโลกลงมาสู่กรุงเทพมหานคร แต่ท้ายที่สุดพระองค์ก็ได้ทรงอัญเชิญพระพุทธรูปชินราชลงมาสู่กรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตาม พระราชประสงค์ที่จะอัญเชิญพระพุทธรูปชินราชไปกรุงเทพมหานคร น่าจะแพร่กระจายถึงชาวเมืองพิษณุโลก จึงเกิดเป็นเรื่องเล่าถึงการอัญเชิญพระพุทธรูปชินราชออกจากเมืองพิษณุโลกไม่สำเร็จด้วยเพราะเกิด **เหตุอัศจรรย์เป็นเรื่องเล่ามุขปาฐะ**ในสำนวนต่างๆ มีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย ว่า “เมื่อครั้งที่รัชกาลที่ ๕ มีความประสงค์อัญเชิญพระพุทธรูปชินราชไปประดิษฐานเป็นพระประธานวัดเบญจมบพิตร ได้เคลื่อนย้ายองค์หลวงพ่อกออกจากวิหารเพื่อนำไปลงแพ ที่ลำน้ำน่านหน้าวิหารหลวงพ่อกและเพื่อส่งลงมายังกรุงเทพ แต่เมื่ออัญเชิญออกมาแล้วก็เกิดเหตุอัศจรรย์ เมื่อขึ้นไปองค์หลวงพ่อกลงแพแล้ว แพก็จอดนิ่งไม่ขยับจึงไม่สามารถอัญเชิญหลวงพ่อกลงไปกรุงเทพได้ หลวงพ่อกพระพุทธรูปชินราชจึงประดิษฐานในเมืองพิษณุโลกดังเดิม”^{๓๔}

ดังนั้นพุทธศาสนิกชนจึงมีความเคารพเลื่อมใสศรัทธา คือความเชื่อมั่นใน พุทธานุภาพ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์มาจนทุกวันนี้ และยังมีต่อไปในอนาคตอย่างแน่นอน

(ง) พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชศรัทธาสรางสายสังฆาลทองคำเนื้อ ๗ ที่เรียกว่าทองสีดอกบวบ เป็นดวงตราพระรัตนตรัยประดับด้วยบุษย์น้ำเพชร ถวายเป็นพุทธบูชาขององค์หลวงพ่อกพระพุทธรูปชินราช...”^{๓๕}

^{๓๔} ปฐมพงษ์ สุขเล็ก, เหตุอัศจรรย์ในการอัญเชิญพระพุทธรูปชินราช “มุขปาฐะในพื้นที่พิษณุโลก”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_๑๐๗_๕_๓, [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

^{๓๕} โรม บุนนาค, “พระพุทธรูปชินราช” พระพุทธรูปที่ ร.๕ รับสั่ง “เทวดาทำ”! ร.๖ ปลื้มใจจำเริญตากว่าทุกองค์ที่เห็นมา!!, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=๙๖๐๐๐๐๐๐๘๘ ๐๐๑๒๘](https://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=๙๖๐๐๐๐๐๐๘๘ ๐๐๑๒๘, [๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๐].), [๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๐].

๒) ความเชื่อต่อองค์หลวงพ่опุทธชินราช ของพระสงฆ์ใน

พระพุทธศาสนา สมัยรัชกาลที่ ๕

(๑) ความเชื่อต่อองค์หลวงพ่опุทธชินราชว่า สามารถขอฝนให้ตกได้ ของหลวงพ่อบาน โสนันโทเถระ วัดบางนมโค ตำบลบางนมโค อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สมัยรัชกาลที่ ๕

(ก) หลวงพ่อพระราชพรหมญาณ (วีระ ถาวโร หรือ หลวงพ่อฤๅษีลิงดำ) ได้เขียนไว้ในหนังสือ ประวัติหลวงพ่อบาน เล่มที่ ๔ โดยสรุปได้ว่า “... หลวงพ่อบาน เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๔๑๘ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ โยมบิดาชื่อ อจ โยมมารดาชื่อ อิม นามสกุล สุทธาวงศ์ ที่ย่านบางนมโค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยอาชีพทางครอบครัว คือ ทำนา ครอบครัวของท่านนับได้ว่าเป็นครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะ สมัยนั้นเขายังมีทาสกันอยู่ ที่บ้านท่านก็มีทาส เมื่อตอนท่านเกิดมา มีปานแดงอยู่ที่นิ้วก้อยมือซ้ายตั้งแต่โคนนิ้วถึงปลายนิ้วคล้ายปลอกนิ้ว โยมบิดาจึงตั้งชื่อท่านว่า “ปาน” เมื่อตอนอายุสัก ๓-๔ ขวบ ก็มีเหตุที่ทำให้ท่านได้ยินคำว่า “พระอรหัน” เป็นครั้งแรก) ซึ่งหลวงพ่อพระราชพรหมญาณ (ซึ่งต่อๆ ไปนี้จะเรียกสั้น ๆ ว่า หลวงพ่อฤๅษี) ...วันหนึ่งท่านวิ่งเล่นอยู่ใต้ถุนบ้านย่าของท่าน ก็ปรากฏว่าย่าของท่านกำลังป่วยหนักใกล้จะตาย เวลานั้นเป็นเวลาบ่ายประมาณ ๒-๓ โมง คนทุกคนเขามาเยี่ยมย่า พ่อแม่ของท่านก็ไป เมื่อคนทุกคนขึ้นไปแล้ว ท่านก็ได้ยินเสียงร้องดัง ๆ บอก “แม่ แม่ อรหันนะ อรหัน ภาวนาไว้ อรหัน พระอรหันจะช่วยแม่” ท่านยืนฟังอยู่ใต้ถุน ก็สงสัยว่า เขาว่าอรหันกันทำไม พอท่านสงสัยก็วิ่งขึ้นไปที่บ้านบนไดซานเรือน พอท่านขึ้นไป ก็เห็นคนเขาเอาปากกรอกไปที่ข้างหูของคุณย่าท่าน บอก “แม่ แม่ อรหันนะ อรหัน” ตอนเย็นท่านกลับมาบ้าน นึกถึงคำว่า “อะระหัน” ก็ปลื้มปิติ ตองทานอาหาร ท่านก็ต้องออกปากว่า “อะระหัน” ๒-๓ ครั้ง ทานแม่ของท่านตะคอกใส่ท่าน ว่าเองมาว่า อะระหันทำไมที่นี่ เขาว่าให้คนจะตายเท่านั้น หลวงพ่อบาน ตอนนั้นท่านแปลกใจคิดว่า นี่เราว่าดี ๆ นี่ แม่ดูเสียงเขียวบัด นี่มันเรื่องอะไรกัน ในเมื่อถูกแม่ดูอย่างนั้นจะขึ้นว่าอีกก็เกรงไม่เรียว ก็เลยไม่ว่าอีก ตอนนั้นไม่ว่า ลูกไปหยิบข้าวไปกินทั้งน้ำตาคลอ กินข้าวด้วยอาการตื่นตันใจ วันนั้นกลืนข้าวแทบไม่ลงไม่อร่อยไปเลย ท่านพูดถึงตอนนี้แล้วท่านก็หัวเราะบอกว่า “คุณแม่ฉันนะโง่งนะ ไม่ได้ฉลาดหรอก อีตอนใหม่นั้น ตอนฉันมาบวชได้แล้ว คุณอรหันหรือพุทโธนี้ถ้าใครภาวนาไว้ เป็นวาจาที่กล่าวถึงคุณงามความดีของพระพุทธเจ้าและพระอริยสงฆ์ทั้งหมด ถ้าใครภาวนาคำนี้ได้ตกรอกไม่ได้ เขาห้ามตกรอก” นี่ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ท่านจำได้ในสมัยเด็ก ๆ ...หลวงพ่อบานเป็นคนขยัน ช่วยการงาน มารดา บิดา เมื่อคราวหนึ่งบิดามารดาก็บอกพ่อหนุ่มปานว่า ทางบิดา มารดาจะไปสู่ขอ หญิงสาวมั่นหมายเพื่อเอาไว้เป็นคู่ครอง พ่อหนุ่มปาน ยังไม่ตกลง ดดยให้เหตุผลว่า ทำอย่างนั้นไม่ดี เราถ้าบวชฝ่ายหญิงเขาก็รอ บางทีเขาเจอคนดีก็มาติดกันการมั่นหมายที่ให้ไว้กับเรา เป็นการเสียโอกาส ในที่สุดเมื่อบิดามารดาท่านเห็นว่าท่านค้านก็เลยตามใจ แล้วพอถึงตอนจะบวช ในสมัยนั้นเวลาบวชต้องอยู่วัดก่อนถึง ๓ เดือน เขาเรียกกันว่า ติฎฐิยะ

ปริวาส พระพุทธเจ้ามีพระบัญญัติอย่าง บิดาท่านไม่เลื่อมใสพระวัดบางนมโค ซึ่งเป็นวัดบ้านท่าน ท่านบอกว่าพระอย่างนี้ถ้าลูกไปบวชอยู่ด้วยก็จะเสีย อย่าบวชเลย ไปบวชกับหลวงพ่อสุน วัดบางปลาหมอเถิด ท่านดีต่างๆ นานา

ทดลองจับเนื้อผู้หญิง ที่บ้านของท่านมีคนรับใช้อยู่คนหนึ่ง เรียกกันว่า ทาส ชื่อว่าพี่เขียว อายุประมาณ ๒๕ ปี ตอนกลางวันอยู่ด้วยกัน ๒ คน ท่านเกิดสงสัยเนื้อผู้หญิงขึ้นมา บอกว่าตั้งแต่เกิดมานอกจากเนื้อแม่กับเนื้อพี่แล้วไม่เคยจับเนื้อใครท่านคิดว่าเนื้อผู้หญิงมันดียังไงผู้ชายถึงอยากได้กันนักบางทีถึงกับฆ่ากันเลย ก็สงสัย จะบวชแล้วนี้ ถ้ามันดีจริงแล้วก็จะสึก ถ้าไม่ดีก็ไม่สึกละเมื่อคนว่างก็เข้าไปหาพี่เขียวพี่เขียวแกล้งอยู่ในครัวเป็นทาสแต่ว่าท่านเรียกพี่ในฐานะที่เขาแก่กว่ากว่าตัวยกมือไหว้บอกว่า “พี่เขียวขอภัยเถอะ ฉันทขอจับเนื้อพี่เขียวดูหน่อยได้ไหมว่าเนื้อผู้หญิงมันดียังไงเขาถึงชอบกันนัก” พี่เขียวก็แสด อนุญาต ท่านก็เลือกจับเนื้อกล่อม เขาเรียกกล่อมเนื้อที่หน้าอกผู้หญิงนี้มีกล่อมเนื้อพิเศษอยู่ที่กล่อมเนื้อ ๒ กล่อมที่หน้าอก แต่ไม่ได้จับมากหรอก จับตรงนั้น แต่ก็ไม่ได้ลวนลามไปถึงไหน ๆ จับ ๆ แล้วก็มาจับบ่วง เอ๊ มันคล้ายกัน บอกพี่เขียวว่า “นี่มันคล้ายกันนี้” แล้วท่านก็ยกมือไหว้ขอมาพี่เขียว บอกว่าขอโทษนะพี่เขียวนะ ที่ขอจับเนื้อนี้ไม่ใช่ดูถูกดูหมิ่นอยากจะพิสูจน์เท่านั้นว่ามันคืออะไร พี่เขียวให้อภัย แล้วท่านตั้งใจว่าเนื้อหน้าอกของผู้หญิงที่ผู้ชายต้องการ แล้วก็เนื้อของท่านที่น้องมันมีสภาพคล้ายคลึงกัน เนื้อของเราก็มีย แล้วไปต้องการเนื้อของเขาทำไม ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาก็คิดว่าไม่สึกละ บวชคราวนี้ไม่สึก สึกมาทำไม ให้แต่งงานก็ไปจับเนื้อเหมือนเนื้อ ไอ้เนื้อของเรากับเนื้อของเขาก็เนื้อเหมือนกัน จะต้องไปเอาเนื้อของเขามาทำไม

สู่ร่มาสาวพัสดร์ พอวันรุ่งขึ้น ท่านพ่อก็พาถือพานดอกไม้ธูปเทียนไปวัดบางปลาหมอไปบวชกับหลวงพ่อสุน เวลาเดินไปตามทาง ท่านไปพบปลาตัวหนึ่งมันอยู่ในหนองน้ำเกือบจะแห้ง เป็นปลาช่อนตัวใหญ่ ท่านก็จับเอาไป พอถึงแม่น้ำท่านก็ปล่อย ท่านบอกว่าในชีวิตของท่านไม่เคยฆ่าสัตว์เลย ไอ้สัตว์นั้นะตัวเล็กตัวใหญ่ก็ตาม ถ้าฆ่ามันโดยเจตนาแล้วไม่เคยทำ แม้แต่ยุ่งก็ไม่เคยตบ เวลานั้นท่านเรียกเข้าไป หลวงพ่อปาน (สมัยเป็นเด็ก) บิดามารดาพาไปวัดบางปลาหมอ ก็เข้าไปกราบ หลวงพ่อสุนก็เอา มือลูบหัวบอกว่า “ปานเอ๊ย อยู่กับพ่อนะ จะได้ดีนะ นับตั้งแต่นี้ต่อไปเป็นลูกของพ่อ เอาละ” ท่านหันไปบอกพ่อของท่าน “เอ็งนะกลับไปบ้านได้แล้ว ไม่ต้องห่วง ไม่ต้องห่วงไอ้เจ้าปาน มันเป็นลูกของข้าแล้ว” ท่านบอกว่า พอฟังเท่านั้นแหละ ปลื้มใจบอกไม่ถูก คิดไม่ถึงว่าท่านจะเป็นคนที่หลวงพ่อสุนวัดบางปลาหมอต้องการตัว เพราะเวลานั้นหลวงพ่อสุนมีชื่อเสียงโด่งดังมาก ในสมัยนั้นพระอาจารย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังก็มี หลวงพ่อปั้น วัดพิบูล, หลวงพ่อสุน วัดบางปลาหมอ, หลวงพ่อเนียม วัดน้อย, หลวงพ่อโหน่ง วัดคลองมะดัน เป็นต้น แล้วก็หลวงพ่อแสง วัดพะเนียงแตก จังหวัดนครปฐม ชื่อก้องเมือง พระ ๔-๕ องค์นี้ชื่อก้องเมืองขนาดหนัก หลวงพ่อปานบังเอิญไปเป็นศิษย์หลวงพ่อสุน ได้วิชาต่างๆ มากมาย

หลวงพ่อบาน ไปเป็นศิษย์หลวงพ่อสุ่น วัดบางปลาหมอ ได้วิชาเกี่ยวกับ คาถา เป่า
 ภูมูญแจให้หลุด วิธีตักคาถาตักน้ำด้วยใจ คาถาเสกใบไม้ให้เป็นปลา ไปเป็นศิษย์หลวงพ่ พระอาจารย์
 จีน ที่วัดเจ้าเจ็ด ได้เรียนวิชาเกี่ยวปริยัติธรรม หลวงพ่อบาน ไปเป็นศิษย์หลวงพ่...จำพรรษาอยู่กับ
 พระอาจารย์จีน ได้เรียนวิชาเกี่ยวกับด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ตลอดจนพระปริยัติธรรมเพิ่มเติม
 ซึ่งต่อมาเมื่อท่านกลับมาวัดบางนมโค ปรากฏว่าท่านเป็นพระธรรมกถึกที่เทศนาได้เพราะจับใจ และ
 ดึงดูดศรัทธาอย่างยิ่งนัก หลวงพ่อบาน กลับวัดบางนมโคนั่นเอง

เทวดาบอกหวย คืบหนึ่งท่านได้ยินเสียงคนเคาะหน้ากุฏิ ท่านเปิดออกไปก็เจอเทวดามา
 บอกหวยแล้วเขียนให้ดู แล้วยั่วว่าจำได้ไหม ท่านก็ตอบว่าจำได้ ท่านนอนคิดจนนอนไม่หลับ พอรุ่งเช้า
 แทนที่ท่านจะแหงหวย ท่านกลับเห็นว่า มันไม่ใช่กิจของสงฆ์ตามที่หลวงพ่อสุ่นได้อบรมไว้ ท่านก็ไม่
 แหง ปรากฏว่าวันนั้นหวยออกตรงตามที่เทวดาบอก ถ้าท่านแหงหวย ก็คงจะรวยหลาย...” เป็นต้น

ท่านอาจารย์แจง ฆราวาสชาวสวรรค์โลก เดินล่องมาทางใต้ จากอำเภอสวรรค์โลก
 จังหวัดสุโขทัย ได้เดินทางล่องลงมาทางใต้ ถึงวัดบางนมโค มาเลื่อมใสในปฏิปทาของหลวงพ่อบาน จึง
 ได้สอนให้รู้ถึงวิธีการปลุกเสกพระ และวิธีสร้างพระตามตำรา ซึ่งเป็นของพระร่วงเจ้า ได้รับการสืบ
 ทอดมาจากอาจารย์ซึ่งเขียนไว้ว่า "ข้าพเจ้าได้รักษาดำราของพระอาจารย์ไว้แล้วก็ปฏิบัติตามคำสั่ง
 สอนของพระอาจารย์ทุกอย่าง วิชาต่างๆ มีผลดีทุกประการ ถ้าบุคคลใดได้พบแล้วจะนำไปใช้ให้บูชา
 พระอาจารย์ของท่าน แต่มิได้ระบุว่าใคร" อาจารย์แจงได้นิมนต์หลวงพ่อบานไปโนบิสต์ตามลำพัง
 เพื่อถ่ายทอดวิชา ซึ่งนอกจากวิชาการปลุกเสกพระ และทำพระแล้ว ยังได้ มหายันต์ เกราะเพชร ซึ่ง
 ท่านก็ได้ใช้ยันต์เกราะเพชรนี้ส่งเคราะห์ให้ผู้คนได้มากมายหลวงพ่อบานกับหลวงพ่อนิยม... เป็นต้น

เป็นศิษย์หลวงพ่อนิยม หลวงพ่อบานถูกหลวงพ่อนิยมทดสอบขั้นต้นก่อนเรียนวิชา
 กรรมฐาน สุดท้ายทนตั้งจนได้เรียนสำเร็จกรรมฐาน

หลวงพ่อบานไปประลองยุทธ์กับ หลวงพ่อโหน่ง ผลที่สุดหลวงพ่อบานก็เข้าไปหาท่าน
 แล้วคุยกันถึงเรื่องพระกรรมฐาน สอบกันไปสอบกันมา เอาใครดีกว่าใครไม่ได้ เรียกว่าไม่มีใครกล้า
 ดีกว่ากัน จนแค้นด้วยกัน ท่านบอกว่าไล่ไปตามลำดับ เมื่อถึงที่สุดหลวงพ่อโหน่งก็บอกว่าผมก็หมดแค่นี้
 แลจะไปไม่รอดอีก

อาจารย์ผึ้ง อายุ ๙๙ ปี เลื่อมใสหลวงพ่อบาน ก่อนสอนพระคาถาพระปัจเจกพุทธเจ้า
 อาจารย์ ผึ้งเล่าว่า เมื่ออายุท่านได้ประมาณ ๕๐ ปี ได้มีพระพุทธรูปยืนรูปเดียว ท่านเห็นพระ
 รูปนั้นแล้วรู้สึกเลื่อมใสมาก จึงได้นิมนต์ให้พักอยู่เพื่อบำเพ็ญกุศล ๔ วัน ได้ปฏิบัติท่านอย่างดีเท่าที่จะ
 ทำได้ ได้เรียนกรรมฐานจากท่าน ท่านได้สอนให้เป็นอย่างดี เมื่อจะกลับท่านพูดว่า "โยมฉันจะลากลับ
 ต่อไปจะไม่ได้อีกโอกาสผ่านไปอีก หากโยมอยากพบอาตมา ก็ขอให้จุดธูปอาราธนาพระ แล้วอาตมาจะ
 มาพบทางใน" แล้วท่านได้มอบพระคาถา พระปัจเจกโพธิ์โปรดสัตว์บทนี้ให้ พร้อมทั้งอธิบายวิธี
 ปฏิบัติ ท่านว่า “ทำเพียงเท่านี้พอเลี้ยงตัวรอด เงินทองของใช้ไม่ขาดมือ ถ้าปฏิบัติเป็นกรรมฐานทำให้

ถึงฉันทแล้ว จะร่ำรวยเป็นเศรษฐี โยมเอาพระคาถาบทนี้ภาวนาเป็นกรรมฐานเถิดนะ ไม่เกิน ๒ ปี โยมจะร่ำรวยใหญ่ เงินทองจะหลั่งไหลมาเอง พระคาถาบทนี้ของปัจเจกพระพุทธเจ้า ตระกูลอาตมาได้เรียนสืบทอดกันมาทุกคน ไม่มีใครจน อย่างจนก็พอเลี้ยงตัวรอด”ให้หลวงพ่อบานเรียนพระคาถาเป็นวิชาเรียกทรัพย์ แล้วขอให้หลวงพ่อบานได้มอบแก่คนช่วยสงเคราะห์จนต่อไปหลวงพ่อก็รับปากครูฝึ่งว่า จะรับภาระต่อไป...เป็นต้น

แม่ชีถวายบ่อน้ำทิพย์ สมัยเมื่อหลวงพ่อบาน พาพระลูกศิษย์เดินธุดงค์ ครั้งหนึ่งเมื่อหลวงพ่อบานพาพระไปธุดงค์ ตอนไปถึงป่าลึกถามพระธุดงค์ว่า “...อยากเห็นฤาษีและแม่ชี พระในคณะธุดงค์เมื่อทราบเรื่องต่างก็อยากพบฤาษีและแม่ชี หลวงพ่อบอกว่า “เดี๋ยวก่อน ถ้ามหาก่อน” ท่านยืนก้มหน้าแต่ไม่ได้หลับตา สัก ๒ นาที ท่านบอกว่า “เขาให้พบได้ แต่พวกแกอย่าโลภนะ ถ้าโลกจะมีอันตราย” คณะธุดงค์ต่างก็รับคำ และกำหนดอารมณ์ไม่ยากได้ไว้

เมื่อแม่ชีจะให้น้ำทิพย์ ท่านไม่ยอมรับน้ำทิพย์บ่อแรก แม่ชีถามว่า “ทำไมไม่เอา มันไม่แก่ไม่ตายตินะ” ท่านบอกว่าไม่ต้องการตามนั้น และไม่ยากได้น้ำทิพย์แบบไม่แก่ไม่ตาย ตลอดจนตายแล้วทำให้ ฟืนก็ไม่ต้องการ แม่ชีพูดว่า “พระบ๊ออะไรอย่างนี้ พบของดีแล้วไม่เอา” ท่านก็เลยตอบว่า “ซินั้นแหละบ๊อ จะพยายามฝึกกฐธรรมา เป็นการถ่วงคนและสัตว์ให้ทุกข์ตลอดกาล ด้วยไม่รู้จักตาย” แม่ชีเมื่อถูกศอกกลับแทนที่แกจะโกรธ แกกลับยิ้มยกมือไหว้หลวงพ่อบาน บอกว่า “เห็นพระมานานแล้วเพิ่งพบพระแท้วันนี้เอง หลวงพ่อบานสร้างหลวงพ่พุทธรูปชินราชจำลองสามารถขอฝนให้ตกได้...”^{๓๖}

พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโร) หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ฤาษีลิงดำ ได้เล่าว่า ... “หลวงพ่อบานได้สร้าง "พระพุทธรูปชินราช" ประดิษฐานเป็นพระประธานไว้ที่วิหาร ๑๐๐ เมตร เพื่อไว้สักการบูชาของบรรดาท่านพุทธบริษัททั้งหลาย พระพุทธรูปองค์นี้สร้างได้สวยงามงดงามมาก นอกจากญาติโยมทั้งหลายจะได้านิสงส์ในการร่วมสร้างกันแล้ว หลวงพ่อบานได้บอกว่า พระพุทธรูปชินราชองค์นี้ ถ้าเกิดฝนแล้งจะอธิษฐานขอฝนก็ได้ เนื่องจากมีผู้หนึ่งคนหนึ่งนำพระพุทธรูปชินราชมาให้หลวงพ่อบานปลุกเสก เมื่อหลวงพ่อบานปลุกเสกแล้ว บอกว่า "เอาพระพุทธรูปชินราชมาให้เสก ไม่รู้ฉันจะเสกบทไหน...กลัวท่านจะเสกหัวฉันเข้านะซี" พอหลวงพ่อบานยกมือขึ้นอาราธนาบารมีท่าน...ท่านบอก "มันก็ยี่ห้อเดียวกับแก แกก็ติดชินราช (หลวงพ่อบาน เปรียบเทียบว่า ผู้หญิงคนที่เอาพระพุทธรูปจำลองของหลวงพ่อบานพระพุทธรูปชินราช มาและขอให้หลวงพ่อบานปลุกเสก ก็เป็นคนที่เลื่อมใส ในความงดงามของรูปลักษณะขององค์หลวงพ่อบานพระพุทธรูปชินราชเช่นเดียวกันกับหลวงพ่อบานเองด้วย" ถูกของท่าน ที่ว่าถูกของท่านคือว่า พระพุทธรูปที่นำมาถวาย ถ้าหากว่ามันไม่เกินวิสัยจริงๆ ฉันต้องทำเรื่อนแก้วให้ได้ เพราะว่าฉันชอบชินราช เพราะอะไร... "ชินราช" เขาแปลว่า "ชนะ" (คงหมายถึงว่า ถ้ามีอุปสรรค หรือ

^{๓๖} พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโร), ประวัติพระครูวิহারิกจกานุกร (หลวงพ่อบาน โสนันโทเถระ) ฉบับวัดท่าซุง, (อุทัยธานี: ธัมมวิโมกข์, ๒๕๔๑), หน้า ๑-๓๐.

อุบาสิกา นำหลวงพ่อพุทธชินราชมาถวาย แต่ยังไม่มี ชุ่มเรือนแก้ว หลวงพ่อสร้างให้ เพราะอะไร ก็เพราะว่า หลวงพ่อท่านชอบพระพุทธรูปชินราช ดังที่ทราบแล้วข้างต้น เหตุเกิดที่จังหวัดสุพรรณบุรี เรื่องพระพุทธรูปชินราช เริ่มต้นมันมีอยู่คราวหนึ่ง คือว่าไม่ได้ตั้งใจ แต่ หลวงพ่อปาน คิดว่าจะสร้างพระพุทธรูปชินราช คืบหนึ่งก็เข้านอน ตอนหนุ่มเป็นพระหนุ่ม บังเอิญตื่นขึ้นมาตีสอง ตะเกียงมันก็ไม่ได้จุดมันมืด ตีอ เห็นชาวๆหน้าประตูด้านในเหนือประตูขึ้นไป ถามว่า "ใคร?" มีเสียงตอบว่า "ฉัน...พระพุทธรูปชินราช" เลยถามว่า "มายังไงครับ?" เสียงบอกว่า "จะมาอยู่ด้วย" หลวงพ่อปานท่านก็นึก เอ้า....ท่าน (พระพุทธรูปชินราช) จะอยู่ยังงี้...พอคิดว่าท่านจะอยู่ยังงี้...แล้วท่านก็หายไป แต่จิตใจเรารักพระพุทธรูปชินราชอยู่ตลอดเวลา เพราะท่านสวย ดูแล้วดูไม่อิ่ม แล้วก็ปีนั้นต่อมาอีก ๒ เดือน

หลวงพ่อกเล่าว่า ท่านก็ไปอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรีแล้วไปต่อ อำเภออุทุมพร ตอนนั้นป้ามันมีเยอะ ท่านก็จะไปซื้อไม้ที่มันถูกต้องตามกฎหมาย คือว่าต้นไม้ออกจากโรงเรือนนี้มันถูกพอไปก็เอาเรือไปจอดที่ตลาดบางลี่ ก็มีเรือเรี่ยไรอยู่ลำ เขาจอดอยู่ทางด้านโน้น พอเรือเราไปจอดปรากฏว่าพวกผู้หญิง จีนบ้างไทยบ้างแบกโตกแบกขันแตกแบกเครื่องทองเหลือง ลงไปเป็นแถวสัก ๒๐ ราย ขนาดแบกไปเลยนะ เราไปถึงจึงแฉะถามว่า "ทำไมโยม? พวกเขาก็บอกว่า "เอาเครื่องทองเหลือง ทองขาวทำทำบุญ "อ้าว...ก็ลำโน้นเขาโฆษณาจะสร้างรอยพระพุทธรูปบาท" โอ้เรา(หลวงพ่อปานรำพึงในใจ) เครื่องขยายเสียงก็ไม่มี จะไปซื้อไม้เครื่องขยายเสียงจะมีได้ยังงี้เล่า ผู้หญิงพวกนั้นถามว่า"จะสร้างอะไร? "บอก"ไม่ได้สร้างอะไรจ้ะ ฉันจะมาซื้อไม้ คนอื่นเขาก็กลับไปหมด ก็เหลือผู้หญิงจีนอยู่คนหนึ่ง แกไม่ยอมไปแกก็พูดอยู่อย่างนั้นแหละ ถามว่า "ไม่สร้างอะไรจ้ะ?" พูดไปพูดมา พูดมาพูดไป ก็นึกขึ้นมาได้ว่าเราคิดว่าจะสร้างพระพุทธรูปชินราช แต่ว่ากำหนดไว้อีก ๓ ปีจึงจะสร้าง ไม่ได้สร้างปีนั้น เพราะเห็นว่าท่านมาคงจะเป็นสัญลักษณ์ ผู้หญิงจีนถามขึ้นมาก็เลยนึกขึ้นมาได้จึงตอบไปว่า "ฉันจะสร้างเหมือนกันแหละโยม...แต่อีก๓ปี แกจึงบอก "เอาจ้ะก็แล้วกัน ๓ปีฉันจะฝากไปด้วย" ได้เรื่องเลย...ชั้นลงหินแกสวยงาม เราเห็นยังนึกเสียดายของเก่า แต่ว่าของเก่าหรือไม่เก่าเราเสียดายไม่ได้ เวลาสร้างต้องทุบกันแน่ ฝากไปด้วย๓ปีก็ไม่มีอะไรเลยบอกว่า "เอาจ้ะดีกว่าโยมเวลาที่ฉันจะสร้างฉันจะมาใหม่" แกไม่ยอมบอกมาว่า "ไม่ได้หรอกดีไม่ดีฉันจะตายเสียก่อน" แกก็ให้สตางค์ ๑๐ บาทเป็นค่าแรงงาน ให้ค่าบำเหน็จแล้วแกก็เดินกลับบ้านไป แกกลับขึ้นไปมือเปล่านี้ พวกนั้นก็ถามว่า "ชั้นแกไปไหนล่ะ?" "ลำนั้นเขาสร้างเหมือนกันนะ แต่สร้างพระพุทธรูปชินราช" แกพูดเท่านั้นแหละยายพวกนั้นแบกลงมาอีกแล้วพูดใส่เราว่า "ท่านทำไมโกหกฉันล่ะ?"แล้วกันแหม..ช่วยเลยเราเสียหี้อบอกว่า "ทำไมเล่า?" หญิงพวกนั้น บอกว่า "ก็ท่านจะสร้างพระพุทธรูปชินราช ทำไมท่านไม่รับของล่ะ" ก็บอกว่า "อีก ๓ ปีนะโยม" หญิงพวกนั้นจึงบอกว่า "อ้าว...ถ้ายังงั้นฉันก็ฝากบ้างสิ" พวกเขาก็เลยฝากไว้ ปรากฏว่าพวกเขาถือของลงมา ต่างคนต่างฝาก ก็ไม่ต้องนอนกันละ ปรากฏว่าเรือไม่มีที่นอน ทำยังงี้ละ... มันชักจะยุ่งเสียแล้ว ก็คิดว่าเรื่องมันใหญ่ไปมากแล้ว เลยต้องตกบันไดพลอยโจน เข้าต้องจอดอยู่อีก เข้าเรือต่อเขาอีกลำ ของมันอยู่ในเรือยนต์เต็มก็เข้าเรือเขา เขาถามว่า "เข้าทำไม?" บอกว่า "ใส่ของ"

เจ้าของเรือเขาก็รีบบอกว่า "ไม่ต้องเช่า..วัดนี้ถ้าวัดอื่นอาจจะต้องเช่า" "เสียเวลานะโยมหลายวันนะ" "เสียเวลาที่ไม่เป็นไรเรือไม่ได้ใช้" เขาก็มาคุมเรือให้เอง เอาของใส่จอดอยู่ที่นั่น รุ่งขึ้นมีงูมางูมา ผลที่สุดเห็นว่ามันจะเต็มลำอยู่แล้วทองเหลืองทองขาวนะ ก็จะลากลับกลับไม่ได้อีกแล้ว เรือวิ่งมาจะออกปากคลอง มีงูเรียกกูเรียก ร้องให้จะตาย ไม่มีที่ใส่ ก็นึกว่า เออ..ตกลงไม้มัย..ไม่ต้องหากันละ ไอ้เราอุตสาห์ไม่เรียกรัววิ่งไปเรื่อย ๆ มีงูวกวกกวก กวกผ่าก็ต้องแฉะ ต้องกลับมานอนที่เดิมใหม่ ผลที่สุดก็เลยขึ้นไปที่เทศบาลถามว่า"มีเครื่องขยายเสียงไหม..ขอเช่า"ปลัดเทศบาลก็แปลกเหมือนกัน บอกว่า "ถ้าวัดอื่นต้องเช่าแต่วัดนี้ไม่ต้องเช่า ผมให้พนักงานไปเสร็จ" "เออ...ก็ดีเหมือนกัน มีคนร่วมมือได้ด้วยดี...เสร็จ" เป็นอันว่ากว่าจะถึงวัด ทองเหลืองทองขาวเต็มทั้งเรือต่อเรือยนต์ สมัยนั้นเงินมันยังแพงอยู่นะ ยังได้เงินมาอีก๒หมื่นบาท มันเป็นการบังคับว่าต้องทำแหงๆไม่ทำไม่ได้ใช้ไหม..ฝนตกตั้งแต่เริ่มสร้างเมื่อมาหาช่างก็รู้สึกว่ามันพอไปหมด เขาเรียกว่า "พอหมด" ทองก็พอ เงินก็พอ ไปถามเขาว่าจะเอาเท่าไร...ก็พออีก ยังขาดเงินอีกอย่างเดียว คือการจัดงาน อันนี้ไม่ใช่ของแปลก เป็นอันว่าของท่านครบเสร็จ เวลาจัดงานก็มาตกลงกับช่าง ช่างบอกว่า"พอเริ่มปั้นหุ่น ฝนตกหนัก ปั้นหุ่นเสร็จ เอาสีผึ้งใส่ ฝนตกอีก เอาดินทรายทับ ฝนตกอีก"เขาลากหุ่นไปจากกรุงเทพฯ ไปที่วัดบางนมโค พอไปถึง ฝนตกใหญ่ ที่นี้ก็มาถึงวันหล่อ ตามธรรมเนียมหล่อพระ ฝนต้องตกปรอยๆ ตกหิมๆ จึงจะดี ใช้ไหม...วันนั้นไม่หิมละ ล่อเม็ดโป้งๆเลย พอเทเสร็จฝนก็ลงจิกๆน้ำนอง พอเลิกแล้วหุ่นเย็นก็ให้ช่างทูป ช่างไม่ยอมทูป หุ่น บอกว่า "ลักษณะอย่างนี้ พระเสียหมด หมายความว่า จะยกหุ่นมากรุงเทพฯเลย แล้วก็มาแต่ง ถ้าเสียหายก็ต้องทำกันใหม่เลย" ก็เลยบอกว่า "ไม่ได้หรอก งานมันยังมีอยู่ พิธีกรรมฉันเป็นคนทำนะ พิธีกรรมเป็นเรื่องใหญ่ถ้าหากว่าผลเสียหายเกิดขึ้นก็แสดงว่าคนที่ทำพิธีกรรมนะทำไม่ถูก" ช่างแกล้งไม่ยอมทูป แต่สุดท้ายช่างมาคิดว่า ก็เป็นลูกศิษย์หลวงพ่อบาน ผลที่สุดก็ตัดสินใจซัซเสียเป็นเสีย ลักษณะฝนตกแบบนี้เขาต้องเสีย พอทูปหุ่นออกมาแล้ว เรียบร้อยเกือบไม่ต้องแต่ง ช่างน้ำตาไหลบอกว่า "ผมไม่เคยจะเลย"เพราะยังงี้ก็ต้องมาแต่งที่กรุงเทพฯให้เรียบร้อย เอาตะไบขัดให้ดีใช้ไหม... แล้วก็ปิดทองเสร็จ เขาก็เอาไปพอดิฝนมันแล้งจัด ชาวบ้านเขาจะไปเล่นนางแมว นางหมาอะไรนั่นแหละนะ แบบสมัยเก่า หลวงพ่อบานเล่าว่าฉันก็ไปยืนที่หน้าต่าง ถามเขาว่า"ทำไมเล่า?" ชาวบ้านบอกว่า "จะไปเล่นขอฝน" บอกว่า "กลับไปเถอะ พรุ่งนี้เขาจะเอาพระพุทธรูปชินราชมาจากกรุงเทพฯ ฝนจะตกตลอดตามที่ต้องการ" ไอ้เราก็ไม่ไปอย่างนั้นละ ไม่ส่งเดช เจ้าพวกนั้นทำยังไง...

วันรุ่งขึ้นชาวบ้านก็มากันเต็มวัดเลย ไม่ใช่ตำบลเดียว ๒-๓ ตำบล ฝนมันไม่ตกนี้ แก็กมานั่งคอยพระพุทธรูปชินราชฝนจะตกไหม..!?! หลวงพ่อรำพึงกับตัวเองว่า ...ไอ้เราก็ซัซใจเสีย จะไปไหนก็ไปไม่ได้ ถ้าฝนไม่ตกมันคงทุบเราแน่ ก็เป็นเรื่องบังเอิญก็ได้ พุทธานุภาพก็ได้ พอเรือที่บรรทุกพระพุทธรูปชินราชไปถึง พอจอดเทียบท่าวัดฝนตก ๒ ชั่วโมงเต็ม ตกขนาดไม่ลืมหูลืมตา ตกเต็มที่จึกๆตั้งเวลาได้ ๒ ชั่วโมง ก็เป็นอันว่าการแบกพระขึ้นเป็นของไม่ยาก เขาดีใจกันใหญ่ ช่วยแบกพระบ้าง ช่วยแบกคนบ้าง พอขึ้นมาเสร็จ เขาก็ตั้งกฎเลย พวกชาวบ้านเลยบังคับต้องทำบุญ ๓ วัน พวกนั้นเขาทำเอง ก็เลย

บอกว่า "แกละทำสักกี่ร้อยวันก็เชิญฉันอยู่วัดไม่ต้องบิณฑบาต" เขาก็ขนกันทำบุญ พอทำบุญเสร็จ เขาเวียนเทียนเสร็จก็เข้าที่ ที่หลังก็ขอตานตอนเย็น ขอให้ฝนตกพอดีๆเท่าที่ข้าวเขาต้องการ ตกตลอดทุกวัน หลังจากทำบุญเสร็จชาวบ้านกลับกันไปบ้านกันไป พอตกค่ำ ชาวบ้านที่ยังไม่เคยเห็นหลวงพ่อปุทธชินราชให้ฝนตก จึงพากันมาเต็มวัด มาเคาะประตูถามว่า "วันนี้ ขอฝนกับหลวงพ่อปุทธชินราชจะได้ไหม?" หลวงพ่อนึกในใจว่าพวกชาวบ้านเวลาตกคำเดียวพวกเขาก็พากันกลับ แต่ที่ไหนได้ ๒ หุ่ตหุ่ตก็ยังไม่ยอมกลับ หลวงพ่อก็จึงล่ำพังกกับตัวเองว่าตัวกู่นี้ ก็ปากเปราะพูดไปแล้วว่า ตีสอง หลวงพ่อก็จะให้ฝนตก ที่นี้ถ้าฝนไม่ตกพวกเขาคงเอาตายแน่ รู้สึกว่าเป็นทุกข์แต่ก็ยังเชื่อในอธิษฐานของหลวงพ่อปุทธชินราชอย่างมั่นคง ได้เดินจงกรมไปมาในห้อง จึงไปเปิดหน้าต่างแงงนดูท้องฟ้า โอ...ปรากฏว่า ท้องฟ้ามีแต่ดาวเต็มไปหมดชักกังวลใจ แต่ก็ทำสมาธิใจสงบ พอนาฬิกาตี ๒ เป้งไม่รู้ฝนมาจากไหนไม่มีเค้ามาก่อนเลย เจ้าประคุณเอ๊ย ฝนหลังลงมาจึกๆนานประมาณ ๒ ชั่วโมงจึงหยุด จึงยกมือไหว้หลวงพ่อปุทธชินราชพร้อมร่ำพังกว่า "ลูลูรอดตายแล้วหลวงพ่อ..."^{๓๗}

(๒) ความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อปุทธชินราชของ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา สมัยรัตนโกสินทร์ ปลายรัชกาลที่ ๗

(ก) สมเด็จพระสังฆราช (แพ ตีสถเทวะ) ประธานการจัดสร้างพระพุทธชินราช รุ่นอินโดจีน พ.ศ. ๒๔๘๕ รัชสมัย ปลายรัชกาลที่ ๗ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ว้างจากรัศกาล ฆณะร่อ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘-๙ ฆณะนั้นทรงพำนัก ศึกษาอยู่ที่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ มีผู้สำเร็จราชการ คือ หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ แทนเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) ซึ่งถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ และไม่ได้แต่งตั้งผู้ใดเพิ่ม จึงมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่ผู้เดียว

(ข) เชื่อว่าองค์หลวงพ่อปุทธชินราช มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์จึงมีการสร้างผลิตภัณฑ์ ทางความเชื่อหรือ ประเภท "พระเครื่อง" ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร ตั้งแต่สมัย พ.ศ. ๒๔๖๐- ๒๕๖๓ ปัจจุบัน พระพุทธชินราช รุ่นอินโดจีน พิธีใหญ่ วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพมหานคร สมเด็จพระสังฆราช (แพ ตีสถเทวะ) ประธานการจัดสร้าง เจ้าคุณสนธิ์ เป็นผู้ดำเนินการจัดสร้าง พระอริยเจ้า ๑๐๘ รูป เข้าร่วมพิธีพุทธาภิเษก สมเด็จพระสังฆราช (แพ ตีสถเทวะ) ประธานการจัดสร้างพระพุทธชินราช รุ่นอินโดจีน นี้ ท่านเป็นสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๑๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นสุดยอดพระอาจารย์ในการสร้างพระกริ่งของไทย ท่านได้ดำริการสร้างพระกริ่งสืบทอดมาจากสมเด็จพระพุทธอาจารย์ (ท่านเจ้ามา) วัดสามปลื้ม ที่ตกทอดมาจากสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมาณูชาติชินโนรสอีกต่อหนึ่ง

^{๓๗} พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโร) , หลวงพ่อตอบปัญหารธรรม เล่ม ๔, (อุทัยธานี: อัมมวิโมกข์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๓.

พิธีพุทธาภิเษกพระพุทธชินราช รุ่นอินโดจีน มีพระคณาจารย์ผู้ทรงวิทยาคมแห่งยุคเข้าร่วมพิธี ๑๐๘ รูป อาทิ หลวงพ่อจง วัดหน้าต่างนอก, หลวงปู่จันทร์ วัดนางหนู, หลวงพ่ออี วัดสัตหีบ, หลวงปู่จาด วัดบางกระเบา, หลวงพ่อโสภาสี อาศรมบางมด, หลวงพ่อแถม วัดตาก้อง, หลวงปู่แสง วัดกัลยาณมิตร, หลวงพ่อพุ่ม วัดบางโคล่นอก, หลวงพ่อเหลือ วัดสาวชะโงก, หลวงพ่อรุ่ง วัดท่ากระบือ, หลวงปู่กลีบ วัดตลิ่งชัน, ฯลฯ นับเป็นพิธีที่ยิ่งใหญ่อีกพิธีหนึ่งในยุครัตนโกสินทร์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกอย่างหนึ่งของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ คือ “นมอกเลา” ที่บานประตูพระวิหารที่ประดิษฐานพระพุทธชินราช บานประตูนี้ เป็นบานประตูไม้ประดับมุกงดงามมาก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ได้ทรงสร้างถวายพระพุทธชินราช เมื่อปี พ.ศ. ๒๒๙๙ ลายนมอกเลา วิหารพระพุทธชินราช ได้รับความนิยมนิยมนำมาประดับบนวัดมุงคลต่าง ๆ เป็นสัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของวัดมุงคลที่จัดสร้างโดยวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก...”^{๓๘}

๓) ความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อกุศลชินราช ของพุทธศาสนิกชน คนธรรมดาสัมัยโบราณ –รัตนโกสินทร์

(๑) เชื่อว่า หลวงพ่อกุศลชินราช ช่วยในการสอบเข้า ศึกษาในสถาบันการศึกษา ช่วยให้สอบเข้ารับราชการ และช่วยหาคู่ครองที่ดีได้

คุณแม่ว เล่าเรื่องราว “...ตนเองได้ฟังพระพุทธานุภาพ หรือ อิทธิปาฏิหาริย์ของ องค์หลวงพ่อกุศลชินราช อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก (ตอน ๑) เรื่องเกิดขึ้นเมื่อ ๓๐ ปีแล้ว เรื่องเกี่ยวกับหลวงพ่อกุศลชินราชหรือหลวงพ่อกุศลชินราชเมืองพิษณุโลกท่านเมตตา ฉันคิดว่าคงมีหลายท่านได้ประสบกับตนเองมาบ้างแล้ว ก็คงจะแตกต่างกันไปตามเหตุปัจจัย ฉันเป็นคนเมืองพิษณุโลก มีความรักและศรัทธาหลวงพ่อกุศลชินราชมาก ท่านศักดิ์สิทธิ์มาก ๆ เวลาที่มีความทุกข์ใจเมื่อใด ฉันก็จะขอไปพึ่งบารมีหลวงพ่อกุศลชินราชเสมอ ไปกราบท่านแล้วนั่งฟังพิจารณาความงมงายขององค์ท่าน พิจารณาจนจิตสงบ ถึงแม้ว่าจะมีผู้คนมากมาย แต่จิตก็สามารถสงบจากอกุศลได้รวดเร็วอย่างไม่น่าเชื่อ นี่ก็เรียกว่าอัศจรรย์ขั้นหนึ่งละ ทุกครั้งที่จะมีการสอบอะไรก็ตาม ฉันจะไปขอกำลังใจจากหลวงพ่อกุศลชินราช ช่วยฉันอย่างไม่น่าเชื่อ.....มีเรื่องแปลกแต่จริง เป็นเรื่องที่ฉันจำได้แม่นยำมากเลยละ ตอนที่ฉันสอบเข้าเรียนครูระดับ ป.ก.ศ.สูง รุ่นนั้นเป็นรุ่นพิเศษ เขาจับจำนวนจำกัดมากแค่ ๕๐ คน คนเข้าสอบจำนวนเป็นร้อย ฉันโชคดีที่ติดที่สุดท้าย เกือบพลาดไปแล้ว ถ้าหลวงพ่อกุศลชินราชไม่ช่วยลูกข้างแย่งแย่ง ๆ เลย หลวงพ่อกุศลชินราชช่วยฉันให้สอบได้ที่ ๕๑ ฉันสอบทำคะแนนได้เท่ากับคนที่ ๕๐ ก็แถมอีกหนึ่งคนสิทธิ์หลวงพ่อกุศลชินราช ฉันเรียนไม่เก่งแต่อาศัยว่าขยันอ่านขยันเขียนและอาศัยบารมีหลวงพ่อกุศลชินราชมาตลอด ท่านก็คงสงสาร.....” และคุณแม่ว ได้เล่า ประสบการณ์เรื่องที่สองต่อ

^{๓๘} สยามรัฐออนไลน์, พระพุทธรูปชินราชอินโดจีน พิมพ์นิยม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://siamrath.co.th/n/๒๗๗๒, \[๒๐ เมษายน ๒๕๖๓\].](https://siamrath.co.th/n/๒๗๗๒, [๒๐ เมษายน ๒๕๖๓].)

เชื่อว่า หลวงพ่อพุทธชินราช ช่วยในการสอบเข้าทำงานในปีเดียวกัน คุณแม่ว เล่าว่า “...ฉันได้ลองสอบบรรจุเสมียนสากลของจังหวัดพิษณุโลก มีผู้ร่วมสอบเยอะมาก แต่รับบรรจุทำงานทั้งจังหวัดแค่ ๕ ตำแหน่ง ก่อนสอบฉันก็ได้ไปกราบและนั่งฟังหลวงพ่อบอกใหญ่เช่นเคย แต่ก็ไม่ได้หวังอะไรหรอกนะ คิดว่าเป็นการสอบเพื่อสะสมประสบการณ์เท่านั้น เพราะว่าเห็นจำนวนคนสอบมาก ๆ รู้สึกหมดหวังตั้งแต่แรกแล้ว แต่หลวงพ่อบอกใหญ่ท่านก็ยังเมตตาเหมือนเดิมอีก การสอบเสร็จผ่านไป ๓ เดือนเขาตีประกาศผลการสอบไว้ที่ศาลากลางจังหวัด ฉันก็ไม่สนใจอยากจะดู มีอยู่วันหนึ่งกำลังเรียนภาคค่ำอยู่ ได้มีเพื่อนสนิทสมัยเคยเรียนมาด้วยกัน เขามายกบอกว่าฉันสอบบรรจุเสมียนสากลติดอันดับ ๑ ซึ่งมีคนสอบติดอันดับที่ ๑ ถึงสองคน คือทำคะแนนได้เท่ากัน เพื่อนบอกว่า “ทางจังหวัดเขาประกาศชื่อเรียกทางวิทยุให้ไปรายงานตัว ไม่รู้เรื่องเลยหรือ” ฉันจะรู้เรื่องได้อย่างไรเพราะไม่คิดว่าจะโชคดีขนาดนั้น.....อย่างนี้ไม่ว่าอัศจรรย์ก็ไม่ว่าจะอย่างไรล่ะ ฉันก็ได้สิทธิ์เลือกทำงานในแผนกงานที่ตนชอบ ฉันก็เลือกเอาแผนกปกครองจังหวัด เพราะว่าแผนกที่สำคัญที่สุดของจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาการใหญ่ งานนี้ฉันไม่คิดว่าจะยึดเป็นอาชีพหลักหรอก เพียงแค่หาประสบการณ์เท่านั้นทำงานได้แค่ ๓ เดือน ซึ่งเป็นช่วงทดลองงานก่อน...” ต่อมา คุณแม่ว ก็ได้มีประสบการณ์เรื่องที่สามอีก

เชื่อว่า “...หลวงพ่อบอกใหญ่ช่วยในการสอบเข้าทำงาน คุณแม่ว ในระหว่างที่ทำงานในตำแหน่งเสมียนสากล ของจังหวัดพิษณุโลกนั้น ช่วงนั้นพอดีมีการประกาศสอบบรรจุข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษา ฉันก็ได้แอบไปสมัครสอบโดยไม่ให้ผู้บังคับบัญชาในแผนกทราบ ก่อนสอบฉันก็ได้ไปกราบหลวงพ่อบอกใหญ่อีก ขอกำลังใจและขอให้สอบได้ด้วย คราวนี้ต้องขอท่านเพราะอยากจะเป็นครู รักอาชีพครูมากเลย การสอบครั้งนั้นบรรจุแค่ ๕ คน ฉันสอบติดอันดับ ๔ ก็ได้เลือกโรงเรียนที่ดีมากในอำเภอเมืองพิษณุโลก ฉันซาบซึ้งในพระเมตตาของคุณของหลวงพ่อบอกใหญ่มาก ๆ เลย ท่านเมตตาเสมอ...”

จากนั้น คุณแม่ว ก็ได้มีประสบการณ์กับตนเองอีก นับเป็นปาฏิหาริย์ครั้งที่สี่ เป็นครั้งสำคัญที่สุดในชีวิต ที่เธอเชื่อว่า หลวงพ่อบอกใหญ่ช่วยในการเลือกคู่ครอง...เธอกล่าวว่า “ไม่รู้จะว่าคนอื่นจะมีประสบการณ์อย่างฉันมัย คือการเลือกคู่ครอง ฉันก็ต้องพึ่งบารมีของหลวงพ่อบอกใหญ่ตามเคย เพราะเหตุว่าตอนนี้ก็เป็นตอนสำคัญที่สุดในชีวิต.....หลังจากที่ฉันได้รับราชการครู อยู่ที่โรงเรียนประถมแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลกได้ ๗ ปี ก็ได้รู้จักกับผู้ชายสวิสคนหนึ่ง โดยการแนะนำจากคนรู้จักกัน ฉันก็พาเขาไปกราบหลวงพ่อบอกใหญ่ และได้อธิษฐานจิตต่อหลวงพ่อบอกใหญ่ว่า “ถ้าหากว่าผู้ชายที่นั่งอยู่ต่อหน้าหลวงพ่อนี้ เคยเป็นคู่ชีวิตกับลูกมาแต่ปางก่อน ก็ขอให้เขาก็มกราบหลวงพ่อบอกได้อย่างไม่เคอะเขินและขอให้สามารถพูดคุยกันรู้เรื่องเข้าใจดี” ก็เป็นเรื่องอัศจรรย์อีกนั่นแหละ ผู้ชายคนนี้สามารถก้มกราบได้อย่างสวยงามอ่อนน้อม และเราสามารถสนทนากันเข้าใจอย่างรวดเร็ว เหมือนกับว่าเราเคย

รู้จักกันมานานแล้ว ในที่สุดเราก็เป็นคู่ชีวิตอยู่ด้วยกันมาจนถึงวันนี้ ๓๐ ปีแล้วจะ ก็เพราะหลวงพ่อกับใหญ่
ท่านเมตตามาโดยตลอด...”^{๓๙}

**(๒) เชื่อว่า หลวงพ่อพุทธชินราช ช่วยในการรอดตายจาก
อุบัติเหตุทางยานพาหนะ(หนุม ทีโอที) ตั้งจิตอธิฐานถึงหลวงพ่อบุญพระพุทธรชินราชให้ช่วยคุ้มครอง
ให้ปลอดภัย**

ผู้สื่อข่าวสยามรัฐออนไลน์ รายงานว่า “...เมื่อเวลา ๑๑.๐๐ น.วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๒ ร.ต.อ.สมาน พรหมประดิษฐ์ พนักงานสอบสวน สภ.วังทอง จ.พิษณุโลก รับแจ้งว่ามีรถยนต์ ปิกอัพเสียหลักพุ่งชนเสาไฟฟ้าและต้นไม้ข้างทางหักโค่นเสียหายในจุดเกิดเหตุมีผู้ได้รับบาดเจ็บที่ บริเวณถนนสายพิษณุโลก-หล่มสัก หลักกิโลเมตรที่ ๑๖ หน้าโรงเรียนบ้านเขาสมอแครง ม.๑๑ ต.วังทอง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก หลังรับแจ้งจึงพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่หน่วยกู้ภัยบูรพา ไปตรวจสอบในจุดเกิดเหตุ พบชาวบ้านกำลังจับกลุ่มมุงดูเหตุการณ์อยู่เป็นจำนวนมากในจุดเกิดเหตุพบรถยนต์กระบะยี่ห้อ โตโยต้า รุ่นวีโก้ สีขาว ของบริษัททีโอที TOT แผ่นป้ายทะเบียน ๕ กธ ๓๕๔๑ กรุงเทพมหานคร พุ่งชนเสาไฟฟ้าและต้นไม้ขาดหักโค่นพังเสียหาย จนสภาพรถพังเสียหายยับเยิน ใกล้กันพบผู้ได้รับบาดเจ็บ เป็นชาย ๑ รายเป็นพนักงานของบริษัท TOT จำกัดได้ปีนออกมาจาก ตัวรถนั่งอยู่ไหล่ทาง เจ้าหน้าที่กู้ภัยจึงเข้าไปตรวจสอบพบว่าได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย มีอาการเจ็บจุกแน่นที่หน้าอก และเจ็บปวดต้นคอ แผลฟกช้ำตามร่างกาย ทราบชื่อ ผู้ได้รับบาดเจ็บต่อมา คือ ว่าที่ร้อยตรี จิตติภูมิ สัจจัง อายุ ๔๐ ปี พักอาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๒๒๓/๗ ถ.บรมไตรโลกนาถ ต.ในเมือง อ.เมืองพิษณุโลก จ.พิษณุโลก

โดยผู้บาดเจ็บได้ให้การว่าตนได้ขับซึ่รถยนต์คันดังกล่าวมาจากตัวจังหวัดพิษณุโลกเพื่อมุ่งหน้าไปทำธุระที่ อ.วังทอง เมื่อขับรถมาถึงจุดเกิดเหตุรถเกิดเสียการทรงตัว ตนจึงแตะเบรกระหว่างนั้นรถ จึงเสียหลักไม่สามารถควบคุมได้ ตนจึงปล่อยมือจากพวงมาลัยรถและพนมมือ ตั้งจิตอธิฐานถึงหลวงพ่อบุญพระพุทธรชินราชให้ช่วยคุ้มครองให้ปลอดภัย ก่อนรถจะพุ่งเข้าชนเสาไฟฟ้าอย่างจังเสียงดังสนั่น และหมุนเข้าพาดกับต้นไม้ข้างทางอีกครั้งอย่างแรง จนต้นไม้หักโค่น และรถพลิกตะแคง ซึ่งตนนั้นมา รู้สึกตัวอีกครั้งตอนรถหยุดอยู่กับที่ จึงรีบปีนป้ายออกมาจากตัวรถ ก่อนที่ชาวบ้านจะวิ่งมาช่วย พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่กู้ภัยและนำตัวส่งโรงพยาบาลให้แพทย์ทำการตรวจร่างกาย จากการสอบสวนของ เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบว่า เป็นพนักงานของบริษัททีโอทีจำกัด ขณะเกิดเหตุกำลังขับรถไปทำธุระที่ อ.วังทอง เมื่อขับมาถึงจุดเกิดเหตุรถเกิดมีปัญหา ไม่สามารถควบคุมได้ จึงเสียหลักพุ่งเข้าชนเสาไฟฟ้า ก่อนหมุนพาดกับต้นไม้ จนสภาพรถพังเสียหายยับเยิน แต่คนขับกลับไม่ได้รับบาดเจ็บหนัก ซึ่งดูจาก

^{๓๙} khunmeaw, ปาฏิหาริย์หลวงพ่อบุญพระพุทธรชินราช จ.พิษณุโลก (ตอน ๑), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://sompornh.blogspot.com/๒๐๑๒/๐๑/blog-post.html>, [๒๐ เมษายน ๒๕๖๓].

สภาพแล้วไม่น่าจะรอดมาได้ ชาวบ้านต่างจับกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า น่าจะเป็นเพราะบารมีขององค์หลวงพ่อบุทธชินราช ที่ผู้ซบซู่ได้มีสติพนมมือตั้งจิตอธิษฐานระหว่างเกิดเหตุเพื่อขอบารมีให้ช่วยคุ้มครองให้ปลอดภัยระหว่างที่รถเสียหลัก จึงทำให้คนขับรอดปลอดภัยจากเหตุการณ์ในครั้งนี้ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐานก่อนเรียกประกันมาพบพร้อมดำเนินการตามกฎหมายต่อไป...”^{๔๐}

(๓) เชื่อว่าหลวงพ่อบุทธชินราช ช่วยรักษาให้หายโรคอัมพฤกษ์แขนขาได้ ช่วยในการเตือนเหตุร้ายจะเกิด ให้หลีกเลี่ยง ท่านอาจารย์ ทองทิว สุวรรณทัต กับ พระพุทธชินราช

ท่านอาจารย์ทองทิว สุวรรณทัต นักหนังสือพิมพ์อาวุโส ได้เล่าประสบการณ์ความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธชินราชที่ท่านได้ประสบมาด้วยตนเองว่า เมื่อครั้งยังเยาว์วัย มีอายุไม่เกินสามขวบ ท่านได้ล้มป่วยหนักเป็นอัมพาตไปครึ่งตัว แม้ใครจะเอาเข็มปลายแหลมทิ่มแทงตามแขนขาก็ไม่รู้สึก บิดาของท่านได้ว่าจ้าง “ยายดำ” หมอนวดลื้อชื่อแถวปากคลองสานสมัยนั้นขึ้นไปพิษณุโลกเพื่อนวดแขนขาให้เลือดลมแล่น แต่ก็หาประโยชน์มิได้ เมื่อจนปัญญาด้วยประการทั้งปวง มารดาของท่านจึงจุดธูปสามดอก ปักไว้ที่กระเป๋ียง บ่ายหน้าไปยังวัดใหญ่ (วัดพระศรีรัตนมหาธาตุนี้ ชาวเมืองพิษณุโลกเรียกว่า “วัดใหญ่”) ที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญ (พระพุทธชินราช) แล้วก็ลงกราบด้วยอาการเบญจางคประดิษฐ์สามครั้ง กล่าวคำถวายท่านให้เป็นลูกของหลวงพ่อบุญ ขอให้หลวงพ่อบุญช่วยปิดเป่าโรคพยาธิให้เสื่อมสลายหายไป นับแต่นั้นมา ท่านก็หายวันหายคืนจนกลับเป็นปกติ มีอายุยืนจนอย่างเข้าวัยชรา

(๔) เชื่อว่าหลวงพ่อบุทธชินราช ช่วยในการเตือนเหตุร้ายจะเกิดให้หลีกเลี่ยง

อีกเรื่องหนึ่งที่ท่านอาจารย์ทองทิว สุวรรณทัต ได้ประสบมา คือครั้งหนึ่งท่านได้กลับไปเยี่ยมเมืองพิษณุโลก และกราบนมัสการพระพุทธชินราช เมื่อกลับมาพักผ่อนที่โรงแรม ท่านได้อัญเชิญพระพุทธชินราชจำลองที่เช่าบูชามาจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวาทูวันหัวเตี้ย ตั้งใจว่าจะกลับกรุงเทพฯ ในวันรุ่งขึ้นโดยรถทัวร์เพราะมีกิจจำเป็นรออยู่ ในคืนนั้น ท่านอาจารย์ได้กราบพระสวดมนต์และนั่งสมาธิก่อนนอน แต่เป็นที่น่าอัศจรรย์ว่า ขณะที่นั่งสมาธิอยู่นั้น ท่านได้ยินเสียงใครคนหนึ่งบอกอย่างชัดเจนว่า “พຽ່ງนี้อย่าไปรถทัวร์” ท่านถอนจิตออกจากสมาธิและหันไปมองที่ประตูห้องพัก ด้วยเข้าใจว่าเพื่อนของท่านแวะเข้ามาบอก แต่ก็ไม่เห็นใคร ทั้งประตูก็กลองกรอเรียบร้อย ท่านจึงนั่งทำสมาธิต่อ และได้ยินเสียงพูดขึ้นอย่างชัดเจนว่า “พຽ່ງนี้อย่าไปรถทัวร์” คราวนี้ ท่านอาจารย์สืบทามองดูพระพุทธชินราชจำลองที่วางอยู่บนหัวเตี้ย ก็พลันเห็นแสงสว่างเหลืองนวล เปล่งออกจากพระ

^{๔๐} สยามรัฐออนไลน์, เชื่อบารมี'พระพุทธชินราช'! กระบะเสียหลักรอดปาฏิหาริย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://siamrath.co.th/n/๑๑๑๙๗๒>, [๒๐ เมษายน ๒๕๖๓].

วรกายเป็นวงกลมเหมือนแสงนีออนอ่อน ๆ มองแล้วเย็นใจเหลือเกิน ท่านก้มลงกราบด้วยอาการ เบญจางคประดิษฐ์ แล้วเลิกยิ้มความตั้งใจที่จะกลับกรุงเทพฯ โดยรถทัวร์ทันที เมื่อท่านอาจารย์กลับมาถึงกรุงเทพฯ ได้วันหนึ่ง รุ่งขึ้นก็มีข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ว่า เกิดอุบัติเหตุรถทัวร์พลิกคว่ำ มีคนตายหลายคน และรถทัวร์คันนั้น จำเพาะเป็นรถทัวร์ที่ท่านอาจารย์ตั้งใจมาแต่แรกเสียด้วย

(๕) เชื่อว่าหลวงพ่พุทธชินราช องค์จำลอง ช่วยฝนแล้งให้ตก

ได้

ที่จังหวัดสกลนครอีกเรื่องหนึ่งที่ท่านอาจารย์ **ทองทิพ สุวรรณทัต** เล่าเรื่องอ้างถึง พระพุทธชินราชของค์จำลอง ว่า “...ลูกศิษย์ของ “พระญาณสิทธาจารย์” หรือ หลวงปู่สิม พุทธาจาโร ศิษย์รุ่นอาวุโสของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต สร้างถวาย ช่วยฝนแล้งให้ตกได้ ที่จังหวัดสกลนคร ก็ได้ถูกอัญเชิญไปประดิษฐานที่วิหารวัดบ้านบัว อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร พระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิม พุทธาจาโร) วัดถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ท่านถูกจัดเป็นเพชรน้ำเอกองค์หนึ่งในวงพระกรรมฐาน พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เคยพูดถึงหลวงปู่สิม สมัยเมื่อครั้งยังเป็นพระหนุ่ม ต่อหน้าพระเถระบางรูป ในเชิงพยากรณ์และด้วยความชื่นชมว่า”..ท่านสิมเป็นดอกบัวที่ยังตูมอยู่ เบ่งบานเมื่อใดจะหอมกว่าหมู่”..พระญาณสิทธาจารย์ หรือ หลวงปู่สิม พุทธาจาโร ศิษย์รุ่นอาวุโสของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน เป็นพระมหาเถรอาจารย์ที่มีศีลาจริยาวัตรงดงามอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ท่านมีความผูกพันกับพระพุทธชินราชมาก ทุกครั้งที่ท่านเดินทางผ่านพิษณุโลก หากมีโอกาส จะแหวนมัสการพระพุทธชินราชเสมอ ๆ เมื่อครั้งที่หลวงปู่สิมยังเป็นพระหนุ่มครั้งหนึ่งท่านเดินธุดงค์มาทางภาคเหนือและมีโอกาสแหวนมัสการ พระพุทธชินราช ท่านได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า “หากข้าพเจ้ามีบุญวาสนาพอสร้างพระพุทธชินราชได้ จะสร้างไปไว้ที่วัดบ้านเกิดสักองค์” อีกสี่สิบห้าปีต่อมา คำอธิษฐานของหลวงปู่ก็สัมฤทธิ์ผล มีลูกศิษย์อยากสร้างพระพุทธรูปถวาย หลวงปู่จึงแนะนำให้สร้างพระพุทธชินราช และได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า “องค์พระพุทธชินราชนี้ เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีบุญญาธิการสูง เมืองพิษณุโลกฝนฟ้าก็ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อหล่อองค์จำลองเสร็จ จะอัญเชิญไปประดิษฐานที่บ้านบัว ขอให้มียานพาหนะความศักดิ์สิทธิ์ มีบุญญาธิการ ให้มีความอุดมสมบูรณ์เท่าองค์จริงเทอญ”

เมื่องานหล่อเสร็จเรียบร้อย พระพุทธชินราชของค์จำลองก็ได้ถูกอัญเชิญไปประดิษฐานที่วิหารวัดบ้านบัว อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร อันเป็นบ้านเกิดของหลวงปู่ เพื่อให้ญาติโยมได้สักการบูชา หลวงปู่เคยปรารภให้ลูกศิษย์ฟังด้วยความปิติยินดีว่า “ในชีวิตของหลวงปู่ อยากสร้างพระพุทธชินราชสักองค์ ขณะนี้ได้สร้างสมใจแล้ว สาธุ สาธุ สาธุ” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ก่อนที่หลวงปู่สิมจะละสังขาร พระอาจารย์เขาวรัตน์ กมนสุโท ลูกศิษย์ของหลวงปู่ ซึ่งเป็นประธานสำนักสงฆ์เวฬุวันสันติวรญาณ ที่จังหวัดสกลนคร ได้ขึ้นมาราบหลวงปู่ที่ถ้ำผาปล่อง เมื่อตอนลากลับ หลวงปู่สั่งว่า

"ท่านเชวว์ ปิ่นผิ่นแล้ง ท่านกลับไปสกลนคร ไปกราบหลวงพ่อกว้าง (พระพุทธรูปชินราชองค์จำลองที่ หลวงปู่สร้างไว้) แทนหลวงปู่ด้วยนะ ให้ฝนมาตกที่สกลนคร.." เป็นต้น

(๖) เชื่อว่าหลวงพ่อกว้างพระพุทธรูปชินราช เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มี

เทวดารักษา

อีกเรื่องหนึ่งที่ท่านอาจารย์ทองทิพย์ สุวรรณทัต เล่าว่า "...พระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิต เชื่อว่าหลวงพ่อกว้างพระพุทธรูปชินราช เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีเทวดารักษาอยู่ "พระธรรมสังฆราชจารย์ หรือหลวงพ่อกว้าง ฐิตธมโม" วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี พุทธถึงพระพุทธรูป ชินราชว่า เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีเทวดารักษาอยู่ ๑๐ องค์ เกี่ยวกับเรื่องเทวดารักษาพระพุทธรูปนี้ "เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์" สมัยยังดำรง สมณศักดิ์ที่ "พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ธมฺมปุตโต)" ได้เคยอธิบายไว้ว่า พระพุทธรูปสำคัญและพระสถูปเจดีย์ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายนั้น จะมีเทพเจ้า หรือพิทักษ์รักษา เมื่อพระพุทธรูปศาสนาเจริญแพร่หลาย เทวดาจำนวนมากก็มานับถือพระพุทธรูปศาสนา หรือเป็นผู้นับถือพระพุทธรูปศาสนาแล้วไปเกิดเป็นเทวดา เวลาเขาสร้างปูชนียสถานและพระพุทธรูป สำคัญ เทวดาผู้ใหญ่ที่เป็นชาวพุทธก็จะไปอยู่ โดยเฉพาะในสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ ๆ เทวดาจะชอบเป็นธรรมดา เพราะจะได้ใกล้ชิดเฝ้าพระพุทธรูปเจ้าอยู่เสมอ แล้วก็ทำหน้าที่ดูแลพิทักษ์ รักษาไปด้วย พระพุทธรูปชินราชเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง เป็นที่เคารพสักการะของพระเจ้า แผ่นดินและพสกนิกรมาแต่โบราณ และด้วยพุทธลักษณะอันงดงามเป็นเอก การสร้างพระประธานใน กาลต่อมา หรือการสร้างพระพุทธรูปเพื่อนำไปถวายตามวัดต่าง ๆ จึงนิยมสร้างตามพุทธลักษณะของ พระพุทธรูปชินราช..." ทองทิพย์ สุวรรณทัต เล่าต่ออีกว่า "... นอกจากนี้ พระเครื่องของครูบาอาจารย์ หลาย ๆ ท่าน ก็นิยมสร้างเป็นรูปพระพุทธรูปชินราชเช่นกัน..." เป็นต้น..."^{๔๑}

(๗) เชื่อว่าหลวงพ่อกว้างพระพุทธรูปชินราช ช่วยคนเป็หนี้มีทุกข์ ถูกหวย

รางวัลที่สอง ปลดหนี้สิน ธนาการ จึงไปขอท่าน

กฤษดา จันทรีดวง ผู้สื่อข่าว ภูมิภาค คมชัดลึก รายงานว่า "...เมื่อวันที่ ๑ ก.พ. ๒๕๖๓ ๑๙:๔๓ น. แม่ค้าขายพวงมาลัยอุดรฯ นางสาวนิตยา บัวจาน ขอพระพุทธรูปชินราช ลูกที่ ๑ รับ ๑๒ ล้าน เป็นเศรษฐีพริบตา) โชคดีมาก ถูกลอตเตอรี่ ๒ ใบ รับเงิน ๑๒ ล้าน หลังไปเที่ยวจ.พิษณุโลก แล้ว เข้ากราบขอพรพระพุทธรูปชินราช พร้อมอธิษฐานให้ถูกรางวัลที่ ๑ โดยเพิ่งซื้อเมื่อวันที่ ๒๐ ที่ผ่านมา หลังมีพ่อค้าที่ขายมาขายถึงหน้าบ้าน เมื่อวันที่ ๑ ก.พ.๖๓ ที่ จ.อุดรธานี พบผู้โชคดีถูกสลากกินแบ่ง รัฐบาล รางวัลที่ ๑ ได้มาลงบันทึกประจำวันเพื่อเป็นหลักฐานที่ สภ.เพ็ญ คือ น.ส.นิตยา บัวจาน อายุ ๓๓ ปี บ้านเลขที่ ๑๔๑ ม.๓ ต.นาบัว อ.เพ็ญ เป็นแม่ค้าพวงมาลัยสี่แยกบ้านจัน อ.เลียงเมือง ต.หมาก

^{๔๑} ทรูปลูกปัญญา, เล่าเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ 'พระพุทธรูปชินราช' สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองสองแคว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.truelookpanya.com/new/cms_detail/news/๑๘๘๗๐, [๒๐ เมษายน ๒๕๖๓].

แข้ง เขตเทศบาลนครอุดรธานี ซึ่งได้ถือลอตเตอรี่ หมายเลข ๕๘๙๒๒๗ งวดประจำวันที่ ๑ ก.พ.๖๓ จำนวน ๒ ใบ มูลค่า ๑๒ ล้านบาท เดินทางไปแจ้งความกับ ร.ต.อ.สิทธิศาสตร์ มูลมานัส รอง สว. สอบสวน สภ.เพ็ญ หลังฝนตกตลาดโสกหินขาวที่กาฬสินธุ์คึกคัก ชาวบ้านได้ของป่ามาขายมากขึ้นสุดเฮง หม่อมชลบุรีซื้อเลขทะเบียนบ้าน ๕๖๗ ถูกรางวัลที่ ๑ รับ ๑๒ ล้าน เลขเด็ด "แม่ตะเคียนภูกุ่มข้าว" ให้โชคถูกหลายงวด ชาวบ้านเจออีก ๒ ตัวสวยๆ น.ส.นิตยา บัวจาน แม่ค้าพวงมาลัย คนดวงเฮงเปิดเผยทางโทรศัพท์กับผู้สื่อข่าวว่า เมื่อวันที่ ๒๐ ม.ค.ที่ผ่านมา ขณะกำลังร้อยพวงมาลัยอยู่ที่บ้าน มีพ่อค้าลอตเตอรี่ที่จกรยานยนต์ผ่านมา จึงถามว่ามีเลขท้าย ๒๗ หรือไม่ ซึ่งพ่อค้าเหลือเพียง ๒ ใบ จึงตัดสินใจซื้อไว้ และเมื่อผลสลากกินแบ่งรัฐบาลออกมา ปรากฏว่าตรงกับเลขที่ซื้อคือหมายเลข ๕๘๙๒๒๗ เป็นเงิน ๑๒ ล้านบาท จึงทำอะไรไม่ถูก เพราะดีใจสุดชีวิตจนน้ำตาไหล ไม่คิดว่าจะถูกรางวัลที่ ๑ จึงหยุดขายพวงมาลัย แล้วรีบกลับบ้านทันที เพื่อบอกข่าวดีกับญาติ และโทรศัพท์บอกสามีที่กำลังตกปลาที่บ่อตกปลา ซึ่งสามีไม่เชื่อคิดว่าเราโกหก พอสามีกลับมาถึงบ้าน จึงทราบว่าเป็นจริงว่าถูกรางวัลที่ ๑ จริง "เลข ๒๗ เป็นเลขที่ชอบ และซื้อมาติดต่อกันหลายงวดแล้ว งวดละ ๒-๓ ใบ และตนเกิดวันที่ ๒๒ มันจึงลงตัวพอดี โดยเมื่อ ๓ วันที่ผ่านมา ตนและครอบครัวเดินทางไปกราบพระพุทธรชินราช อ.เมือง จ.พิษณุโลก และอธิษฐานว่าขอให้ตนถูกรางวัลที่ ๑ เพราะเป็นหนี้กู้ยืมมาซื้อที่ดินสร้างบ้าน และหนี้อื่นๆ รวมแล้วประมาณ ๒ ล้านบาท หลวงพ่อชินราชท่านศักดิ์สิทธิ์จริงๆ และหลังจากไปขึ้นเงินแล้วเสร็จ จะเดินทางไปทำบุญกับท่านที่ จ.พิษณุโลก ต่อด้วยจะทำบุญให้พ่อและน้องชาย รวมทั้งญาติที่ล่วงลับไปแล้ว พร้อมกับตระเวนทำบุญยังวัดต่างๆ เพื่อเสริมดวงบารมีและบุญกุศลต่อไป โดยยังคงยึดอาชีพขายพวงมาลัยต่อไป เนื่องจากเป็นอาชีพที่ทำมากกว่า ๒๐ ปี แต่จะร้อยพวงมาลัยอยู่ที่บ้าน แล้วจ้างคนในหมู่บ้านและญาติออกไปขายแทน" น.ส.นิตยา กล่าวในที่สุด...^{๔๒}

(๘) เชื่อว่าองค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรชินราช มีอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ จึงมีการสร้างผลิตภัณฑ์ ทางวัฒนธรรม หรือทางความเชื่อ ประเภท “พระเครื่อง” โดยคณะกรรมการของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ “หนังสือพระเครื่องเมืองพิษณุโลก”

ความเชื่อต่อเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ในครั้งพุทธกาล เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้อ้างอิงพระไตรปิฎกว่า “...ในพุทธศาสนา พูดถึงความสามารถพิเศษอย่างยวดยิ่ง ศัพท์ว่า อภิญญา มีทั้งหมด ๕ อย่างด้วยกัน คือ ๑. อิทธิวิธี การแสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้ ดังกล่าวข้างต้น ๒. ทิพพโสธ อนุทิพย์ สามารถฟังเสียงแผ่วๆ หรือฟังเสียงระยะ ไกลได้ ๓. ทิพพจักขุ ตาทิพย์ สามารถมองเห็นสิ่งที่ละเอียดเล็กน้อย หรือมองเห็นระยะไกลได้ ๔. เจโตปริยญาณ ดักใจ ทายใจคนอื่นได้ ๕. ปุพเพนิวาสานุสสติ ระลึกชาติได้ ชาติก่อนเคยเกิดเป็นอะไร ระลึกย้อนได้ ๖. อาสวักขยญาณ ความรู้ความสามารถที่ทำให้กิเลสหมดไป

^{๔๒} คมชัดลึก, แม่ค้าขายพวงมาลัยอุดรเฮงถูกรางวัล ๒ ใบ ๑๒ ล้าน หลังไปขอโชคพรพระพุทธรชินราช, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.komchadluek.net/news/local/๕๑๔๒๐๗>, [๒๐ เมษายน ๒๕๖๓].

ได้ ๕ ประการข้างต้น เป็นโลกียอภิญญา คือความสามารถพิเศษที่เป็นระดับโลกีย์ เกี่ยวพันกับวิสัยโลกปุถุชน มีคนทำได้มากมาย และ ทำได้มานานแล้ว ก่อนพุทธศาสนาอุบัติขึ้น ไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเกิด ขนดางอยู่ของ

พระพุทธศาสนา หรือพูดให้ชัด ความสามารถทำอะไร แปลกๆ ๕ ประการข้างต้น มิใช่ตัวแท้ของพระพุทธศาสนา **“พระพุทธเจ้ามิได้ยกย่องสรรเสริญ หรือไม่เห็นเป็นของแปลกพิเศษ”**

ประการสุดท้าย (การทำกิเลสให้หมดไปได้) เท่านั้น ที่พระพุทธองค์ทรงถือว่าเป็นความวิเศษที่แท้จริง และเป็นตัวแท้ของพระพุทธศาสนา เพื่อยืนยันข้อนี้ ขอยกพระพุทธวจนะที่ตรัสแก่สุนักขัตตะลิจฉวี พระไตรปิฎกเล่ม ๑๑ ข้อ ๑-๓^{๔๓}...” เป็นต้น

พระพุทธชินราช“อุณน” พระพุทธชินราช“อุตัง”

และว่า “... มาให้พิจารณา สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จไป เยี่ยมปริพาชกชื่อภักคโคตร เขากราบทูลเชิญให้พระองค์ประทับบนอาสนะที่จัดไว้ กราบทูลถามพระพุทธองค์ว่าสองสามวันก่อน เขาได้พบสุนักขัตตะลิจฉวี สุนักขัตตะลิจฉวีเธอ บอกว่า เธอได้บอกคืนพระพุทธเจ้าแล้ว ไม่บวชอุทิศต่อพระพุทธเจ้าอีก ต่อไปแล้ว เรื่องนี้เป็นความจริงหรือไม่พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า เป็นความจริง แล้วทรงเล่าให้ภักคโคตรฟังว่า สุนักขัตตะลิจฉวี ไปขอร้องให้ พระองค์แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ให้ชม เมื่อพระองค์ปฏิเสธ เธอยืนคำขาดว่า ถ้าไม่แสดงให้ดู จะบอกคืนพระองค์ บอกลาสิกขาไปเสียที่อื่น คือ เลิกนับถือเป็นศาสดา สิกขาลาเพศไปตามเรื่องตามราวของตน พระพุทธวจนะที่ตรัสตอบแก่สุนักขัตตะลิจฉวี แสดงให้เห็นทรงสนพระทัยต่ออิทธิปาฏิหาริย์อย่างชัดแจ้ง...”^{๔๔} เป็นต้น

อนึ่งความเชื่อของพุทธศาสนิกชนต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรูป จึงมีการพัฒนาแนวคิดแล้วดัดแปลง ซึ่งนอกเหนือจากการสร้างองค์หลวงพ่พระพุทธรูปในรูปแบบต่างๆ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสร้างหรือการทำรูปจำลองของหลวงพ่พระพุทธรูป สาเหตุเนื่องมาจากพุทธศาสนิกชน ผู้เคารพสักการะนับถือบูชา องค์หลวงพ่พระพุทธรูป มีความประสงค์อยากบูชาองค์หลวงพ่พระพุทธรูปในรูปแบบพระเครื่อง เพื่อปกป้องคุ้มครองตนเอง ดังนั้นจึงมีการริเริ่ม การสร้างรูปจำลองขององค์หลวงพ่พระพุทธรูป มีหลายรุ่นหลายรูปแบบ เช่นรูปแบบเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก และในรูปแบบพระเครื่อง มีทั้งองค์หล่อด้วยโลหะ เช่น ทองคำ ทองเหลือง ทองแดง นาก และพระเครื่ององค์เล็กๆ สะดวก แก่การมีไว้บูชาติดตัวไปทุกหนทุกแห่ง ดังปรากฏในประวัติความเป็นมาตั้งแต่ ปี ๒๔๖๐

^{๔๓} ขุ.ป.า. (ไทย) ๑๑/๑-๒-๓-๒๐/๑๕-๑๗.

^{๔๔} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พระพุทธศาสนา: ทรรศนะและวิจารณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๕๕), หน้า ๒๘๒-๒๘๓.

(ข) ข้อมูลปฐมภูมิ

ตามที่ได้ให้ข้อมูลคือ ข้อมูลจาก“หนังสือพระเครื่องเมืองพิษณุโลก”แต่งโดย ธนากร บุญสุวรรณโณ, โดยได้รับความอนุเคราะห์จาก พระครูธรรมธรสุบรรณ จันทสุวรรณโณ ผู้ช่วยเลขานุการ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่), อนุญาตให้ใช้อ้างอิงได้ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒^{๔๕} และ ใบแผ่นพับ การสร้าง พระเครื่อง องค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราช ในแต่ละรุ่น โดย พันเอกเทพ นันทา ไวยาวัจจกรวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) โดยมีประวัติการสร้างโดยย่อดังนี้ ๑) เหรียญพระพุทธรูปชินราช รุ่นแรก พ.ศ.๒๔๖๐ ราม วัชรประดิษฐ์ ได้เล่าว่า “...เหรียญพระพุทธรูป เหรียญที่จำลอง “พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์” อันเป็นที่เคารพสักการะและศรัทธา ของสาธุชน เพื่อสะดวกในการอาราธนาและพกพาติดตัว ตามความเชื่อที่ว่า พระองค์จะดูแลและ ค้ำครองให้ปลอดภัยจากภัยอันตราย ในทั้งปวง... พระพุทธรูปชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นหนึ่งองค์สำคัญที่มีการจัดสร้างมาตั้งแต่ยุคแรกๆ และยังคงเป็นที่นิยมสืบต่อมา เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จึงนิยมอาราธนา “องค์พระพุทธรูปชินราช” มาจัดสร้างวัตถุมงคลต่างๆ ทั้งพระบูชา พระเครื่อง และเหรียญ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปสักการบูชาอย่างต่อเนื่อง ” นับว่าทรงคุณค่าและมีค่านิยมสูงสุดต้องยกให้ “เหรียญพระพุทธรูปชินราช ปี พ.ศ. ๒๔๖๐” ซึ่ง ณ ปัจจุบันถือเป็น เหรียญหลักระดับประเทศที่หาดู หาเช่าของแท้ได้ยากยิ่ง ด้วยเป็นเหรียญพระพุทธรูปชินราชที่สร้างเป็น ครั้งแรกและรุ่นแรก มีความทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีที่ไปที่มาชัดเจน และยังทรงพุทธรูปเป็น เลิศเป็นที่ปรากฏแก่ผู้สักการะ ๒) รุ่นจักรพรรดิมหาพุทธรูปภิเษก ๒๕๑๕ การจัดสร้างพระพุทธรูปชินราช เนื้อผงปิดทอง เสาร์ ๕ ได้นำพระผงเก่าจากพิธีจักรพรรดิมหาพุทธรูปภิเษก พ.ศ. ๒๕๑๕ มาผสมกับพระผงพระพุทธรูปชินราชปิดทองเสาร์ ๕ รุ่นแรกของวัดใหญ่ พระผงเก่า เป็นพระพุทธรูปชินราชใบเสมา (เนื้อว่านและเนื้อดินเผา) ซึ่งผสมของเก่าและผงตะไบ เนื้อ นวโลหะวังจันทร์และพระพุทธรูปชินราช มหาธาตุเนื้อดินผสมผงโลหะพระเก่าวัดใหญ่ ๓) รุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ พระพุทธรูปชินราช รุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ จัดสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การสร้างวัตถุมงคลของพระพุทธรูปชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ประกอบพิธีมหาพุทธรูปภิเษก ถึง ๙ วัน ระหว่างวันที่ ๙-๑๗ มกราคม ๒๕๔๕ โดยใช้แม่พิมพ์เก่าดั้งเดิมของพระพุทธรูปชินราช รุ่นอินโดจีน ปี ๒๔๘๕ มาจัดสร้าง พระที่จัดสร้างกระทำอย่างประณีตทุกองค์มีตอกโค้ด ออกเลข อันศักดิ์สิทธิ์กับโค้ดพานพระศรี อันเป็นสัญลักษณ์ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร และตอกหมายเลขประจำองค์พระเรียงลำดับกันไปตามจำนวน ๔) รุ่นมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐ มวลสารในการจัดสร้างวัตถุมงคล รักทองที่กะเทาะจากองค์พระพุทธรูปชินราช ไม้มงคลต่างๆ ผงพุทธรูป เกสรดอกไม้ ว่าน ๑๐๘ ชนิด ไม้พญาจิวคำ-แดง แร่เหล็กน้ำพี้ ขี้เหล็กไหล ผงกันกรู ฯลฯ จัดสร้างภายในบริเวณพระวิหารทุกชั้นตอน

^{๔๕} ธนากร บุญสุวรรณโณ, พระเครื่องเมืองพิษณุโลก, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บจก. โรงพิมพ์กรุงเทพ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐.

และทุกองค์ แขน้ำพุทธมนต์หน้าองค์พระพุทธรูปชินราชในชั้นสาคร โดยมีการเจริญพระพุทธรูปทุกวัน กำหนดพิธีมหาพุทธาภิเษกครั้งยิ่งใหญ่ในวันเสาร์ ๕ ซึ่งนิยมประกอบพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล ถือว่าขลัง และศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก ๕) รุ่งสมโภชพระพุทธรูปชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐) พิธีพุทธาภิเษก เททองนำฤกษ์ และหลอมชนวนสุสารโลหะธาตุกายสิทธิ์ ณ พระวิหารพระพุทธรูปชินราช โดยโสฬสมงคลเกจิอาจารย์ ในเดือนธันวาคม ๒๕๕๙ วันที่ ๓๐ , ๓๑ มีนาคม และ ๑ เมษายน ๒๕๖๐ (เสาร์ ๕) ประกอบด้วยพิธีสำคัญ ดังต่อไปนี้ (๑) พิธีสวดภาณยักษ์ ภาณवार พระเถรอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในมหาเวทย์เวสสุวรรณ นั้งปรก (๒) พิธีเสกแบบจีนนิกาย พระคณาจารย์จีนนิกาย อธิฐานจิต (๓) พิธีปรีตตาทิเษก ทำนองมคร พระวิปัสสนาจารย์ อรัญวาสีแผ่เมตตาจิต (๔) พิธีปรีตตาทิเษก พระปริตรรามัญ(มอญ) พระเกจิอาจารย์สายรามัญนั่งปรก (๕) พิธีมหาพุทธาภิเษก พระเกจิอาจารย์มหานิกายนั่งปรก จำนวน ๑๐๘ รูป (๖) พิธีสมโภช เบิกแว่นเวียนเทียน ตามคติพราหมณ์

๒.๒.๒ ศึกษาทบทวน เรื่องผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๒.๒.๒.๑ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อประเภทวัตถุเคารพหลวง

พ่อพระพุทธรูปชินราช ในรูปแบบการสร้างรูปจำลอง ขององค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช ของ “ศูนย์การเรียนรู้การสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ในศูนย์รวมร้านค้าของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร; รูปจำลององค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราชในรูปแบบอื่นๆ ในการประยุกต์ใช้กับวัสดุต่างๆที่เหมาะสม คนนิยมบูชาจัดหา เช่นองค์จำลองหลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช ซึ่งได้รับกระบวนการสร้างและ การพัฒนาโดยการประกอบกับวัสดุอื่นๆ มีทองเหลือง ไม้สัก ผ้าไหม และหนังวัว เป็นต้น องค์จำลองหลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช ซึ่งได้รับ การสร้างแนวศิลปแบบประยุกต์ โดยการประกอบกับวัสดุอื่นๆ มีทองเหลือง ไม้สัก ผ้าไหม และหนังวัวมีถึง ๙ ชนิด ดังปรากฏตัวอย่างข้างล่างนี้

ประวัติผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและทางความเชื่อประเภทวัตถุเคารพ ที่ทำจากไม้สัก จากวัดสุทัศน์

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้ให้ข้อมูลว่า “...ทุนทางวัฒนธรรมชุมชน เป็นตัวแทนการแสดงออกทางความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชนกลุ่มชนและในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกคนรุ่นหนึ่งนี้ เป็นสิ่งที่ชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นใหม่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตนเป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ “ทุนทางวัฒนธรรมชุมชน” สามารถ

จำแนกออกได้เป็น ๗ สาขา ดังนี้ ๑. ภาษา หมายถึง เครื่องมือที่ใช้สื่อสารในวิถีการดำรงชีวิตของชนกลุ่มต่างๆ ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน ทั้งในแง่วจนภาษา (ภาษาที่ใช้ถ้อยคำ) และอวจนภาษา (ภาษาที่ไม่ใช่ถ้อยคำ) ภาษาอาจจะแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑.๑) ภาษาไทยถิ่น หมายถึง ภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารตามท้องถิ่นต่าง ๆ สามารถสื่อความหมาย สร้างความเข้าใจกันในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยแต่ละท้องถิ่นอาจพูดแตกต่างกันไปจากภาษาราชการ ทั้งในด้านเสียง คำ และการเรียงคำได้แก่ ภาษาไทยถิ่นภาคเหนือ ภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน ภาษาไทยถิ่นภาคกลาง และภาษาไทยถิ่นภาคใต้ ๑.๒) ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง ภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย แบ่งออกเป็น ๕ ตระกูลภาษา ได้แก่ กลุ่มภาษาตระกูลไท กลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก กลุ่มภาษาตระกูลจีน – ทิเบต กลุ่มภาษาออสโตรเนเซียนติก และกลุ่มภาษาม้ง เมี่ยน ๒. ศิลปะการแสดง หมายถึง การแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก และเรื่องราวต่างๆ โดยมีผู้แสดงเป็นสื่อ ผ่านทางเสียง ได้แก่ การขับร้อง หรือการเล่นดนตรี และทางร่างกาย เช่น การรำ การเชิด การเต้น การแสดงท่าทาง ฯลฯ ๒.๑) ดนตรี หมายถึง เสียงที่ประกอบกันเป็นทำนอง เพลง และ/หรือลีลาจังหวะ ทำให้รู้สึกเพลิดเพลิน หรือเกิดอารมณ์รัก โศก หรือรื่นเริงเป็นต้น ดนตรี มีบทบาทหน้าที่ในการบรรเลง เพื่อการขับกล่อมความบันเทิง ประกอบพิธีกรรม และประกอบการแสดง ๒.๒) การแสดง หมายถึง การแสดงออกทางร่างกาย ท่วงท่า การเคลื่อนไหวท่าเต้น ท่ารำ การแสดงกิริยาของการเต้น การรำ การเชิด ฯลฯ ซึ่งแสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกและเรื่องราว การแสดงอาจแสดงร่วมกับดนตรี และการขับร้องหรือไม่ก็ได้ ๒.๓) ดนตรีและการแสดงในพิธีกรรม หมายถึง การผสมผสาน ระหว่างการแสดง การร้อง การรำ และดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ๒.๔) เพลงร้องพื้นบ้าน หมายถึง บทเพลงที่เกิดจากคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่คิดรูปแบบการร้อง การละเล่น เป็นบทเพลงที่มีท่วงทำนอง ภาษา ที่เรียบง่ายมุ่งความสนุกสนาน เพลิดเพลินในโอกาสต่าง ๆ หรือการร่วมแรงร่วมใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในการประกอบอาชีพ ๓. งานช่างฝีมือ ภูมิปัญญา ทักษะฝีมือช่าง หมายถึง การเลือกใช้วัสดุ และกลวิธีการสร้างสรรค์ ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชน...”^{๔๖} เป็นต้น

และกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า “...๑. ผ้าและผลิตภัณฑ์ จากผ้าหมายถึง ผลผลิตที่เกิดจากการทอ ย้อม ถัก ปัก ตีเกลียว ยก จก มัดหมี่ พิมพ์ลาย ชิด เกาะ/ล้วง เพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม และแสดงสถานภาพทางสังคม ๒. เครื่องจักสาน หมายถึง ภาชนะเครื่องใช้ประจำบ้านที่ทำจากวัสดุดิบในท้องถิ่น เช่น ไม้ หวาย กระจูดลำเจียก โดยนำมาจักและสานจึงเรียกว่า เครื่องจักสาน กลวิธีในการทำเครื่องจักสาน ได้แก่การถัก ผูก มัด ร้อย โดยใช้ดอกหวาย เพื่อให้เครื่องจักสานคงทน และคงรูปอยู่ได้ตามความต้องการ ๓. เครื่องรัก หมายถึง หัตถกรรมที่ใช้รักเป็นวัสดุสำคัญในการสร้างผลงาน เช่น ปิด

^{๔๖} องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน, *ทุนทางวัฒนธรรมชุมชนสามารถจำแนกออกได้เป็น ๗ สาขา*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.lamphunpao.go.th/portfolio/๕๓๒/>, [๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓].

ทอง รดน้ำภาพกำมะลอ ประดับมุก ประดับกระจกสี ปั้นกระแหนะ และเงินรัก หรือยางรัก มีคุณลักษณะเป็นยางเหนียวสามารถเกาะจับพื้นของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ประสงค์จะทาหรือถมทับหรือเคลือบผิวได้ดี ทำให้เป็นผิวมันภายหลังรักแห้งสนิท มีคุณภาพคงทนต่อความร้อน ความชื้น กรดหรือด่างอ่อน ๆ จะยังเป็นวัสดุที่ใช้เชื่อมมุกหรือสีเข้าด้วยกัน ๔. เครื่องปั้นดินเผา หมายถึงหัตถกรรมที่ใช้ดินเหนียวเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตมีทั้งชนิดเคลือบและไม่เคลือบ โดยที่เนื้อดินเหนียวต้องมีส่วนผสมของทรายแม่น้ำที่เป็นทรายเนื้อละเอียด และช่วยให้เนื้อดินแห้งสนิทไม่แตกร้าวดินเหนียวที่ใช้ทำเครื่องปั้นดินเผาจากที่ต่าง ๆ ให้สีแตกต่างกัน ๕. เครื่องโลหะ หมายถึง สิ่งที่มีวัสดุหลักเป็นเหล็ก ทองเหลือง หรือทองแดง เครื่องโลหะที่ทำจากเหล็กนิยมทำโดยการเผาไฟให้อ่อนตัวและตีเหล็กเป็นรูปทรงต่าง ๆ เครื่องโลหะที่ทำจากทองเหลือง นิยมนำทองเหลืองมาเผาจนหลอมเหลวแล้ว จึงนำไปเทในแบบตามลักษณะที่ต้องการเสร็จแล้วนำมาตกแต่ง ส่วนเครื่องโลหะที่ทำจากทองแดง มีการนำทองแดงมาใช้เป็นโลหะเจือหลัก สำหรับผลิตตัวเครื่องเรือนของเครื่องประดับโลหะเงินเจือ ๖. เครื่องไม้ หมายถึง งานฝีมือช่างที่ทำจากไม้ซุง หรือไม้แปรรูปเป็นท่อนเป็นแผ่นเพื่อใช้ในงานช่างก่อสร้างประเภทเครื่องสับเครื่องเรือน เครื่องบูชา เครื่องตั้งเครื่องประดับ เครื่องมือ เครื่องใช้เครื่องศาสตรา เครื่องดนตรีเครื่องเล่น และยานพาหนะโดยอาศัยเทคนิควิธีการแกะสลัก สับ ขุด เจาะ กลึง ถาก ขุด และขัด ๗. เครื่องหนัง หมายถึงงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำมาจากหนังสัตว์ โดยผ่านกระบวนการหมักและฟอกหนัง เพื่อไม่ให้เน่าเปื่อยและให้เกิดความนิ่มนวลสามารถปีงอได้ตามที่ต้องการเครื่องหนังนิยมนำไปใช้ในงานด้านศิลปะการแสดง รวมถึงอุปกรณ์อื่น ๆ ที่มีหนังเป็นส่วนประกอบ ๘. เครื่องประดับ หมายถึง งานช่างฝีมือที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อการตกแต่งให้เกิดความงดงาม เริ่มต้นจากการใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นนำมาผลิต และพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ โดยใช้ภูมิปัญญาและโลหะมีค่าต่าง ๆ ๙. งานศิลปกรรมพื้นบ้าน หมายถึง งานที่มีการแสดงอารมณ์สะท้อนออกทางฝีมือการช่าง ให้เห็นเป็นประจักษ์เป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองต่อการยังชีพและความต้องการด้านคุณค่าความงาม เช่น งานเขียน งานปั้น งานแกะสลัก งานหล่อ เป็นต้น ๑๐. ผลิตภัณฑ์อย่างอื่น หมายถึง งานช่างฝีมือดั้งเดิมที่ไม่สามารถจัดอยู่ใน ๙ ประเภทแรกได้ ซึ่งอาจเป็นงานช่างฝีมือที่ประดิษฐ์หรือผลิตขึ้นจากวัสดุในท้องถิ่นหรือจากวัสดุเหลือใช้ เป็นต้น...”^{๔๗}

แต่ผู้วิจัย ต้องการศึกษาเจาะจงลงไป เกี่ยวกับการกะสลัก รูปเคารพ เช่นพระพุทธรเจ้า เจ้าแม่กวนอิม พระยาครุฑ ในงานวิจัยนี้เป็นต้น

๒.๒.๒.๒ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ เกี่ยวกับเรียกเงินทอง สร้างความร่ำรวยยุคปัจจุบัน ,ไขเรียกเงินทอง; เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยการไขเม็ล็ดผลไม้แห้ง และการใช้ชื่อมงคลของผลไม้ต่างๆเป็นคติแนวคิด

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว

ข้อมูลปฐมภูมิ

นันทพงศ์ ภัคติบุตร ได้กล่าวถึง ๕ สิ่งนำโชคเสริมสิริมงคล ว่า “...เราท่าน คงเคยเห็นกัน สำหรับโชค อันที่จริงแล้วเป็นอุปกรณ์ไว้ใช้สำหรับดักปลา มาตั้งแต่ช้านานแต่ภายหลังได้ถูกนำมาเป็นเครื่องรางนำ โชคหรือที่เรียกกันว่า “**โชดักทรัพย์**” และเชื่อกันว่าสามารถดักเอาทรัพย์สินและโชคลาภมาให้ ปัจจุบันมีโชดักขนาดเล็กที่หลายๆคนนิยมนำมาแขวนไว้ในรถนั้นก็เป็นการเชื่อของแต่ละบุคคลส่วนต้นตำรับของ โชดักทรัพย์นั้นต้องเป็นโชที่ผ่านการจับปลาแล้วจึงจะจริงจึงค่อยมาผ่านพิธีกรรม โชเหล่านี้จะมีพลังอำนาจมาก เพราะได้ใช้จับสิ่งมีชีวิตมาก่อนจึงเพิ่มความขลังได้มากยิ่งขึ้น...”^{๔๘}

๒.๒.๒.๓ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ เกี่ยวกับ โอบายกระดิ่งหรือกระดิ่งลมป้องกันภพภัย สิ่งเลวร้ายเข้าบ้าน เเคะสถาน; โดยการใช้ไม้ไผ่ ทองเหลือง ทองแดง ตลอดจนพลาสติก ด้ายเชือกเป็นส่วนประกอบ

ในปัจจุบัน ไม่ได้มีแค่เป็นทรงหลอดยาวๆธรรมดาเพียงอย่างเดียว แต่มีการปรับเปลี่ยนใส่รูปร่างๆเข้าไปบ้าง ไม่ว่าจะเป็นรูปสัตว์ในเทพนิยาย รูปอื่นๆ หรือเป็นตัวหนังสือก็มี ซึ่งการเลือกสัญลักษณ์ก็จะดูที่ทิศอีกเช่นกัน เพราะแต่ละทิศนั้นก็เสริมในเรื่องต่างกันไป อย่างเช่น ถ้าเราไม่มีบายรูปหัวใจที่ทำจากดินเผา ก็เหมาะที่จะนำไปติดไว้ที่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นทิศที่ส่งเสริมเรื่องความรักและชีวิตคู่ หรือโอบายที่เป็นรูปพระพุทธรูป ก็เหมาะสำหรับทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นทิศที่ส่งเสริมเรื่องการเติบโตทางจิตวิญญาณ สมมติ เป็นต้น กระดิ่งลม (กระดิ่งโอบาย) ด้วยความที่ทิศทางแต่ละทิศนั้นมีธาตุประจำไม่เหมือนกัน ดังนั้น สิ่งแรกที่จะดูก่อนก็คือวัสดุที่ใช้ทำโอบายกระดิ่งลม ซึ่งวัสดุของโอบายนั้นจะต้องไม่เป็นธาตุที่พิฆาตกับธาตุประจำทิศนั้น ยกตัวอย่างเช่น โอบายกระดิ่งลมที่ทำจากโลหะสามารถนำมาติดไว้ที่ทิศตะวันตก, ตะวันตกเฉียงเหนือ และทิศเหนือ ทิศที่ไม่เหมาะสำหรับโอบายโลหะคือทิศตะวันออก (ธาตุไม้) ส่วนโอบายที่ทำจากไม้หรือไม้ไผ่เหมาะสำหรับทิศตะวันออก, ตะวันออกเฉียงใต้ และทิศใต้ ทิศที่ไม่เหมาะสำหรับโอบายไม้คือทิศตะวันตกเฉียงใต้ (ธาตุดิน)

๒.๒.๒.๔ ศูนย์เรียนรู้ประติมากรรมภูมิปัญญาไทย; เครื่องปั้นดินเผา ทั้งแบบโบราณ และแบบประยุกต์ศิลปะสมัยใหม่ จังหวัดพิษณุโลก

Workpoint News ให้ข้อมูลว่า “...เครื่องปั้นดินเผาบ้านท่าโพธิ์ กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยววิถีไทย แหล่งเรียนรู้งานประติมากรรมภูมิปัญญาไทย ของจังหวัดพิษณุโลก ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมาเที่ยวชมและทดลองทำเครื่องปั้นดินเผาด้วยตนเอง นักท่องเที่ยวและนิสิต นักศึกษา เข้ามาชมและหัดทำ เครื่องปั้นดินเผา ตามจินตนาการ ภายในโรงงานผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านท่า

^{๔๘} นันทพงศ์ ภัคติบุตร, ๕ สิ่งนำโชคเสริมสิริมงคล, แหล่งที่มา: <https://www.grandprix.co.th>, [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑]. ข้อมูลออนไลน์

โพธิ์ ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเปิดให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจฝึกทำเครื่องปั้นดินเผา พร้อมแบ่งปันความรู้ให้กับทุกคนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด นายพลุ ชนิตวัฒน์ เจ้าของโรงงานทายาทรุ่น ๒ เปิดเผยว่า เดิมทีคุณแม่เป็นชาวปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จึงเรียนรู้งานเครื่องปั้นดินเผา ติดตัวมา ตั้งแต่เด็ก และเมื่อจะมาอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก ก็พบว่า ดินที่จังหวัดพิษณุโลก เป็นดินเหนียวคุณภาพดี ในเขตอำเภอบางระกำ จึงทำเครื่องปั้นดินเผาขายที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีคุณภาพดีมาก เหมาะสำหรับงานเครื่องปั้นดินเผาเป็นอย่างมาก จึงทำเครื่องปั้นดินเผาขายได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๘ มาจนถึงปัจจุบัน มีเครื่องปั้นดินเผาเป็น หม้อ ถ้วยชา กระถางลวดลายต่างๆ จำนวนมาก ส่วนเทคนิคของงานเครื่องปั้นดินเผาว่า หากจะเพิ่มสีสันในเครื่องปั้นดินเผา จะต้องทาสีก่อนนำเข้าเตาเผา จะทำให้สีไม่ลอกไม่เสีย นายพลุ ย้ำว่า สำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจ แหล่งท่องเที่ยวชุมชน เครื่องปั้นดินเผาบ้านท่าโพธิ์ งานประติมากรรมภูมิปัญญาไทย สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวชมขั้นตอนการปั้นดินเหนียว ชมผลงานหรือร่วมเรียนรู้ด้วยกันประกอบด้วย วิธีการผลิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน และเทคนิคต่างๆ ได้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใดนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปจะใช้ที่สนใจและชื่นชอบ เครื่องปั้นดินเผาบ้านท่าโพธิ์ ยังสามารถช่วยซื้อเครื่องปั้นดินเผาลวดลายต่างๆ มีราคาตั้งแต่ ๒๐ บาทไปจนถึงหลายร้อยบาท...”^{๔๙}

LOVETHAICULTURE กล่าวว่า “...บายศรี : เครื่องใช้ในพิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคล เมื่อพูดถึง " บายศรี " เชื่อว่าคนไทยส่วนใหญ่จะรู้จักและคุ้นเคย เพราะพบเห็นบ่อยในพิธีกรรมต่างๆ ในแถบทุกภาคของไทย เช่น การทำขวัญคน การทำขวัญข้าว การบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การไหว้ครู นาฏศิลป์ดนตรี และพิธีสมโภชพระพุทธรูป เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ล้วนต้องใช้บายศรีเป็นเครื่องประกอบทั้งสิ้น อย่างไรก็ดี แม้จะพบเห็นได้บ่อย แต่เรื่องราวเกี่ยวกับบายศรี คงจะมีคนจำนวนไม่น้อยที่ไม่ทราบ ดังนั้น กลุ่มประชาสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม จึงขอประมวลความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้จากที่ต่างๆ มาเสนอ ดังต่อไปนี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำ " บายศรี " ว่าหมายถึง เครื่องเชิญขวัญหรือรับขวัญ ทำด้วยใบตอง รูปคล้ายกระทง เป็นชั้นๆ มีขนาดใหญ่เล็กสอปขึ้นไปตามลำดับ เป็น ๓ ชั้น ๕ ชั้น ๗ ชั้นหรือ ๙ ชั้น มีเสาปักตรงกลางเป็นแกน มีเครื่องสังเวยอยู่ในบายศรี และมีไข่วขวัญเสียบอยู่บนยอดบายศรี คำว่า " บายศรี " เกิดจากคำ ๒ คำรวมกัน คือ " บาย " เป็นภาษาเขมร แปลว่า " ข้าว " และ คำว่า " ศรี " เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า " มิ่งขวัญ สิริมงคล " รวมความแล้ว " บายศรี " ก็คือ ข้าวขวัญหรือข้าวที่มีสิริมงคล เราจึงพบว่าตัวบายศรีมักจะมีข้าวสุกเป็นส่วนประกอบ และมักขาดไม่ได้ แต่โดยทั่วไปเราจะหมายถึง ภาชนะที่จัดตกแต่งให้สวยงามเป็นพิเศษด้วยใบตอง ทำเป็น

^{๔๙} Work point News, ภูมิปัญญาไทย!! เครื่องปั้นดินเผาทำเอง บ้านท่าโพธิ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://workpointnews.com/๒๐๑๗/๑๒/๐๓/%e๐%b๘%a๐%e๐%b๘%b๙%e๐%b๘%a๑%e๐%b๘%ad%e๐%b๘%๘๗%e๐%b๘%๙b%e๐%b๘%b๑/](https://workpointnews.com/๒๐๑๗/๑๒/๐๓/%e๐%b๘%a๐%e๐%b๘%b๙%e๐%b๘%a๑%e๐%b๘%ad%e๐%b๘%๘๗%e๐%b๘%๙b%e๐%b๘%b๑/,), [๗ ตุลาคม ๒๕๖๒].

กระทง หรือใช้พานเงิน พานทอง ตกแต่งด้วยดอกไม้เพื่อเป็นสำรับใส่อาหารคาวหวานในพิธีสังเว
บูชา และพิธีทำขวัญต่างๆ ประวัติความเป็นมาของบายศรีนั้น ไม่มีหลักฐานแน่นอน แต่มีข้อ
สันนิษฐานว่าน่าจะมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว เนื่องจากการกล่าวถึงบายศรีในวรรณกรรมมหาชาติคำ
หลวง กัณฑ์มหาราช ซึ่งแต่งในสมัยอยุธยาว่า " แล้ว ๘ ก็ให้บอกบายศรีบอกมิ่ง " อีกทั้งศิลปวัตถุ
ลายรดน้ำสมัยอยุธยา ก็ปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับบายศรี อย่างไรก็ตาม เชื่อว่าบายศรีนี้น่าจะได้คิดมาจาก
พราหมณ์แน่นอน เพราะบายศรีต้องใช้ใบตองเป็นหลัก ซึ่งตามคติของพราหมณ์เชื่อว่าใบตองเป็นของ
บริสุทธิ์สะอาด ไม่มีมลทินของอาหารเก่าแปดเปื้อนเหมือนกล้วยขาม จึงนำมาทำภาชนะใส่อาหารเป็น
รูปกระทง ต่อมาจึงได้มีการประดับประดาตกแต่งให้สวยงามขึ้น โดยทั่วไป บายศรีจะแบ่งออกเป็น ๒
ประเภท คือ ๑) บายศรีของราชกรู และ ๒) บายศรีของหลวง^{๕๐}

THE BEST OF BANANA LEAF และ nokkie ให้ข้อมูลคล้ายกันว่า "...ลักษณะ
ลักษณะอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำบายศรีและ ขั้นตอนการประดิษฐ์บายศรีปากชาม, วิธีพับตัวรอง

การใช้งาน สามารถใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ได้หลายพิธีเลย เช่น ใช้ในพิธีการไหว้ครู ใช้ใน
พิธีที่ต้องการบวงสรวง หรือมีการบูชาเช่นไหว้เทวดาองค์รักษ์ พิธีการฉลองต่าง ๆ
หรือที่มักเอาไว้ทำการบายศรีสู่ขวัญก่อนจะมีการแสดงครั้งใหญ่ ลักษณะ ลักษณะ
บายศรี ร่องด้วยขาม ที่มี ขนาดเหมาะสม ตัวแม่มี ๕ ลูก จำนวน ๓ ด้าน และมีลูก
๓ ลูก แซมอีก ๓ ด้าน จากนั้น จะมีแมงดา ที่แม่บายศรี อีกทั้ง ๓ ด้าน ตรงกลาง
จะม้วนเป็น กรวยด้วยใบ ตองตานี ภายในใส่ข้าวสวย ยอดบายศรี จะใช้ไข่ต้มเสียบส่วนรอบๆ จะมี
การประดับไปด้วย ดอกไม้มงคลต่างๆ บายศรีปากชาม เป็นบายศรี ที่ใช้ในการ สักการะบูชา เทพดา
ครูบาอาจารย์ ในการบวงสรวง เทพดาในทุกๆ พิธีกรรม จะขาดบายศรีปากชาม ไม่ได้ อุปกรณ์ใน
การทำ ๑) ใบตอง (ควรให้ใบตองกล้วยตานี) ๒) พานแว่นฟ้า ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ ผูกติดกันไว้ด้วย
ลวด และรองพื้นพานด้วยโฟม ๓) ภาชนะปากกว้างสำหรับใส่น้ำแช่ใบตอง ๒ ใบ ๔) สารส้ม ๕)
น้ำมันมะกอก ชนิดสีเหลือง หรือขาว ๖) ไม้ปลายแหลม (ขนาดไม้เสียบลูกชิ้น) ประมาณ ๒๐-๓๐ อัน
๗) ดอกไม้ (ดอกพุท ดอกดาวเรือง ดอกบานไม่รู้โรย ฯลฯ) ๘) กรรไกร สำหรับตัดใบตอง ๙) ลวด
เย็บกระดาษ วิธีการทำ ๑) ใบตองสำหรับตัวยอด หรือแม่บายศรี ฉีกกว้าง ๕ นิ้ว จำนวน ๓ ชิ้น ๒) ตัว
รอง หรือลูก ฉีกกว้าง ๓ นิ้ว จำนวน ๑๘ ชิ้น ๓) ผ้านุ่ง ฉีกกว้าง ๒ - ๒.๕ นิ้ว จำนวน ๔ ชิ้น ๔)
กรวยฉีกกว้าง ๖.๕ นิ้ว จำนวน ๒ ชิ้น ๕) แมงดา ฉีกกว้าง ๓.๕ นิ้ว จำนวน ๓ ชิ้น วิธีพับตัวรองและ
ตัวยอด ๑) จับใบตองมวบจนซ้ายมือพับเฉียงจากกึ่งกลางลงมาประมาณ ๑/๒ ของความกว้าง ๒) ทบ
ใบตองต่อกันมาประมาณ ๓ ทบ ๓) พับและปรับแต่งใบตองที่เหลือให้มีความกว้างเสมอกัน ๔) นำตัว
ยอดและตัวรอง ๖ ตัว มาเรียงให้ลดหลั่น เย็บตรึงให้แน่น วิธีเย็บตัวบายศรี ๑) ใช้ใบตองที่มีสันตรงตรง

^{๕๐} LOVETHAICULTURE, บายศรี: เครื่องใช้ในพิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคล, [ออนไลน์],
แหล่งที่มา: [https://www.m-culture.go.th/young_th/article_view.php?nid= ๓ ๖๗, \[๒๒ มกราคม ๒๕๖๓\].](https://www.m-culture.go.th/young_th/article_view.php?nid= ๓ ๖๗, [๒๒ มกราคม ๒๕๖๓].)

เสมอกันทำผ้านุ่ง ๒) นำผ้านุ่งวางทาบด้านหลังหลังตัวบายศรี ๓) พับริมผ้านุ่งด้านบนลงมา ด้านขวา ทับด้านซ้ายปรับแต่งระดับให้เท่ากัน เย็บตรึงให้แน่น ๔) นุ่งผ้านุ่งให้ครบทั้ง ๓ ชั้น จัดระหว่างให้สวยงาม การทำแมงดาแบบตัดแต่ง ๑) พับทบใบตองตามความยาว ตัดใบตองโค้งมนประมาณ ๑/๔ ของความสูง ขลิบใบตองลึกเข้าไป ๐.๕ ซม. ๒) ฉีกใบตองส่วนที่ขลิบไว้ ออก ทำต่อไปจนเหลืดยอดที่มีขนาดตามต้องการ ๓) ตัดยอดแมงดาให้เป็นยอดแหลม จะได้แมงดาแบบตัด การประดิษฐ์กรวยแบบเรียบ ๑) จับใบตองซ้อนสลับทางให้ริมเสมอกัน แล้วม้วนริมจากซ้ายเข้ามา ๒) ม้วนจนสุดริมใบตองจะได้สันริมใบตองทั้งฉาก กลัดเข็มหมุด ตัดชายให้เสมอกัน ๓) ฉีกใบตองกว้าง ๑ ซม. ขอบปากกรวยการสานนมสาว ๔) ฉีกใบตองไม่เกิน ๐.๕ ซม. ๒ ชั้น จับตองสลับทางแข็งอ่อนเฉียงออกจากกัน เย็บตรึงกับปากกรวย ไขสลับกันไปมาเย็บตรึงช่วงที่ไขว้กันจะได้นมสาวอวบอ้อม^{๕๑}

การประกอบพานบายศรี การประกอบพานบายศรี ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการทำบายศรี คือการนำริ้วที่ทำเสร็จแล้วและแช่น้ำผสมน้ำมันมะกอกแล้ว มาประกอบเข้ากับพานบายศรี ๓ ชั้นที่ได้เตรียมไว้ การนำริ้ว มาประกอบกับพาน ควรเริ่มต้นจากพานใหญ่สุด หรือพานที่วางอยู่ชั้นล่างสุดก่อน โดยการวางให้ริ้วอยู่บนพานให้มีระยะห่างเท่าๆกัน ๔ ริ้ว (๔ ทิศ) ซึ่งจะยึดริ้วติดกับพานโดยใช้ไม้ปลายแหลมที่เตรียมไว้แล้ว มากัด หรือเสียบจากด้านบนของริ้ว ให้ทะลุไปยึดติดกับโฟมที่รองไว้บนพื้นพานการประกอบริ้วกับพานชั้นกลาง และชั้นบนสุด ก็ใช้วิธีเดียวกัน แต่จะต้องให้ริ้วชั้นที่ ๒ วางสลับกับริ้วชั้นแรก และริ้วบน (ซ้าย) บายศรีปากชามแบบโบราณ (ขวา) บายศรีปากชามแบบพานชั้นบนสุด ก็ให้สลับกับริ้วบนพานชั้นกลางการประกอบริ้วกับพานชั้นบนสุด ให้ห่อใบตองเป็นกรวยขนาดใหญ่พอควรวางไว้เป็นแกนกลางของพาน เมื่อกว้างริ้วทั้ง ๔ ริ้วเสร็จแล้ว ให้รวบปลายสุดของริ้วทั้ง ๔ เข้าหากัน โดยมีกรวยที่ทำเป็นแกนกลางอยู่ด้านใน แล้วนำใบตองม้วนเป็นกรวยขนาดใหญ่อีกกรวย มาครอบทับยอดทั้ง ๔ ของริ้วไว้ ซึ่งจะทำให้พานบายศรีที่ได้ มียอดแหลมที่สวยงามและมั่นคง จากนั้นจึงนำใบไม้ (ส่วนใหญ่จะนำใบไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล เช่น ใบเงิน ใบทอง) มาวางรองบนพาน เพื่อปกปิดไม่ให้มองเห็นโฟมที่รองพื้นพาน และนำดอกไม้สด เช่น ดอกบานไม่รู้โรย หรือดอกดาวเรือง มาประดับบนพานเพิ่มความสวยงามหรือทำมาลัย สวมบนยอด หรือทำเป็นอุบะร้อยรอบพานแต่ละชั้น ก็จะเพิ่มสีสัน และความสวยงามให้แก่พานบายศรีมากขึ้นขั้นตอนและวิธีทำบายศรี ก็มีอยู่เพียงเท่านี้ หมั่นศึกษาจากซีดีประกอบการสอนนี้ และฝึกฝนบ่อยๆ ก็จะสามารถทำบายศรีได้ด้วย

^{๕๑} nokkie, ขั้นตอนการประดิษฐ์บายศรีปากชาม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://noklovesong>

ตนเอง และมีฝีมือสามารถทำบายศรีใช้ในงานพิธีต่างๆ และทำเป็นอาชีพ นำรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว...”^{๕๒}

๒.๒.๓ ความเชื่อที่มีต่อ ผลិតภัณฑ์ทางวัฒนธรรมประเภทเครื่องรางของขลังที่ทำจาก ข้าวตอกพระร่วงของอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดสุโขทัย

๒.๒.๓.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (ข้าวตอกพระร่วง)

หอดจดหมายเหตุ ได้บันทึกว่า “...ผู้เขียนรู้จักพระร่วงครั้งแรกเมื่อเรียนหนังสือในวัยเด็กเล็กจากนิทานเรื่องขอมดำดิน มีภาพประกอบลายเส้นรูปพระกำลังวาดลานวัด ไกลๆ กันมีชาวขะแมร์โพกผ้าโพล์ศีรษะพื้นดินขึ้นมา การรับรู้ในวัยนั้นก็คือ พระร่วงช่างมีวาจาสิทธิ์อย่างน่าอัศจรรย์ (อันที่จริงก็ยั้งง ๆ ว่าทำไมร่วง จึงไม่ได้หมายถึงหล่น) ต่อมาได้รับรู้ว่าพระร่วงน่าจะหมายถึงพระขุนรามคำแหง ผู้ประดิษฐ์ลายสือไท นอกจากนี้ยังเคยรู้สึกขบขันแถมกระดากเมื่อทำงานภาคสนามในท้องถิ่นเมืองเก่าสุโขทัยราว พ.ศ. ๒๕๑๘ จากนิทานเฉี่ยวอนาจารของชาวบ้าน แสดงว่าเรื่องเล่าของพระร่วงนั้นมีสาระย่อยๆ อยู่หลายแง่มุม บ้างเรียบง่าย บ้างซับซ้อน บ้างก็ผิดเพี้ยนจนสับสน แต่เรื่องพระร่วงที่คนไทยรู้จักกันดีก็คือ ขอมดำดิน เพราะแม่สมเด็จ พระมหาธีรราชเจ้า (ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖) ก็ยังทรงนำมาแต่งเป็นบทละครร้อง ทั้งทรงแสดงเองด้วย คลี่คลายไปสู่การตั้งชื่อเรือรบลำแรกของสยามว่าเรือรบหลวงพระร่วง (จินตนาการของคนรุ่นหลังที่ถ่ายทอด เรื่องเขียนเป็นภาพขอมดำดิน มาถามหาพระร่วงจนถูกสาปให้แข็งเป็นหินอยู่ตรงนั้น) สาระหลากหลายเหล่านี้ควรที่เราชาวไทยจะต้องฟื้นฟูความรู้กันหน่อยให้สมสมัยกับยุคปฏิรูปประเทศชาติ แม้จะสับสนเกี่ยวกับสถานที่ ตัวบุคคล เช่น พระร่วง หมายถึงพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ บ้างก็ว่าหมายถึงพ่อขุนรามคำแหง บ้างก็ว่าหมายถึงพระมหากษัตริย์สุโขทัยทุกพระองค์ แต่สิ่งนี้ก็เป็นธรรมดาของตำนาน (Myth) หรือเรื่องเล่าชาวบ้าน (Folk tales) ที่จะผิดพลาดคลาดเคลื่อนเสมอเมื่อผ่านกาลเวลา มาเนิ่นนานอย่างที่เราสัมผัสได้ กรมพระยาดำรงฯ ทรงเขียนไว้ในสาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าเรื่องพระร่วงนั้น “แต่เมื่อวานขึ้นนี้ทั้งนั้น เรื่องที่กล่าวถึงเลอะเทอะถึงปานนี้” สอดคล้องกับที่ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕ ตรัสว่าเป็น “นิทานยายแก่” ในขณะที่ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ ซึ่งทรงได้รับการศึกษาอย่างสมัยใหม่ในซีกโลกตะวันตกกลับทรงมีทัศนะอย่างนักวิชาการที่น่าใส่ใจใคร่ครวญอย่างมาก โดยทรงเห็นว่า “จะว่าเป็นนิทานไปหมดทีเดียวไม่ได้ คงจะมีเรื่องจริง แต่หากเล่าต่อเติมเพิ่มความอัศจรรย์ขึ้น... ความจริงอันควรเชื่อได้ในเรื่องนี้นั่นคือ พระร่วงนี้ได้เป็นทั้งพระเจ้าแผ่นดินและเป็นวีรบุรุษผู้มีสติปัญญาไหวพริบ

^{๕๒} THE BEST OF BANANA LEAF, วิธีการทำบายศรีปากชาม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://sites.google.com/site/bestofbananaleaf/bitxng/prayochng-khxng-bitxng/kar-tha-baysri-pak-cham?fbclid=IwAR_๒dlIaqkr_๖Aojkd_Qv_๖tm๙FBreVglzdv๙SG_๒uEj_๕itXGUg_๖c-q๗cJx๙Zk, [๒๓ มกราคม ๒๕๖๓].

เช่น การคิดภาชนะอย่างใหม่ขึ้นใช้ตักน้ำ...เป็นของคิดขึ้นใหม่ จึงพากันตื่นตื่นเห็นเป็นผู้วิเศษ ที่ว่า วาจาสิทธิ์นั้น ก็ทำอะไรบายได้ว่า พระร่วงเป็นผู้ที่พลเมืองนิยมนับถือมาก จะมีบัญชาสั่งอะไรก็เป็นไปตามบัญชาทุกประการ” ขอย้ำเรื่องความมีไหวพริบ สติปัญญา ซึ่งผู้เขียนขีดเส้นไว้ เพื่อตอบโจทย์จากหัวเรื่องที่ให้ไว้ ว่าเรื่องราวหลากหลายของพระร่วงนั้นสะท้อนภาวะผู้นำอย่างไร ทานเรื่องขอมดำดิน (เล่ากันมาอย่างน้อยก็ไม่ต่ำกว่าเจ็ดร้อยปีมาแล้ว) ณ เมืองละโว้หรือลวะปุระ ตามสำเนียงขอมปัจจุบันคือลพบุรี ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของกษัตริย์ขอม มีนายร่วง ทำหน้าที่เป็นนายกองส่วยน้ำหรือคนจัดหาน้ำจากทะเลชุบศรส่งให้ราชอาณาจักรขอมทุกๆ สามปี แทนนายคงคราผู้บิดาผู้หาชีวิตใหม่แล้ว เล่ากันว่านายร่วงนั้นมีวาจาสิทธิ์มาแต่เยาว์วัย (จากอานิสงส์ที่ชาติก่อนได้เอาผลไม้ขางทำน้ำอัฐบ้านน้ำปานะ ถวายพระพุทธเจ้าโกนาคม) คราวหนึ่งนายร่วงเห็นว่าการตักน้ำใส่ตุ่มดินเผาบรรทุกเกวียนไปเมืองเขมรนั้น เป็นเรื่องลำบากนักจึงคิดหาภาชนะเบาๆ มาใส่แทน ว่าแล้วก็สั่งให้ลูกน้องสานกระออม (ลักษณะคล้ายชะลอม) ด้วยไม้ไผ่ เมื่อเอาไปตักน้ำที่ทะเลชุบศร นายร่วงก็สาปด้วยวาจาว่า “วาริเอ๋ย เจ้าจงอย่าได้ไหลรั่วออกมาจากกระอมนี่” น้ำก็ได้เล็ดรอดออกมาแค่สักหยาดเดียว เป็นที่น่ามหัศจรรย์แก่ “นักคุ่ม” คนของขอมที่มาบัญชาการขนน้ำ นักคุ่มจึงทดสอบนายร่วงโดยให้กล่าวกลับกันตอนนี้น้ำเลยไหลทะลักออกจากกระออมจนหมดสิ้น นักคุ่มตกใจมากและแน่นอนว่าเรื่องนี้ล่องรู้ไปถึงพระเจ้าแผ่นดินขอมว่า นายร่วงมีวาจาสิทธิ์ ต่อไปจะเป็นภัยแก่ตนเป็นแน่แท้ ว่าแล้วพระเจ้าแผ่นดินก็ให้ขุนนางคนหนึ่งผู้มีความรู้ทางคาถาอาคมเดินทางไปลพบุรี เพื่อจัดการเปลี่ยนนามแผ่นดินโทษฐานที่มีวาจาสิทธิ์ ชาวนี้รู้ไปถึงนายร่วง จึงหนีไปบวชอยู่ที่เมืองสุโขทัย เข้าหนึ่งขณะกำลังกวาดลานวัด ขอมคนนี้ก็ดำดินโผล่ขึ้นมาใกล้ๆ ถามหาพระชื่อร่วง ท่านจึงรู้ทันที่ว่าเป็นคนของขอมมาตามจับ จึงบอกว่า “รออยู่ที่นี้แหละ เดี่ยวจะไปตามตัวมาให้ โยมไม่ต้องไปไหนนะ” นายคนนี้จึงกลายเป็นสิ่งที่คนไทยเรียก ขอมดำดิน แน่เป็นหิน มาแต่เวลานั้น ต่อมาพระร่วงจึงได้รับโอกาสให้ขึ้นครองเมืองแทนเจ้าเมืองสุโขทัยที่สิ้นชีวิตลง ได้พระนามว่า พระเจ้าศรีจันทราธิบดีหรือพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ต้นราชวงศ์สุโขทัยตามประวัติศาสตร์ พระราชนิพนธ์ บทละครเรื่องพระร่วง สะท้อนการนำอดีตมาปรับเพื่อรับใช้ปัจจุบัน (ขณะนั้น) โดยยังทรงรักษารากหรือของเดิมไว้ นั่นคือแนวคิดของความรักบ้านเมืองความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจากการมีผู้นำที่อุ้มด้วยไหวพริบ สติปัญญา เข้มแข็ง ควบคู่กับความเมตตากรุณา ส่วน “ขอมดำดิน” นั้นยังปรากฏในรูปของคลัง นอกจากนี้ยังมีข้าวตอกพระร่วง เชื่อกันว่าเป็นของสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีไว้บูชา บ้างก็เรียกข้าวตอกพระร่วงหรือข้าวพระร่วง ตามตำนานผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าสืบต่อกันมาและไปเกี่ยวข้องกับประเพณีตักบาตรในเทศกาลออกพรรษาว่า ในวันใส่บาตรเทโวที่บนลานวัดเขาพระบาทใหญ่ เมื่อรุ่งฉันทาอาหารเสร็จ ข้าวที่เหลือจากกันบาตรท่านได้โปรยลงบนบานวัดและทรงอธิษฐานว่า ให้ข้าวตอกตกที่ไหนก็กลายเป็นหินชนิดหนึ่ง และมีอายุที่ยืนนานชั่วลูกชั่วหลาน ดังนั้นข้าวตอกพระร่วงที่ชาวบ้านเรียกขานกันจึงหมายถึงหินรูปสี่เหลี่ยม

โดยธรรมชาติที่ฝังตัวอยู่ในก้อนใหญ่ ส่วนข้าวพระร่วงหรือข้าวกันบาตรพระร่วงนั้นจะมีลักษณะคล้าย เมล็ดข้าวสุกฝังตัวอยู่ในหินสีดำ...”^{๕๓}

และเล่าเพิ่มเติมว่า “...นิทานตอนนี้บอกว่าพระร่วงบวชอยู่ที่สุโขทัยและจำพรรษาที่วัด เขาพระบาทใหญ่ มีใช้วัดมหาธาตุลพบุรี ในมิติทางประวัติศาสตร์ (ดังจะเล่าต่อไป) ซึ่งเราผู้เป็นคนหลัง คือหลังจากเจ็ดร้อยกว่าปีมาแล้วก็ไม่ควรทุ่มเถียงวิวาทะกัน อย่างที่ย้ำเสมอว่าเรื่องที่เล่าต่อๆ กันมา นั้นย่อมผิดเพี้ยนจากของเดิมไม่มากนักน้อย คนเฒ่าคนแก่ที่กินหมากนั้น จะนิยมนำข้าวตอกพระร่วง มาใส่ในตลับสี่ฝั่งทาปากตลับละหนึ่งหรือสองเมล็ด เชื่อว่ามีเมตตามหานิยมดี นี่ก็เป็นเรื่องความ ศรัทธาหรือ “มีใจ” ก็ย่อมประสพสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้ สิ่งของหรือแร่ธาตุของพระร่วงเหล่านี้ จะจริงแท้ หรือไม่อย่างไร ก็นับว่าพระร่วงได้ทิ้งมรดกไว้ให้ลูกหลานไทยอยู่ไม่น้อย ดังที่ ธิดา สารเยา แสดง ความเห็นว่า “เชื่อกันว่าพระร่วงมีฤทธิ์ให้ชีวิตแก่พืชพันธุ์ ครึ่งหนึ่งพระองค์เสด็จประพาสป่าลงพระ บังคน ใช้ไม้ชำระแล้วโยนทิ้งไปไม้ชนิดนี้ส่งกลิ่นเหม็นมากเมื่อถูกเหยี่ยว กิ่งไม้ที่พระร่วงทิ้งไปได้เติบโต เป็นต้นขยายพันธุ์แพร่หลายเรียกว่าไม้ชำระพระร่วง หรือแก้งิ้วพระร่วง...” ขอย้ำว่า “นิทานยาย แก่” เหล่านี้ เราไม่ต้องเสียเวลาพิสูจน์ว่าจริงไม่จริง แต่ที่น่าใส่ใจคือ นี่เป็นการผูกเรื่องของคนโบราณ บรมสมกลับเพื่ออธิบายให้ลูกหลานฟังว่า ทำไมธรรมชาติสิ่งนั้นจึงเป็นอย่างนี้ แปลกประหลาดอย่างนี้ ไม่ว่า ขอมดำดิน ข้าวตอกพระร่วง ไม้แก้งิ้วพระร่วง ปลาแก้วพระร่วง (จะเล่าภายหลัง) ทำไมจึงเรียก สถานที่นั้นๆ ว่าโขกพระร่วง เป็นต้น นี่เป็นภูมิปัญญาของคนโบราณทุกชาติทุกภาษา ปู่ตายายของ พวกเราก็เฉลียวฉลาดไม่ได้ด้อยไปกว่าบ้านอื่นเมืองอื่นเขาขอย้อนกลับมาเรื่องขอมดำดินอีกครั้ง เพราะเรื่องนี้กลับไปละม้ายกับจารึกสุโขทัยหลักที่ ๒ หรือจารึกวัดศรีชุม ข้อความตอนหนึ่งออกชื่อ ขอมสبادโกลญลำพอง ที่ปกครองเมืองสุโขทัยอยู่ในราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙ และถูกพ่อขุนผาเมือง กับพ่อขุนบางกลางหาวมาช่วยกันรบชิงเมืองไว้ได้ในอำนาจแทน ขอมสبادโกลญลำพอง นี่คงเป็นชื่อ ของบุคคลที่มีอำนาจเกี่ยวพันโดยตรงกับ ขอม-เขมร ที่อยู่ที่เมืองลพบุรี ทางภาคกลางและเมืองพระ นครหลวงในกัมพูชาด้วย ในฐานะผู้เก็บรวบรวมทรัพยากรจากดินแดนแคว้นสุโขทัยโบราณลงไปยัง ศูนย์กลางที่เมืองพระนครหลวง ของเขมร...”^{๕๔}

๒.๒.๓.๒ ข้อมูลเครื่องปั้นดินเผา (สมบัติพระร่วง ศรีสุชนาลัย)

ประกิจ บัวบุศย์ ถูกอ้างโดย ปณตนนท์ เกียรประภากุล ในบทความว่า “...การศึกษา เกี่ยวกับประวัติการทำเครื่องปั้นดินเผาที่ผ่านมายังไม่อาจที่จะหาข้อสรุปได้ ว่า มนุษย์รู้จักทำเครื่องปั้น

^{๕๓} หอจดหมายเหตุ, “พระร่วงมีเรื่องเล่า ภาวะผู้นำ การบริหารจัดการน้ำ ผู้ให้กำเนิดสัตว์-พืช-แร่ ธาตุ และประกาศเอกราชของไทย”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://catholichaab.com/main/index.php/research-and-study/> ๒๐ ๑ ๖- ๑ ๒- ๑ ๕-๐ ๓- ๕ ๖- ๒ ๕/ ๑ ๕๗๐- ๒๐ ๑๗-๐ ๕- ๒ ๓-๐ ๒- ๒ ๑- ๓ ๖, [๒๓ มกราคม ๒๕๖๓].

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน อ้างอิงแล้ว

มานานเท่าใดแล้ว แต่การทำเครื่องปั้นดินเผาย่อมเป็นผลมาจากการรู้จักใช้ ไฟ (ประกิจ บัวบุศย์, ๒๕๒๑: ๓๖) ได้ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับการผลิตเครื่องดินเผาในยุคต้นๆ ได้ว่า เนื่องจากการคิดค้นสร้างสรรค์เครื่องปั้นดินเผาได้เป็นครั้งแรกจากการที่ได้เคย เห็นไฟป่าเผาดินให้เกิด การแข็งตัวไม่ละลายเมื่อถูกน้ำและเมสึดพืชทั้งหลาย โดยเฉพาะ ข้าวตอก เวลาถูกไฟแล้ว เป็นของกินได้มีรสชาติดีกว่าดินดิบๆ แบบนก หนูและสัตว์อื่นๆกินกัน จึงได้เริ่มนำดินเหนียวมาขึ้นรูป ทำภาชนะหุงต้มขึ้นและเริ่มตั้งถิ่นฐานเป็นที่เป็นที่ทางและมีการเพาะปลูกโดยเฉพาะข้าว เครื่องปั้นดินเผาที่พบในทวีปเอเชียที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดคือ เครื่องปั้นดินเผาที่พบใน ประเทศญี่ปุ่น เครื่องปั้นดินเผาที่มีการกล่าวถึงมากที่สุดคือ เครื่องปั้นดินเผาในจีน อายุมากที่สุดมี อายุประมาณ ๕,๐๐๐ ปีผ่านมาแล้ว ในประเทศไทยได้พบเครื่องปั้นดินเผาที่เก่าแก่ที่สุดที่ถ้ำผี จังหวัด แม่ฮ่องสอน เป็นเครื่องปั้นดินเผายุคก่อนประวัติศาสตร์ สมัย หินกลางมีอายุประมาณ ๘,๓๕๐ – ๑๐,๐๐๐ ปีที่ผ่านมาแล้ว เครื่องปั้นดินเผาที่พบนั้นได้แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือกลุ่มแรกเป็นเครื่องปั้นดินเผาลายเชือกทาบ ผิวด้านในขัดเป็นเงามีสีเทาแก้งถึงสีดำ และกลุ่มที่สองเป็น เครื่องปั้นดินเผาขัดมัน มีการขัดมันทั้งผิวด้านนอกและผิวใน ส่วนใหญ่เป็นสีดำ ซึ่ง โคลานี (Madeleine Colani) นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศสเสนอว่าเครื่องปั้นดินเผาที่ถ้ำผี จังหวัด แม่ฮ่องสอน เป็นเครื่อง ปั้นดินเผาในวัฒนธรรมโฮบินเนียนา เหมือนกับเครื่องปั้นดินเผาที่พบที่เสาดองในประเทศ เวียดนาม เครื่องปั้นดินเผาที่พบที่แม่ฮ่องสอนนอกจากเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่เก่าแก่ที่สุดที่พบใน ประเทศไทยแล้ว ยังเป็นหลักฐานว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีการทำเครื่องปั้นดินเผา มาตั้งแต่สมัย หินกลาง นอกจากนี้ยังค้นพบเครื่องปั้นดินเผายุคก่อนประวัติศาสตร์อีกหลายแห่ง เช่น บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี บ้านเก่า อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จากนั้นเครื่องปั้นดินเผาของไทยได้มีการทำและพัฒนาสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน...”^{๕๕}

บรรณาธิการข่าว หนังสือพิมพ์ MGR Online รายงานข้อมูลว่า “...องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ “อพท.” จึงจัดทำโครงการพัฒนาสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร โดยร่วมมือกับดีไซเนอร์ระดับแนวหน้าและผู้ประกอบการท้องถิ่น พัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ภายใต้ชื่อแบรนด์ “มรดกพระร่วง” เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๕๘ เพื่อใช้ขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์ตามยุทธศาสตร์รุกขยายตลาดสู่เมืองให้ครอบคลุมทั้งในประเทศและต่างประเทศมากยิ่งขึ้น โดยใช้ตราสัญลักษณ์ หรือ Brand Identity ด้วยเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ และ ๓ ห่วงอินฟินิตี สื่อแทนคุณค่าที่ทั้งสามพื้นที่มีส่วนร่วมกัน คือ ประวัติศาสตร์การก่อสร้างเมืองของคนไทยที่มีสุโขทัย ศรีสัชนาลัย และ

^{๕๕} ปณตพนธ์ เถียรประภากุล, กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การปั้นเครื่องปั้นดินเผา บ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: file:///C:/Users/WIN-๗/Downloads/๓๒๒๗๗-Article%๒๐Text-๗๑๘๓๔-๑-๑๐-๒๐๑๕๐๓๒๐.pdf, [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒].

กำแพงเพชร เป็นแผ่นดินแห่งกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงที่มีการสืบทอดศาสตร์และศิลป์กันมาอย่างยาวนานกว่า ๗๐๐ ปี โครงการพัฒนาสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชกาลาย-กำแพงเพชร จะชูแบรนด์ “มรดกพระร่วง” จึงถือเป็นดีไซน์ร่วมสมัยใหม่ที่สร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ตัวผลิตภัณฑ์นำร่องด้วย ๔ กลุ่มผลิตภัณฑ์แรก ด้วยคอลเลกชันชุด “เสน่ห์ที่ซ่อนเร้น” ประกอบด้วย ๑) เครื่องสังคโลก ๒) เครื่องทอง-เครื่องเงิน ๓) ผ้าขึ้นดินจก และ ๔) งานพุทธศิลป์ โดยในปีแรกๆที่เริ่มดำเนินการได้รับความสนใจจากกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศพร้อมยอดสั่งซื้อสินค้าประมาณ ๖.๘๔ แสนบาท...”^{๕๖}

บรรณาธิการข่าว หนังสือพิมพ์สปริงนิวส์ ได้เสนอข่าวเรื่อง “สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เครื่องปั้นดินเผาด้วยมือ สุโขทัย” ๒๓ มิ.ย. ๒๕๖๑ ว่า “...วิสาหกิจชุมชนตำบลหนองอ้อชุมชนเกาะน้อย หมู่ ๕ “ร้านประเสริฐ แอนติกและผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นสังคโลกและดินเผา” เครื่องสังคโลก; ทางด้านสารสนเทศ จังหวัดที่ตั้งสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาราช ประจำจังหวัดสุโขทัย ได้ให้ข้อมูลว่า “...เครื่องปั้นดินเผา เป็นวัฒนธรรมเชิงหัตถศิลป์ที่สืบทอดให้เราผู้เป็นอนุชนได้สืบเนื่องความคิดของบรรพชนของเรา และพัฒนาจนมาเป็นเครื่องใช้ไม่ว่าสมัยไหนทุกวันนี้ สุโขทัยเป็นแหล่งอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองมานานนับพันปี ปรากฏได้จากโบราณสถาน และโบราณวัตถุ เครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงของสุโขทัย คือ เครื่องสังคโลก เครื่องสังคโลก หมายถึงเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตขึ้นในรูปยักษ์ รูปเทวดา พระพุทธรูป ภาชนะเครื่องใช้ และเครื่องประดับอาคารต่าง ๆ เช่น ถ้วย ชาม จาน ไชยน์ โอ่งน้ำ ขวดดิน กระปุก ป้านน้ำชา ช้อน ตลอดจนตุ๊กตารูปคน รูปสัตว์ เช่น ช้าง รูปกระเบื้องมุงหลังคา สิ่งสังคโลก ลูกมะหวด ท่อน้ำ ตุ๊กตาเสียบาล ตัวหมากรุก ช่อฟ้า บราลี ฯลฯ มีทั้งที่เคลือบน้ำยาและไม่เคลือบน้ำยา ลักษณะเด่นคือ เป็นเครื่องปั้นดินเผาเคลือบเนื้อละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนิดเนื้อแตกลายงาสีเขียวไข่กา วิวัฒนาการของการเคลือบสีเขียวประณีตงดงามทำให้มีการเรียกชื่อเครื่องปั้นดินเผาสีเขียวว่า “เซลาดอน” ซึ่งเคลือบสีระดับต่าง ๆ กัน เช่น สีเขียวไข่กา สีเขียวมะกอก การกำหนดอายุเครื่องสังคโลกจากหลักฐานที่ค้นพบเครื่องสังคโลกกับเครื่องถ้วยสีเขียวของจีนสมัยราชวงศ์หยวนในเรือที่จมใต้อ่าวไทยชื่อ เรือรางเกวียน กำหนดอายุประมาณต้นพุทธ

ศตวรรษที่ ๑๙ และศึกษาเปรียบเทียบเครื่องสังคโลกกับเครื่องปั้นดินเผาจีนสมัยราชวงศ์หมิงที่พบที่ประเทศฟิลิปปินส์ ได้กำหนดเครื่องสังคโลกให้มีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ การผลิตเครื่องสังคโลกเริ่มสมัยสุโขทัย แต่ได้รับการส่งเสริมเป็นสินค้าออกและขยายการผลิต

^{๕๖} บรรณาธิการข่าว หนังสือพิมพ์ MGR Online, “มรดกพระร่วง เฟส ๒” อัตลักษณ์เด่นสินค้าที่ระลึกประจำท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/business/detail/๙๖๐๐๐๐๐๐๓๙๗๐๘>, [๒๓ มกราคม ๒๕๖๓].

จำนวนมากในสมัยกรุงศรีอยุธยา การผลิตเครื่องสังคโลกลดลงตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๓ เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ตลาดการค้าสังคโลกเปลี่ยนแปลงคือ การที่จีนหันกลับมาผลิตเครื่องลายคราม น้ำเงิน-ขาว ซึ่งกลายเป็นที่นิยม และการค้าสมัยกรุงศรีอยุธยาเปลี่ยนแปลงไปตามข้อเรียกร้องของชาวตะวันตกที่มีบทบาททางการเมืองในภูมิภาคนี้ คำว่า สังคโลก มีผู้สันนิษฐานไว้ต่างกัน บ้างว่ามาจากคำว่า "ซ้องโกลก" แปลว่า เตาแผ่นดินซ้องบ้างว่ามาจากคำว่า "ซันโกโรกุ" หรือ "ซังโกโรกุ" ในภาษาญี่ปุ่น ซึ่งอาจเพี้ยนมาจากคำว่า "สวรรค์โลก" อันเป็นชื่อที่แพร่หลายของเมืองเซียงหรือศรีสัชชนาลัยในพงศาวดารอยุธยา ชื่อเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก จึงมีความหมายเดิม จำกัดอยู่เฉพาะบริเวณเซียงหรือศรีสัชชนาลัย และเมืองที่สัมพันธ์กันคือ สุโขทัย ดังได้พบเตาผลิตมากมายในบริเวณนี้ อย่างไรก็ตามเตาผลิตทางภาคเหนือของไทยอีกหลายแห่งได้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาประเภทที่เรียกว่าสังคโลก เช่นกันประเภทของเครื่องสังคโลก แบ่งได้ตามลักษณะเนื้อดินและลวดลาย และแบ่งตามเตาเผา ๑. ลักษณะเนื้อดินและลวดลาย เนื้อดินเป็นประเภทเนื้อแกร่ง หรือสโตนแวร์ (stoneware) ซึ่งใช้อุณหภูมิในการเผาสูงประมาณ ๑๑๕๐-๑๒๘๐ องศาเซลเซียส เทคนิคการตกแต่งทั้งการเคลือบและลวดลายมีต่าง ๆ กัน ดังนี้(๑) เครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งไม่เคลือบ ประดับลวดลายด้วยการใช้แม่พิมพ์กดลวดลายประทับ เช่น ลายก้านขด หรือลายเรขาคณิต มีการประดับด้วยวิธีปั้นดินแล้วแปะติดเข้ากับภาชนะก่อนเผา(๒) เครื่องถ้วยสีน้ำตาลเข้ม เป็นการเคลือบสีพื้นเดียว ลักษณะรูปแบบและสีน้ำตาลเคลือบคล้ายกับเครื่องถ้วยลพบุรีประเภทเคลือบสีน้ำตาล (๓) เครื่องถ้วยเคลือบขาวที่เขียนลวดลายใต้เคลือบน้ำตาลดำ ลักษณะคล้ายเครื่องถ้วยจีนจากเสาสือโจ้ว กับเครื่องถ้วยอันหนาน (เครื่องถ้วยของเวียดนาม) (๔) เครื่องถ้วยเคลือบขาวที่เขียน ลวดลายบนเคลือบสีน้ำตาลทอง (๕) เครื่องถ้วยเคลือบสีเขียวไขกา หรือ เซลาดอน ซึ่งตกแต่งลวดลายด้วยวิธีการขีดและขีดลายในเนื้อดินแล้วเคลือบทับ คล้ายคลึงกับเครื่องถ้วยจีนจากเตาหลงฉวน สมัยราชวงศ์ซ่งตอนปลายถึงราชวงศ์หยวน (ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐) ๒. ลวดลายที่ปรากฏในถ้วยชามสังคโลก เป็นลวดลายเฉพาะ ที่พบมากในงาน ชาม คือ รูปปลา กงจักร ดอกไม้ โดยเฉพาะรูปปลานั้นสันนิษฐานว่าเป็น ปลา กามีใช้ปลาตะเพียนที่เข้าใจกันมาแต่ก่อน เพราะพบในชามสังคโลกใบหนึ่งมีอักษรลายสือไท เขียนบอกชื่อปลาไว้ว่า "แม่ปลาก่า" อยู่ใต้ตัวปลา ปลาก่า เป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งรูปร่างคล้ายปลาตะเพียน มีอยู่ ๒ ชนิด คือ ปลากาดำ และปลากาทรงเครื่องทั้งสองชนิดมีมากในแม่น้ำลำคลองทั่วไป โดยเฉพาะที่แม่น้ำยมเป็นต้น..."^{๕๗}

^{๕๗} บรรณาธิการข่าว สปริงนิวส์, “ร้านประเสริฐ แอนติกและผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นสังคโลกและดินเผา” เครื่องสังคโลก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.info.ru.ac.th/province/Sukhotai/art๒๒.htm/https://www.google.com/search?safe=active&sxsrf=ACYBGNQtSsEtXgTrGQTyjuo_Z, [๒๓ มกราคม ๒๕๖๓].

๒.๒.๔ ความเชื่อที่มีต่อ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อที่ผลิตจากแร่เหล็กน้ำพี้ อุดรดิตถ์

๒.๒.๔.๑ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท เครื่องประดับ ของขลังป้องกันอันตราย เสริมสิริมงคล ความมั่งคั่งร่ำรวยเสน่ห์ดึงดูดใจ เป็นต้น

ข้อมูลออนไลน์ บรรณาธิการบทความเล่าว่า “...ดาบเหล็กน้ำพี้เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านจากบ่อเหล็กน้ำพี้ ของชาวบ้านน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ อยู่ห่างจากตัวเมืองอุดรดิตถ์เพียง ๕๖ กิโลเมตรเท่านั้น เมื่อไปถึงจะเห็นบ่อเหล็กกล้าด้วยกันหลายบ่อ อีกทั้งยังมีบ่อที่เป็นเตาถลุงเหล็กสมัยโบราณอีกหลายพันแห่งที่อยู่ในเขตพื้นที่หลายตารางกิโลเมตร และมีบ่อสำคัญใช้สำหรับพระมหากษัตริย์เท่านั้นอยู่ ๒ บ่อมีชื่อว่า บ่อพระแสง กับ บ่อพระขรรค์ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายอย่างแสดงให้เห็นว่าเหล็กน้ำพี้มีการนำไปใช้งานดีเป็นดาบเหล็กน้ำพี้ใช้ในยามศึกสงครามมาแต่โบราณ เพราะมีความเชื่อว่าเหล็กน้ำพี้ที่นำมาเป็นดาบนั้นมีความแข็งแกร่งทนทานมาก และเชื่อว่าในตัวดาบน้ำพี้มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นอาถรรพณ์อยู่ในตัวเอง ทำให้ผู้ที่ถือดาบเหล็กน้ำพี้มีความมั่นใจในการออกรบมากยิ่งขึ้น ดาบเหล็กน้ำพี้ได้มาจากแร่เหล็กในบ่อเหล็กน้ำพี้ และอยู่คู่กับคนไทยเรามาตั้งแต่สมัยอยุธยาสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในอดีตนั้นช่วงสมัยอยุธยาผู้ที่ใช้ดาบเหล็กน้ำพี้เป็นศัสตราวุธในการออกรบ อาทิ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ใช้ทำยุทธหัตถี กับพระมหาอุปราชา ดาบที่ใช้คือ พระแสงของ้าว, พระยาพิชัยดาบหัก ดาบที่ใช้ คือ ดาบนันทการุณ, พระนารายณ์มหาราช ดาบที่ใช้ คือ ดาบล้างอาถรรพ์, ขุนแผน ใช้ดาบที่มีการผสมเหล็กน้ำพี้ ดาบที่ใช้ คือ ดาบฟ้าพิน ต่อมาถึงสมัยรัตนโกสิน นายอำเภอตรอน หลวงจรวงราชภู่เจริญ(สุข) ได้มีการนำดาบเหล็กน้ำพี้มอบให้แก่พระยาวิเศษฤาไชย ที่เป็นข้าหลวงของจังหวัดอุดรดิตถ์ให้นำพระแสงดาบนั้นไปทูลเกล้าฯถวายให้เป็นพระแสงศัสตราวุธในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ^{๕๘}

๒.๒.๔.๒ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ เกี่ยวกับเงินทองความร่ำรวยยุคปัจจุบัน

เทพ shop ได้เล่าว่า “...สร้อยข้อมือไหลน้ำพี้ เศรษฐีเงินล้าน ความเชื่อของไหลน้ำพี้ นั้นคนโบราณ คนค้าขายนิยมกันมากในสมัยก่อน จะใช้พกติดตัว หรือตั้งบูชาที่ร้านของตน เพื่อให้ไหลน้ำพี้ช่วยเรียกเงินเรียกทอง เรียกลูกค้า ให้โชคลาภ ให้ความสำเร็จในหน้าที่การงาน ให้ความเพิ่มพูนทรัพย์สินเงินทองที่มีได้อย่างอัศจรรย์ จึงเป็นที่นิยมอย่างมากที่คนสมัยก่อนที่รู้จักหินแร่ดูดทรัพย์นี้จะพกติดตัว หรือนำมาตั้งบูชาหน้าร้าน หรือบูชาในบ้าน เพื่อให้ร้าน บ้านที่ตนอยู่อาศัยนั้นมีทรัพย์สินเงิน

^{๕๘} เจ้าของร้าน “วิสาทกิจชุมชน บ้านเหล็กน้ำพี้”, ที่มาของบ่อเหล็กน้ำพี้และดาบเหล็กน้ำพี้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.xn--๑๒c๑๖qcwmbb๒๒cf๕a๘iud๒adod.com/article/>, [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑].

ทองไหลมาเทมา ความเชื่อและอิทธิฤทธิ์เกี่ยวกับเหล็กน้ำพี้ เชื่อว่าล้างอาถรรพ์ อันเกิดจากคุณไสย มนต์ดำ ลมเพลมพัด ป้องกันภูตผีปีศาจหรือเดรัจฉานวิชาได้ อีกทั้งมีคุณวิเศษด้าน แคล้วคลาด คง กระพันชาตรี เมตตามหานิยมและค้าขาย เสริมบารมีในการทำมาค้าขาย ไหล่น้ำพี้เป็นธาตุเดียวกับ เหล็กไหล "ไม่ต้องปลูกเสกก็มีอิทธิฤทธิ์และอำนาจในตัวเอง" บูชาแล้วรวย บูชาแล้วถูกหวย บูชาแล้ว ค้าขายดีมีโชคลาภ สีที่ควรใส่ในวันเกิดต่างๆ มีดังนี้ สีดำ สำหรับคนเกิด วันอาทิตย์ วันจันทร์ วัน อังคาร วันพุธ ศุกร์ เสาร์, สีน้ำเงิน สำหรับคนเกิด วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ พฤหัสบดี ศุกร์ เสาร์, สี เขียว สำหรับคนเกิด วันอาทิตย์ วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ พฤหัสบดี ศุกร์..."^{๕๙}

รูปภาพที่ ๒.๑ แสดงสร้อยข้อมือไหล่น้ำพี้ เศรษฐีเงินล้าน ^{๖๐}

๒.๓ แนวคิด การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์และกระบวนการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อจังหวัดพิษณุโลก, จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุดรดิตถ์

สินค้าทางความเชื่อหรือทางวัฒนธรรมเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่เกิดจากอารยธรรม (Civilization) ของมนุษยชาติสรรค์สร้างสิ่งต่างๆ จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ที่โดดเด่นล้ำค่า จนมีการเปรียบเทียบว่า การที่ผู้บริโภคซื้อหรือใช้บริการสินค้าทางความ เชื่อหรือทางวัฒนธรรมนั้น ไม่ได้หมายถึงว่าผู้นั้นได้แต่ตัวสินค้า แต่ยังหมายถึงว่าผู้นั้นได้วัฒนธรรมที่ แฝงตัวอยู่ในสินค้าและวัฒนธรรมนั้นด้วย

๒.๓.๑ การทบทวนการสร้างมูลค่าเพิ่ม ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความ เชื่อ ในพระเครื่องรูปจำลองพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ

จิราณูช โสภา และคณะ ได้กล่าวว่า "...เนื่องด้วยมวลรวมรายได้เข้าประเทศ (GDP) ต้องพึ่งพาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนับได้ว่าเป็นอันดับหนึ่ง ประมาณสี่แสนล้านบาทต่อปี ซึ่งรายได้

^{๕๙} เทพ shop, สร้อยข้อมือไหล่น้ำพี้ เศรษฐีเงินล้าน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.chankeaw๙๙.com>, [๓ มีนาคม ๒๕๖๓].

^{๖๐} อ้างแล้ว แหล่งข้อมูลเดียวกัน

จากแหล่งอุทยานมรดกโลกเป็นแหล่งชูโรงคือเป็นจุดเด่นดึงดูดลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลก ให้หันมาสนใจท่องเที่ยวในประเทศไทย แต่ถ้ากลับกันหันมามองด้านสูญเสีย เป็นสิ่งที่น่าเศร้าว่าแหล่งอุทยานมรดกโลกของเราเกือบทั้งหมดได้ถูกทำลายเสียหายจากการท่องเที่ยว การแตกหักผุกร่อน โดยสาเหตุจากการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะหารายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยโดย ดร. จิราณุ โสภา และคณะ ว่า ในขณะเดียวกันการดำเนินงานที่ขาดความเอาใจใส่ต่อผลกระทบเชิงลบที่จะเกิดตามมาในระยะยาว จากการท่องเที่ยวทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เกิดความเสื่อมโทรม ไม่สามารถกลับมาสู่สภาพเดิมได้ ประกอบกับกระแสการอนุรักษ์และการเรียกร้องให้คืนสภาพความสมบูรณ์ทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้แนวคิดในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืน (Sustainable Tourism) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวจะเป็นกลุ่มใหญ่กลุ่มเล็กที่มีการจัดการที่ดีสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้มีความดึงดูดใจไม่เสื่อมคลายและปรับคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรมโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้รับผลตอบแทนอย่างเหมาะสม และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอเพียงพอ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด หรือตามที่ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย (Asian Center for Tourism Planning and Poverty Reduction, ๒๕๔๙) ได้พูดว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง แนวทางการพัฒนาที่มุ่งให้เกิดความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านสังคม, เศรษฐกิจ และการวัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม...”^{๖๑}

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ ได้กล่าวว่า “...การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวแบบมีทุนทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ กล่าวถึงความหมายของทุนทางวัฒนธรรมว่า “...ทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับคุณค่า ความรู้ภูมิปัญญา และงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการค้นคว้าและค้นพบโดยผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่น รวมทั้งค่านิยมและความเชื่อที่ผูกพันสังคมทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคมหรือสร้างกฎกติกาที่เป็นคุณต่อสังคมโดยส่วนรวม รวมถึงกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง...”^{๖๒}

^{๖๑} จิราณุ โสภา และคณะ, “ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย
กรณีศึกษา: อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรและอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔),
หน้า ๑๗.

^{๖๒} ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, การสำรวจสถานะองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, วารสารวิจัย มช. ฉบับธุรกิจและเศรษฐกิจกลุ่มน้ำ โขงและคณะจาก
คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, (พิษณุโลก: คณะวิทยาการจัดการและ
สารสนเทศศาสตร์ ๒๕๕๘), หน้า ๓๕.

๒.๓.๒ การทบทวนการสร้างมูลค่าเพิ่ม ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ในรูปจำลองพระพุทธรูปชินราช

๒.๓.๒.๑ เหรียญพระพุทธรูปชินราช ปี พ.ศ. ๒๕๖๐

ก. มวลสาร มงคล

เหรียญพระพุทธรูปชินราช ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในคราวที่ พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จฯ นมัสการพระพุทธรูปชินราช ณ เมืองพิษณุโลก ในราวปี พ.ศ. ๒๔๕๘ แต่มาแล้วเสร็จและแจกได้ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยจำนวนการจัดสร้างไม่มากนัก เท่าที่พบมีด้วยกัน ๒ เนื้อ คือ เนื้อเงิน และเนื้อทองแดง พุทธลักษณะเป็นเหรียญกลม หูเชื่อม ขอบกระบอก ด้านหน้าอาราธนาองค์พระพุทธรูปชินราช ประทับ นั่งบนบัลลังก์บัวคว่ำบัวหงาย ข้างองค์พระทั้ง ๒ ข้าง จารึกอักษรไทย “ พระพุทธ-ชินราช ” ได้พุทธบัลลังก์จารึกอักษร “ น ภ จ ก สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นร้านที่จัดสร้าง คือ ร้านนาภาจารอุปกรณ์ ” แบ่ง ออกเป็น ๒ พิมพ์ย่อย โดยดูจาก สระ “ อุ ” ที่คำว่า “ พระพุทธ ” ถ้ามีลักษณะเป็นแนวนอน เรียก “ อุนอน ” ถ้าเป็นแนวตั้ง ก็เรียก “ อุตั้ง ” ส่วนด้านหลังจัดสร้างเป็น ๓ พิมพ์ เรียงลำดับตามความนิยมคือ ๑) พิมพ์หลังอกเลา ตรงกลางจำลอง “ อกเลาวิหารพระพุทธรูปชินราช ” อันศักดิ์สิทธิ์ พร้อมอักขระขอม กำกับ ๔ ตัว ๒) พิมพ์หลังหนังสือ ๕ แถว จารึกอักษรไทยเป็น ๕ แถว ว่า “ ที่ระลึกที่ได้มาในงานนมัสการพระพุทธรูปชินราช เมืองพิษณุโลก ๓) พิมพ์หลังหนังสือ ๓ แถว จารึกอักษรไทยเป็น ๓ แถว ว่า “ ที่ระลึกที่ได้มานมัสการ เมืองพิษณุโลก ”

ข. เกจิอาจารย์และพิธีพุทธาภิเษก

“ในการนี้ มีพระเกจิอาจารย์ผู้ทรงพุทธาคม ได้รับนิมนต์เข้าร่วมอธิษฐานจิตปลุกเสกอาทิ หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน หลวงปู่ศุข วัดปากคลองมะขามเฒ่า เป็นต้น”^{๖๓}

๒.๓.๒.๒ รุ่นจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕

ก. มวลสาร มงคล

การจัดสร้างพระพุทธรูปชินราช เนื้อผงปิดทอง เสาร์ ๕ ได้นำพระผงเก่าจากพิธีจักรพรรดิ มหาพุทธาภิเษก พ.ศ. ๒๕๑๕ มาผสมกับพระผงพระพุทธรูปชินราชปิดทองเสาร์ ๕ รุ่นแรกของ วัดใหญ่ พระผงเก่า เป็นพระพุทธรูปชินราชใบเสมา (เนื้อวานและเนื้อดินเผา) ซึ่งผสมของเก่าและผงตะไบ เนื้อ นวโลหะวังจันทร์และพระพุทธรูปชินราชมหาธาตุ เนื้อดินผสมผงโลหะพระเก่าวัดใหญ่

^{๖๓} ธนากร บุญสุวรรณโณ, พระเครื่องเมืองพิษณุโลก อ่างแล้ว หน้า ๕๗ เรื่องเดียวกัน

ข. เกจิอาจารย์และพิธีพุทธาภิเษก

พิธีจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๐ มกราคม ๒๕๑๕ พิธีดังกล่าวนี้ครั้งแรกกระทำในสมัยรัชกาลที่ ๑ และครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๑๕ ณ วิหารหลวงพ่อพระพุทธชินราชโดยมีพระคณาจารย์ บริกรรมปลุกเสกจากทั่วประเทศจำนวน ๑๐๙ รูป เป็นต้น

๒.๓.๒.๓ ภปร. รุ่นปฏิสังขรณ์ ๒๕๓๕

ในวันพฤหัสบดีที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงเสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีมหาพุทธาภิเษก พระพุทธชินราชจำลอง ภปร. รุ่นปฏิสังขรณ์ ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อ.เมือง จ.พิษณุโลก วัตถุประสงค์ในการจัดสร้าง (๑) เพื่อบูรณะซ่อมแซมวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (๒) เพื่อสมทบทุนสร้างโรงเรียนพระพุทธชินราช (๓) เพื่อจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (๔) เพื่อสมทบทุนสร้างอาคารหลวงพ่อกุศลชินราช (ตึกสงฆ์อาพาธ) โรงพยาบาลพุทธชินราช (๕) เพื่อสมทบทุนสร้างโรงพยาบาลค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีเททอง เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๓ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเสด็จเป็นองค์ประธานจุดเทียนชัยใน พิธีมหาพุทธาภิเษก พระพุทธชินราชจำลอง ภปร. รุ่นปฏิสังขรณ์ ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร พร้อมด้วยพระคณาจารย์ทำพิธีแผ่เมตตาอธิษฐานจิตทั่วประเทศกว่า ๑๐๘ รูป ในวันพฤหัสบดีที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่ผ่านมามีอาคารหลวงพ่อกุศลชินราช(ตึกสงฆ์อาพาธ)

ก. เกจิอาจารย์และพิธีพุทธาภิเษก “พระคณาจารย์ทำพิธีปลุกเสก จำนวน ๑๐๘ รูป ทั่วประเทศ”

ตัวอย่าง ๑) พระธรรมปัญญาบติ (ช่วง) วัดปากน้ำภาษีเจริญ ธนบุรี (กรุงเทพ) ๒) พระครูนนทสิทธิดการ (ประสิทธิ์) วัดไทรน้อย นนบุรี ๓) พระครูวิชัยประสิทธิ์คุณ (เชิญ) วัดโคกทอง พระนครศรีอยุธยา ๔) พระราชสิงหคณาจารย์ (แพ) วัดพิบูลทอง สิงห์บุรี ๕) พระครูนทคณานุสิธินันท์ (เจ็ก) วัดพระนาม สิงห์บุรี ๖) พระครูสังวรธรรมานวัตร (พล) วัดหนองคันที สระบุรี ๗) พระครูวรเวทย์นิวิฐ์ (สนิท) วัดลำบัวลอย นครนายก ๘) พระครูสุนทรธรรมกิจ (หยอด) วัดแก้วเจริญ สมุทรสงคราม ๙) พระครูเกษมธรรมานันท์ (แหม่ม) วัดดอนยายหอม นครปฐม ๑๐) พระครูฐาปนกิจสุนทร (เป็น) วัดบางพระ นครปฐม ๑๑) พระครูเกษมนวกิจ (เต้า) วัดเกาะวังไทร นครปฐม ๑๒) พระครูสุนทรสุวรรณกิจ (ดี) วัดพระรูป สุพรรณบุรี ๑๓) พระครูปรีชา วุฒิกุล (ฮวด) วัดดอนโพธิ์ทอง สุพรรณบุรี ๑๔) พระครูอุดมสังวรเถระ (อุตตมะ) วัดวังวิเวการาม กาญจนบุรี ๑๕) พระครูปมคุณ (ลำไย) วัดทุ่งลาดหญ้า กาญจนบุรี ๑๖) พระวิสุทธาจารย์คุณ (เกตุ) วัดเกาะหลัก ประจวบคีรีขันธ์ ๑๗)

พระครูภาวนาวัชรโรภาส (แผ้ว) วัดโตนดหลวง เพชรบุรี ๑๘) พระครูวิมลสีลาภรณ์ (พลทรัพย์) วัดอ่างศิลา ชลบุรี ๑๙) พระภาวน พิศาลเถระ (พุท) วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา ๒๐) พระครูพิบูลย์ธรรมาเวทย์ (เปรื่อง) วัดบางคลาน พิจิตร ๒๑) พระสุขวโรทัย (หอม) วัดคูหาสวรรค์ สุโขทัย ๒๒) พระนิมานโกวิทย์ (ทองคำ) วัดท่าทอง อุดรดิตถ์ ๒๓) ครูบาไชยวงศ์ชาพัฒนา วัดพระบาทห้วยต้ม ลำพูน เป็นต้น.

๒.๓.๒.๔ รุ่นเหรียญพระพุทธรูปชินราช-สมเด็จพระนเรศวรมหาราช “วิทยาลัยสงฆ์รุ่นที่ ๒” ๒๕๓๗

ก. กำหนดพิธีมหาพุทธาภิเษก

ณ วิหารพระพุทธรูปชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จ.พิษณุโลก วันพฤหัสบดีที่ ๒๘ เมษายน - วันเสาร์ที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๗ เวลา ๑๓.๓๙ น.

ข. เกจิอาจารย์และพิธีพุทธาภิเษก (พระเกจิอาจารย์นั่งปรก ๓๙ รูป)

๑. พระญาณวิทยาคมเถระ(คุณ) วัดป่าบ้านไร่ จ.นครราชสีมา ๒. พระครูนครธรรม(นิล) วัดครบุรี จ.นครราชสีมา ๓. พระราชอุดมมงคล(อุตตมะ) วัดวังวิเวการาม จ.กาญจนบุรี ๔. พระครูไพโรจน์วุฒิกุล(วุฒิชัย) วัดตรีทศเทพวรวิหาร จ.กรุงเทพฯ ๕. พระครูนิยุติธรรมสุนทร(ยิด) วัดหนองจอก จ.ประจวบคีรีขันธ์ ๖. พระครูสุนทรธรรมกิจ(หยอด) วัดแก้วเจริญ จ.สมุทรสงคราม ๗. พระครูวรพรตวิธาน วัดจุมพล จ.ขอนแก่น ๘. พระครูสุนทรธรรมากร(คำพันธ์) วัดธาตุมหาชัย จ.นครพนม ๙. พระครูปรีชาวุฒิกุล(ฮวด) วัดดอนโพธิ์ทอง จ.สุพรรณบุรี ๑๐. พระครูเกษมคณาภิบาล (มี) วัดมารวิชัย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๑. พระครูประยุตนวการ(แย้ม) วัดสามง่าม จ.นครปฐม ๑๒. พระครูธรรมจักรโคตม(ผล) วัดคักคะนน จ.ชัยนาท ฯลฯ

๒.๓.๒.๕ รุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕

ก. มวลสาร

พระพุทธรูปชินราช รุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ จัดสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การสร้างวัดมณฑลของพระพุทธรูปชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ประกอบพิธีมหาพุทธาภิเษก ถึง ๙ วัน ระหว่างวันที่ ๙-๑๗ มกราคม ๒๕๔๕ โดยใช้แม่พิมพ์เก่าดั้งเดิมของพระพุทธรูปชินราช รุ่นอินโดจีน ปี ๒๔๘๕ มาจัดสร้าง พระที่จัดสร้างกระทำอย่างประณีตทุกองค์มีตอกโค้ด ออกเลา อันศักดิ์สิทธิ์กับโค้ด พานพระศรีอันเป็นสัญลักษณ์ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร และตอกหมายเลขประจำองค์พระเรียงลำดับกันไปตามจำนวนดังนี้

รายการที่ ๑,๒ ได้ให้พระเกจิอาจารย์ลงจารอักขระยันต์ที่ได้ฐานทุกองค์ เพื่อเพิ่มอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธรูปชินราชเนื้อเหล็กน้ำพี้จะมีคุณค่าทั้งในวันนี้และวันหน้า และยังไม่

สามารถปลอมแปลงได้ เนื่องจากการหล่อหลอมเนื้อเหล็กน้ำพี้ต้องใช้ความร้อนสูงมาก ซึ่งต้องมีเครื่องมือพิเศษ จึงจะสามารถหลอมและหล่อเป็นองค์ได้

ข. พิธีพุทธาภิเษก

ประกอบพิธีมหาพุทธาภิเษก ถึง ๙ วัน ระหว่างวันที่ ๙-๑๗ มกราคม ๒๕๔๕ โดยใช้แม่พิมพ์เก่าดั้งเดิมของพระพุทธรูปชินราช รุ่นอินโดจีน ปี ๒๔๘๕ มาจัดสร้าง คุณวิเศษและอานุภาพของ “เหล็กน้ำพี้” โลหะธาตุศักดิ์สิทธิ์ คู่ชาติไทย จากตำราพิชัยสงครามได้กล่าวไว้ว่า เหล็กน้ำพี้เป็นยอดของ โลหะธาตุศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์ คุณวิเศษในตัวเองธรรมชาติ จัดเป็นของ “ทนต์สิทธิ์” (ทนต์-นะ-สิทธิ์) ไม่มีเสื่อมแม้ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม เหล็กน้ำพี้ มีอาถรรพณ์ เร้นลับ และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตคุ้มครองในทุกอนุ สามารถล้างอาถรรพณ์ได้ทุกชนิด ในการรณรงค์เข้าศึกษาสงคราม หากข้าศึกมีวิชาอยู่ยงคงกระพัน ยังไม่เข้า ก็มีอาถรรพณ์อำนาจของเหล็กน้ำพี้ได้ ในเรื่องภูตผี ปีศาจ จิตวิญญาณ คุณไสย สิ่งอัปมงคล ผู้ที่มีเหล็กน้ำพี้พกติดตัวจะช่วยป้องกันตนเองจากสิ่งเหล่านั้นได้ ทั้งยังเป็นเมตตามหานิยม มีตะบะเดชอำนาจเป็นที่ยำเกรง โบราณถือว่า “เหล็กน้ำพี้” เป็นเครื่องรางของขลังชนิดหนึ่ง ที่มีคุณวิเศษในตัวเองประเภทเดียวกับ “เหล็กน้ำพี้” ซึ่งเป็นธาตุศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่โบราณของตน พบว่า ทว่าเหล็กน้ำพี้มีตัวตนและแหล่งกำเนิดที่ชัดเจน มองเห็นเป็นรูปธรรม การนำเหล็กน้ำพี้มาสร้างเป็นวัตถุมงคลจะยิ่งช่วยเพิ่มพูนความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น เรียกว่า ดีทั้งนอกและดีทั้งใน การนำเหล็กน้ำพี้มาสร้างรูปจำลองของหลวงพ่อกุศลชินราช อันเป็นสุดยอดของพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง เกี่ยวพันกับองค์พระมหากษัตริย์ และชนชาติไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ จึงเป็นสิ่งที่คู่ควรและควรค่ากับการนำไปสักการะบูชาอย่างยิ่ง ทั้งยังเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ๖๔๕ ปี ตั้งแต่มีการจัดสร้างพระพุทธรูปชินราชมา

ตารางที่ ๒.๑ ตัวอย่าง ตารางพุทธาภิเษกสร้างมูลค่าเพิ่ม

แนวทาง	มวลสารมงคล	กระบวนการสร้าง	ต้นทุน	สร้างมูลค่าเพิ่ม
๑	ทองแดง ทองเหลือง	การหลอมโลหะ หล่อไปในเบ้า	วัสดุ+ค่าแรง+ค่าไฟ	พิธีพุทธาภิเษก
๒	ทองเหลือง	การหลอมโลหะ หล่อไปในเบ้า	วัสดุ+ค่าแรง+ค่าไฟ	พิธีพุทธาภิเษก

๒.๓.๓ ทบพวนศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อของอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๒.๓.๓.๑ ทบพวนผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อประเภทวัตถุเคารพหลวงพ่อพระพุทธชินราช

นนทพงศ์ ภัคดีบุตร ได้กล่าวถึง ๕ สิ่งนำโชคเสริมสิริมงคล ว่า “...เราท่าน คงเคยเห็นกัน สำหรับโชดัก อันที่จริงแล้วเป็นอุปกรณ์ไว้ใช้สำหรับดักปลามาตั้งแต่ช้านานแต่ภายหลังได้ถูกนำมาเป็นเครื่องรางนำ โชคหรือที่เรียกกันว่า “โชดักทรัพย์” และเชื่อกันว่าสามารถดักเอาทรัพย์สินและโชคลาภมาให้ ปัจจุบันมีโชดักขนาดเล็กที่หลายๆคนนิยมนำมาแขวนไว้ในรถนั้นก็เป็นการเชื่อของแต่ละบุคคลส่วนต้นตำรับของ โชดักทรัพย์นั้นต้องเป็นโชที่ผ่านการจับปลามาแล้วจริงๆจึงค่อยมาผ่านพิธีกรรม โชเหล่านี้จะมีพลังอำนาจมาก เพราะได้ใช้จับสิ่งมีชีวิตมาก่อนจึงเพิ่มความขลังได้มากยิ่งขึ้น...”^{๖๔}

ผลิตภัณฑ์ประเภททางความเชื่อ

ก. ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อของ ประเภทวัตถุเคารพ

^{๖๔} นนทพงศ์ ภัคดีบุตร, อ้างแล้ว แหล่งข้อมูลเดียวกัน

ตารางที่ ๒.๒ เปรียบเทียบ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม
หรือทางความเชื่อ ประเภทวัตถุเคารพ ที่ทำจากไม้สัก จากวัสดุอื่น ๆ จังหวัดพิษณุโลก

ที่	แนวคิด	กระบวนการ	ต้นทุน	แนวความคิดสร้างสรรค์ เท่ากับการสร้าง มูลค่าเพิ่ม (Creative concept)
๑	แกะไม้สักเป็น รูปจำลองพระ พุทธชินราช	ใช้อุปกรณ์การแกะ+ การขัด เงา+ การลง ชะแล็ก+น้ำยาเคลือบเงา	วัสดุ + ค่าแรง+ค่า ไฟฟ้าการแกะ การขัดเงา	ใส่แนวคิดพระพุทธรูปชินราช พระมีพุทธ ลักษณะใกล้เคียงองค์ต้นแบบ และ รักษาเอกลักษณ์ให้ได้มากที่สุดคือมีซุ้ม เรือนแก้ว
๒	การหล่อรูป องค์จำลองพระ พุทธชินราช	ใช้วัสดุขี้เถ้า ผสมน้ำยางเหนียวยึดติดกัน+ ใช้องค์จำลองมีลักษณะแบน ติดบนใบโพธิ์ที่ทำด้วยวัสดุ เหมือนกัน+ พันสีสอง	วัสดุ + ค่าแรง+ค่า ไฟฟ้าการแกะ + สีทองฉาบทา	ใส่แนวคิดพระพุทธรูปชินราช พระมีพุทธ ลักษณะใกล้เคียงองค์ต้นแบบ และ รักษาเอกลักษณ์ให้ได้มากที่สุดคือมีซุ้ม เรือนแก้ว แล้ว มีความโดดเด่น ผู้บริโภคประทับใจ

ข. ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ประเภทบายศรี

ตารางที่ ๒.๓ เปรียบเทียบ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม
หรือทางความเชื่อ ประเภทบายศรีของอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ที่	แนวคิด	กระบวนการพัฒนา	ต้นทุน	แนวความคิดสร้างสรรค์ เท่ากับการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Creative concept)
๑	บายศรีปากชาม โบราณ	ใช้อุปกรณ์การใบตอกกล้วย สด+ เข้มเย็บ+ ด้ายเป็นต้น ลง	วัสดุ + ค่าแรง	ใส่แนวคิดรักษาศิลปวัฒนธรรมไทย สไตร์การ จีบใบตอกเป็นศิลปแบบไทยสุโขทัยบ้าง แบบไทยกลางบ้าง
๒	บายศรีปากชาม สมัยใหม่	ใช้อุปกรณ์การใบตอกกล้วย สด+ เข้มเย็บ+ ด้ายเป็นต้น ลง	วัสดุ + ค่าแรง+ อุปกรณ์ตกแต่ง ของเทียมดอก มะลิ เป็นต้น	ใส่แนวคิดรักษาศิลปวัฒนธรรมไทย สไตร์การ จีบใบตอกเป็นศิลปแบบไทยสุโขทัยบ้าง แบบไทยกลางบ้าง
๕	การวาดพระพุทธรูป ชินราชลงบนผ้า ไหม	ใช้อุปกรณ์การวาด+สี น้ำมัน+ วาดลงพื้นผ้าไหม	วัสดุ + ค่าแรง+ค่า ไฟฟ้าการแกะ + สีน้ำมันหลากสี	ใส่แนวคิดพระพุทธรูปชินราช พระมีพุทธลักษณะ ใกล้เคียงองค์ต้นแบบ และรักษาเอกลักษณ์ให้ได้มาก ที่สุดคือมีซุ้มเรือนแก้ว

๒.๓.๔ ทบพวนศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อของข้าวตอกพระร่วงของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

๒.๓.๔.๑ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ประเภทเครื่องปั้นดินเผา (สมบัติพระร่วงศรีสัชนาลัย)

ก. ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อของข้าวตอกพระร่วง, กระบวนการพัฒนา และการสร้างมูลค่าเพิ่ม ประเภทเครื่องรางของขลังที่ทำจากข้าวตอกพระร่วงของอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดสุโขทัย

ตารางที่ ๒.๔ เปรียบเทียบ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อของ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ที่	แนวคิด	กระบวนการ	ต้นทุน	แนวความคิดสร้างสรรค์ เท่ากับการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Creative concept)
๑	เครื่องประดับสร้อยคอ / กำไลมือ/แหวนเป็นต้น	ใช้อุปกรณ์การเครื่องเจียรแบบเก่า ใช้มือหมุน	วัสดุ + ค่าแรง การขัดเงา	ใส่แนวคิดพระพุทธรูปชินราช พระมีพุทธลักษณะใกล้เคียงองค์ต้นแบบ และรักษาเอกลักษณ์ของสมบัติพระร่วงให้มากที่สุด
๒	เครื่องประดับสร้อยคอ / กำไลมือ/แหวนเป็นต้น	ใช้อุปกรณ์การเครื่องเจียรแบบสมัยใหม่ เป็นมอเตอร์ไฟฟ้า	วัสดุ + ค่าแรง+ค่าไฟฟ้า/ ชัดให้ชิ้นเงาด้วยกระดาษเบอร์๑๐๐๐	ใส่แนวคิดพระพุทธรูปชินราช พระมีพุทธลักษณะใกล้เคียงองค์ต้นแบบ และรักษาเอกลักษณ์ของสมบัติพระร่วงให้มากที่สุด

ข. ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ประเภทเครื่องปั้นดินเผา (สมบัติพระร่วงศรีสัชนาลัย)

ค.

ตารางที่ ๒.๕ เปรียบเทียบ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภทเครื่องปั้นดินเผา อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ที่	แนวคิด	กระบวนการ	ต้นทุน	แนวความคิดสร้างสรรค์ เท่ากับการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Creative concept)
๑	เฟอร์นิเจอร์เครื่องประดับเครื่องเรือน	ใช้อุปกรณ์การเครื่องเจาะ แบบเก่า ใช้มือเช่น สีว/ ขวานมเรื้อยเป็นต้น	วัสดุ + ค่าแรง การขัดเงา	ใส่แนวคิดรักษาเอกลักษณ์ภูมิปัญญาไทย ของสมบัติพระร่วงให้มากที่สุด
๒	เฟอร์นิเจอร์เครื่องประดับเครื่องเรือน	ใช้อุปกรณ์การเครื่องเจาะ เจียร แบบสมัยใหม่(ลูกหมู) มอเตอร์ไฟฟ้า	วัสดุ + ค่าแรง+ค่าไฟฟ้า/ ชัดให้ชิ้นเงาด้วยกระดาษเบอร์ ๑๐๐๐	ใส่แนวคิดรักษาเอกลักษณ์ภูมิปัญญาไทย ของสมบัติพระร่วงให้มากที่สุด

๒.๓.๕ กระบวนการ การผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ แก่แร่เหล็กน้ำพี้ บ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัด อุตรดิตถ์

(ซ้าย) สร้อยคอ ประเภทเครื่องประดับต่างๆ
(ผลิตภัณฑ์เหล็กน้ำพี้อุตรดิตถ์)

ลูกประคำและเครื่องประดับต่างๆ (ขวา)
(ผลิตภัณฑ์เหล็กน้ำพี้อุตรดิตถ์)

๒.๓.๕.๑ แร่เหล็กน้ำพี้และวัตถุมงคลแร่เหล็กน้ำพี้

เทพ shop ได้อธิบายว่า “...เหล็กน้ำพี้และแร่เหล็กน้ำพี้ เชื่อว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวเอง มีเจ้าพ่อปกปักรักษา เป็นของหายาก มีคุณค่ามาก อยู่ยงคงกระพัน เป็นของสูง เป็นเหล็กที่ใช้ทำพระแสงของพระเจ้าแผ่นดิน ทำเป็นอาวุธหรือวัตถุมงคลที่ซุกซ่อนในร่างกายแล้วศัตรูมองไม่เห็น ป้องกันภูมิจี๋ปีศาจและเวทมนต์คาถาได้และความเป็นสิริมงคล เป็นเหล็กอัศจรรย์มีธาตุเดียวเหมือนเหล็กไหล การนำแร่เหล็กน้ำพี้มาถลุงเป็นศาสตราวุธ นับแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานอ้างอิงจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ จดหมายเหตุและวรรณคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำแร่เหล็กน้ำพี้มาถลุงเป็นศาสตราวุธ เพื่อใช้ประโยชน์ในการสงคราม ดังปรากฏหลักฐานศาสตราวุธสำหรับการทหารและชนชั้นปกครอง เช่น พระแสงของ้าว ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงใช้กระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา ดาบนันทการวุธของพระยาพิชัยดาบหัก ดาบล้างอาถรรพ์ของพระนารายณ์มหาราช เป็นต้น...”^{๖๕}

^{๖๕} เทพ shop, ความเชื่อแร่เหล็กน้ำพี้และวัตถุมงคลแร่เหล็กน้ำพี้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/namphiuttaradit/๔>, [๑๙ มีนาคม ๒๕๖๓].

ก. ผลลัพธ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อแร่เหล็กน้ำพี้
ตารางที่ ๒.๖ เปรียบเทียบ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Added Value)
ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อของอำเภอดงเจริญ จังหวัดอุดรธานี

ที่	แนวคิด	กระบวนการ	ต้นทุน	แนวความคิดสร้างสรรค์ เท่ากับการ สร้างมูลค่าเพิ่ม (Creative concept)
๑	เครื่องประดับ สร้อยคอ / กำไลมือ/ แหวนเป็นต้น	ใช้อุปกรณ์การถลุงแบบเก่า ใช้ มือโยกคันสูบลม	วัสดุ + ค่าแรง การขัดเงา	ใส่แนวคิดรักษาเอกลักษณ์ของ วัฒนธรรมไทย และรูปแบบอนุรักษ์ นิยมให้มากที่สุด
๒	เครื่องประดับ สร้อยคอ / กำไลมือ/ แหวนเป็นต้น	ใช้อุปกรณ์การถลุงแบบใหม่ ใช้ พัดลมเป่าแทนสูบลมแบบเก่า	วัสดุ + ค่าแรง+ค่าไฟฟ้า/ ขัดให้ขึ้นเงาด้วยกระดาษ เบอร์๑๐๐๐	ใส่แนวคิดรักษาเอกลักษณ์ของ วัฒนธรรมไทย และรูปแบบอนุรักษ์ นิยมให้มากที่สุด

**๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับบอณินหารีย์ ปาฏิหาริย์ ความอยู่ยงคงกระพันและ หลักยึดเหนี่ยว
ทางจิตใจ**

ข้อมูลชั้นปฐมภูมินี้ ผู้วิจัยได้สืบค้นจากหนังสือตำนาน ประวัติพระเกจิอาจารย์
เทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อมูลออนไลน์ เป็นต้น และรวบรวมเรียบเรียงมาพอเป็นสังเขป ดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ คติหรือหลักแนวคิดเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ครั้ง...สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ครั้งดำรงตำแหน่งสมณ
ศักดิ์ที่ พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.อ.ปยุตฺโต]) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับ เรื่องฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ และ เรื่อง
เทวดาหรือเทพเจ้าต่าง ๆ ซึ่งรวมอยู่ในหัวข้อ ใหญ่เดียวกันคือ เรื่องเหนือสามัญวิสัย ความจริง เรื่อง
เหนือสามัญวิสัยมีขอบเขตกว้างขวาง ครอบคลุม ถึงเรื่องอื่นจากสองอย่างนั้นด้วย แต่ในที่นี้ จะกล่าว
เฉพาะสองเรื่องนั้นโดยฐานเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่กำลังพิจารณาถ้าถามว่า ในทัศนะของ
พระพุทธศาสนา อิทธิปาฏิหาริย์ก็ดี เทวดา หรือเทพเจ้าต่าง ๆ ก็ดี มีจริง หรือไม่ และถ้าตอบตาม
หลักฐานในคัมภีร์มีพระไตรปิฎกเป็นต้น โดยถือตามตัวอักษร ก็ต้องว่า “มี” หลักฐานที่จะยืนยัน
คำตอบนี้มีอยู่มากมายทั่วไปในคัมภีร์ จนไม่จำเป็นจะต้องยกมาอ้างอิง อย่างไรก็ตาม ปัญหาเกี่ยวกับ
ความมีหรือไม่มี และจริงหรือไม่จริงของสิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งยากที่จะทำให้คนทั้งหลายตกลง ยอมรับ
คำตอบเป็นอย่างหนึ่งอย่างเดียวกันได้ และหลายท่านมองเห็นโทษของความเชื่อถ้อยในสิ่งเหล่านี้ว่าทำ
ให้เกิดผลเสียหายมากมายหลายประการ จึงได้มีปราชญ์บางท่านพยายามแปลความหมายของสิ่ง
เหล่านี้ให้เห็นนัยที่ลึกซึ้งลงไปอย่างน่าสนใจ สำหรับในที่นี้จะไม่ขอยุ่งเกี่ยวกับการตีความหรือแปล
ความหมายใดๆเลย เพราะเห็นว่าไม่มีความจำเป็น แม้จะถือตรงตามตัวอักษรว่าสิ่งเหล่านี้มีและเป็น
จริงอย่างนั้น พระพุทธศาสนาก็มีหลักการที่ได้วางไว้แล้วอย่างเพียงพอที่จะปิดกั้นผลเสีย ซึ่งจะพึง
เกิดขึ้นทั้งจากการติดข้องกับการหาคำตอบว่ามีหรือไม่ จริงหรือไม่จริง และทั้งจากความเชื่อถ้อยมงาย

ในสิ่งเหล่านั้น พุทธอีกอย่างหนึ่งว่า มนุษย์จำนวนมากมายั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน มีความเชื่อถือหรือไม่ก็หัวนเกรง ต่ออำนาจผีสาธเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ

พระพุทธศาสนาถ้าทำให้สิ่งเหล่านั้นมีจริงเป็นจริง โดยประกาศอิสรภาพให้แก่มนุษย์ท่ามกลางความมีอยู่ของสิ่งเหล่านั้น พระพุทธศาสนาได้วางหลัก การต่าง ๆ ไว้ ที่จะทำให้มนุษย์ได้รับแต่ผลดีในการเกี่ยวข้องกับเรื่องเหนือสามัญวิสัย อย่างน้อยก็ให้มีผล เสียน้อยกว่าการที่จะมัวไปวุ่นวายอยู่กับปัญหาว่าสิ่งเหล่านั้นมีจริงหรือไม่ จุดสำคัญในเรื่องนี้อยู่ที่ว่า เรา เข้าใจหลักการที่พระพุทธศาสนาวางไว้และได้นำมาใช้ปฏิบัติกันหรือไม่สรุปความเบื้องต้นในตอนนี้น่า พระพุทธศาสนาไม่สนใจกับคำถามว่าอิทธิปาฏิหาริย์มีจริงหรือไม่ เทวดามีจริงหรือไม่ และไม่วุ่นวายไม่ยอมเสียเวลากับการพิสูจน์ความมีจริงเป็นจริงของสิ่งเหล่านี้เลย สิ่ง ที่ พระพุทธศาสนาสนใจ ก็คือมนุษย์ควรมีท่าทีและควรปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างไร...” และว่าอิทธิปาฏิหาริย์ เป็นอภิญา คือความรู้ความสามารถพิเศษยอดเยี่ยมอย่างหนึ่ง มีชื่อเฉพาะว่า อิทธิวิธี เรือ อิทธิวิชา (การแสดงฤทธิ์ได้ต่าง ๆ) แต่เป็นโลกียอภิญา คืออภิญญาระดับโลกีย์ ซึ่งพัวพันเกี่ยว เรื่องอยู่ในโลก เป็นวิสัยของปุถุชน ยังอยู่ในอำนาจของกิเลส เช่นเดียวกับโลกียอภิญาอื่น ๆ ทั้งหมด คือ อนุทิพย์ ตาทิพย์ การรู้ใจคนอื่น และระลึกชาติได้ โลกียอภิญาทั้ง ๕ อย่างนี้ มีคนทำได้ตั้งแต่ก่อนพุทธกาล ไม่เกี่ยวกับการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนา คือพระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม โลกียอภิญาเหล่านี้ก็เกิดมิได้

พุทธอีกอย่างหนึ่งว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ตัวแท้ของพระพุทธศาสนา และไม่จำเป็น สำหรับการเข้าถึงพระพุทธศาสนา สิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการเกิดของพระพุทธศาสนา และเป็นตัวพระพุทธ ศาสนา คือความรู้ที่ทำให้ดับกิเลสดับทุกข์ได้ เรียกชื่ออย่างหนึ่งว่า อาสวกษญาณ แปลว่า ญาณที่ ทำอาสวะให้สิ้นไป จัดเข้าเป็นอภิญาข้อสุดท้าย คือข้อที่ ๖ เป็นโลกุตระอภิญา คืออภิญญาระดับ โลกุตระ ซึ่งทำให้มีจิตใจเป็นอิสระปลอดโปร่งผ่องใส พ้นจากอำนาจครอบงำของเรื่องโลก ๆ หรือสิ่งเป็นวิสัยของโลก ทำให้ปุถุชนกลายเป็นอริยชนโดยสมบูรณ์ โลกียอภิญาทั้งหลายเสื่อมถอยได้...”

เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชสรุปคติความเชื่อ เรื่อง “ปาฏิหาริย์” ว่า... “เท่าที่กล่าวมา เห็นได้ชัดอยู่แล้วว่า เหตุผลในข้อแรกมุ่งที่ประโยชน์ในทางปฏิบัติของหลาย อย่างไว้ก็ตาม การที่พระพุทธศาสนาไม่สนใจในปัญหาเกี่ยวกับความมีอยู่จริงหรือไม่ ของ ปาฏิหาริย์และเทพเจ้าทั้งหลายจนถึงขั้นที่ว่าเมื่อวางท่าทีและปฏิบัติตนถูกต้องแล้ว ใครจะสนใจค้นคว้าพิสูจน์เรื่องนี้ต่อไป ก็ปล่อยเขาไปตามเรื่องนั้น ท่าทีเช่นนี้ย่อมเกี่ยวเนื่องถึงเหตุผลประการที่สองซึ่ง สัมพันธ์โดยตรงกับหลักการขั้นพื้นฐานของพระพุทธศาสนาด้วย กล่าวคือ ความมีอยู่จริงหรือไม่ของ สิ่งเหล่านี้ ไม่กระทบต่อหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา หมายความว่า ถึงแม้ว่าอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ และเทพเจ้าจะมีจริง แต่การปฏิบัติตามหลักการและการเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนาย่อมเป็น ไปได้ โดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือสามัญวิสัยทั้งสองประเภทนั้นแต่ประการใดเลย สำหรับเรื่องอิทธิ ปาฏิหาริย์ จึงอ้างพุทธพจน์ว่า

พระพุทธเจ้า: นี่แนะนำนักชด้อย เธอเข้าใจอย่างไร? เมื่อเราทำอิทธิปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นธรรมของมนุษย์ ยิ่งยวดก็ตาม ไม่ทำก็ตาม ธรรมที่เราได้แสดงแล้วเพื่อประโยชน์ที่มุ่งหมายใด จะนำออกไปเพื่อ (ประโยชน์ที่ มุ่งหมายนั้นคือ) ความหมดสิ้นทุกข์โดยชอบได้หรือไม่?

สุกขัตต: พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระองค์ทรงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ ที่เป็นธรรมของมนุษย์ยิ่งยวด ก็ตาม เมื่อกฎก็ตาม ธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงเพื่อประโยชน์ที่มุ่งหมายใด ก็ย่อมจะนำออกไปเพื่อ ๑๒๒ โยชน์ที่มุ่งหมายนั้น คือ) ความหมดสิ้นทุกข์โดยชอบได้...” และ เจ้า ประคุณสมเด็จกล่าวสรุป เรื่อง อิทธิปาฏิหาริย์ ที่พระพุทธเจ้าทรงจัดเป็น ปาฏิหาริย์อย่างหนึ่งว่าซึ่งทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดโปร่งผ่องใส พ้นจาก อำนาจครอบงำของเรื่องโลกๆ หรือสิ่งที่เป็นวิสัยของโลก ทำให้ปุถุชนกลายเป็นอริยชนโดยสมบูรณ์ โลภียอภิญญาทั้งหลายเสื่อมถอยได้ แต่โลกุตระอภิญญาไม่กลับกลาย ได้โลกุตระอภิญญาอย่างเดียว ประเสริฐกว่าได้โลกียอภิญญาทั้ง ๕ อย่างรวมกัน แต่ถ้าได้โลกุตระอภิญญา โดยได้โลกียอภิญญาด้วย ก็เป็น คุณสมบัติส่วนพิเศษเสริมให้ดียิ่งขึ้น โลกุตระอภิญญาเท่านั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตที่ดำรงของมนุษย์ ซึ่งทุกคนควรได้ควรถึง ส่วนโลกียอภิญญาทั้งหลาย มิใช่สิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตที่ดำรง เป็นเพียงเครื่องประกอบเสริมคุณสมบัติดังได้กล่าวแล้ว ปาฏิหาริย์ ไม่ใช่แค่ฤทธิ์ แต่มีถึง ๓ อย่าง อิทธิปาฏิหาริย์นี้ พระพุทธเจ้าทรงจัดเป็นปาฏิหาริย์อย่างหนึ่งใน ๓ อย่าง คือ ๑) อิทธิปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์ คือ การแสดงฤทธิ์ต่างๆ ๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์ คือ การทลายใจคนอื่นได้ ๓) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์ คือ คำสอนที่เป็นจริง สอนให้เห็นจริง และนำไปปฏิบัติได้ผลสมจริง^{๖๖}

๒.๔.๒ คติหรือหลักแนวคิดเรื่องพลังจิต

ชาลี ประจงกิจกุล ได้กล่าวไว้ว่า “...ในปี ๑๙๗๖ M. Lamar Keene ชาวพลริต้า ผู้ได้รับสมญานามว่า “จอมขมังเวทย์” (Prince of the Spiritualists) จากการหาเลี้ยงชีพ ด้วยการแสดงการใช้พลังจิต เคลื่อนย้ายสิ่งของ และติดต่อสื่อสารกับโลกวิญญาณ ต่อหน้าสักขีพยาน ผู้ทรงคุณวุฒิ ตัดสินใจเปิดโปงตัวเอง ด้วยการเขียนหนังสือเรื่อง Psychic Mafia เปิดเผยวิธีการ ที่เขาใช้ตบตา สร้างปาฏิหาริย์ จนกระทั่งทุกคนเชื่ออย่างสนิทใจ ว่าเขามีพลังจิตเหนือมนุษย์ แม้ว่าภายหลังความจริงทั้งหลาย จะถูกตีแผ่ออกมา คนเหล่านี้จะปฏิเสธไม่ฟังเหตุผล และยังคงปักใจ เชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ด้วยจิตใจที่เต็มเปี่ยม ไปด้วยศรัทธา ซึ่งหยั่งรากฝังลึก จนมองข้ามข้อเท็จจริง อันเป็นที่ต้องการของนักต้มตุ๋น Keene เรียกอาการศรัทธา จนไม่ลืมหูลืมตาว่า “โรคขมง่าย” (True-Believer Syndrome) ตลอดเวลา ๑๓ ปีในคราบนักพลังจิต Keene ทำเงินได้มหาศาล จัดอยู่ในขั้นเศรษฐีเลยทีเดียว แต่หลังจากที่เปิดโปงตัวเองแล้ว เขาก็เลิกอาชีพแสดงพลังจิต อย่างเด็ดขาด หันมาประกอบอาชีพสุจริต ด้วยการเปิดร้านขายของเก่า แต่ผลพวงของหนังสือ Psychic Mafia สร้างความไม่พอใจ

^{๖๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๓๑, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาฯ, ๒๕๕๓), หน้า ๙๔๑, ๙๔๔, ๙๔๕.

ให้กับนักดัมตุนรายอื่นๆ ถึงกับมีการโทรศัพท์ขู่อาฆาต หมายปองจะปลิดชีวิต และแล้ววันนั้นก็มาถึง คืบหนึ่งหลังจากปิดร้าน Keene ถูกลอบยิงแต่โชคดีที่รอดชีวิตมาได้ เขาจึงตัดสินใจ ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ รัฐอื่น เปลี่ยนชื่อ-นามสกุล และหายตัวเข้ากลีบเมฆ ไม่มีใครได้ข่าวคราวจากเขาอีกเลย หลายปีผ่านไป เหตุการณ์ครั้งนั้น ก็ถูกลืมเลือนไปตามกาลเวลา แต่ศัพท์คำใหม่ “โรคฆาต” ไม่สูญหายไปกับ เหตุการณ์ มันได้ถูกนำมาใช้ เรียกอาการของคนที่หลับหูหลับตาเชื่อ ในเรื่องปาฏิหาริย์ แม้ว่าจะ เรื่องราวเหล่านั้น จะได้รับการโต้แย้ง ในภายหลังด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์แล้วก็ตาม...

และกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า “...วิทยาลัยพลังจิต ในปี ๑๙๗๙ James McDonnell กรรมการบริหารบริษัทผลิตเครื่องบิน McDonnell Douglas ออกเงินทุน ๕๐๐,๐๐๐ ดอลลาร์ให้กับ มหาวิทยาลัยวอชิงตัน เพื่อก่อตั้งสถาบันวิจัยพลังจิต โดยมีนักจิตศาสตร์ Peter Phillips ทำหน้าที่เป็น ผู้อำนวยการสถาบัน ในช่วงเวลานั้น คนทั่วโลกต่างกล่าวขวัญ ถึงความสามารถเหนือมนุษย์ของ Uri Geller นักพลังจิตชาวอิสราเอล ผู้ที่รู้จักกันดีในฐานะของ “นักงอช้อน” ทำให้ Peter Phillips สนใจ ที่จะศึกษา เรื่องการใช้พลังจิตบิดงอโลหะ (Psychokinetic Metal Bending) James Randi นักมายากล ที่ชื่อเสียงมากที่สุด คนหนึ่งของโลกทราบข่าว จึงเขียนจดหมายถึง Phillips แนะนำกฎเหล็ก ๑๑ ข้อเพื่อป้องกันไม่ให้มีการ ใช้กลอุบายนักมายากล มาแสดงตบตานักวิทยาศาสตร์ พร้อมกับเสนอ ตัวเอง เป็นหนึ่งในผู้สังเกตการณ์ Phillips ปฏิเสธข้อเสนองานของเจมส์ แต่กฎเหล็ก ๑๑ ข้อถูกนำมาใช้ กับการทดสอบ Uri Geller ในสถาบันวิจัยสแตนฟอร์ด ทำให้เขาไม่สามารถแสดงพลังจิตได้ อีกทั้งยัง สามารถ ทำให้จับผิดนักพลังจิตจอมปลอม ได้อีกหลายคน นอกจากผู้มีความสามารถเหนือมนุษย์ ๒ คนคือ Steve Shaw และ Michael Edwards, “ปฏิบัติการอัลฟา” (Project Alpha), หลังจากนั้น Shaw และ Edwards สามารถผ่านการทดสอบ การใช้พลังจิตอย่างง่ายดาย พวกเขาสามารถงอช้อน โลหะอ่านข้อความในซองปิดผนึก สร้างภาพวิญญูณ ให้ปรากฏบนกระดาด ระเบิดแรงดันกระแสไฟฟ้า จนหลอดไฟระเบิด เคลื่อนย้ายวัตถุภายในกล่องใส โดยไม่ต้องสัมผัส หยุดเข็มนาฬิกา และทำ ปาฏิหาริย์อื่นๆอีกมากมาย กลางปี ๑๙๘๑ Phillips สรุปผลการทดลอง ภายใต้ชื่อรายงาน “ปรากฏการณ์พลังจิตเหนือธรรมชาติ” (Parapsychology) พร้อมกับวางแผนจะเปิดเผยรายละเอียด อย่างเป็นทางการต่อหน้าสาธารณะชน ในเดือนสิงหาคม หลังจากที่ Phillips ประกาศ หมายกำหนดการออกไป James Randi ได้เขียนจดหมายมาหา Phillips อีกครั้ง โดยกล่าวหาว่าทั้ง Shaw และ Edwards ไม่ได้เป็นผู้วิเศษ มีพลังจิตเหนือมนุษย์ หากแต่เป็นแค่เพียงนักมายากลเท่านั้น Phillips ขอให้หลักฐานมาพิสูจน์ข้อกล่าวหา Randi จึงได้ส่งเทปบันทึกภาพ การแสดงมายากลของเขาแบบเดียวกับที่ Shaw และ Edwards แสดงต่อหน้านักวิทยาศาสตร์ในห้องทดลอง ใน ขณะเดียวกัน ก่อนหน้านั้นงานแถลงข่าว เพียงสัปดาห์เดียว Randi ได้ปล่อยข่าวว่า Shaw และ Edwards ไม่ใช่ใครอื่น หากแต่เป็นเพียง “ลูกศิษย์” ของเขาเอง Phillips ยังคงเชื่อมั่นในผลการ ทดลอง และคิดว่าคำกล่าวอ้างของ Randi เป็นเพียงแค่ตลกร้าย แต่นักวิทยาศาสตร์หลายคน ที่มา

ร่วมงานแถลงข่าว ก็เริ่มมีข้อกังขา มีการถกเถียงอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ Phillips ต้องกลับมาทำการทดลอง อีกครั้ง ภายใต้การควบคุมที่รัดกุมมากยิ่งขึ้น ผลลัพธ์ก็คือ Shaw และ Edwards ไม่สามารถแสดงความสามารถ ใช้พลังจิตได้ภายใต้การควบคุมที่เข้มงวด และยอมรับสารภาพว่า พวกเขาคือนักมายากลสมัครเล่น ที่ Randi เป็นคนส่งมา เพื่อเปิดโปงพวกที่อ้างว่ามีพลังจิตเหนือธรรมชาติ ภายใต้ชื่อ “ปฏิบัติการอัลฟา” (Project Alpha) ต่อมาเรื่องราวทั้งหมดได้ถูกนำมาตีพิมพ์ในนิตยสาร Discovery ส่งผลให้เกิดความระส่ำระสาย ในหมู่ผู้ที่เชื่อเรื่องพลังจิต ทำให้สถาบันวิจัยพลังจิตของ James McDonnell ได้รับแรงกดดัน จนจำใจต้องปิดลงอย่างถาวร แต่ถึงกระนั้น ก็ยังมีคนอีกส่วนหนึ่งที่เชื่อมั่นในพลังจิตของ Shaw และ Edwards ว่าเป็นของแท้ พร้อมกับส่งคำเชิญให้พวกเขาไปอภิปราย และแสดงการใช้พลังจิต...”^{๖๗}

๒.๔.๓ ทฤษฎีแรงจูงใจ ตามลำดับขั้น

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) กล่าวว่า “...มนุษย์มีความต้องการ ความปรารถนาและได้รับสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง ความต้องการเหล่านี้จะเรียงลำดับขั้นของความ ต้องการ ตั้งแต่ขั้นแรกไปสู่ความต้องการขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับ”... ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๕ ขั้น ดังนี้

๒.๔.๒.๑ ความต้องการทางร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อความอยู่รอด เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ น้ำดื่ม การพักผ่อน ฯลฯ

๒.๔.๒.๒ ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (security or safety needs) เมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกายได้แล้ว มนุษย์ก็จะเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้นต่อไป เช่น ความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการความมั่นคงในชีวิต และหน้าที่การงาน

๒.๔.๒.๓ ความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ (ความต้องการทางสังคม) (affiliation or acceptance needs) เป็นความต้องการส่วนหนึ่งของสังคมซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เช่น ความต้องการให้และได้รับซึ่งความรัก ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการได้รับการยอมรับ การต้องการได้รับคำชื่นชมจากผู้อื่น ฯลฯ

๒.๔.๒.๔ ความต้องการการยกย่อง (esteem needs) หรือ ความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นความต้องการการได้รับการยกย่อง นับถือและสถานะจากสังคม เช่น ความต้องการได้รับการเคารพนับถือ ความต้องการมีความรู้ความสามารถ ฯลฯ

๒.๔.๒.๕ ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (self-actualization) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างให้สำเร็จ ความต้องการทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ฯลฯ...”^{๖๘}

ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา” และมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อเสนอแนวทางเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT) ของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และนำมาจับคู่วิเคราะห์ (TOWS Matrix) เพื่อวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่าง คือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๒๒ คน ได้แก่ กลุ่มผู้แทนภาครัฐ กลุ่มผู้แทนภาคเอกชน และกลุ่มผู้แทนชุมชน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา...”

ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีแนวทางการพัฒนา ดังต่อไปนี้ ๑) การส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ควรมีการรวบรวมองค์ความรู้และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีการเก็บรวบรวมไว้ นำเสนอในรูปแบบของการศึกษาทางการท่องเที่ยว การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมในเกาะพระนครศรีอยุธยา การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวจัดเส้นทางท่องเที่ยวมากกว่าหนึ่งวัน ๒) การพัฒนาคุณภาพสินค้าและการบริการทางการท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เพื่อจัดบริการเส้นทางท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ การให้ความร่วมมือกับรัฐบาล แก้ปัญหาการเอาเปรียบผู้บริโภค พัฒนาทักษะการใช้ภาษาของผู้ประกอบการขนาดเล็ก การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยวโดยการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประกอบการให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยว ๓) การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ควรมีการส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวโดยต้องอาศัยการจัดจำของนักท่องเที่ยวผ่านสื่อที่มีเอกลักษณ์ การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน ๔) การยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ควรมีการส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และ ๕) การพัฒนาระบบ

^{๖๘} บุษยมาศ แสงเงิน, **ทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow + การทำงานในองค์กร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/๕๖๓๒๙๔>, [๕ มีนาคม ๒๕๕๗].

สาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม ควรมีการพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร...”^{๖๙}

๒.๔.๔ คติความเชื่อที่มีต่อ ผลิภัณฑ์ทางวัฒนธรรมประเภทเครื่องรางของขลัง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางสาวโรสิตา แสงสกุล คือ ๑) คติความเชื่อเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ของเครื่องรางของขลังที่เกี่ยวข้อง โดยได้ให้ทัศนะว่า “...พระพุทธศาสนามีสิ่งที่สำคัญที่สุด ๓ ประการ คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เปรียบได้เทียบเท่ากับ พระรัตนตรัย ความหมายคือ แก้ว ๓ ประการ หรือ แก้ว ๓ ดวง เป็นของวิเศษที่มีค่ามาก หรือประเสริฐที่สุด รวมเรียกว่าเป็นสรณะ ความหมายคือ ที่พึ่ง ดังนั้นสรณะในพุทธศาสนา มีความหมาย คือ ที่พึ่ง ที่ยึดเหนี่ยวและกำจัด ทำลายความทุกข์และกิเลสที่เศร้าหมอง เพราะพระพุทธเจ้าต้องการกำจัดทำลายภัยและความทุกข์ของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายด้วยการสั่งสอนให้คนเราเข้าไปหาในสิ่งที่เป็นประโยชน์และออกจากสิ่งซึ่งไม่เป็นประโยชน์ พระธรรมนั้น เป็นคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ เพื่อให้มนุษย์ได้หลุดพ้นจากกิเลส ตัณหา ให้เข้าใจและรู้จักความทุกข์ เพื่อหลุดพ้นจากมันได้ และพระสงฆ์ เผยแพร่ศาสนาและคำสอนแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ให้เข้าใจถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าพุทธศาสนานั้นให้ความคุ้มครอง ขจัดกิเลสกิเลสในใจที่หม่นหมอง และช่วยให้มนุษย์ไม่ต้องหวาดกลัวภัยอันตรายต่างๆ ซึ่งการที่เราจะเข้าถึงพุทธศาสนาได้นั้น จะต้องมิจิตใจศรัทธาเลื่อมใสและประพฤติดต่อพระรัตนตรัยด้วยความศรัทธาเลื่อมใสทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ มิจิตใจระลึกละเลี้ยวเสมอ การที่เราระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยอยู่เสมอจะสามารถช่วยให้เรามีความสุขและยังสามารถปกป้องคุ้มครองภัยเราได้อีกด้วย ... และว่า ๒) หลักการและเหตุผล การที่คนเราจะได้รับสิ่งที่เป็นมงคลหรือความสุขความเจริญนั้น เราไม่จำเป็นต้องอาศัยสิ่งของหรือเครื่องรางใดใด เพียงแค่เรานำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาปฏิบัติโดยตรงเราก็สามารถมีความสุขความเจริญและสำเร็จในสิ่งที่ต้องการได้ ส่วนเครื่องรางของขลังนั้น เกิดขึ้นจากความไม่รู้และความหวาดกลัวต่อภัยอันตรายของมนุษย์ จึงพยายามแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวให้กับตนเอง เพื่อที่จะขจัดความกลัวนั้น อาจมีวิธีการมากมายหลายอย่าง แต่ในทางไสยศาสตร์ซึ่งมุ่งในทางฤทธิ์เดช เวทมนตร์คาถา ดังนั้น การมีเครื่องรางของขลังจึงเป็นการเชื่อถือในเรื่องของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ โดยออกแบบ คิดค้นวิธีการ และสรรพคุณของเครื่องรางของขลังตามที่ตนเองต้องการ ซึ่งเครื่องรางของขลังนี้จะมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป แต่ถึงจะเป็นรูปแบบอื่นที่นอกเหนือจากพุทธศาสนา แต่หัวใจหรือหลักของเครื่องรางของขลังขึ้นนั้น ก็จะมีคำสอนทางพุทธศาสนากำกับเป็นลักษณะของคาถา หรือ วิถีใช้อยู่เสมอ ดังนั้น การที่สังคมโดยรวมสรุปว่า คนที่เชื่อถือในเรื่องเครื่องรางของขลังนั้นมกมาย ไร้เหตุผล ย่อมไม่ถูกต้อง เพราะผู้ที่นับถือเครื่องรางของขลังนั้นก็ยังมีจิตใจระลึกถึง

^{๖๙} ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ, แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (๘) (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๓๔-๔๕.

พระรัตนตรัยเป็นสำคัญ ส่วนการนับถือเครื่องรางของขลังในรูปแบบต่างๆ เช่น ปลัดขิก หรือ ตะกรุด เป็นต้นนั้น เป็นเพราะความผสมผสานกันทางวัฒนธรรมและความเชื่อของกลุ่มหลายกลุ่ม...”^{๗๐}

อนึ่ง งานวิจัย นางสาวโรสิตา แสงสกุล มีวัตถุประสงค์คือ.... “เพื่อศึกษาความเชื่อร่วมเรื่องเครื่องรางของขลังในเมืองชายแดนไทยลาวและกัมพูชาใน ๒ ประเด็นคือ ๑) การดำรงอยู่ในบริบทของวัฒนธรรมร่วมสมัยและคติความเชื่อในวัฒนธรรมดั้งเดิมโดยลงพื้นที่สำรวจเครื่องรางอันเป็นความเชื่อร่วม ๒) เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางโบราณอันเป็นเป้าหมายหลักของงานวิจัย ๕ ชนิดคือ งั๋ง, อิ่น, เป๋อ, พระกริ่งเขมรและพระปิดตา งานวิจัยของเธอใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยาโดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลในตลาดการค้าชายแดนและวัดในพื้นที่ใกล้เคียงในเขตชายแดนไทยลาวและกัมพูชาในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์และจำปาสัก

ผลการศึกษาพบว่าทั้งคนไทยลาวและกัมพูชาต่างมีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับเครื่องรางร่วมกันคือมีความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางประเภทเขี้ยวงาเขาคอตจนเครื่องรางที่มาจากสัตว์ชนิดอื่นๆ รวมทั้งเครื่องรางจำพวกงาและแร่ธาตุเครื่องรางที่เป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพนอกจากนี้ยังมีเครื่องรางเกี่ยวกับความเชื่อท้องถิ่นที่ผสมผสานกับความเชื่อทางศาสนาในตลาดการค้าเมืองชายแดนเครื่องรางเหล่านี้ดำรงอยู่ในสถานะที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความเป็นเครื่องรางและของที่ระลึกซึ่งมีความเชื่อมโยงกับวาทกรรมเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดเช่นเดียวกับของที่ระลึกอื่นๆ โดยเฉพาะวาทกรรมเกี่ยวกับความเป็นดินแดนซึ่งยังคงความอุดมสมบูรณ์ของป่าเขาและวิถีแบบดั้งเดิมของลาวและความเป็นผู้เชี่ยวชาญทางไสยศาสตร์ของเขมรในส่วนเครื่องรางโบราณ ๕ ชนิดซึ่งเป็นจุดเน้นของงานวิจัย คือ งั๋ง, อิ่น, เป๋อ, พระกริ่งเขมร, และพระปิดตา พบว่า เครื่องรางในกลุ่มงั๋ง, อิ่น, เป๋อ นั้นมีคติดั้งเดิมที่เชื่อมโยงกับคติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ส่วนพระกริ่งและพระปิดตาเป็นความเชื่อที่แพร่หลายในวัฒนธรรมพุทธ

ผลการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า งั๋งเป็นรูปแทนของพระศิวะ แม่เป๋อเป็นรูปแทนของพระอุมาส่วนอิ่นก็คือเครื่องรางที่แสดงการสวมกอดแสดงความรักใคร่กันระหว่างพระศิวะกับพระอุมา ส่วนพระกริ่งนั้นแม้ว่าคติดั้งเดิมในการสร้างจะหมายถึงพระโฆษชัยคุรุาพระพุทธรูปเจ้าผู้ทรงคุณวิเศษในทางรักษาโรคตามคติมหายาน แต่เมื่อได้แพร่กระจายสู่ถิ่นอื่นมีความหมายด้านบุคคลของ พระกริ่ง ก็อาจผันแปรไปตามองค์พระที่นับถือในแต่ละท้องถิ่นและแต่ละยุคสมัยเครื่องหมายคล้ายเลขหนึ่งไทยที่มักปรากฏที่ใต้ฐานพระกริ่งเขมรอาจสืบค้นได้ว่าสื่อถึงความเป็นปฐมกำเนิดดั่งนั้นตามคติแต่ดั้งเดิมในดินแดนแถบวัฒนธรรมร่วมไทยลาวเขมรความหมายด้านบุคคลของพระกริ่งเขมรโบราณอย่างพระกริ่งหน้าตักเตนจึงอาจหมายถึงพระพุทธรูปเจ้าองค์ปฐม

^{๗๐} ข้อมูลวิจัยเรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเครื่องหมายโอมหรือยันปฐุมที่ฐานพระเครื่องกับเครื่องหมายตัวนะปฐุมกัปที่ปรากฏที่ฐานด้านหน้าของพระเครื่องโดยเฉพาะพระเครื่องในยุคหลังล้วนแต่สื่อความถึงคติเดียวกันคือความเป็น “ปฐุมกำเนิด” ความต่างของเครื่องหมายอาจเปลี่ยนไปตามคติของยุคสมัยแต่ยังคงแก่นหลักอันเดียวกันขณะที่เครื่องหมายคล้ายเลขหนึ่งคือสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นปฐุมกำเนิดอีกเครื่องหมายที่ปรากฏร่วมกันคือเครื่องหมายง่ามกากบาทคล้ายเครื่องหมายบวกหรือเครื่องหมายคล้ายตัวทีในภาษาอังกฤษนั้นก็น่าพิจารณาว่าหมายถึงจุดสิ้นสุดหรือพระนิพพาน...”^{๗๑}

สอดคล้องในหนังสือชื่อเลขยันต์: แผนผังอันศักดิ์สิทธิ์ของ โดย ญัฐธัญ มณีรัตน์ ซึ่งปรับปรุงมาจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “อิทธิพลของพุทธศาสนายานที่มีต่อระบบยันต์ในประเทศไทย” ได้กล่าวถึงเครื่องหมายชนิดหนึ่งซึ่งเป็นรูปง่ามกากบาทปรากฏในวิธีการลงอักขระเพื่อลบผงใน “คัมภีร์ปถมัง” ว่าเริ่มต้นตั้งแต่การทำพิธีซึ่งหมายถึงจุดกำเนิดของสรรพสิ่งและจบลงที่จุดสิ้นสุดคือพระนิพพาน...”^{๗๒}

๒.๔.๕ คติความเชื่อ อิทธิปาฏิหาริย์ของเครื่องรางของขลังที่ผลิตจากเหล็กน้ำพี้

อังกาบ บุญสูง ได้ศึกษาและเสนองานเรื่อง “การออกแบบและพัฒนาชุดเครื่องประดับสตรีจากแร่เหล็กน้ำพี้ จังหวัดอุดรธานี” และมีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาส่วนผสมและกรรมวิธีการผลิตของแร่เหล็กน้ำพี้ ที่นำมาพัฒนาชุดเครื่องประดับสตรี ตามศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตในชุมชน ๒) เพื่อออกแบบและพัฒนา ชุดเครื่องประดับสตรีจากแร่เหล็กน้ำพี้ จังหวัดอุดรธานี ๓) ศึกษาความพึงพอใจของผู้จำหน่ายและ ผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบของชุดเครื่องประดับสตรีจากแร่เหล็กน้ำพี้ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาขึ้น โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย กลุ่มผู้ผลิต จำนวน ๑๒๒ คน ผู้จำหน่าย จำนวน ๓๔ คน และผู้ซื้อ จำนวน ๑๕๐ คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบการบรรยายผล วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ผลิตมีศักยภาพในการทำชุดเครื่องประดับสตรีจากแร่เหล็กน้ำพี้ โดยใช้ส่วนผสมของผงแร่เหล็กน้ำพี้ในอัตราส่วน ๑ ส่วน ต่อดินหนองปล้อง ๒ ส่วน สามารถนำมาขึ้นรูปได้ตามต้องการ ในส่วนของการออกแบบผู้ซื้อมีความต้องการเครื่องประดับแบบชุด ที่ปรับใช้ตามโอกาสต่างๆ และมีความเรียบง่าย จากผลการวิเคราะห์จึงนำมาสู่การออกแบบเพื่อพัฒนารูปแบบ โดยศึกษาแนวคิดจากลักษณะเครื่องประดับที่ดี ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์กันระหว่างแบบ และวัสดุ มีความงามและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง แบบเรียบง่ายไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้ ราคาไม่สูง จนเกินไป

^{๗๑} ข้อมูลวิจัยเรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว

^{๗๒} ญัฐธัญ มณีรัตน์, เลขยันต์ แผนผังอันศักดิ์สิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สถาบันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๒-๑๐๓.

เสริมบุคลิกภาพของผู้ใช้ให้ดีขึ้น ทำความสะอาดง่าย และมีความสมดุลกันในรูปทรง โดยกำหนดขนาดของเครื่องประดับจากข้อมูลสัดส่วน ร่างกายหญิงไทยตามมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

จากนั้นทำการสรุปผลข้อมูลความคิดเห็นของผู้บริโภคและจัดทำต้นแบบชุดเครื่องประดับ โดยเน้นการผลิตที่ไม่ซับซ้อนเพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตสามารถผลิตได้จริงตามเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มพข. ๗๙๒/๒๕๔๘ ผลิตภัณฑ์แร่เหล็กน้ำพี้ จากนั้นนำชุดเครื่องประดับต้นแบบจำนวน ๖ รูปแบบ ไปสอบถามความพึงพอใจต่อกลุ่มผู้ซื้อ ซึ่งผลสรุปจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก ($X = ๔.๒$) ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุดเครื่องประดับสตรีจากแร่เหล็กน้ำพี้ จังหวัดอุดรธานีได้...”^{๗๓}

๒.๔.๖ ทฤษฎีนีโอคลาสสิก

อดัม สมิธ และเดวิด ริคาร์โด เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ถือกันว่าสำคัญในยุคคลาสสิก ได้กล่าวไว้ว่า “...ให้ความสำคัญแก่ ๓ เรื่องใหญ่ ได้แก่ ราคา อัตราประโยชน์ส่วนท้ายหรือส่วนเพิ่มของทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต และอุปสงค์กับอุปทานในตลาด นักเศรษฐศาสตร์ที่ถือกันว่าสำคัญในยุคคลาสสิก ก็คือ อดัม สมิธ (๑๗๒๓-๑๗๙๐) เดวิด ริคาร์โด (๑๗๗๒-๑๘๒๓) และจอห์น สจ๊วต มิลล์ (๑๘๐๖-๑๘๗๓) ซึ่งทั้งหมดเป็นนักเศรษฐศาสตร์และนักปรัชญาชาวอังกฤษ ยังมีนักเศรษฐศาสตร์อังกฤษที่อยู่ร่วมสมัยอีกผู้หนึ่งคือ โธมัส มัลธัส (๑๗๖๖- ๑๘๓๕) บางคนจัดอยู่ในกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกในที่นี้แยกออกไปต่างหาก เพราะว่าตั้งโจทย์และตอบปัญหาที่ต่างกัน ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป

ในบรรดานักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกทั้ง ๓ ท่าน กล่าวได้ว่า อดัม สมิธ ตอบโจทย์ได้ครบถ้วน จนได้ชื่อว่าเป็นบิดาหรือผู้วางรากฐานแห่งเศรษฐศาสตร์ทุนนิยม คำตอบของเศรษฐศาสตร์แบบคลาสสิกอาจกล่าวโดยย่อดังนี้ ๑) ความมั่งคั่งมาจากไหน เป็นแบบใดบ้าง ต่อปัญหานี้ เศรษฐศาสตร์แบบคลาสสิกต้องแก้ไขทัศนะที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ ได้แก่ ความเห็นว่า ความมั่งคั่งคือเงินทองในท้องพระคลังของพระราช และความคิดที่ร่วมสมัยกันของกลุ่มธรรมชาตินิยม หรือ ฟิสิโอแครต (Physiocrats) ที่แพร่หลายในฝรั่งเศสว่า ความมั่งคั่งมาจากที่ดินทางการเกษตร เศรษฐศาสตร์แบบคลาสสิกเสนอว่า ที่มาของความมั่งคั่งมี ๓ ทาง ได้แก่ การทำงาน ที่ดิน และทุน ซึ่งจะก่อให้เกิดความมั่งคั่งหรือรายได้ ๓ แบบได้แก่ ค่าจ้าง ค่าเช่า และดอกเบี้ยหรือกำไร ๒) มูลค่าของสิ่งเกิดขึ้นได้อย่างไร อดัม สมิธเสนอว่า มันเกิดจากการทำงาน (Labour) แรงงานที่แฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ นี้เอง เป็นสิ่งที่กำหนดมูลค่าของมัน สิ่งที่ต้องทำงานมากก็จะมีมูลค่าสูง ๓) การพัฒนาการทำงานย่อมสร้างความมั่งคั่งขึ้นได้มากขึ้น เช่น การแบ่งงานกันทำที่เพิ่งเริ่มต้นในโรงงานของทุนนิยมยุคต้นในอังกฤษ ย่อมสามารถสร้างความมั่งคั่งได้มากขึ้น ใครที่ไม่พัฒนาการทำงานย่อมต้องยากจน ๔) "มือที่มองไม่เห็น"

^{๗๓} อังกาบ บุญสูง, การออกแบบและพัฒนาชุดเครื่องประดับสตรีจากแร่เหล็กน้ำพี้ จังหวัดอุดรธานี, วารสารวิชาการคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๑๗๓-๑๘๔.

จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในระบบทุนได้ มีปัญหาบางอย่างเกิดขึ้นว่า ในเมื่อการทำงานก็เป็นแหล่งที่มาของความมั่งคั่ง แต่เหตุใดคนงานจึงต้องยากจนและอยู่อย่างแร้นแค้น อดัม สมิธ เห็นว่าเป็นปัญหาทางจริยธรรมและความละโมภของนายทุนที่จะต้องแก้ไข อย่างไรก็ตาม เมื่อปล่อยให้มันดำเนินไปแล้ว "มือที่มองไม่เห็น" ก็จะสามารถแก้ไขมันได้เอง ทำนองว่าระบบตลาดแก้ไขปัญหทุกอย่างได้ (๕) ริคาร์โด ได้พยายามอธิบายเรื่องการกระจายรายได้ โดยชี้ว่า หากสัดส่วนรายได้จากค่าเช่าสูง รายได้จากค่าแรงและดอกเบียหรือกำไร ก็จะต้องลดลง และเห็นว่าราคาจะสะท้อนค่าใช้จ่ายในการผลิต ดังนั้นราคาของแรงงาน คือค่าใช้จ่ายที่ทำให้คนงานนั้นพออยู่ได้ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ คนงานจำต้องได้รับค่าแรงงานขั้นต่ำสุด มิฉะนั้น ย่อมกระทบต่อรายได้จากค่าเช่าและกำไร แต่เขาก็ปลอบใจว่าหากการผลิตพัฒนาไป ค่าจ้างก็จะสูงขึ้นได้ (๖) มิลล์ ให้ความสนใจแก่เรื่องมูลค่าเป็นพิเศษ เขาเห็นว่ามูลค่านั้นเกี่ยวข้องกับ ราคา และอรรถประโยชน์ (Utility) แต่เขายังไม่สามารถพัฒนาความคิดนี้สู่ระดับทฤษฎีและการปฏิบัติได้ ต้องรอให้นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกคิดค้นต่อในภายหลัง เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกเป็นอย่างไร

ถือกันว่าเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ ๑๘๗๐ โดยนักเศรษฐศาสตร์ยุโรป ๓ คนที่คิดเรื่องนี้ได้เสนอผลงานในเวลาใกล้เคียงกัน ได้แก่ วิลเลียม สแตนลีย์ เจวอนส์ (William Stanley Jevons) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ เสนอผลงานในปี ๑๘๗๑ คาร์ล เมนเจอร์ (Karl Menger) นักเศรษฐศาสตร์ชาวออสเตรีย เสนอผลงานในปี ๑๘๗๑ และ ลีออน วอลรัส (Leon Walras) นักเศรษฐศาสตร์ชาวสวิส เสนอผลงานในปี ๑๘๗๕ ต่อมามีการพัฒนาทฤษฎีนี้มากอีกหลายรุ่น จนถึงทฤษฎีเกม เป็นต้น เศรษฐศาสตร์แบบนีโอคลาสสิก เกิดขึ้นในเงื่อนไขและเหตุปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ๑) การเฟื่องฟูขึ้นของลัทธิปฏิฐานนิยม (Positivism) ที่เชื่อว่าความรู้แท้จริงเกิดขึ้นจากประสาทสัมผัสเท่านั้น ๒) การแพร่หลายของลัทธิประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ที่มีคำขวัญว่า "ประโยชน์สูงสุดสำหรับประชาชนจำนวนมากที่สุด" นี่คือนี่ที่สอดคล้องกับศีลธรรมอันดี ซึ่งในทางปฏิบัติยังมีความทนทุกข์ของประชาชนจำนวนมากจนถึงทุกวันนี้ ๓) การนำแคลคูลัสเชิงอนุพันธ์ (Differential Calculus) มาใช้ในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งคณิตศาสตร์นี้ช่วยให้สามารถคำนวณหาหน่วยท้ายหรือหน่วยเพิ่ม (Margin) ได้ ๔) ที่สำคัญคือ การต่อสู้กับสังคมนิยมทั้งในทางทฤษฎีและการปฏิบัติ ในทางทฤษฎี เป็นการต่อสู้กับลัทธิมาร์กซ์ที่ชี้ว่าระบบทุนริบมูลค่าส่วนเกินจากคนงานไปอย่างไร และในทางปฏิบัติ ได้แก่ การต่อสู้ของขบวนการคนงานที่ลุกขึ้นสู้ตั้งแต่ปี ๑๘๔๘ และปี ๑๘๗๑ ที่มีการเสนอทฤษฎีนีโอคลาสสิก ก็ได้เกิดการลุกขึ้นสู้ครั้งใหญ่ ก่อตั้งคอมมูน ปารีสขึ้น เศรษฐศาสตร์แบบนีโอคลาสสิกเสนออะไร^{๗๔} เศรษฐศาสตร์แบบนีโอคลาสสิก ให้ความสำคัญแก่ ๓ เรื่องใหญ่ ได้แก่ ราคา อัตราประโยชน์ส่วนท้ายหรือส่วนเพิ่มของทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต และอุปสงค์กับ

^{๗๔} อดัม สมิธ และเดวิด ริคาร์โด, นักเศรษฐศาสตร์ที่ถือกันว่าสำคัญในยุคคลาสสิก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.newsdataonline.com/index.php/>, [๑๘ มีนาคม ๒๕๖๓].

อุปทานในตลาด ดังนั้น จึงสืบทอดความคิดเรื่องการลงทุนและตลาดเสรี ระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล และกลไกที่ดำเนินไปเหมือนมือที่มองไม่เห็น เช่นเดียวกับเศรษฐศาสตร์แบบคลาสสิก แต่ก็มีส่วนที่หายหรือลดความสำคัญลงไป ได้แก่ ความสำคัญของการทำงาน การต้องมีศีลธรรม อย่ามีความละโมภมากนักของนายทุน เป็นต้น ข้อเสนอพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์แบบนี้โอคลาสสิก เมื่อแปลงเป็นการปฏิบัติก็จะออกมาในทำนองนี้ว่า ผู้บริโภคทั้งหลายจะซื้อสินค้าหนึ่งในราคาหนึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตราบเท่าที่ผู้บริโภคนั้นรู้สึกว่าได้ผลตอบแทนที่สูงกว่าราคาที่ซื้อ แต่อัตราประโยชน์ของสินค้าใหม่ที่ซื้อมามีแนวโน้มที่จะลดลง เมื่อผู้ซื้อรู้สึกว่ามากเกินพอแล้ว

ดังนั้น เมื่อถึงจุดสุดท้ายผู้ซื้อก็จะเลิกซื้อ ในทางตรงข้าม ผู้ผลิตหรือผู้ขายก็จะขายสินค้าที่ราคาหนึ่งไปเรื่อยๆ ตราบเท่าที่อัตราประโยชน์ของเงินที่ได้รับมาจากการขายสูงกว่าราคาหรือต้นทุนในการผลิต นั่นคือเกิดกำไร ถ้าหากขาดทุนก็หยุดผลิตและหยุดขาย กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายต่างต้องการทำให้อัตราประโยชน์ของตนมีสูงสุด จากข้อเสนอต่างๆ นี้เอง นายทุนผู้ผลิตและนักเศรษฐศาสตร์ทั้งหลายสามารถคิดสมการทางคณิตศาสตร์ขึ้นมาได้มากมายเพื่อหาส่วนต่างระหว่างต้นทุนและราคาขายว่า จะผลิตสินค้าชนิดใด จำนวนแค่ไหน และตั้งราคาเท่าใด จึงจะได้อัตราประโยชน์สูงสุดหรือกำไรมาก มีข้อควรสังเกตว่าอัตราประโยชน์สูงสุดของผู้ซื้อหรือผู้บริโภคนั้นมีลักษณะเป็นอัตวิสัย (Subjective) เป็นความพึงพอใจส่วนตัว ดังนั้น อาจเป็นอัตราประโยชน์จริงแท้หรือเป็นสิ่งที่เทียมก็ได้ และความพึงพอใจนี้มักขึ้นกับการโฆษณาสินค้าอีกด้วย^{๗๕}

สอดคล้องกับทฤษฎีทางสังคมวิทยาของ **ปีแอร์ บูร์ดิเอดู** อ้างโดย ในงานวิจัยของ **ดร. รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข** อาจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตีพิมพ์ใน วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ / ๒๕๕๐ เรื่อง “มโนทัศน์ชนชั้นและทุน ของ ปีแอร์ บูร์ดิเอดู = Concepts of Class and Capital of Pierre Bourdieu” จากบทคัดย่อ โดยสังเขป ดังนี้ “...แนวคิดทางสังคมวิทยา ปีแอร์ บูร์ดิเอดู นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสได้นำเสนอ มโนทัศน์ชนชั้นและ ทุน เพื่อทำความเข้าใจสภาพความเป็นจริงของสังคม เขาพยายามแสดงให้เห็น ว่าการดำรงอยู่ของชนชั้น แสดงให้เห็นถึงกระบวนการสืบทอดและตำแหน่งแห่งที่ ของปัจเจกบุคคลในสนามต่าง ๆ และพื้นที่ทางสังคม อีกทั้งเงื่อนไขของความเป็น ชนชั้นและความแตกต่างของปัจเจกบุคคล คือ ทุน ซึ่งทุนที่ปัจเจกบุคคลและชนชั้น ครอบครองก็มีได้มีเพียงทุนเศรษฐกิจ แต่มีทุนรูปแบบอื่น ๆ อีกอันได้แก่ ทุน วัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนสัญลักษณ์ ซึ่งทุนแต่ละแบบจะมีเงื่อนไขในการ ได้มา รักษา และสืบทอดแตกต่างกัน การได้มาซึ่งทุนโดยส่วนใหญ่ล้วนแต่ต้องใช้ เวลา ทั้งนี้ทุนสามารถเปลี่ยนรูปได้ผ่านการตกลงและยอมรับร่วมกันของผู้คนในสังคม”^{๗๖}

^{๗๕} รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, มโนทัศน์ชนชั้นและทุนของ ปีแอร์ บูร์ดิเอดู, วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม ๒๕๕๓):๒๙-๓๐.

๒.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

“...การวิจัยครั้งนั้นมีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันของ ตำบลไทรตรึงษ์ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร ๒) เพื่อศึกษามรดกทางวัฒนธรรมของ ตำบลไทรตรึงษ์ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร และ ๓) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานมรดกทางวัฒนธรรมของ ตำบลไทรตรึงษ์ อำเภอมืองจังหวัดกำแพงเพชร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถามและแบบผลิตภัณฑ์เก็บรวบรวมข้อมูล จากปราชญ์ ผู้นำ ท้องถิ่น และประชาชน ในตำบลไทรตรึงษ์จำนวน ๑๒ คน นักท่องเที่ยว จำนวน ๓๖๔ คน ผู้ประกอบการฯ จำนวน ๓๐ และ ภาวคิที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของ ตำบลไทรตรึงษ์จำนวน ๘ คน วิเคราะห์ ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการ วิจัย พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันของ ตำบลไทรตรึงษ์ อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร มี ๒ ประเภท ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่นำ ไปใช้สอยและตกแต่งบ้าน และผลิตภัณฑ์ที่นำ ไปบริโภค มรดกทางวัฒนธรรม ของ ตำบลไทรตรึงษ์แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้อง ไม่ได้ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานมรดกทางวัฒนธรรม ตำบลไทรตรึงษ์พบว่า ผลิตภัณฑ์ ที่ควรผลิตเป็น สินค้าที่ระลึกของ ตำบลไทรตรึงษ์ได้แก่ เสื้อสกรีน ภาพโปสการ์ด และผ้าปักลายคำ ตำบลไทรตรึงษ์, จังหวัดกำแพงเพชร

อภิปรายผล จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากมรดกทางวัฒนธรรม ตำบลไทรตรึงษ์เพื่อสนับสนุน การท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร มีผลการวิจัยที่สำคัญที่ควรนำ มา อภิปราย ดังนี้ ๑. ผลการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมของ ตำบลไทรตรึงษ์ อำเภอมืองจังหวัด กำแพงเพชร พบว่า ตำบลไทรตรึงษ์มีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับ ต้องไม่ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO ที่ได้แบ่งการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน และมรดกทาง วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หมายถึง ความรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือแนวปฏิบัติทุกรูปแบบ และ สอดคล้องกับแนวคิดของ อารณีย์ ชีวะเกรียงไกร ที่นำ เสนอว่า การขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐาน ของการใช้องค์ความรู้ (knowledge) การสร้างสรรค์เพื่อใช้สอย (creativity) และการใช้ทรัพย์สินทาง ปัญญา (Intellectual property) เชื่อมโยงกับ รากฐานทางวัฒนธรรมใน ๔ กลุ่ม คือ มรดกทาง วัฒนธรรม (Heritage of Cultural Heritage) ศิลปะ (Arts) สื่อ (Media) และงานสร้างสรรค์เพื่อใช้ สอย (Functional Creation) โดยการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ระลึก จากอัตลักษณ์การแต่งกายเป็น การสร้างสรรค์จากกลุ่มมรดกทางวัฒนธรรมด้วยการนำ ความรู้ด้านการออกแบบ มาเป็นศาสตร์ใน การขับเคลื่อนภูมิปัญญาให้เกิดเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ในการใช้งาน นั้นๆ ๒.

ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานมรดกทางวัฒนธรรม ตำบลไทรตรัง อำเภอมะนัง จังหวัดน่าน พบว่า นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ผลิตภัณฑ์ บนฐานมรดกทางวัฒนธรรมของ ตำบลไทรตรังที่ควรผลิตมาจำหน่ายเพื่อเป็นสินค้าที่ระลึก ได้แก่ เสื้อสกรีน ถุงผ้า และผ้าปักลายประเพณีลอยกระทง/ผ้าป่าแก้ว การละเล่นระบำ ก.ไก่/รำ คล้องช้าง และวิถีชีวิตชาวไทรตรัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผลิตภัณฑ์สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของ ตำบลไทรตรัง ที่ทำให้นักท่องเที่ยวระลึก ได้เสมอว่าได้เดินทางมาท่องเที่ยว ตำบลไทรตรัง เมื่อเห็นผลิตภัณฑ์ดังกล่าว อนึ่งนอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ ดังกล่าวเป็นผลิตภัณฑ์ที่นักท่องเที่ยวนิยมซื้อกลับไปฝากญาติเพื่อน หรือซื้อกลับไปย่า เตือนความทรงจำ ในการเดินทางมาเที่ยว ตำบลไทรตรัง สอดคล้องกับการศึกษาของ ใจภักดี บุรพเจตนา ได้ทำการศึกษา วิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของที่ระลึกของชุมชนบ้านหาดเสี้ยวจังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษา พบว่า ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกประเภทเครื่องใช้เครื่องประดับตกแต่ง ได้แก่ หมอนอิงรูปทรงสามเหลี่ยมและ สีเหลี่ยม กระเป๋า รูปทรงสามเหลี่ยมและห้าเหลี่ยม และกล่องผ้าอเนกประสงค์...”^{๗๗}

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดร.ฐิติพันธ์ จันทรรพมณี เรื่อง “...การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาค ตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์จะศึกษา งานวิจัยดังกล่าว ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการต่อยอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชุมชน ชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ๒) เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก ของประเทศไทย ๓) เพื่อจัดทำชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาค ตะวันตกของประเทศไทย ...”^{๗๘}

ผลสรุปงานวิจัยของ ดร.ฐิติพันธ์ จันทรรพมณี “...เรื่องดังกล่าวได้ผลสรุปโดยสังเขปดังนี้ ๑) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการมี ส่วนร่วมต่อยอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ในจังหวัดนครปฐมพบว่า ยังคงเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไว้ได้อย่างเหนียวแน่น และ แสดงออกอย่างเด่นชัดบนพื้นฐานของความเชื่อ และ พิธีกรรมต่างๆ มีการรักษาไว้ซึ่งกรรมวิธีและกระบวนการ ทอผ้าที่มีลักษณะเฉพาะไม่ว่าจะเป็น ลวดลาย สีเส้น และรูป ร่าที่คล้ายคลึงกัน แต่รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออก จำหน่ายอยู่เดิมมีคุณภาพต่ำ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ สุพรรณ สมไทย และคณะ เรื่อง การออกแบบ ผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน โดยแนวคิดจากวัฒนธรรมชาวไทย ทรงดำ มีข้อเสนอแนะไว้อย่างน่าสนใจว่า ลวดลายบน

^{๗๗} รัชนิวรรณ บุญอนันต์, การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากมรดกทางวัฒนธรรม ตำบลไทรตรัง เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวของ จังหวัดน่าน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://research.crru.ac.th/assets_journal/file_upload/๑๙๒๖๗.pdf, [๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^{๗๘} ฐิติพันธ์ จันทรรพมณี, การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย, วารสาร สมาคมนักวิจัย, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๙): ๑๘๑-๑๙๒.

ผ้า ทอของชาวไทยทรงดำมีเทคนิคเป็นการทอ การปะ และ การปัก ไม่เหมือนในกลุ่มอื่น การนำ ลวดลายมาพัฒนานั้น ควรทำอย่างต่อเนื่อง การเลือกใช้วัสดุและสีบนผลิตภัณฑ์ ควรคำนึงถึงการ นำไปใช้งาน การดูแลรักษาตามสภาพ แวดล้อมจะเป็นการสร้างรายได้อย่างจริงจังต่อไป เช่นเดียว กับ งานวิจัยของ จงลักษณ์ ช่างปลี้ม ที่ทำวิจัย เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงศิลปกรรมชุมชนไทยโซ่งจังหวัด สุพรรณบุรี สรุปไว้ว่าที่ผ่านมารูปแบบการถ่ายทอด ขาด แนวคิด ปรัชญา และความเชื่อที่แสดงอยู่ใน ผลงานศิลปกรรม ซึ่งการถ่ายทอดดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสังคมแห่งการ เรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่ง แนวโน้มในอนาคตจะต้องมีการดำเนิน การอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ส่งเสริม พัฒนา และเผยแพร่... เป็นต้น...” และข้อ ๒) “...การเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนชาวไทย ทรงดำในภูมิภาคตะวันตก ของประเทศไทย ดร.จิตติพันธ์ จันทรวทอม ได้วิเคราะห์สำรวจปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับรายได้จากผลผลิต ของผ้าเช่น ในงานวิจัยของ พรทิพย์ พิมพ์สินธุ์ ก่อนหน้านี้แล้วและ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้ ทำการศึกษาวิจัยสำรวจทัศนคติและความ คิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผ้าไทย พบปัญหาคล้าย ๆ กัน ดังนี้คือ ปัญหาด้านคุณภาพ สีตกง่าย หดตัว ดูแลรักษายาก ไม่สะดวกในการใช้ ปัญหาด้านรูปแบบ มี ลวดลายซ้ำๆ กัน บางผืนลวดลายมากสีฉูดฉาดและปัญหาเรื่องราคาค่อนข้างสูง มีข้อจำกัดกับคนบาง กลุ่ม อายุ และขาดข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับผ้าไทยพร้อมกับเสนอแนะให้พัฒนา คุณภาพให้สูงขึ้น แบบอย่างสากลในราคาที่ เป็นธรรม และ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงคุณค่าของศิลปะผ้าไทย ดังนั้นกระบวนการสร้างเสริมรายได้ให้กับชุมชนชาวไทย ทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย จึงเกิดขึ้นหลัง...” และข้อ ๓. “...การจัดทำชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ด้าน ศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้า ทอ ของชุมชนชาวไทยทรง ดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง ๔ จังหวัด ในภูมิภาคตะวันตก ของประเทศไทยนั้น ล้วนแล้วแต่มีเสน่ห์ จุดเด่นและข้อด้อย แตกต่างมากน้อยกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของคนในชุมชนและ สภาพภูมิศาสตร์ โดยก่อนหน้านี้ สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ ได้ ทำโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทยโซ่ง” ผลการวิจัย พบว่า ชุมชน ไทย โซ่งในแทบทุกจังหวัดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ โดยชุมชนไทยโซ่งใน จังหวัด นครปฐมได้รับการคัดเลือกให้เป็นชุมชนต้นแบบของการ ท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ เนื่องจาก ชุมชนตั้งอยู่ในเส้นทาง การท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐม และได้สร้างความเปลี่ยนแปลง ให้เกิดขึ้น แก่ชุมชนไทยโซ่ง คือ การวางรากฐานการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์อย่างยั่งยืน กล่าวคือ แกนนำ ด้าน การจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว การพัฒนา แหล่งท่องเที่ยว ในทางที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ การทดลองและการ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน ไทยโซ่ง ผลสืบเนื่องที่สำคัญประการหนึ่งคือช่วยให้คนไทย โซ่งเข้า มาเรียนรู้ร่วมกันเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ของตนเองมากขึ้น และปรารถนาที่จะสืบสานต่อไป ....”

รังสรรค์ ณะพรพันธ์ ได้อธิบายว่า “...สินค้าวัฒนธรรม คือสินค้าและบริการที่วัฒนธรรมฝังตัวเป็นส่วนหนึ่งของสินค้าหรือ บริการนั้น การที่ผู้บริโภคซื้อสินค้าและบริการใดมาบริโภคก็ตาม สิ่ง que ผู้บริโภคได้รับมาไม่ใช่เฉพาะตัวสินค้า แต่ยังได้วัฒนธรรมที่ ฝังตัวในสินค้าหรือบริการนั้นมาด้วย เช่น ชุดไทยมีการฝังตัวของ วัฒนธรรมแตกต่างจากชุดสากลของตะวันตกและกิโมโนของญี่ปุ่น ทำนองเดียวกันการบริโภคโต๊ะจีนหรือการบริโภคอาหารแบบญี่ปุ่น จะมีนัยทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากการบริโภคอาหารฟาสต์ฟู้ด เป็นต้น การมีการฝังตัวของวัฒนธรรมที่แตกต่างในสินค้าหรือ บริการทำให้เกิดความแตกต่างของสินค้า (Product Differentiation) ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้เกิดความต้องการของสินค้า

สินค้าหรือบริการแต่ละประเภทมีระดับความเข้มข้นของวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนกัน สินค้าหรือบริการบางประเภทจะเห็น ความเกี่ยวพันของวัฒนธรรมที่ชัดเจน เช่น งานฝีมือ อาหารพื้น บ้านตลาดน้ำ ฯลฯ ในขณะที่สินค้าหรือบริการบางประเภทจะเห็น ความเกี่ยวพันของวัฒนธรรมที่ไม่ชัดเจน เช่น หีบห่อผลิตภัณฑ์ การออกแบบสินค้า ฯลฯ อย่างไรก็ตามไม่มีเกณฑ์หรือตัวเลขที่ ชัดเจนที่สามารถบอกระดับความเข้มข้นของวัฒนธรรมในสินค้าได้ Throsby (๒๐๐๑) ได้เสนอโมเดลเพื่ออธิบายการจัดกลุ่มอุตสาหกรรม วัฒนธรรมโดยมีการจัดระดับของอุตสาหกรรมเป็น ๓ ระดับโดยที่ จุดศูนย์กลาง คือศิลปะสร้างสรรค์ (Creative Art) ไม่ว่าจะเป็นใน รูปของเสียง ข้อความ รูปภาพและความคิดและอิทธิพลเหล่านี้ กระจายแพร่ ออกไปในลักษณะของชั้นวงกลมหลายชั้นที่มี จุดศูนย์กลางเดียวกัน โดยชั้นของวงกลมที่อยู่ไกลจากศูนย์กลาง มากเท่าไร ก็แสดงว่าอุตสาหกรรมในกลุ่มนั้นมีการนำวัฒนธรรม ไปใช้ในการค้าลดลงมากเท่านั้น โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ถือว่าเป็นแก่นศิลปะ (Core Art Group) ซึ่งจะ ประกอบด้วยสินค้าและบริการวัฒนธรรมที่เป็นศิลปะสร้างสรรค์ (Creative Art) ดั้งเดิมที่มีศิลปะเป็นเนื้อแท้ ได้แก่ เพลงวรรณกรรม ทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดงและงานฝีมือ ศิลปะ สร้างสรรค์แต่ละประเภทจะถูกนับว่าเป็นหนึ่งอุตสาหกรรมและมี บุคคลที่เกี่ยวข้องมากมาย ไม่ใช่แค่เพียงผู้ผลิตเท่านั้น เช่น อุตสาหกรรมเพลงถือว่าเป็นหนึ่งอุตสาหกรรมที่ประกอบด้วย กิจกรรมและบุคคลที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ นักแต่งเพลง บริษัทอัดเสียง ค่ายเพลง ผู้จำหน่าย และนักร้อง เป็นต้น

กลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีผลผลิต (Output) ที่ ประกอบด้วยสินค้าวัฒนธรรม และส่วนที่ไม่ใช่สินค้าวัฒนธรรม โดย ในส่วนที่เป็นสินค้าวัฒนธรรมจะมีระดับความเข้มของวัฒนธรรมที่ ฝังในตัวสินค้าน้อยกว่าผลผลิตของอุตสาหกรรมในกลุ่มแรก ตัวอย่างอุตสาหกรรมในกลุ่มนี้ เช่น หนังสือ นิตยสาร สิ่งพิมพ์ ต่างๆ รายการวิทยุโทรทัศน์(หมายเหตุ Throsby ได้ระบุว่า การ จัดกลุ่มให้กับอุตสาหกรรมภาพยนตร์เป็นการยากลำบากบางท่าน อาจจะให้ภาพยนตร์จัดอยู่ในกลุ่มแก่นศิลปะ ในขณะที่บางท่าน อาจจะจัดภาพยนตร์ไว้ในอุตสาหกรรมกลุ่มนี้เนื่องจากมองว่า ภาพยนตร์จัดเป็นกลุ่มสื่อและความบันเทิง) กลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มที่อยู่นอกขอบเขตวัฒนธรรมแต่มีการ ใช้เนื้อหา

วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งในการผลิตสินค้าและบริการ ได้แก่การโฆษณา ซึ่งต้องการความคิดสร้างสรรค์ เป็นปัจจัยนำเข้า ในการผลิต การท่องเที่ยวซึ่งการท่องเที่ยวบางประเภทต้องอิงกับ ศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยว นั่นคือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

สำหรับการวัดมูลค่าของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมนั้นจะ กระทำได้ยาก นับตั้งแต่ในการ กำหนดหน่วยการวัด เช่น ในการวัดมูลค่าของอุตสาหกรรมศิลปะการแสดง ควรจะวัดมูลค่าเป็น จำนวนการแสดง จำนวนผู้เข้าชมรายได้ที่เกิดจากการแสดงหรือ การจ้างงาน นอกจากมูลค่าทาง เศรษฐกิจแล้ว คุณค่าทาง วัฒนธรรมจะมีการวัดอย่างไรนอกจากปัญหาในเรื่องหน่วยวัดแล้ว สำหรับ ประเทศไทย การจัดเก็บข้อมูลในฐานข้อมูลในปัจจุบันนั้น ไม่สอดคล้องกับตามประเภทของ อุตสาหกรรมวัฒนธรรม ทำให้ การคำนวณเพื่อวัดมูลค่าของอุตสาหกรรมจึงมีความเป็นไปได้ยาก...”^{๘๐}

บุษราภรณ์ พวงปัญญาและคณะ ได้เสนองานวิจัย “... เรื่อง แนวทางการจัดการเพื่อยกระดับสินค้าทางวัฒนธรรม และได้ทบทวนโดยสังเขปดังนี้ ผู้ประกอบการอาจเลือกทำธุรกิจส่งออก สินค้าหัตถกรรมซึ่งเป็นกิจกรรม เพราะสินค้าหัตถกรรมไทยมีเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่โดดเด่น และเป็นงานฝีมือที่มีคุณภาพในขณะที่แนวโน้มการบริโภคสินค้าและบริการวัฒนธรรมจากประเทศ ตะวันออกกลางในประเทศตะวันตกเพิ่มสูงขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ธุรกิจต่างๆ สามารถนำทุน วัฒนธรรมเช่นเรื่องราว (Story) เนื้อหา (Content) ของวัฒนธรรมไทย มาเป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่ม มูลค่าของสินค้าและบริการเพื่อสร้างเสริมกระบวนการสร้างรายได้ให้กับประชาชนอย่างเป็นระบบ และแนวทางในการยกระดับสินค้าวัฒนธรรม...” เป็นต้น และ บุษราภรณ์ พวงปัญญาและคณะ ได้ให้ ข้อเสนอแนะว่าควรดำเนินการ ดังนี้ ๑) การปรับปรุงรูปแบบสินค้าให้เหมาะสม มีความทันสมัยการ ออกแบบให้เกิดความแปลกใหม่โดยนำความโดดเด่นของวัฒนธรรมนำมาผสมผสานกับค่านิยมและวิถี ชุมชน ๒) การสร้างแบรนด์สินค้าโดยการสร้างความเอกลักษณ์ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมผ่านสินค้า และ ๓) การส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นองค์ความรู้ในชุมชน...”^{๘๑}

ธนิช เลิศชาญฤทธ์ ได้ให้ความหมายไว้ในงานวิจัย ชื่อว่า “...การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ (cultural resource management หรือเรียกย่อว่า CRM) หรือในบางทีบาง ประเทศก็นิยมเรียกว่า การจัดการมรดกวัฒนธรรม (cultural heritage management หรือ CHM) เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นมนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมา ดังนั้น ก่อนอื่น เรามาทำความเข้าใจกันก่อนว่า วัฒนธรรมคืออะไร เพราะคำว่า “วัฒนธรรม” มีผู้ให้นิยามแตกต่างกัน จำนวนมาก ขึ้นอยู่กับความสนใจและสาขาวิชาของผู้ให้คำนิยาม คำว่า “วัฒนธรรม” ในมุมมองของ

^{๘๐} รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, ปาฐกถา “ทุนวัฒนธรรม”, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิไชยยัง ลิมทองกุล, ๒๕๓๙), หน้า ๓๗.

^{๘๑} บุษราภรณ์ พวงปัญญาและคณะ, แนวทางการจัดการเพื่อยกระดับสินค้าทางวัฒนธรรม, วารสาร ไบลาณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙): ๒๐-๓๘.

นักวิทยาศาสตร์ นักชีววิทยา นักโพรเมตวิทยา จึงแตกต่างจากนิยามคำว่าวัฒนธรรมของนักสังคมวิทยา นักมานุษยวิทยาหรือนักโบราณคดี ในบางกรณีก็พบว่า คำว่า “วัฒนธรรม” ได้รับการนิยามในเชิงบวก เช่น หมายถึง สิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เจริญ อย่างไรก็ตาม นิยามนี้ มีขอบเขตค่อนข้างแคบและอาจมีอคติต่างๆ แฝงอยู่ด้วย...”^{๘๒}

เอ็ดวาร์ด ไทเลอร์ (Edward B. Tylor) ได้ให้นิยาม คำว่า “วัฒนธรรม หรือ culture” หมายถึง องค์รวมแห่งผลผลิตของสังคมมนุษย์ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ หม่อมเจ้าวรรณไวยากร วรวรรณ (พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) ทรงแปลคำว่า culture ให้ตรงมูลศัพท์ภาษาอังกฤษ ซึ่งหมายความว่า การเพาะปลูกให้งอกงาม เป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงาม ซึ่งเปรียบได้กับการเพาะปลูกพันธุ์ไม้ให้งอกงาม ผลผลิตออกผลเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ในอันที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ ไม่ว่าในทางร่างกาย เช่น การใช้บริโภค หรือการใช้ประกอบการทำสิ่งของเครื่องใช้ของมนุษย์ หรือทางใจ เช่น การชมในฐานที่เป็นสิ่งเจริญตาเจริญใจ เป็นต้น คำว่า “วัฒน” หมายถึง ความเจริญงอกงาม ดังนั้น ภูมิธรรมแห่งความเจริญงอกงาม ซึ่งได้แก่ culture จึงได้ใช้คำว่า “วัฒนธรรม”...”^{๘๓}

“...ทรัพยากรวัฒนธรรม ก็คือ ผลผลิตของวัฒนธรรม หรือลักษณะต่างๆ ของระบบวัฒนธรรม (ทั้งในอดีต หรือ ปัจจุบัน) ที่มีค่า หรือเป็นตัวแทน หรือ สามารถสื่อถึงวัฒนธรรมต่างๆ ได้ ดังนั้น ทรัพยากรทางวัฒนธรรมจึงรวมถึงซากสิ่งของที่มนุษย์ทำขึ้น (ซากเรือจม ซากเตาเผา ขวานหิน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือเครื่องใช้ ลูกปัด แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน ศาสนสถาน ภาษา ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาต่างๆ ทรัพยากรวัฒนธรรมมีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษแตกต่างกันไป เช่น สมบัติวัฒนธรรม (cultural property) ทรัพย์สินวัฒนธรรม (cultural asset) มรดกวัฒนธรรม (cultural heritage) และทรัพยากรวัฒนธรรม (cultural resource) เป็นต้น...”^{๘๔}

“...แหล่งโบราณคดี (archaeological site) หมายถึงสถานที่ที่เคยมีคนในอดีตเข้าไปใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมต่างๆ ในการดำรงชีวิตหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นการถาวร หรือเป็นครั้งเป็นคราว อาจจะมีสิ่งก่อสร้างหรือไม่มีสิ่งก่อสร้างก็ได้ เช่น พื้นที่เพาะปลูก คอกสัตว์ เหมืองแร่โบราณ แหล่งผลิตมือหิน แหล่งถลุงโลหะ บ่อเกลือและเตาต้มเกลือโบราณ สุสานฝังศพ โรงงานผลิตเครื่องถ้วย ชามหม้อไห (แหล่งเตาโบราณ) โรงงานผลิตแก้ว-หล่อลูกปัด หลุมดักสัตว์ ฯลฯ ซึ่งบริเวณแหล่งโบราณคดีมักจะพบหลักฐานที่เป็นวัตถุ สิ่งประดิษฐ์ของคนสมัยโบราณ เช่น เศษเครื่องปั้นดินเผา ลูกปัด เครื่องมือหิน อิฐ กระดุกสัตว์ เปลือกหอย ถ้ำถ่าน บางพื้นที่อาจจะเพิงผาที่มี

^{๘๒} ธนิก เลิศชาญฤทธ์, **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๔), หน้า ๑๒.

^{๘๓} เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว, หน้า ๑๓.

^{๘๔} เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว, หน้า ๑๔.

ภาพเขียน ภาพวาด หรือภาพแกะสลักที่เป็นงานศิลปะเชิงพิธีกรรมของคนสมัยโบราณปรากฏอยู่
แหล่งโบราณคดีบางประเภทอาจจะจมอยู่ใต้น้ำ เช่น เรือสำเภาโบราณ เรือรบโบราณ...”^{๘๕}

“...ในดินแดนประเทศไทยของเรามีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของ
สังคมมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่างๆอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
ผู้คนในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้เป็นอย่างดีและสืบทอด
กันมาเป็นเวลานาน ในปัจจุบันจึงปรากฏหลักฐานและร่องรอยทางโบราณคดี โบราณสถาน วัตถุทาง
วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาเหลืออยู่มากมายในแต่ละภูมิภาค
ซึ่งมีอายุเก่าบ้างใหม่บ้างแตกต่างกันไป ทรัพยากรทางโบราณคดีในประเทศไทยจำนวนไม่น้อย ได้ถูก
ทำลายไปจนไม่สามารถฟื้นฟูบูรณะหรือนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก แม้ว่าจะยังมีเหลืออยู่อีกจำนวน
มาก แต่ก็อยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม เพราะขาดการดูแล ขาดการทำนุบำรุงรักษามีได้ใช้ประโยชน์
อย่างเหมาะสม หรือส่วนที่ได้รับการอนุรักษ์ดูแลรักษา ก็มักจะจัดการอย่างไม่ถูกวิธี ไม่เหมาะสม ทำ
ให้ด้อยค่าและเสียหายเร็วขึ้นไปอีก ประกอบกับการพัฒนาประเทศไทยในแนวทางทุนนิยม
อุตสาหกรรมที่มุ่งไปสู่ความทันสมัย เน้นวิถีแห่งความมั่งคั่งร่ำรวยทางเศรษฐกิจและวัตถุนิยมจน
เกินพอดีในระยะกว่าครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ทำให้ผู้คนในสังคมไทยส่วนใหญ่ละเลยคุณค่า ไม่เห็น
ความสำคัญของทรัพยากรทางโบราณคดี ขาดความสำนึกเรื่องอดีต และถูกเปลี่ยนค่านิยมให้เห็นว่า
ของโบราณทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งก่อสร้าง สถานที่ และภูมิปัญญาความรู้ที่เคยเป็นประโยชน์ต่อระบบการ
ดำรงชีวิตมาแต่เดิมนั้นเป็นเรื่องล้าสมัย ไม่น่านิยมและเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคม
สมัยใหม่อีก...”^{๘๖}

“...การจัดการสุสานที่โบสถ์คริสต์เก่าสมัยกรุงศรีอยุธยาที่บ้านโปรตุเกส ซึ่งมีการขุดเปิด
ให้เห็นโครงกระดูกของนักบวช และคริสตชนสมัยอยุธยาจำนวนมากแต่ไม่มีมาตรการในการป้องกัน
ความเสียหายจากน้ำท่วมในแต่ละฤดูกาลได้ ซึ่งกว่าจะมีการก่อสร้างอาคาร ดำเนินการอนุรักษ์โครง
กระดูกและพื้นที่แหล่งโบราณคดีก็กินเวลาหลายปี ในที่สุดโครงกระดูกสำคัญๆ หลายสิบโครงต้อง
สูญหายไป เหลือแต่ร่องรอยหลุมฝังศพและชิ้นส่วนกระดูกน้อยๆ ที่ต้องจัดแต่งใหม่ให้ดูดีเท่านั้น...”^{๘๗}

ดร. จิราณุ โสภณและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
เมืองมรดกโลกของประเทศไทย กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร
และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน” ผล

^{๘๕} สายนต์ ไพรชาญจิตร์, การฟื้นฟูพลังชุมชน ด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและ
พิพิธภัณฑสถาน: แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๘๖} เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว, หน้า ๓๖.

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว, หน้า ๔๗.

การศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา และสุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร ถือเป็นแหล่งโบราณสถานที่มีความดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระดับโลก ซึ่งภาพรวมในการบริหาร จัดการแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก หน่วยงานภาครัฐยังคงมีบทบาทมากกว่าชุมชนในท้องถิ่น ทั้งนี้อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และสุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร มีความแตกต่างกันในด้านพื้นที่ตั้ง ทำให้พบปัญหาในการจัดการพื้นที่ที่แตกต่างกัน เนื่องจากอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ในเขตเมือง ซึ่งมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้มีการรุกล้ำพื้นที่มรดกโลก ส่วนอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร มีพื้นที่ตั้งแยกไปจากชุมชน แต่ก็ยังประสบปัญหาด้านพื้นที่ทับซ้อนกับที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินของชาวบ้านข้อเสนอแนะ ด้านนโยบาย ควรมีมาตรการในการอนุรักษ์ พื้นที่ แผนการในการอนุรักษ์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตควบคู่กันไป ทางด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนควรจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกผ่านสื่ออย่างต่อเนื่อง ควรมีการสำรวจและปรับปรุงปัจจัยพื้นฐาน ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องสุขา สถานที่จอดรถ ป้ายบอกทาง หรือป้ายสื่อความหมายที่เหมาะสม เป็นต้น...”^{๘๘}

สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมิ ได้ศึกษางานวิจัย เรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย: กรณีศึกษา ผ้าทอลายโบราณว่า “...วัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ ๑. เพื่อค้นหาเอกลักษณ์และสื่อความหมายของลวดลาย ผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไผ่ ๒. เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จาก ผ้าทอลายโบราณของกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไผ่ ผู้เชิงพาณิชย์ ผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ ๑ การค้นหาเอกลักษณ์ของลวดทอ ผ้าไทยโบราณ ผลงานวิจัยนี้ พบว่า จากข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร พบว่า กลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไผ่เป็นเพศหญิงมีอายุเกินกว่า ๕๕ ปีขึ้นไป มีอาชีพทำการเกษตรกรรมและมีอาชีพทอผ้า มี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่เพียงชั้นประถมปีที่ ๔ เท่านั้น ร้อยละ ๘๐ มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกมากกว่า ๑๐ ปี มี รายได้ต่อเดือนร้อยละ ๘๔ มีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ ๕ พัน บาท อย่างน้อยมีสมาชิกในบ้านที่สามารถทอผ้าได้เป็นผืน จำนวน ๑ คน ถึงร้อยละ ๙๖ สำหรับ ลักษณะผ้าทอลายโบราณของกลุ่มบ้านภูผักไผ่ นั้น เป็นผ้าทอไทหล่ม เรียกว่า ผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน มี เอกลักษณ์เฉพาะตัว ประกอบด้วย หัวขึ้นเป็นผ้ามัดย้อมสี แดงกว้างประมาณ ๕-๖ นิ้ว ใช้เป็นส่วนต่อระหว่างตัวขึ้น ซึ่งมีหน้าแคบ หัวขึ้นใช้สำหรับมัดเอวและคาดเข็มขัด นิยมใช้สีแดงมัดย้อมด้วยด้วยสีชาวลายเป็นลายวงกลมหรือ สีเหลี่ยม จินตนาการจากลายดอกไม้ คั่นด้วยลายคนเป็น ระยะ ๆ ตามแนวนอนเป็นระยะ ส่วนตีนขึ้น เป็นแถบผ้า ลวดลายบนตัวคน งานวิจัย พบว่า ความโดดเด่นหรือ ความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าทอลายโบราณนี้ มีทั้งหมด ๑๒ ลาย ในผืนเดียวกัน ได้แก่ ลายนาคน ลายหงษ์ ลายกระจับ (เตี๋ยว/คู่) ลายตุ้ม ลายขอ ลายหอบประสาท

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว, หน้า ๒.

ลายเดี่ยว ลาย ขาเปี้ยว ลายเพียง (คว่ำ/หงาย) ลายคัน ลายดอกแก้ว ลาย ดอกผักแว่น เรียกว่า ผ้า มัดหมี่ลายหมี่ครีว ที่มาของแต่ ละลายมาจาก ๒ กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มลายผ้าทอในยุคต้นที่มี อายุ ๗๐ ปีขึ้นไป เป็นลวดลายที่เกิดจากการถ่ายทอดมา จากบรรพบุรุษ ได้แก่ ลายมัดจับหรือลายหมากจับ ภาษา ถิ่นมัดจับ คือ สัญลักษณ์ของความมั่นคงในจิตใจ ลายมัด จับมีเดี่ยวและคู่ ซึ่งมัดจับคู่หมายถึง การมีชีวิตคู่ เคียงคู่ กันยืนนาน ลายหงส์ เป็นสัตว์ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ ประดับอยู่บนหลังคาโบสถ์คู่กับ สัญลักษณ์นาค และผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า ของกลุ่ม ทอผ้า ภูผักไซ่ ผลการวิจัยนี้ พบว่า แนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่ม ให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายโบราณ ๕ แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ ๑: ปรับลดจำนวนลวดลายบนผืนผ้า จาก ปัจจุบัน ๑๒ ลาย ได้แก่ ลายหมากจับ (หรือลายกระจับ หรือลายมัดจับ) เดี่ยว คู่ ลายตุ้ม ลายนาค ลายเฟื่อง ถ้วย ควนหางย) ลายหอประสาท ลายดอกแก้ว ลาย เครื่องมะเขือ ลายขอ ลายเอี้ยว (หรือ ลายเอี้ยววัว หรือ หลาย สายน้ำ) ลายคน ลายหงส์ ลายดอกผักแว่น ให้เหลือ ประมาณ ๓, ๕, ๗ และ ๑๐ ลาย บนผ้าผืน เดียวกัน โดย เลือกลายที่เด่น และได้ทำการทดลองทอ

แนวทางที่ ๒: ปรับวิธีการผลิตจากการใช้วัตถุดิบเดิม คือ เส้นใยไหมประดิษฐ์ มาเป็นเส้นไหม หรือเส้นใยฝ้าย เหมือนในอดีตอีกครั้ง และปรับเปลี่ยนการย้อมจากสี ส้มเคราะห์เป็นสี ธรรมชาติ แต่ยังคงจำนวน ๑๒ ลายเท่าเดิม ในการทอผ้า ๑ ผืน เพื่อสร้างความนิยมให้กับผ้าทอ โบราณ ที่กำลังถูกกลืนกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้งหนึ่ง แต่วิธีนี้ มีความยุ่งยากมาก มีต้นทุนสูง จึงไม่ เป็นที่นิยมของผู้ผลิต เท่าใดนัก

แนวทางที่ ๓: พัฒนาลายเดี่ยวให้เป็นลายใหม่ โดย เลือกลายที่เป็นจุดเด่นของ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านภู ผักไซ่ โดยทำการคัดเลือกจากลวดลายทั้งหมดจำนวน ๑๒ ลาย ได้ เพียง ๒ ลาย คือ ลายดอกผักแว่น และลายหอ ปราสาท เป็นลายดั้งเดิม จึงได้นำมาพัฒนาเป็นลาย ใหม่ ให้กับตัวผลิตภัณฑ์ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ ผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่มทอผ้า คือ

๑) ลายภูผาไชย พัฒนามาจากลายหอปราสาท หมายถึง ราชวัง เมือง ที่ แสดงถึงความมั่งคั่ง ชาวบ้านเชื่อว่าปราสาท ภู เป็นที่ที่ผู้มีบุญ เช่น พระเจ้าแผ่นดิน และพระสงฆ์ อาศัยอยู่ เป็นต้น

๒) ลายดอกผักไซ่ พัฒนามาจากดอกผักแว่น

แนวทางที่ ๔: สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่จากผ้าลายโบราณที่ ได้พัฒนาขึ้นมา ใหม่ จากการสอบถามผู้บริโภคในการสร้าง ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผ้าทอลายโบราณมาผลิตเป็นผ้าคลุมไหล่ กระเป๋าสตรี หมวก ผ้าปูโต๊ะ หมอนอิง ผ้า màn เป็นต้น จึง ได้นำเอาลายที่ได้จากการพัฒนา คือ ลายภู ผาไชยและลายผักไซ่ มาทำการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่

แนวทางที่ ๕: สร้างภาพลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เพื่อที่ผู้บริโภค ได้จดจำ โดยการสร้างตราสัญลักษณ์ (โลโก้) ให้กับกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ ได้สร้างตราสัญลักษณ์ให้กับกลุ่มทอผ้าบ้านภูผักไซ้ เพื่อใช้ในการขายสินค้าของกลุ่ม ผ้าทอ โดยตราสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นมานั้น ได้นำเอาเอกลักษณ์ ของหมู่บ้านภูผักไซ้ คือ พระธาตุภูผาไชยสวรรค์ ซึ่งเป็นพระธาตุที่มีลักษณะองค์พระธาตุเป็นเจดีย์ฐานทรงสี่เหลี่ยมศิลปะแบบล้านนา...”^{๘๘}

ส่วนผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย ปัญหาการ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ คือ การศึกษาความเชื่อที่มีต่อองค์หลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปชินราช ข้อ ๒ ศึกษา การสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ข้อที่ ๓ ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ซึ่งข้อที่ ๑ เป็นการศึกษา นามธรรม (Abstract noun) คือความเชื่อที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น เป็นการศึกษาหาข้อเท็จจริงว่า ความเชื่อของพุทธศาสนิกชน มีหลากหลาย ประเภทเช่นใดบ้าง จนทำให้เกิดกิจกรรมบูชาไม้ประการต่างปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ส่วนข้อที่ ๒ และข้อ ๓ ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ กับข้อที่ ๓ ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ เป็นการศึกษาสิ่งที่เป็นรูปธรรม แต่เกิดจาก จิตสร้างสรรค์อันมีการบ่มเพาะมาตั้งแต่บรรพบุรุษสืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น หากแต่มีการพัฒนาต่อยอดความคิดสร้างสรรค์นั้นให้มีคุณค่ามากขึ้น

ศุภมงคล แป้นศิริ และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาเอกลักษณ์ละครรำชาตรีคณะแม่แจ่มจันทร์และความเชื่อในการแก้บนละครรำ ว่า “...วัตถุประสงค์ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ ๑. เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ในการรำละครชาตรี คณะแม่แจ่มจันทร์ ศิษย์แม่วงศ์ ๒. เพื่อศึกษาความเชื่อในการแก้บนละครรำ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา มีดังนี้ กิจกรรมการแก้บนอีกแบบที่อยู่คู่วัดใหญ่มาคือ การแก้บนด้วยละครรำชาตรีหรือรำแก้บน ที่อยู่คู่วัด มามากกว่าสามรุ่นของซึ่งก็มีสองคณะที่ทำการแสดงอยู่ที่วัดใหญ่ร่วม ๑๐๐ ปี ที่มีมา โดยมีคณะแม่แจ่มจันทร์และแม่ทรัพย์ทองวิไล เสน่ห์ของการแก้บนที่ต้องใช้ความสามารถด้านศิลปะไทย ยังเป็นการแสดงที่สืบสานความเป็นไทยทั้งท่ารำ การร้องเนื้อหาทำนอง,เครื่องดนตรีไทย รวมถึงการแต่งกายที่เป็นแบบไทยๆ ตามรูปแบบที่สืบทอดกันมา เป็นการเผยแผ่ศิลปะไทยรักษาความเป็นไทย ยังทำให้ลูกหลานได้มีอาชีพ ปัจจุบันนี้ยังคงรำถวายให้บริการ ผู้ที่มีศรัทธาต่อ พระพุทธรูปชินราชอีกทั้งยังมีผู้ศรัทธามาติดต่อให้ไปรำถวายนอกสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นศาลสมเด็จพระนเรศวร,ศาลพ่อปู่ดำหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ตามความเชื่อของแต่ละบุคคล ปัจจุบันละครรำเป็นสิ่งที่ชาวต่างชาติให้ความสนใจเข้ามาชม ร่วมทำท่าทาง,พูดคุยและถ่ายรูป เป็นที่ระลึก และชื่นชอบมากทุกครั้งที่ได้เดินผ่านมาบริเวณโรงละคร ซึ่งสมควรช่วยกันส่งเสริม

^{๘๘} สุจินดา เจริญศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี่, การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย: กรณีศึกษา ผ้าทอลายโบราณ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://www.journal.nu.ac.th/JCDR/article/view /๑๖๖๙/๑๒๐๔, \[๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓\].](http://www.journal.nu.ac.th/JCDR/article/view /๑๖๖๙/๑๒๐๔, [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].)

และประชาสัมพันธ์ นี่คือนึงอาชีพอที่ได้จากความศรัทธา ความเชื่อที่ดลบันดาลให้หลายๆ คนประสบความสำเร็จ ในการขอพรหรืออธิษฐานที่ขอสิ่งใดๆ จากพระพุทธรูป...”^{๙๐}

ส่วนผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย ปัญหาการ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ คือ การศึกษาความเชื่อที่มีต่อองค์หลวงพ่อบุญพุดชาตินิราศ เหมือนกันคือต่างก็ศึกษาเกี่ยวกับนามธรรม ต่างกันอยู่ที่ว่าของผู้วิจัยมุ่งศึกษา หาข้อเท็จจริงว่า ความเชื่อของพุทธศาสนิกชน มีหลากหลาย ประเภทเช่นใดบ้าง จนทำให้เกิดกิจกรรม บูชาไม้ประการต่างๆ จนปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ข้อ ๒ ศึกษา การสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ข้อที่ ๓ ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ซึ่งข้อที่๑ เป็นการศึกษา นามธรรม (Abstract noun) คือความเชื่อที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น เป็นการศึกษาหาข้อเท็จจริงว่า ความเชื่อของพุทธศาสนิกชน มีหลากหลาย ประเภทเช่นใดบ้าง จนทำให้เกิดกิจกรรม บูชาไม้ประการต่างปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ส่วนข้อที่๒ และข้อ๓ ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ กับข้อที่ ๓ ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ เป็นการศึกษาสิ่งที่เป็นรูปธรรม แต่ก็เกิดจาก จิตสร้างสรรค์อันมีการบ่มเพาะมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น หากแต่มีการพัฒนาต่อยอดความคิดสร้างสรรค์นั้นให้มีคุณค่ามากขึ้น

๒.๕.๑.๑ โครงการอาสาสมัครท้องถิ่นดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม (อส.มศ.)

“...กรมศิลปากรมีการจัดทำโครงการอาสาสมัครท้องถิ่นดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม (อส.มศ.) เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นเข้ามาช่วยดูแลทำนุบำรุงทรัพยากรทางโบราณคดีที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ แต่รูปแบบการให้ข้อมูล และให้การศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีเป็นการสื่อสารทางเดียวที่เน้นการจัดอบรมในห้องและมีคู่มือระยะสั้นๆเพียง ๓-๔ วัน ไม่มีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ภาระหน้าที่ที่ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจที่ดีพอ ไม่รู้สึกว่ามีเกียรติหรืออยากจะทำ จึงทำให้การปฏิบัติงานของ อส.มศ. โดยเฉพาะในพื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือ ไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องการปลูกจิตสำนึกและการทุ่มเทจิตวิญญาณให้กับการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในท้องถิ่นของตน...”^{๙๑}

“...ในปัจจุบันได้มีกลุ่มประชาชน ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรชุมชนและเครือข่ายชุมชนในท้องถิ่นต่างๆเริ่มตระหนักถึงปัญหาทรัพยากรทางโบราณคดีถูกทำลาย และเห็นว่าปัญหาการจัดการที่ไม่เหมาะสมเกิดขึ้นมากมาย แต่อาจจะยังไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก ทั้งนี้อาจจะ

^{๙๐} สุศุภมงคล แป้นศิริ และคณะ, การศึกษาเอกลักษณ์ละครราชดำเนินแม่แจ่มจันทร์และความเชื่อในการแก้บนละครจำ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://prezi.com/ucirx-onylev/presentation/>, [๑๙ มีนาคม ๒๕๖๓].

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว, หน้า ๔๓.

เนื่องมาจากการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีเป็นงานที่ดำเนินการโดยภาครัฐ (ฝ่ายเดียว) มาเป็นเวลานาน ชาวบ้านขาดทักษะและไม่คุ้นเคย อีกทั้งยังคงมีกฎหมายสงวนอำนาจในการบริหารและการจัดการไว้ที่ศูนย์การบริหารราชการส่วนกลาง (พ.ร.บ. โบราณสถานฯ พ.ศ. ๒๕๐๔/อธิบดีกรมศิลปากร) เท่านั้น ชาวบ้านจึงไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยว เพราะต่างก็กลัวว่าจะผิดกฎหมาย กลัวถูกจับกุม เสียเงินเสียทองต้องขึ้นศาลหรือติดคุกติดตะราง ดังปรากฏใน พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมวด ๒ มาตรา ๑๖ กำหนดให้เทศบาล เมืองพัทยาและองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนให้ท้องถิ่นของตนเอง (๑๑) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม อันดีของท้องถิ่น มาตรา ๑๗ กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง (๒๐) การจัดให้มีพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุและในมาตรา ๒๑ กำหนดว่า บรรดาอำนาจและหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐตามกฎหมาย รัฐอาจมอบอำนาจและหน้าที่ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการแทนได้ แต่ก็ยังไม่เห็นผลในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม...”^{๙๒}

๒.๕.๑.๒ แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙) “...ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยมุ่งไปที่การเชื่อมโยงระหว่างทุน ๖ ทุน คือ ทุนธรรมชาติทุนกายภาพทุนสังคม ทุนมนุษย์ ทุนการเงินและทุนวัฒนธรรม โดยทุนวัฒนธรรมเป็นจุดศูนย์กลางที่เชื่อมโยงกับทุนประเภทอื่นๆ เพราะ ทุนวัฒนธรรมถือเป็นหัวใจที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ ตัวอย่างเช่น ประเทศเกาหลีใต้ใช้วัฒนธรรมที่มีความ เป็นเอกลักษณ์ผสมผสานไปยังสินค้าและบริการต่างๆ อีกทั้งสอดแทรกความเป็นเกาหลีไปตามสื่อต่างๆ เพื่อเป็นการส่งออกวัฒนธรรม เป็นต้น ทุนวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นเหมือนกิจกรรม ต้นน้ำ (Upstream) ในห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง คือ กระทรวงวัฒนธรรม ดังนั้น กระทรวงวัฒนธรรม จึงมีหน้าที่พัฒนาทุนวัฒนธรรมและส่งมอบ ไปยังหน่วยงานต่างๆ เช่น กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงพาณิชย์ฯ สามารถนำไปสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ ต่อไป

การบำรุงรักษามรดกศิลปวัฒนธรรมและการนำทุนวัฒนธรรมมาเพิ่มคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมรวม ถึงส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมได้ถูกบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งในพันธกิจของกระทรวงวัฒนธรรมและในแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (๒๕๕๐-๒๕๕๙) (กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๓) ดังนั้น ทาง กระทรวง ฯ ได้มีนโยบายและแผนงานในการลงทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการดูแลและฟื้นฟูทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ โดยการอนุรักษ์ บำรุงรักษา ฟื้นฟูบูรณะ ทรัพย์สินมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติโดยการดูแลของกรมศิลปากร เช่น โครงการฟื้นฟูบูรณะ เมือง

^{๙๒} เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว, หน้า ๔๕.

สุขุทัย โครงการฟื้นฟูมรดกโลกอยุธยา เป็นต้นและยังมีการ ส่งเสริม บำรุงและรักษารวมทั้งสืบสาน วัฒนธรรมไทย โดยความ รับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและ สำนักงาน ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยผ่านทางโครงการหลักต่างๆ เช่น โครงการเทศกาลศิลปวัฒนธรรมเชิง สร้างสรรค์ โครงการลานบุญ ปัญญา โครงการอนุรักษ์แหล่งอารยธรรมล้านนาสู่การเป็นมรดก โลก เป็นต้น โดยเฉพาะเทศกาลศิลปวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วยโครงการย่อยมากมายโดยจัด ขึ้นทั้งในกรุงเทพฯ เช่น โครงการ “มหกรรมวัฒนธรรมนานาชาติ” โครงการ “บางกอก วัฒนธรรม สร้างสรรค์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ฯลฯ และในส่วน ภูมิภาค เช่นโครงการ “ภูมิปัญญาพิษณุโลก แดน สี่แยกอินโดจีน” จังหวัดพิษณุโลก โครงการ “การอนุรักษ์สืบสาน และพัฒนาการ ด้านวัฒนธรรม เมืองดอกบัวงาม” จังหวัดอุบลราชธานี ฯลฯ ซึ่ง โครงการเหล่านี้เป็นการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนในระดับ จังหวัดทั่วประเทศได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมวัฒนธรรมและแสดงความ คิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้น

ในด้านการประชาสัมพันธ์เรื่องทุนวัฒนธรรมทางกระทรวง วัฒนธรรมได้เปิดตัวเว็บไซต์ วัฒนธรรมสร้างสรรค์เศรษฐกิจ สร้างสรรค์ (www.CreativeCultureThailand.com) และเว็บไซต์ที่ รวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัดเพื่อเป็นแหล่ง ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการ วัฒนธรรมในระดับจังหวัด รวมถึง องค์ความรู้ผลงานวิจัยและรายชื่อผู้ประกอบการดีเด่น ครอบคลุม ทุกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และจัดทำวารสารที่ชื่อว่า สะพรั่ง แจก ฟรีให้กับผู้ประกอบการและบุคคล ทั่วไปที่สนใจในด้านทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดง ภาพยนตร์ ทัศนกรรมท้องถิ่น ภาพถ่ายและ กิจกรรม ต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรม...”^{๙๓}

๒.๕.๑.๓ แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔)

ส.เลื้อ ชุมชนคนท้องถิ่น ได้กล่าวว่า “...สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ ๑๒ ตามที่เว็บไซต์ราชกิจจานุเบกษา เผยแพร่ประกาศ เรื่องแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีพระ ราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่าโดยที่คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นสมควรให้ประกาศใช้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) ซึ่งเป็นแผนที่สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และแผนการปฏิรูปประเทศด้านต่างๆ เพื่อใช้เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมของประเทศ ดังมีสาระสำคัญตามที่แนบท้ายนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙ จนถึง

^{๙๓} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.nesdb.go.th/download/article/article_๒๐๑๖๐๓๒๓๑๑๒๔๓๑.pdf, [๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๕].

วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔ ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ เป็นปีที่ ๑ ในรัชกาล
ปัจจุบัน ผู้รับสนองพระราชโองการ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี

กระตุนนี้จึงขอสรุปสาระสำคัญของ "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒" ดังนี้ สาระสำคัญของกรอบรูปแบบและเค้าโครงเบื้องต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ จะสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะยาว ๒๐ ปี ในลักษณะของการถ่ายทอดยุทธศาสตร์ระยะยาวลงสู่การปฏิบัติในช่วงเวลา ๕ ปี โดยรูปแบบและเค้าโครงเบื้องต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ จะประกอบด้วย ๔ ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ ๑ กรอบหลักการของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ส่วนที่ ๒ การประเมินสถานะของประเทศ ส่วนที่ ๓ วัตถุประสงค์และเป้าหมายในภาพรวม ส่วนที่ ๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ส่วนที่ ๕ การขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลแผนพัฒนาฯ **วิสัยทัศน์** สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน **กรอบวิสัยทัศน์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒** ให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคง และยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข **กรอบวิสัยทัศน์และเป้าหมาย ๑.** กรอบวิสัยทัศน์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ จากสถานะของประเทศและบริบทการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ประเทศกำลังประสบอยู่ ทำให้การกำหนดวิสัยทัศน์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ยังคงมีความต่อเนื่องจากวิสัยทัศน์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ และ กรอบหลักการของการวางแผนที่น้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาที่ยึดหลักสมดุล ยั่งยืน โดยวิสัยทัศน์ของการพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคง และยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ระยะยาว “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ของประเทศ **๒.** การกำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategic Positioning) เป็นการกำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ของประเทศที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำขึ้น ประเทศไทยเป็นประเทศรายได้สูงที่มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เป็นศูนย์กลางด้านการขนส่งและโลจิสติกส์ของภูมิภาคสู่ความเป็นชาติ การค้าและบริการ (Trading and Service Nation) เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัย แหล่งอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และมรดกวัฒนธรรมสูงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม **เป้าหมาย ๑.** การหลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางสู่รายได้สูง **๒.** การพัฒนาศักยภาพคนให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศและการสร้าง สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ **๓.** การลดความเหลื่อมล้ำในสังคม **๔.** การสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม **๕.** การบริหารราชการแผ่นดินที่มีประสิทธิภาพ **วางรากฐานการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน** แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ได้กำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

ประเทศในระยะ ๕ ปี ซึ่งจะเป็นแผนที่มีความสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ที่เป็นกรอบการพัฒนาประเทศในระยะยาว รัฐบาลมีนโยบายในการสร้างความมั่นคงและเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเร่งสร้างสังคมที่มีคุณภาพ โดยการขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่มีต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนการวางแผนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในระยะยาว ครอบคลุมถึงการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การสร้างความมั่นคง มั่งคั่งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นสิ่งสำคัญที่ประเทศจะต้องมีทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวที่ชัดเจน โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง เพื่อผลักดันให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับการปฏิรูปประเทศที่มุ่งสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ในอนาคต

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศในระยะ ๕ ปี จะยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับก่อนหน้า เพื่อให้การพัฒนาในทุกมิติมีการบูรณาการบนทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผล รวมถึงมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี สอดคล้องกับภูมิสังคม การพัฒนาทุกด้าน มีดุลยภาพ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์ มีความสอดคล้อง เกื้อกูล และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยการพัฒนาในมิติหนึ่งต้องไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อมิติอื่นๆ รวมทั้งต้องมุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคมนทุกวัยให้เป็น คนดี คนเก่ง มีศักยภาพ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทั้งในภาคการผลิตและภาคบริการเพื่อสร้างความเข้มแข็ง มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมนำไปสู่การสร้างสังคมที่พึงปรารถนา รวมถึงมีจิตอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและเหมาะสม...”^{๙๔}

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

Mill & Morrison (อ้างในงานวิจัยของ ดร. จิราณุช โสภา และคณะ หน้า ๒๘) กล่าวว่า โดยสรุปว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ในด้านความสวยงาม ความน่าประทับใจ สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) ในเรื่องที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก หรือบริการอื่นๆ ปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) ในเรื่องระบบการสื่อสาร และสาธารณูปโภค การขนส่ง (Transportation)^{๙๕}

^{๙๔} ส.เสื่อ ชุมชนคนท้องถิ่น, เน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคมนทุกวัยให้เป็น คนดี คนเก่ง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thailocalmeet.com/Themes/MonkeyTH-Design/images/logo-header.png>, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๒].

^{๙๕} เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๘

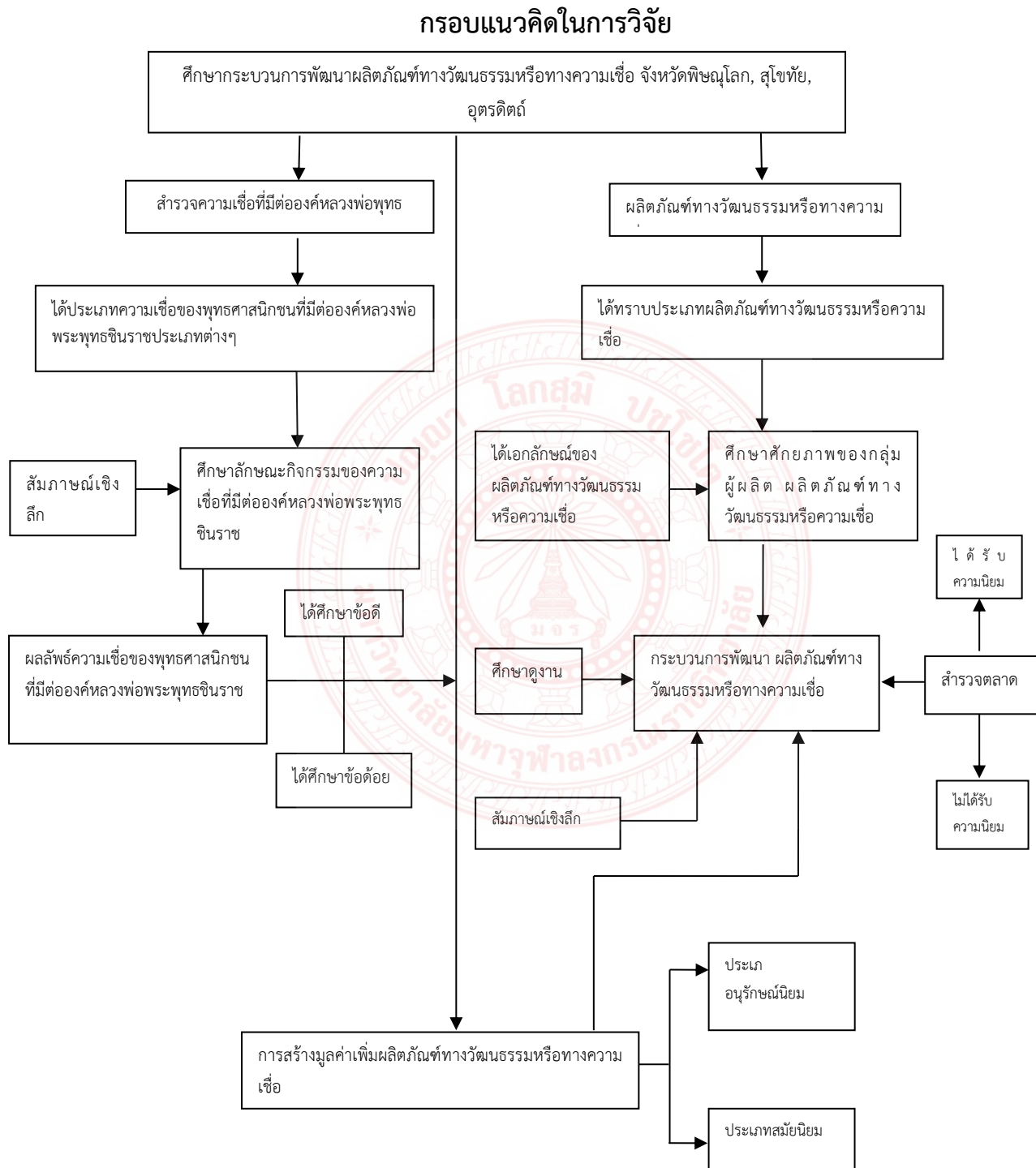
Burkart & Medlik (อ้างในงานวิจัยของ ดร. จิราณุช โสภา และคณะ หน้า ๒๘) กล่าวโดยสรุปว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ (Amenity)^{๙๖}

---

^{๙๖} เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๘

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อกับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ มีวิธีการวิจัยและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการประมวลผล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษา โดยใช้การค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participatory Observation) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการศึกษา และแนวคิดทฤษฎีมาเป็นกรอบในการอธิบายผลการศึกษาในครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกโดยการกำหนดกฎเกณฑ์ โดยการคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์จากประชากรที่ประกอบการและพัฒนาสินค้าทางความเชื่อหรือทางวัฒนธรรม (Faith or Cultural Products) ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีหน้าที่ มีความรับผิดชอบ เกี่ยวกับการบริหาร การจัดการ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อโดยตรงและโดยอ้อมด้วย

๓.๒ พื้นที่วิจัยและกลุ่มประชากร

๓.๒.๑ พื้นที่การวิจัย

เขตจังหวัดพิษณุโลก

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก, ศูนย์การเรียนรู้ประติมากรรมภูมิปัญญาไทย ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

เขตจังหวัดสุโขทัย

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย, ศูนย์การเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย, ผลิตภัณฑ์ข้าวตอกพระร่วง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

เขตจังหวัดอุดรดิตถ์

บ้านน้ำพี ตำบลเหล็กน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ก. เขตจังหวัดพิษณุโลก

- ๑) พระมหาธนศักดิ์ จินตกวี เลขานุการและผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร โทร. ๐๘ ๖๖๒๑ ๕๓๙๖
- ๒) พระมหาสุบรรณ จันทสุวณโณ ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาสฯ
- ๓) พระมหาสิงห์ ปากาโร ผู้ช่วยเลขานุการ
- ๔) พันเอก เทพ นันทา ไวยาวจักร วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร
- ๕) นายประพจน์ ศรีเทศ ประธานชมรมผู้ผลิตและพัฒนากระบวนกรสินค้าทางความเชื่อวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร
- ๖) นางอโนมา ดีทรัพย์ ผู้ช่วยผู้จัดการ ศูนย์การเรียนรู้ประติมากรรมภูมิปัญญาไทย ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โทร. ๐๘ ๑๔๑๓ ๒๖๒๐
- ๗) นางเรียม โมบาย ผู้ประกอบการร้านค้าสินค้าวัฒนธรรม ลีคทที่ ๖/๑๕ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
- ๘) นางเล็ก สิริปริดาชัย ช่างทำพวงมาลัย ช่อดอกไม้ เครื่องบายศรีสู่ขวัญ เครื่องบูชา วัสดุดอกไม้สด บ้านเลขที่ ๒๒๐/๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โทร. ๐๘ ๖๖๐๗ ๒๙๖๑

ข. เขตจังหวัดสุโขทัย

- ๑) นายพิษณุ ปานมี ผู้ช่วยนักโบราณคดี (ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย) โทร. ๐ ๕๕๖๙ ๗๓๑๐/๐ ๕๕๖๓ ๓๒๓๖
- ๒) พระครูสุเมธธรรมธาดา เจ้าอาวาสวัดคลองกระเจง หมู่ที่ ๘ ตำบลคลองกระเจง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โทร. ๐๘ ๔๑๗๘ ๒๒๙๕
- ๓) พระอธิการมีเดช เจ้าอาวาสวัดหนองวังวน ตำบลวังพินพาท อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โทร. ๐-๘๕๘๗๓-๕๙๒๒
- ๔) พระอธิการจุมพล โกวิท เจ้าอาวาสวัดจันทโรภาส ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

๕) นายบุญส่ง ธรรมศิวานนท์ อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และไวยาวัจกรวัดโพธาราม อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

๖) นายเหล็ง จันทร์ฉาย เจ้าของผลิตภัณฑ์ข้าวตอกพระร่วง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

๗) ร้านประเสริฐ แอนติก ศูนย์การเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

๘) นายวิก แสงทอง ประธานสหกรณ์แกะสลักไม้ อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ค. เขตจังหวัดอุตรดิตถ์

๑) นายไวพจน์ เพ็งเป็น ประธานวิสาหกิจชุมชนเหล็กน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ โทร. ๐๘ ๗๘๔๑ ๒๐๐๕

๒) นางสาวสงกรานต์ คงถาวร พนักงานร้านจำหน่ายวิสาหกิจชุมชนเหล็กน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ โทร. ๐๘ ๗๘๔๑ ๒๐๐๕

๓) พระบัญญัติ สุนตจิตโต พระวิปัสสนาจารย์ประจำวัดน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ โทร. ๐-๙๓๓๑๔-๖๑๖๗

๔) พระยงยุทธ อนาคตโย วัดมหาธาตุพิชัย ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ โทร. ๐๘ ๒๑๗๑ ๗๖๙๔

๕) พระอธิการอิทธิพล วรปัญญา เจ้าอาวาสวัดห้วยโป่ง ตำบลหาดงิ้ว อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

๖) พระครูวิโรฒศาสตร์ประดิษฐ์ วัดโพธิ์ชัยศรี ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์

๗) พระครูอภัยพัฒนามารณ์ เจ้าคณะตำบลน้ำพี้ อำเภอน้ำพี้ จังหวัดอุตรดิตถ์

๘) พระอธิการประทีป อภิปัญญา (แสงเทียน) เจ้าอาวาสวัดไผ่ใหญ่ ตำบลป่าไคร้ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๓.๓.๑ แบบสอบถามเชิงลึก

๓.๓.๑.๑ แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์หรือแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ปลายเปิด (Interview guideline)

ส่วนที่ ๑ เกี่ยวกับประวัติส่วนตัว ประวัติการศึกษา และประวัติการทำงาน
อย่างย่อ ของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ ศึกษาองค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราชและผลิตภัณฑ์ทาง
วัฒนธรรมหรือความเชื่อคือรูปจำลององค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช “พระเครื่อง” กับมูลค่าเพิ่มทาง
เศรษฐศาสตร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ส่วนที่ ๓ ศึกษาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อ เรื่องข้าวตอกพระ
ร่วงของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เครื่องปั้นดินเผา สมบัติพระร่วง และ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม
การแกะรากต้นไม้ทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง
จังหวัดสุโขทัย

ส่วนที่ ๔ ศึกษาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อ ที่ทำจากแร่เหล็ก
น้ำพี กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลน้ำพี อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี

๓.๓.๑.๒ แบบประเมินการวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านอัตลักษณ์ รูปแบบ
กระบวนการและมูลค่าเพิ่ม องค์ความรู้และ กระบวนการมีส่วนร่วม

๓.๓.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้น
การศึกษาในเชิงปฏิบัติการแบบไม่มีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงาน
การประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย ๔ ท่าน (ตัวแทนแหล่งข้อมูลและผู้ทรงคุณวุฒิ) (Focus
Group Discussion) การจัดเวทีประชุม ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการสร้างองค์
ความรู้ มีกระบวนการศึกษา กระบวนการมีส่วนร่วมดังนี้

๑) โครงสร้างขอบข่ายบทสัมภาษณ์การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus
Group Discussion)

๒) เอกสารบันทึกการสังเกต พฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ
ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการศึกษาเกี่ยวกับสินค้าทาง
วัฒนธรรม

๓) แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)
ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อ

๔) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) มีขั้นตอนดังนี้

๓.๔.๑ การตรวจสอบข้อมูล

หลังจากคณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลมาแล้ว จึงได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน แม่นยำ เทียบตรงตามเนื้อหา และความน่าเชื่อถือต่อความเป็นจริงที่ได้ศึกษาค้นคว้า หากพบว่าข้อมูลใดมีความสมบูรณ์แล้วจะถูกเก็บไว้เป็นสัดส่วน แต่หากพบว่า ข้อมูลใดยังกำกวม (Ambiguous Data) ก็จะทบทวนโดยการถามคำถามซ้ำ คำถามที่แตกต่าง หรือคำถามเดียวกันแต่ถามในเวลาที่แตกต่างกัน จากนั้นได้เก็บรวบรวมบันทึกในภาคสนามแล้ว ทำการตรวจสอบหากพบว่ามีข้อมูลที่คลุมเครืออีก คณะผู้วิจัยก็จะนำประเด็นดังกล่าวลงมากลุ่มตัวอย่างอีกครั้งหนึ่ง (Re-question) ทั้งจากข้อสังเกตและการสนทนากลุ่ม เมื่อได้ทำการถามซ้ำแล้ว จึงได้นำผลการศึกษามาเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของการเขียนรายงาน การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

๓.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลและการวิเคราะห์ผล

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Method) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดระบบให้แก่ข้อมูล จากนั้นจึงนำมาแยกประเภทของข้อมูล ตามประเด็นของกรอบแนวคิดที่กำหนดเอาไว้แต่เบื้องต้นและทำความเข้าใจข้อมูลต่างๆ ที่ได้รวบรวมมาแล้ว โดยการวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้ทำการศึกษามาอย่างละเอียด ตามการวิเคราะห์ คือการนำข้อมูลเชิงคุณภาพได้แก่ ข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์เอกสาร ส่วนข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ โดยการจำแนกประเภทข้อมูล การศึกษาเปรียบเทียบข้อมูล สุดท้ายจึงทำการสรุปและประมวลผลข้อมูลในด้านต่างๆ โดยใช้วิธีการบรรยายเชิงพรรณนา เพื่อให้ข้อมูลแม่นยำเด่นชัดในเชิงประจักษ์

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

๔.๑ ศึกษาความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๔.๑.๑ ประวัติความเป็นมาหลวงพ่พระพุทธรชินราช

ก. ข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร

(ก) บรรณาธิการ หนังสือวิถีชุมชน (e-book) (สค๐๓๐๔๕) กล่าวว่า “...พระมหาธรรมราชา ลีไท หรือ พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ก่อนที่พระองค์จะขึ้นครองราชย์สมบัติ ได้ทรงประสบกับปัญหาทางการเมือง กล่าวคือในฐานะที่ทรงเป็นพระราชโอรสของพญาเลอไท พระองค์น่าจะได้อขึ้นครองราชย์ สมบัติต่อจากพระราชบิดา แต่ปรากฏว่า พระยาจ๋วนำถมได้อขึ้นครองราชย์สมบัติต่อจากพญาเลอไท ส่วนพระองค์ทรงดำรงตำแหน่งอุปราชเมืองศรีสขนาลัย เมื่อพระยาจ๋วนำถมสวรรคต พญาลีไท (ตำแหน่งขณะนั้น) ได้ยกกำลังจากศรีสขนาลัย เข้ายึดสุโขทัย ต่อจากนั้นพระองค์ได้ปราบปรามเมือง ต่างๆที่แตกแยกออกไปให้กลับเข้ามารวมในอาณาจักรเดียวกัน ทำให้อาณาจักรสุโขทัยได้เป็นปึกแผ่นอีกครั้ง แต่เนื่องจากได้เกิดอาณาจักรใหม่ซึ่งมีอำนาจกล้าแข็งทางตอนใต้ของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในปี พ.ศ.๑๘๙๓ คือ อาณาจักรอยุธยา และได้ขยายอำนาจขึ้นไปยังกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จนทำให้ พระมหาธรรมราชาลีไทต้องย้ายไปประทับอยู่เมืองพิษณุโลกถึง ๗ ปี ในช่วง พ.ศ.๑๙๐๖-๑๙๒๐ และหลังจากนั้นสุโขทัยก็ต้องเผชิญกับการรุกรานของอาณาจักรอยุธยา โดยตลอดซึ่งเป็นเหตุให้ พระมหาธรรมราชาลีไทต้องดำเนินนโยบายการทูตกับอาณาจักรเพื่อนบ้านโดยรอบ ทั้งนี้เพื่อ เสถียรภาพทางการเมืองของสุโขทัย พระมหาราชาลีไทใช้พระพุทธรศาสนาเป็นเครื่องมือทางการทูต เนื่องจากพระองค์ทรงเลื่อมใส ในพระพุทธรศาสนาเป็นอย่างมาก

เมื่อครั้งยังเป็นอุปราชเมืองศรีสขนาลัยได้ทรงพระนิพนธ์หนังสือ เถภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วงขึ้นในปี พ.ศ.๑๘๘๘ โดยสาระสำคัญของเรื่องอยู่ที่แนวคิดและความเชื่อถือ ของคนโบราณซึ่งได้จินตนาการสร้างสรรค์อันเป็นเครื่องจูงใจให้คนประพฤติดี ละเว้นชั่ว พระราชนิพนธ์เล่มนี้ จึงเป็นคู่มือในการสอนศีลธรรมและสะกดกั้นความประพฤติในสังคมไทยตลอดมา พ.ศ.๑๙๐๐ ได้ส่งสมณทูต ๒ รูป คือ พระบรมครูติโลกติลก และพระสมณะเถระ เดินทางไป ศึกษาที่สำนักของพระอุทุมบุพผาสวามีเมืองพัน (Martaban) เพื่อการศึกษาพระไตรปิฎกและนำมาเผย แพร่ที่สุโขทัย ในปีเดียวกันนี้ได้ทรงซ่อมพระเจดีย์ เมืองนครชุม พ.ศ.๑๙๐๒ ได้ทรงประดิษฐ์สถานรอยพระพุทธรบาทไว้บนเขาสมณภู

นอกเมืองสุโขทัย และ ทรงสร้างวัดป่าแดง ที่เมืองศรีสัชนาลัย เพื่อเป็นที่จำพรรษาของพระมหา กัลยาณเถระ พระสังฆราช พ.ศ.๑๙๐๔ พระมหาธรรมราชาลิไทได้ทรงออกผนวช การออกผนวชครั้งนี้ นับเป็นการเผยแพร่ ชื่อเสียงด้านศาสนาของสุโขทัยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา ในการผนวชครั้งนี้ได้มี ผู้บวชตามอีกเป็น จำนวน ๔๐๐ คน นอกจากนี้แล้ว พระมหาธรรมราชาลิไทยังได้ทรงสร้างวัดขึ้นอีก หลายแห่ง และได้ทรง สร้างพระพุทธรูปสำริด ซึ่งหล่อเท่ากับพระองค์ของพระพุทธเจ้า คือ พระศรี ศากยมุนีประดิษฐานที่วัด มหาธาตุ พ.ศ. ๑๙๑๑ พระมหาธรรมราชาลิไทได้ทรงรวบรวมผู้คนจากเมือง ต่างๆ คือ สระหลวงสองแคว ปากยม ชากังราว สุพรรณลาว นครพระชุม เมืองน่าน เมืองราด เมืองละ ค้า เมืองหล่มบาชัย ไปไหว้ รอยพระพุทธบาทที่เขาสุมนภูฏ **ด้านศาสนา** ๑) ทรงเชี่ยวชาญทางด้าน ศาสนา รอบรู้พระไตรปิฎกอย่างแตกฉาน ทั้งอรรถกถา ฎีกา อнуฎีกา และปกรณ์พิเศษอื่นๆ โดยทรง ศึกษาจากพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญพระไตรปิฎกในขณะนั้น เช่น พระมหา เถรมุนีพงศ์ พระโณมทัสสีเถร เจ้า เป็นต้น หรือจากราชบัณฑิตฝ่ายฆราวาส เช่น อุปเสนบัณฑิต เป็นต้น ๒) ทรงส่งเสริมอุปถัมภ์ด้าน การศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปศาสตร์ต่างๆ ๓) ทรงส่งราชบุรุษไปขอพระบรมสารีริกธาตุจาก ลังกาทวีปและได้ทรงนำมาบรรจุไว้ในพระมหาธาตุเมืองนครชุม (เมืองโบราณอยู่ในจังหวัด กำแพงเพชร) ๔) ทรงส่งราชทูตไปอาราธนาพระสังฆราชมาจากลังกาทวีป มาจำพรรษาอยู่ที่วัดป่า มะม่วงนอกจากนี้ทรงผนวชในพระพุทธศาสนา และทรงสร้างพระพุทธรูปไว้หลายองค์ การสร้าง พระพุทธรูปของไทยครั้งเก่าไม่เคยมีเปลวรัศมีสูง ต่อมาพ่อขุนรามคำแหงได้ พระพุทธสิหิงส์ จากลังกา แนวทางสร้างพระพุทธรูปได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบลังกา ดังนั้นพระพุทธรูปสุโขทัยเป็นทรงที่ สวยงามที่สุด มีลักษณะอ่อนไหวเหมือนมีชีวิตชีวาจริงๆ จนได้รับการยกย่องว่า **เป็นยุคทองแห่งศิลปะ พุทธศาสนา** พระมหาธรรมราชาลิไท ได้ทรงสร้างปูชนียสถานและปูชนียวัตถุไว้มากมาย เช่น พระ พุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ พระเจดีย์ตันโพธิ์ และรอยพระพุทธบาท วัดพระศรีมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น **ด้านการปกครอง** ๑) โปรดให้สร้างปราสาทราชมนเฑียร ๒) โปรดให้ยกผนังกันน้ำตั้งแต่สองแคว (จังหวัดพิษณุโลก) มาถึงจังหวัดสุโขทัย ๓) ทรงปกครองด้วย ทศพิธราชธรรม **ด้านวรรณกรรม** ๑) ทรงพระราชนิพนธ์ เรื่อง “ไตรภูมิพระร่วง” อันเป็นวรรณกรรม ทางพระพุทธศาสนา เรื่องแรกของไทย ๒) โปรดให้สร้างศิลาจารึกไว้หลายหลักจารึกทั้งภาษาไทย มคธ และขอม นอกจากนี้ยังทรง เชี่ยวชาญในด้านไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ โดยที่ พระองค์ทรงสามารถคำนวณปฏิทิน และลบศักราชได้ พระมหาธรรมราชาลิไท **ทรงเป็นปราชญ์** ทรงรอบรู้ในศิลปศาสตร์มากมาย ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจและทรงมีพระจริยาวัตรอันเป็น ประโยชน์อย่างไพศาลแก่ฝ่ายพุทธจักรและ อาณาจักรเป็นอย่างยิ่ง พระองค์ทรงประพุดติในทางที่จะ เป็นธรรมราชา คือ การปกครองพระราชอาณาจักรด้วยธรรมานุภาพเป็นสำคัญ ด้วยเหตุดังกล่าว อาณาจักรสุโขทัยในสมัยพระองค์จึงเจริญ รุ่งเรืองเป็นอย่างยิ่ง การที่พระมหาธรรมราชาลิไททรงมี ความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนานี้เอง ทำให้ทรงสามารถรวบรวมอาณาจักรต่างๆไว้ใน

ราชอาณาจักรสุโขทัยได้ พระมหาธรรมราชาลิไททรงมีพระมเหสี ๒ องค์ คือ พระมหาเทวีกับพระศรีจุฬาลักษณ์ มีพระราชโอรส ๓ พระองค์ คือ พ่อเลอไท กำเนิดกับพระมหาเทวี พระมหาธรรมราชาลิไทกับพระอโศกกำเนิดกับพระศรีจุฬาลักษณ์ พระมหาธรรมราชาลิไทสวรรคตเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด สันนิษฐานว่าอยู่ในช่วง พ.ศ.๑๙๑๑-๑๙๑๗ ซึ่งเป็นช่วงที่พระองค์ประทับอยู่ที่พิษณุโลก

คุณธรรมที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง พระมหาธรรมราชาลิไททรงมีคุณธรรมที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างหลายประการ ดังนี้ **๑) ทรงมีความเสียสละ** ความจริงจะต้องได้ขึ้นครองราชย์สมบัติต่อจากบิดา แต่เมื่อทรงเห็นว่า มีบุคคลที่เห็นว่ามีคนที่เหมาะสมกว่า ก็ยอมหลีกทาง ไม่คิดจะแย่งชิงราชสมบัติมาครอบครอง **๒) ทรงมีความคิดรอบคอบ มองการณ์ไกล และมีสติปัญญา** โดยทรงเห็นว่าอาณาจักรอยุธยา กำลังเรืองอำนาจ หากทำสงครามกับอาณาจักรอยุธยาโดยลำพัง มีแต่จะเพลี่ยงพล้ำ จึงได้ดำเนิน นโยบายการทูตกับอาณาจักรเพื่อนบ้านโดยรอบ ทั้งนี้เพื่อเสถียรภาพทางการเมืองของสุโขทัย **๓) ทรงมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัยอย่างมั่นคง** โดยทรงพระนิพนธ์หนังสือไตรภูมิพระร่วง เพื่อใช้เป็นคู่มือสอนศีลธรรมประชาชน และทรงออกผนวชในพระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง เป็นต้น...”^๑

(ข) มิวเซียมไทยแลนด์ บรรณาธิการ: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เล่าว่า “...วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร หรือชื่อที่เรียกกันทั่วไปว่า "วัดใหญ่" ตั้งอยู่ที่ ถนนพุทธบูชา ริมฝั่งแม่น้ำน่านด้านทิศตะวันออก ตรงข้ามกับศาลากลางจังหวัดพิษณุโลก เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในฐานะสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปชินราช พระพุทธรูปที่ได้รับการยกย่องว่าสวยงามที่สุดในประเทศไทย

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นวัดที่มีประวัติยาวนานมาตั้งแต่ ก่อนสมัยกรุงสุโขทัย มีสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และประติมากรรมทั้งงดงามยิ่ง ถือได้ว่าเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่าของเมืองพิษณุโลก วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ไม่มีหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใด สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นก่อนสมัยสุโขทัย และเป็นพระอารามหลวงมาแต่เดิม เพราะได้พบหลักฐานศิลาจารึกสุโขทัยมีความว่า พ่อขุนศรีนาวนำถมทรงสร้างพระทันตธาตุสุคันธเจดีย์ ส่วนในพงศาวดารเหนือกล่าวไว้ว่า " ในราวพุทธศักราช ๑๙๐๐ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก (พระมหาธรรมราชาลิไท) ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ครองกรุงสุโขทัย ทรงมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังได้ทรงศึกษาพระไตรปิฎกและคัมภีร์ศาสนาอื่น ๆ จนชำซอของแตกฉาน หาผู้ใดเสมอเหมือนได้ยาก พระองค์ได้ทรงสร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ในฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน มีพระปรารภอยู่กลางมีพระวิหาร ๔ ทิศ มีพระระเบียง ๒ ชั้นและทรงรับสั่งให้ปั้นหุ่นหล่อพระพุทธรูปขึ้น ๓ องค์ เพื่อ

^๑ วิถีชุมชน (สค๐๓๐๔๕), พุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://korat.nfe.go.th/ebook_witee/chapter/chap4.pdf, [๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓].

ประดิษฐานเป็นพระประธานในพระวิหารทั้ง ๓ หลัง" ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อยกขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ปัจจุบันจึงมีชื่อเต็มว่า วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ภายในวิหาร ประดิษฐาน พระพุทธชินราช หรือเรียกว่า "หลวงพ่อใหญ่" เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ในตำนานการสร้างพระพุทธชินราชกล่าวว่า เมื่อพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกได้โปรดให้สร้าง เมืองพิษณุโลกเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ตรัสให้สร้างวัดพระรัตนมหาธาตุ มีพระมหาธาตุ รูปรางค์ สูง ๘ วา และ พระวิหารติดกับระเบียงรอบพระมหาธาตุ ทั้ง ๔ ทิศ โปรดให้ช่างชาวขะเลียง (สุวรรณโคโลก เป็น อำเภอหนึ่งของจังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน) เชียงแสนเป็น อำเภอหนึ่งของจังหวัด เชียงราย ในปัจจุบัน) และหริภุญชัย(เป็น อำเภอหนึ่งของจังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน จังหวัดลำพูน) ร่วมมือกันสร้าง พระพุทธรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ๓ องค์ สำหรับประดิษฐานในพระวิหารทิศ ได้เริ่มทำพิธีเททองหล่อ ณ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ ปีเถาะ สัปตศก จุลศักราช ๓๑๗ (พ.ศ.๑๔๙๘) เมื่อกะเทาะหุ่นออกแล้ว ทองคงแล่น ติดเป็นองค์พระบริบูรณ์เพียง ๒ องค์ คือ พระพุทธชินสีห์กับพระศรีศาสดา ส่วนพระพุทธชินราชทองไม่แล่นติดเต็มพระองค์ ต้องทำพิธีหล่อต่อมาอีก ๓ ครั้งก็ยังไม่สำเร็จ ครั้งหลังสุด พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก จึงต้องตั้งสัจจาธิษฐาน แล้วทำพิธีเททองหล่อเมื่อ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง นพศกจุลศักราช ๓๑๙ (พ.ศ.๑๙๐๐) ครั้งสุดท้าย “พระอินทร์ได้แปลงกายเป็นชีปะขาว” มาช่วยเททองหล่อ เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้นสองค่ำ เดือนหก ปีมะเส็ง จุลศักราช ๗๑๗ จึงหล่อได้สำเร็จบริบูรณ์ เมื่อเสร็จพิธีหล่อพระแล้ว ชีปะขาวก็ออกเดินทาง ไปทางเหนือเมืองพองถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งก็หายตัวไปไม่มีผู้ใดพบเห็นอีก ส่วนหมู่บ้านที่ชีปะขาวไปหายตัวนั้น ก็เลยได้นามในภายหลังว่า บ้านชีปะขาวหาย หรือตาผ้าขาวหาย (ปัจจุบัน ได้มีการสร้างวัด ชื่อ “วัดชีปะขาวหาย” แล้ว มาจนทุกวันนี้) การวางผังของวัด มีพระปรางค์เป็นองค์ประธานของวัด รอบองค์พระปรางค์มีระเบียงคดแลมีวิหารทิศ พระวิหารทางทิศตะวันออกเป็นที่ประดิษฐานพระอัฐฐาฬส ที่เรียกกันว่าวิหาร เก้าห้อง ปัจจุบันคงเหลือพระอัฐฐาฬส เสาและเนินพระวิหารบางส่วน ส่วนพระวิหารทางด้านทิศตะวันตก เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธชินราช พระวิหารทางด้านทิศเหนือ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธชินสีห์ พระวิหารด้านทิศใต้เป็นที่ประดิษฐานพระศรีศาสดา ซึ่งปัจจุบันพระพุทธชินสีห์และพระศรีศาสดาได้ถูกอันเชิญไปประดิษฐานที่วัด บวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ ทางวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารจึงได้สร้างองค์จำลองขึ้นแทน เป็นต้น...”^๒

^๒ มิวเซียมไทยแลนด์, วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.museumthailand.com/th/1639/storytelling/%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%B8/>, [๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓].

(ค) ประมาณ หรือ ปมาณิก ๔ อธิบายแจ้งชัด โดย เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่ “พระพรหมคุณาภรณ์” (ป.อ.ปยุตฺโต) และ ที่ “พระธรรมปิฎก” (ป.อ. ปยุตฺโต) ว่า.. “บุคคลที่ถือประมาณต่างๆ กัน, คนในโลกผู้ถือเอาคุณสมบัติต่างๆ กัน เป็นเครื่องวัดในการที่จะเกิดความเชื่อความเลื่อมใส - those who measure, judge or take standard) มีอยู่ ๔ ประเภทคือ ๑) รูปูปมาณิก ได้แก่ ผู้ถือประมาณในรูป, บุคคลที่มองเห็นรูปร่างสวยงาม ทรวดทรงดี อดิสงฆ์สมส่วน ท่าทางสง่า สมบูรณ์พร้อม จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ (one who measures by form or outward appearance; one whose faith depends on good appearance) ๒) โสฬสูปมาณิก คือ ผู้ถือประมาณในเสียง, บุคคลที่ได้ยินได้ฟังเสียงสรรเสริญ เกียรติคุณหรือเสียงพูดจาที่ไพเราะ จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ (one who measures by voice or reputation; one whose faith depends on sweet voice or good reputation) ๓) ลูษูปมาณ หมายถึงผู้ถือประมาณในความคร่ำหรือเศร้าหมอง, บุคคลที่มองเห็นสิ่งของเครื่องใช้ ความเป็นอยู่ที่เศร้าหมองเช่น จีวรคร่ำๆ เป็นต้น หรือมองเห็นการกระทำคร่ำครึเป็นทฤฏิกิริยา ประพฤติเคร่งครัดเข้มงวดขูดเกลาค้น จึงชอบใจ เลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ (one who measures or judges by shabbiness, mediocrity or hard life; one whose faith depends on shabbiness or ascetic or self-denying practices) ๔) ธัมมูปมาณิก คือว่าผู้ถือประมาณในธรรม, บุคคลที่พิจารณาด้วยปัญญาเห็นสัจธรรมหรือการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จึงชอบใจเลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือ (one who measures or judges by the teaching or righteous behavior; one whose faith depends on right teachings and practices)

บุคคล ๓ จำพวกต้น ยังมีทางพลาดได้มาก โดยอาจเกิดความคิดใคร่ ถูกครอบงำชักพา ไปด้วยความหลง ถูกพัตวนเวียนหรือติดอยู่แค่นอก ไม่รู้จักคนที่ตนมองได้อย่างแท้จริงและไม่เข้าถึงสาระ ส่วนผู้ถือธรรมเป็นประมาณ จึงจะรู้จักคนที่ตนมองอย่างแท้จริง ไม่ถูกพัตพาไป เข้าถึงธรรมที่ปราศจากสิ่งครอบคลุม พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณสมบัติครบถ้วนทั้งสี่ข้อ (เฉพาะข้อ ๓ ทรงถือแต่พอดี) จึงทรงครองใจคนทุกจำพวกได้ทั้งหมด คนที่เห็นพระพุทธเจ้าแล้ว ที่จะไม่เลื่อมใสในนั้น หาได้ยากยิ่งนัก เป็นต้น...”^๓

๔.๑.๑.๑ สารข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร ที่ได้จากหนังสือวิถีชุมชน (e-book) (สค๐๓๐๔๕) คือ

(ก) พระมหาธรรมราชาลิไท (พระมหาธรรมราชาที่ ๑) ทรงเป็นเลิศในด้านต่างๆ เช่น ด้านการปกครอง ๑) โปรดให้สร้างปราสาทราชมนเฑียร ๒) โปรดให้ยกผนังกันน้ำตั้งแต่สองแคว (จังหวัดพิษณุโลก) ๓) ทรงปกครองด้วยทศพิธราชธรรม ด้านวรรณกรรม ๑) ทรงพระ

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ประมาณ หรือ ปมาณิก ๔, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=158, [๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓].

ราชินิกุล เรื่อง “ ไตรภูมิพระร่วง ” อันเป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องแรกของไทย ๒) โปรดให้สร้างศิลาจารึกไว้หลายหลักจารึกทั้งภาษาไทย มอญ และขอม **ด้านคุณธรรมที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง** ๑) ทรงมีความเสียสละ ๒) ทรงมีความคิดรอบคอบ มองการณ์ไกล และมีสติปัญญา ๓) ทรงมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัยอย่างมั่นคง ๔) ด้านสืบทอดพระศาสนา แนวทางสร้างพระพุทธรูปได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบลังกา ดังนั้นพระพุทธ รูปสุโขทัยเป็นทรงที่สวยงามที่สุด มีลักษณะอ่อนไหวเหมือนมีชีวิตชีวาจริงๆ จนได้รับการยกย่องว่า **เป็นยุคทองแห่งศิลปะพุทธศาสนา** พระมหาธรรมราชาลิไท จึงได้ทรงสร้างปูชนียสถานและปูชนียวัตถุไว้มากมาย เช่น **พระพุทธชินราช** พระพุทธชินสีห์ พระเจดีย์ตันโพธิ์ และรอยพระพุทธบาท **วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร** จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น เป็นต้น...”

(ข) **สาระข้อมูลข้อมูลสำคัญ** ที่ได้จากมิวเซียมไทยแลนด์ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ได้แก่ รวบรวมพุทธศักราช ๑๙๐๐ **พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก** (พระมหาธรรมราชาลิไท) ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ครองกรุงสุโขทัย ทรงมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง พระองค์ได้ทรงสร้าง **วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ** ในฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน มีพระปรางค์อยู่กลาง มีพระวิหาร ๔ ทิศ มีพระระเบียง ๒ ชั้นและทรงโปรดให้ช่างชาวชะเลียง (สุวรรณโลก เป็น อำเภอหนึ่ง ของจังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน) เชียงแสนเป็นอำเภอหนึ่ง ของจังหวัด เชียงราย ในปัจจุบัน) และหริภุญชัย(เป็น อำเภอหนึ่ง ของจังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน จังหวัดลำพูน) ร่วมมือกันสร้าง พระพุทธรูป หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ๓ องค์ สำหรับประดิษฐานในพระวิหารทิศ ได้เริ่มทำพิธีเททองหล่อ ณ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ ปีเถาะ สัปตศกจุลศักราช ๓๑๗ (พ.ศ.๑๔๙๘) เมื่อกะเทาะหุ่นออกแล้ว ทองคงแล่น ติดเป็นองค์พระบริบูรณ์เพียง ๒ องค์ คือ **พระพุทธชินสีห์ กับพระศรีศาสดา** ส่วน**พระพุทธชิราข**ทองไม่แล่นติดเต็มองค์ ต้องทำพิธีหล่อต่อมาอีก ๓ ครั้ง ก็ยังไม่สำเร็จ ครั้งหลังสุด **พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก** ต้องตั้งสัจจาธิฐาน แล้วทำพิธีเททองหล่อเมื่อ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง นพศกจุลศักราช ๓๑๙ (พ.ศ.๑๙๐๐) และครั้งสุดท้ายนี้มี **“พระอินทร์ได้แปลงกายเป็นชีปะขาว”** มาช่วยเททองหล่อ เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้นสอง ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง จุลศักราช ๓๑๗ จึงหล่อได้สำเร็จบริบูรณ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ **พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร ปัจจุบันจึงมีชื่อเต็มว่า **วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร** ภายในวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธชินราช

(ค) **สาระข้อมูลสำคัญ** ที่ได้จากเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่ “พระพรหมคุณาภรณ์” ได้แก่ คำว่า **ประมาณ หรือ ปมาณิก ๔** หมายถึง “...บุคคลที่ถือประมาณต่างๆ กัน, คนในโลกผู้ถือเอาคุณสมบัติต่างๆ กัน เป็นเครื่องวัดในการที่จะเกิดความเชื่อความเลื่อมใส - those who measure, judge or take standard) มีอยู่ ๔ ประเภทคือ

๑) **รูปปมาณิกา** ได้แก่ ผู้ถือประมาณในรูป, บุคคลที่มองเห็นรูปร่างสวยงาม ทรวดทรงดี อวัยวะสมส่วน ท่าทางสง่า สมบูรณ์พร้อม จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ

๒) **โสมสัปมาณิกา** คือ ผู้ถือประมาณในเสียง, บุคคลที่ได้ยินได้ฟังเสียงสรรเสริญ เกียรติคุณหรือเสียงพูดจาที่ไพเราะ จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ

๓) **ลูขประมาณิกา** หมายถึงผู้ถือประมาณในความคร่ำหรือเศร้าหมอง, บุคคลที่มองเห็นสิ่งของเครื่องใช้ความเป็นอยู่ที่เศร้าหมองเช่น จีวรคร่ำๆ เป็นต้น หรือมองเห็นการกระทำคร่ำครึเป็นทุกิริยา ประพฤติเคร่งครัดเข้มงวดขูดเกลาค้น จึงชอบใจ เลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ

๔) **ธัมมปมาณิกา** คือว่าผู้ถือประมาณในธรรม, บุคคลที่พิจารณาด้วยปัญญาเห็นสัจธรรมหรือการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จึงชอบใจเลื่อมใส น้อมใจที่จะเชื่อถือ บุคคล ๓ จำพวกต้น ยังมีทางพลาดได้มาก โดยอาจเกิดความคิดใคร่ ถูกครอบงำชักพาไปด้วยความหลง ส่วนผู้ถือธรรมเป็นประมาณ จึงจะรู้ชัดคนที่ตนมองอย่างแท้จริง ไม่ถูกพัดพาไป เข้าถึงธรรมที่ปราศจากสิ่งครอบคลุม พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณสมบัติครบถ้วนทั้งสี่ข้อ (เฉพาะข้อ ๓ ทรงถือแต่พอดี) จึงทรงครองใจคนทุกจำพวกได้ทั้งหมด คนที่เห็นพระพุทธเจ้าแล้ว ที่จะไม่เลื่อมใสในนั้น หาได้ยากยิ่งนัก เป็นต้น...”^๔

๔.๑.๒ ลักษณะของความเชื่อที่มีต่อหลวงพ่อบุญพระพุทธรูปของพุทธศาสนิกชน

ข. ข้อมูลวิจัย เชิงคุณภาพ

ลักษณะของศรัทธาที่มีต่อหลวงพ่อบุญพระพุทธรูปของพุทธศาสนิกชน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิมี **พระมหาธนศักดิ์ จินตทวี** ซึ่งท่านดำรงตำแหน่ง เลขาธิการวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) อายุ ๓๕ ปี, **พระมหาสุบรรณ จันทสุวณโณ** ผู้ช่วยเลขาธิการวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร, **พระมหาสิงห์ ปากาโร** เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอเมืองพิษณุโลก, **พันเอกเทพ นันดา** ตำแหน่งไวยาวัจกรณ์ ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร **นายประพจน์ ศรีเทศ** ผู้ประกอบการ ศูนย์การเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้ข้อสรุปว่าลักษณะของศรัทธา ความเชื่อที่มีต่อหลวงพ่อบุญพระพุทธรูปของแต่ละท่าน สามารถแบ่งได้ ๔ ประการโดยประมาณดังนี้:-

๑) เชื่อและศรัทธาในความงดงาม ตามแบบพุทธลักษณะ ๓๒ ประการ ดังที่การกล่าวอ้าง โดย **เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์** ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่ **“พระพรหมคุณาภรณ์”** (ป.อ.ปยุตโต) และ ที่ **“พระธรรมปิฎก”** (ป.อ. ปยุตโต) ในบทที่ ๔ หน้า ๑๐๖ แล้ว

๒) เชื่อและศรัทธาว่าเป็นพระพุทธรูปที่พระยาสิทธิและเทวดาร่วมสร้าง

^๔ เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว

๓) เชื่อและศรัทธาว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีพระพุทธานุภาพ อิทธิปาฏิหาริย์ ป้องกันภัยอันตราย และอธิษฐานหรือ บนบานศาลกล่าวขอสิ่งใดๆที่ดีที่ตนเองปรารถนาได้จริง

๔) เชื่อและศรัทธา หลังจากแต่ละคนได้รับสิ่งที่ตนเองปรารถนาแล้ว ได้ทำพิธีการ ถวายเครื่องแก้บนชนิดต่างๆ ยึดถือว่าเป็นการสำนึกถึงพระพุทธานุภาพที่คุ้มครอง, ประทานพรให้ รุ่งเรือง, และที่ช่วยให้พ้นทุกข์ด้วยโรคาพาธ เป็นต้น

๔.๑.๓ ความเชื่อของคนที่มีต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช

ค. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิคือ พระมหาธนศักดิ์ จินตทวี ซึ่งท่านดำรงตำแหน่ง เลขาธิการวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นต้น เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ สามารถแบ่งได้ ๓ ประเภทโดยประมาณดังนี้:-

ประเภทของคนที่มีความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช แบ่งเป็น ๓ ประเภท ๑) ความเชื่อของ พระราชามหากษัตริย์ ๒) ความเชื่อของ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ๓) ความเชื่อของ สามัญชนคนธรรมดาทั่วไป...^๕

๔.๑.๔ ผลการศึกษาศึกษาความเชื่อ ต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช องค์พระประธานในพระวิหาร

ง. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาสถานที่ ที่เป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชในพระวิหาร ซึ่ง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกขององค์พระปรางค์และพื้นที่เกี่ยวข้องโดยรอบพบว่า มีข้อดีและข้อด้อยจัดเป็น ตารางข้างล่างดังนี้

(ก) ตารางที่ ๔.๑ เปรียบเทียบองค์ความรู้ ผลกระทบทางวัฒนธรรมหรือทาง ความเชื่อ ประเภท “ความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช” ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

ข้อดี (prosperity)	กระบวนการ (process)	ข้อด้อย (disprosperity)
๑) ข้อดีเกี่ยวกับความงดงาม ตามแบบพุทธลักษณะ ๓๒ ซึ่งเป็นลักษณะของมหาบุรุษคือ ความเป็นมนุษย์ที่มีร่างกายสมบูรณ์ สมส่วน ผู้ที่มีจิตโน้มไปในการนิยม	๑-๕) การสร้างองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช โดยพระราชประสงค์ขององค์ประมุข พระมหาธรรมราชาลิไท กษัตริย์องค์ที่ ๗ ราชวงศ์พระร่วง กรุง	๑) กล่าวด้านข้อด้อย ถ้าจะเน้นเด็ดขาดลงไปก็อาจไม่ถูกต้องนัก คงมีบางประการเท่านั้นเช่น ๒) เกี่ยวกับความงดงาม

^๕ สัมภาษณ์ พระมหาธนศักดิ์ จินตทวี, เลขาธิการวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่), ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓.

ชมชอบ คือเลื่อมใสในรูปลักษณะ เป็นลักษณะที่ติดตามตรึงใจ ให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา จากนั้นจึงเข้าไปใกล้ ไปเฝ้า ต่อเมื่อได้รับฟังพระธรรมคำสั่งสอน จึงได้ปฏิบัติธรรม เข้าถึงธรรม จนบรรลุธรรมขั้นใดขั้นหนึ่ง เป็นต้น ๒) ข้อดีเด่น ที่มีความเชื่อในพระ ข้อดี (ต่อ) (prosperity) มหาธรรมราชาลิไท กษัตริย์องค์ที่ ๗ ราชวงศ์พระร่วง กรุงสุโขทัย มีการร่วมร่วมใจของ เทวดาแปลงร่างเป็น ชีปะขาวช่วยสร้าง หลวงพ่อพุทธชินราชสำเร็จจุลวงด้วยดี ๓) ข้อดีเกี่ยวกับความเชื่อ อภินิหาริย์ สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เกิดขึ้นโดยความศักดิ์สิทธิ์หรือเดชานุภาพ พุทธานุภาพของพระพุทธรูปเจ้าในอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เป็นที่พึ่งทางใจ, ตั้งจิตอธิษฐานขอสิ่งที่มุ่งหวังได้, ช่วยให้แคล้วคลาดภัยอันตรายได้เป็นต้น ๔) ข้อดีเกี่ยวกับความเชื่อ ศรัทธา ความเชื่อ ความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อบุทธชินราชของพุทธศาสนิกชน ๕) ทำให้วัดมีทุนจัดการศึกษาแก่ กุลบุตร กุลธิดา ได้กว้างขวาง ๖) เป็น การ สืบ ต่อ อายู พระพุทธศาสนา โดยการสร้างองค์	สุโขทัย (ก) มีกำหนดฤกษ์ยามวัน พุทธศักราช ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ ปีเถาะ พ.ศ.๑๙๐๐ (ข) การรวบรวมช่างฝีมือดี ๓ ช่างจาก เมืองเชียงแสน เมืองหริภุญชัย และเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัย ซึ่งล้าพั้งพระองค์ กระบวนการ (ต่อ) (process) เองจัดสร้างไม่สำเร็จสมบูรณ์ จึงมีเทวดาแปลงกายเป็น ชีปะขาวช่วยสร้างจึงหล่อองค์หลวงพ่อบุทธชินราช สมบูรณ์ ค) ทำหุ่นพระพุทธรูปชินราช และเททอง ตามหลักการโบราณประเพณีอย่างถูกต้อง ๖) มีการสร้าง พระพุทธรูปชินราช (Buddha's image or replica) จำลองซึ่งทำการหล่อด้วยทองสำริด ทุกๆปี ภายใต้ระเบียบของวัดดังนี้ (๑) โดยที่มีระเบียบของทาง วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารว่า ผู้จะต้องรอบใจของของตนๆ ให้ครบ ๑๐ ปี จึงจะได้โอกาส (ป้องกันการแข่งขัน) (๒) ให้มารับพระเมื่อครบ	ตามแบบพุทธลักษณะ ๓๒ ซึ่งเป็นลักษณะของมหาบุรุษ คือความเป็นมนุษย์ที่มีร่างกายสมบูรณ์สมส่วน ผู้ที่มีจิตโน้มไปในการนิยมชมชอบ คือเลื่อมใสในรูปลักษณะ บาลีว่ารูปปมาณา ได้แก่ ผู้ถือประมาณ ข้อด้อย (ต่อ) (disprosperity) ในรูป, บุคคลที่มองเห็นรูปร่างสวยงาม ทรวดทรงดี อวัยวะสมส่วน ท่าทางสง่า สมบูรณ์พร้อม จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ ซึ่งเป็นลักษณะที่ติดตามตรึงใจ (รูปปมาณา) อาจจะทำให้ ผู้มีสติอ่อนไม่ใช้ปัญญาใคร่ครวญให้แยบคาย เกิดเป็นกิเลส ราคะความกำหนัดรักใคร่ หรือโลภะความอยากได้ เป็นต้น ๓) การติดในอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ อภินิหาริย์มากเกินไป อาจ ทำให้พุทธศาสนิกชน บางคนที่มีแต่ความเชื่อความเลื่อมใสอย่างเดียว ได้รับความเสียหายจากการหลอกของคณลาดเเกมโกง ๔) ความเชื่อมงายทำให้

จำลองของหลวงพ่อพระพุทธรชินราช เพื่อแจกแก่วัดทั่วประเทศที่ต้องการ ,แก่อสถานการศึกษาเป็นต้น และยังมอบแก่วัดต่างๆในต่างประเทศอีกด้วย ๗) เป็นการสร้างและบำรุงส่งเสริมด้านศาสนวัตถุ ในพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรือง	๑๐ ปี	การปฏิบัติธรรมติดขัด ไม่สามารถบรรลุมรรคผล ๕) เป็นการเน้นอามิสบูชา มากกว่าการปฏิบัติบูชา ซึ่งพระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญ แต่ก็ไม่ทรงห้ามสำหรับฆราวาสธรรมดา เป็นโลกียวิสัย

๔.๑.๕ วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก เรื่องความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อพระพุทธรชินราชเกี่ยวกับพุทธานุภาพขององค์หลวงพ่อพระพุทธรชินราช

จ. ข้อมูลวิจัย เชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants)

ผู้วิจัยได้สรุปข้อคิดเห็น โดยการวิเคราะห์ตามผู้ให้ข้อมูล ได้ให้ทัศนะไว้ข้างต้น ได้ดังนี้เกี่ยวกับความเชื่อความเคารพ ในพุทธรลักษณะ ๓๒ และอิทธิปาฏิหาริย์และความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อพระพุทธรชินราช ของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด ได้แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน ซึ่งจะมีเพิ่มเติมบ้างเล็กน้อยคือ พุทธรลักษณะ ๓๒ และ อิทธิปาฏิหาริย์และความศักดิ์สิทธิ์ รวมไปถึงพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ก็เชื่อมั่นในพุทธรลักษณะ ๓๒ และ ความศักดิ์สิทธิ์ สืบเนื่องจากว่า มีบันทึกพงศาวดารเหนือ พิมพ์เผยแพร่ประวัติศาสตร์ ของ พระมหาธรรมราชาลิไท กษัตริย์พระองค์ที่ ๗ ของกรุงสุโขทัย ทรงประสงค์จะ **ทรงสร้างหลักยึดทางจิตใจ** ให้แก่พสกนิกร พระองค์จึงทรงสร้างองค์หลวงพ่อพระพุทธรชินราช องค์พระประธานในวิหาร วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) ขึ้นพร้อมกับการสร้างเมืองพิษณุโลกในราว พ.ศ. ๑๙๐๐ พระองค์ทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมากทรงรอบรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก จึงมีพระราชประสงค์จะสร้างพระพุทธรูปให้งดงามกว่าพระพุทธรูปทุกเมือง เพื่อเป็นพระเกียรติยศทั้งแก่ราชวงศ์พระร่วงและให้เป็นหลักใจดังกล่าว จึงเป็นการสนับสนุนความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ทั้งคนไทยและคนต่างประเทศยิ่งนัก ส่วนการตั้งจิตอธิษฐาน(บนบานศาลกล่าว) ขอในสิ่งที่ตนเองปรารถนาก็มีการกระทำแทบจะกล่าวได้ว่าทุกวัน เพราะว่าองค์หลวงพ่อพระพุทธรชินราช เป็นพระพุทธรูปที่มีคนสร้างเป็นรูปจำลองเยอะที่สุดทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ เมื่อพุทธศาสนิกชนอธิษฐานจิตต่อองค์หลวงพ่อแล้ว และได้สิ่งที่ตนเองปรารถนา จึงมีการทำปฏิการะ คือภาษาชาวบ้านเรียกว่า “การแก้บน” มีประการต่างๆ ตามที่มีประเพณีที่ บรรพบุรุษปฏิบัติสืบกันมาตามลำดับ คือไม่ใช่ขึ้นใจชอบใจ

อย่างไรก็นำมากระทำ ทางคณะกรรมการของวัดก็จะมีข้อเสนอแนะในทางที่ถูกที่ควร ตามที่ท่าน **พันเอกเทพ นันตา** ได้ให้ข้อมูลไว้แล้ว(แต่) ก็มีการพัฒนารูปลักษณะ และกระบวนการบ้าง เช่นการถวายละครรำชาติรี ณ สถานที่หน้าพระวิหาร การถวายประเพณีอาหารที่สมควร ทางคณะกรรมการของวัดจัดให้เข้าบูชาหน้าพระวิหาร การบรรพชาอุปสมบทเนื่องจาก บิดามารดาผู้ที่มีปัญหามีบุตรยาก ผู้ที่ได้ตั้งอธิษฐานจิตของต่อองค์หลวงพ่อก็ได้บุตรชายสมปรารถนา ก็ได้จัดพิธีในการที่มีพระอุปฌาย์ประกอบพิธีตามขนบธรรมเนียม ถ้าได้บุตร ก็พาไปบวช แบบศีลจาริณี ๑๐ วันบ้าง ๑๕ วันบ้าง ซึ่งนับได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ดีตามที่ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก อันมี พระมหาธนศักดิ์ จินตภิ เป็นต้น ได้ให้ข้อมูลไว้แล้ว

๔.๑.๖ ประวัติความเป็นมาของ ละครรำชาติรี เมืองสองแคว หรือ จังหวัดพิษณุโลก

ฉ. ข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร

(ก) สองแคววันวาน ได้กล่าวว่า “...วันนี้้นำภาพถ่ายละครรำแก่นในวิหารหลวงพ่พระพุทธรูปชินราชมาให้ชมครับ ถ่ายประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๐ ต้นๆ การวิวัฒนาการละครรำแก่น วัดใหญ่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร พิษณุโลก จากการเล่าเรื่องของ **แม่ป้าเต่า คำเฟื่อง** เจ้าของคณะละครรำแก่น คณะแม่ทรัพย์ ทองวิไล และนางนิตย ขายเมียง ละครรำแก่นหลวงพ่พระพุทธรูปชินราชมีมาตั้งแต่เมื่อไหร่ยังไม่แน่ชัด บางคนว่ามีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ แต่จากคำบอกเล่าความทรงจำวัยเด็กของนางนิตย ขายเมียง เล่าว่าตนเองมาตั้งแต่เด็กๆ ปัจจุบันตนเองอายุ ๘๐ ปี อย่างน้อยก็มีมาไม่ต่ำกว่า ๘๐ ปีแล้ว แต่เดิมมีหลายคณะ เช่น คณะยายวงศ์ คณะแม่พริ้ง คณะแม่ละมุน คณะแจ่มจันทร์ เล่นกันเป็นรูปแบบละครชาติรี ชาวบ้านมักเรียก"ละครณะ" เรียกตามเสียงเครื่องดนตรีกลองกับฉาบที่ตีดังต๋มณะ เรื่องที่แสดงกันมีทั้งสังข์ทอง พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน ป้าเต่าบอกเรื่องแบบละครจักรๆวงๆเตี้ยๆเล่นหมด แล้วแต่เจ้าภาพจะขอให้เล่น โรงละครแต่ก่อนปลูกเป็นเพิงอยู่ริมตลิ่งหน้าวัด แต่ละคณะก็จะผลัดกันมาเล่นแก่นที่นั่นแล้วแต่เจ้าภาพจะจ้างคณะไหน

ต่อมาช่วงพ.ศ.๒๔๙๐ คณะละครชาติรีล้มหายตายจากไปทีละคณะเนื่องจากขาดคนสืบทอด เหลือคณะแจ่มจันทร์เพียงคณะเดียวที่ยังคงสืบทอดการแสดงต่อมา จนแม่ทรัพย์ ทองวิไล นางละครจากเพชรบุรีย้ายมาอยู่พิษณุโลก ได้ตั้งคณะละครชาติรีขึ้น ใช้ชื่อ คณะของนางทรัพย์ ทองวิไล เป็น ๒ คณะที่เหลือมาจนถึงปัจจุบัน เดิมทีจากโรงละครที่เคยปลูกไว้แสดงอยู่ริมตลิ่งหน้าวัด ต่อมาหลังพ.ศ.๒๕๐๐ ก็ย้ายมารำกันที่วัด เช่น บนหอกลอง ข้างวิหารพระเหลือ ที่ศาลาโรงโขน โรงละครหน้าศาลาพิบูลธรรม จนช่วง พ.ศ.๒๕๑๐ ปลายๆก็ย้ายออกไปแสดงนอกวัดอีกครั้ง คราวนี้ใช้ศาลาเทพยดาตรงหน้าหน้าวัดเป็นโรงละคร เมื่อมีการสร้างเชื่อมกันตลิ่งฝั่งประมาณพ.ศ. ๒๕๒๐ กว่าๆ มีการรื้อศาลาหน้าวัดออกคณะละครจึงกลับเขามารำแก่นกันที่หน้าวัดจนถึงปัจจุบัน บางครั้งก็เข้าไปรำ

ถวายหลวงพ่อบุทธชินราชในวิหาร แล้วแต่เจ้าภาพจะจ้าง เวลาไปรำในวิหารนางรำจะไปแต่งตัวกันข้างวิหารพระสังกัจจายน์ ความนิยมในละครชาตรีเริ่มถดถอยตามยุคสมัย จากที่เคยเล่นเป็นเรื่องคงเหลือแค่การรำแก้บน ปัจจุบันคณะแม่ทรัพย์ ทองวิล ยังคงอยู่ เมื่อประมาณ ๓๐ ปีก่อน หลังจากแม่ทรัพย์แก่ตัวลงทำคณะต่อไม่ไหว จึงยกคณะให้ นางเต่า ข้าเฟื่อง ลูกศิษย์ที่แสดงกับคณะมาตั้งแต่เด็ก เป็น"จะโป" (ผู้จัดการคณะ) สืบทอดคณะละครรำต่อ ส่วนนางทรัพย์ได้ย้ายกลับไปอยู่กับญาติที่เพชรบุรี นางทรัพย์ถึงแก่กรรมที่บ้านในวัย ๘๐ ปี^๖

(ข) สารสำคัญ ที่ได้จากการเจ้าของบทความ โพล์ทางเฟสบุ๊คชื่อ “สองแคววันวาน” คือ ละครรำแก้บนหลวงพ่อบุทธชินราช มีมาตั้งแต่เมื่อไหร่ยังไม่แน่ชัด บางคนว่ามีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ แต่จากคำบอกเล่าความทรงจำวัยเด็กของ นางนิตย์ เล่าว่า ตัวของนางมาอยู่ตั้งแต่เด็กๆ ปัจจุบันนางมีอายุ ๘๐ ปี ละครชาตรี ชาวบ้านมักเรียก"ละครแฉะ" เรียกตามเสียงเครื่องดนตรีกลองกับฉาบที่ตีดัง “ตุ้มแฉะ” ช่วงพ.ศ. ๒๔๙๐ คณะละครชาตรีล้มหายตายจากไปที่ละคณะเนื่องจากขาดคนสืบทอด เหลือคณะแจ่มจันทร์เพียงคณะเดียวที่ยังคงสืบทอดการแสดงต่อมา จนนางทรัพย์ ทองวิล นางรำละครจากเพชรบุรี ย้ายมาอยู่จังหวัดพิษณุโลก ได้ตั้งคณะละครชาตรีขึ้นใช้ชื่อ คณะแม่ทรัพย์ ทองวิล สมัยก่อน มีโรงรำละครชาตรี แต่ต้องมีการย้ายถึง ๓ ครั้ง จากโรงละครที่เคยปลูกไว้แสดงอยู่ริมตลิ่งหน้าวัด ต่อมาหลังพ.ศ.๒๕๐๐ ได้ย้ายเข้ามาในวัดที่บนหอกลอง ข้างวิหารพระเหลือ ที่ศาลาโรงโขน โรงละครหน้าศาลาพิบูลธรรม จนช่วง พ.ศ.๒๕๑๐ ปลายๆปีก็ย้ายออกไปแสดงนอกวัดอีกครั้ง คราวนี้ใช้ศาลาเทพยทนต์ตรงทำนน้ำหน้าวัดเป็นโรงละคร เมื่อมีการสร้างเขื่อนกันตลิ่งพังประมาณพ.ศ. ๒๕๒๐ กว่าๆ มีการรื้อศาลาหน้าวัดออกคณะละครจึงกลับเข้ามารำแก้บนกันที่วัดจนถึงปัจจุบัน และคำว่า "จะโป" (หมายถึงผู้จัดการคณะ)

ข. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

(ก) ตารางที่ ๔.๒ เปรียบเทียบองค์ความรู้ ผลกระทบทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อประเภท “การถวายละครรำ” ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

ข้อดี (prosperity)	กระบวนการ (process)	ข้อด้อย (disprosperity)
ก) การบวงสรวงด้วย ละครรำ (๑) การถวายละครรำ วิเคราะห์เชิงบวก คือเป็นการบูชา องค์หลวงพ่อบุทธชินราช เป็นการถวายชนิด	ก) กระบวนการจัดหาละครรำ ความเป็นมาอยู่ในระหว่างพุทธ	ก) การบวงสรวงด้วย ละครรำ (๑) อาจทำให้ผู้นิยมทำการบวงสรวงบางคน ที่มี

^๖สองแคววันวาน, ประวัติความเป็นมาของ ละครรำชาตรี เมืองสองแคว หรือ จังหวัดพิษณุโลก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.facebook.com/470309273155068/posts/1009146402604683/>, [๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

อามิสบูชา คือบูชาด้วยสิ่งของ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณ ต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช(ถึงแม้ความเป็นจริงพระพุทธรูปองค์นี้ได้ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานโดยไม่มีส่วนเหลือก็ตาม) (๒) เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการฟ้อนรำ ให้เป็นมรดกของคนไทยสืบต่อไป (๓)เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ ให้คนมีงานทำเลี้ยงครอบครัว (๔) สร้างรายได้ให้แก่วัดศาสนสถาน (๕) ทำให้เยาวชน ตระหนักถึงคุณค่าของ วัฒนธรรมการฟ้อนรำ เป็นอารยธรรมของคนไทย ข้อดี (ต่อ) (prosperity)	ศตวรรษที่ ๑๘ – ๒๐ ระบุว่าสุโขทัย เป็น ราชอาณาจักรที่ ๕ นับเป็นยุคสมัยที่ชนชาติไทยเริ่มสร้างสรรค์ศิลปะด้านนาฏศิลป์ และดนตรีในเป็นสมบัติประจำชาติ โดยอาศัยหลักฐานอ้างอิงที่กล่าวไว้ในเอกสาร และหลักฐานจารึกประกอบศิลปกรรมอื่น ๆ การแต่งทำนอง กระบวนท่ารำ และเครื่องแต่งกาย ประดิษฐ์ขึ้นให้มีลักษณะที่อ่อนช้อยงดงาม ตามแบบอย่างของศิลปะสมัยสุโขทัย (ดูประวัติความเป็นมาและนาฏยศัพท์ที่ใช้ประกอบการรำในบทที่๒ หน้า๓๙) ๑) จีบหึงสัสยะหัสต์ โดยการนำนิ้วหัวแม่มือจรดข้อสุดท้ายของนิ้วชี้ หักข้อนิ้วชี้ลงมา นิ้วที่เหลือกรีดดึงออกไป ๒) ทำปางลีลา เป็นท่าออก โดย กระบวนกร (ต่อ) (process) มือซ้ายจีบแบบหึงสัสยะหัสต์ มือขวาแบส่งไปหลังหางยทอ้งแขนขึ้น เอียงศีรษะ	การศึกษาน้อย ติดในการบวงสรวงหรือบนบานศาลกล่าว จนเกินไปไม่เชื่อมั่นในตนเอง ไม่ทำงานหวังพึ่งแต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างเดียว (๒) อาจทำให้เป็นคนไม่มีความมั่นใจในตนเองการทำงานใดๆ เพราะหวังแต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยฝ่ายเดียว ข้อด้อย (ต่อ) (disprosperity)

ข้อดี (ต่อ)	ด้านซ้าย ก้าวเท้าขวามา ข้างหน้า เท้าซ้ายเปิดสั้น เท้า เป็นต้น การแต่ง กาย แบ่งออกเป็นตัวเอกและ ตัว รอง ศีรษะ ทรงยอตร์ศมีสำหรับ ตัวเอก และทรงระฆังคว่ำ สำหรับตัวรอง ต่างหู เป็นดอกกลม เสื่อในนาง สีชมพูอ่อน กรองคอ สีดำ ปักดินและ เลื่อม ต้นแขน ตัวรองพื้นสีดำ ปัก ดินและเลื่อม ตัวเอกทำด้วย หนังงรักปิดทอง กำไลข้อมือ ตัวรองพื้นสีดำ ปักดินและเลื่อม ตัวเอกทำด้วย หนังงรักปิดทอง ข้อเท้าตัวรอง พื้นสีดำ ปักดิน และเลื่อม ตัวเอกทำด้วยหนัง งรักปิดทอง ผ้ารัดเอว ทำด้วยผ้าสีดำ มี ลวดลายเป็นดอกไม้ประดับและ ห้อยที่ชายเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนม เปียกปูน มี ริมบิ้นสีเขียว ห้อย มาทั้งสองข้าง ผ้าถุง เป็นกระโปรงบานจีบ หน้าสีส้ม มีลูกไม้สีขาวระบาย เป็นชั้นๆ ทรงผมเกล้าผม ครอบด้วยที่รัดผม กระบวนกร (ต่อ)	ข้อด้อย (ต่อ)

(prosperity)	(process)	(disprosperity)
	จำนวนผู้เล่น ผู้หญิงจำนวน ๗ คน (มากกว่านั้นก็ได้แต่ผู้แสดงต้องเป็นเลขคี่) เครื่องดนตรีประกอบด้วย ปี่ใน กระจับปี่ ฆ้องวงใหญ่ ซอสามสาย ตะโพน ฉิ่งและกรับ^๗ (๑)การจัดหาอุปกรณ์ผ้าไหม เข็ม ด้ายใช้เย็บปักถักร้อย การออกแบบเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ การจัดเย็บเครื่องแต่งกายให้เป็นชุดทรงไทย สมัยลพบุรี สุโขทัย อยุธยาเป็นต้น (๒)การคัดเลือกและฝึกผู้หญิงเพื่อเรียนรู้การฟ้อนรำจนชำนาญและเป็นนางรำถวายองค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช (๓)รูปลักษณะของนางรำ การสวมชุดปลายแหลม สวมเสื้อทรงไทยเย็บแซมด้วยวัสดุแทนเพชร สะท้อนแสงระยิบระยับ นุ่งทรงผ้าถุงเย็บแซมวัสดุแทนเพชร สะท้อนแสงระยิบระยับแวววาว สวมเล็บมือนักฟ้อนยาวงอน อ่อนช้อย เวลาแสดงพิธีบวงสรวงแก้บนให้ผู้มาเช่าเพื่อถวายแด่หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช การเช่า คณะละครรำ มี ๓	

^๗ ประวัติและเครื่องประดับนางรำ อ้างแล้วในบทที่ ๒ หน้า ๓๙.

(๔) เมื่อพูดความคิดของผู้บวงสรวง เป็นความคิดของผู้ที่อธิษฐานจิต ได้จินตนาการถึงภาวะขององค์หลวงพ่อบุญพรตพระพุทธรูป เป็นภาวะมนุษย์ มีความเห็นใจมนุษย์ จึงประสงค้จักถวายอาหารการกินที่ดีๆแก่ผู้ที่ตนเคารพรักนับถือ นับว่าจิตใจของผู้บวงสรวงประกอบด้วยเมตตาเผื่อแผ่	ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุโดยจัดวางไว้บนถาดที่เขาจัดบริการแล้ว นำน้ำใส่แก้วหรือเป็นขวดเปิดฝาไว้ จากนั้นก็จุดธูป ๓ ดอกบูชาพระสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (๓) ตั้งนะโม ๓ จบแล้วกล่าวคำถวาย เสร็จแล้วตั้งไว้ตรงหน้าองค์จำลองของหลวงพ่อบุญพรต	
ข้อดี (ต่อ) (prosperity)	กระบวนการ (ต่อ) (process)	ข้อด้อย (ต่อ) (disprosperity)
เป็นจิตใจที่ค่อยๆพัฒนาไปในทางที่ดีเป็นบุญแล้วจะกลายเป็นกุศลไปในอนาคต	พุทธรูป ร่องรอยรูปปั้น ถือว่าเป็นการบวงสรวงเสร็จเรียบร้อยจากนั้น (๔) กล่าวคำกล่าว “เสสิ่ง มั่งคั่ง ยั่งยืน” แปลว่า ข้าพเจ้าขอประทานอนุญาต ส่วนอาหารอันเป็นมงคลนี้เทอญสามารถนำไปประกอบอาหารเลี้ยงครอบครัวได้	

ซ. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

สัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants) การบวงสรวง หรือการแก้บนต่อองค์หลวงพ่อบุญพรตพระพุทธรูป พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

แนวทางการพัฒนาด้วยความเชื่อ “การบนบานศาลกล่าว หรือการอธิษฐานจิต

พุทธศาสนิกชนผู้ที่มีความทุกข์ เมื่อได้สมประสงค์แล้วจึงทำการบวงสรวง จนพัฒนาไปถึงบวชอุทิศตน ถวายเป็นการยกระดับจิตใจสูงส่งขึ้น จากการบวงสรวงแบบวัดต่างๆ

แนวทางการพัฒนาด้าน ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเช่น

(ก) การลงพื้นที่หน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

วรมหาวิหารครั้งที่ ๑ ละครำชาติ การสัมภาษณ์ ผู้ประกอบการ ละครำ
แก่น โดยนางเต่า คำเฟื่อง รองหัวหน้าคณะละครำ แม่ทรัพย์ ทองวิล
เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ณ สถานที่ที่ทำการแก่น คณะละครำ
หน้าพระวิหารหลวงพระพุทธรูปชินราช เล่าว่า การกราบไหว้บูชาธรรมด

พัฒนามาเป็น การถวายละครำ มีการจัดระเบียบเครื่องแต่งการเป็นชุดไทย นางรำประกอบด้วย การสวม
ชุดกล้วยแขก สวมเสื้อทรงไทยเย็บแซมด้วยวัสดุแทนเพชรสะท้อนแสงระยิบระยับ นุ่งทรงผ้าถุง
สวมเล็บมีอนักฟ้อนยาวอ่อน อ่อนช้อย เวลาแสดงพิธีบวงสรวงแก่นให้ผู้มาเช่าเพื่อถวายแด่หลวงพ่
พระพุทธรูปชินราช แล้วแต่จะเลือก คณะละครำ ตั้งแต่ชุดใหญ่ ชุดกลาง หรือชุดเล็ก แล้วแต่กำลัง
ทรัพย์ของตนๆ หลากหลาย เพื่อเป็นสิริมงคลด้วยก็ได้^๘

(ข) เครื่องบายศรีสู่ขวัญ จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเครื่องแก่น นาง
ธัญรัตน์ จันทรัมย์ ณ สถานที่ที่ทำการแก่น ด้านหน้าพระวิหาร วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ.
๒๕๖๒ ได้ให้ข้อมูลทั่วไปว่า “...จากการกราบไหว้ธรรมด จากนั้นได้พัฒนามาเป็นจัดวัตถุบูชา เป็นเครื่อง
บายศรีสู่ขวัญ เป็นความเชื่อแบบ ศาสนาพราหมณ์จากประเทศอินเดีย(ศาสนาพราหมณ์กับศาสนาพุทธ
แยกกันยาก เพราะว่าพุทธศาสนาก็พัฒนามาจาก ศาสนาพราหมณ์ โดยพระพุทธเจ้าโคตรมะ) นำมา
ผสมผสานกับการบูชาแบบ วัสดุนิยมใช้ใบตองกล้วย หรือใช้ผ้าสีเขียวใบไม้ ไม่เหี่ยวเฉาง่ายก็มี
เหมือนกัน วัตถุประสงค์ เชื่อว่าขอพร ความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช ช่วยให้ชีวิตอยู่
ดี มีความสุข อายุยืนขวัญเย็น เจริญก้าวหน้า^๙

ในการลงพื้นที่ซ้ำ ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อมูลที่ได้จาก ผู้ให้การ
สัมภาษณ์ทั้งจาก พันเอกเทพ นันดา และ นางเต่า คำเฟื่อง (ผู้สืบทอด คณะละครำชาติ) รอง
หัวหน้าคณะละครำ ต่อจากนางทรัพย์ ทองวิล,และ นางธัญรัตน์ จันทรัมย์ แผนกเครื่องแก่น
ชนิดต่างๆ นางเต่า คำเฟื่อง รองหัวหน้าคณะละครำชาติได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การเช่า คณะละคร
รำ มี๓ ขนาด (๑) ชุดเล็ก มีนางรำ จำนวน ๒ คน=หนึ่งคู่ เวลา ๑๕ นาที (๒) ชุดกลางมีนางรำ
จำนวน ๔ คน= ๒ คู่ ใช้เวลา ๓๐ นาที (๓) ชุดใหญ่ มีนางรำจำนวน ๖ คน = ๓ คู่ ใช้เวลา ๔๐ นาที^{๑๐}

^๘สัมภาษณ์ นางเต่า คำเฟื่อง, ผู้ประกอบการละครำแก่น, วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒.

^๙สัมภาษณ์ นางธัญรัตน์ จันทรัมย์, ผู้ประกอบการละครำแก่น, วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒.

^{๑๐}สัมภาษณ์ นางเต่า คำเฟื่อง (ครั้งที่ ๒), รองหัวหน้าคณะละครำชาติได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม, วันที่ ๑
สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓.

(ค) การพรรพชา จากการสัมภาษณ์ พันเอกเทพ นันตา เจริญญิกของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ณ ที่สำนักงานศาลาพิบูลย์ธรรม เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เล่าว่า การกราบไหว้บูชาธรรมดาพัฒนามาเป็น

(๑) การถวายตัวโดยการบรรพชาเป็นสามเณร ผู้ประสงค์ที่จะบวชซึ่งมีอายุ ยังไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ เพื่อเป็นการบรรพชา ถวายแก่ หลวงพ่อพุทธชินราช ตามการบวงสรวงหรือว่า ได้ อธิษฐานจิตเอาไว้ระยะหนึ่ง แต่ถ้าบิดามารดา ได้บุตร ก็จะทำให้มีการบวชเป็น ศีลจาริณี (ถือปฏิบัติศีล ๘ ข้อ) แล้วถวายแด่หลวงพ่อพุทธชินราชได้ ตามที่ครอบครัว ได้ตั้งจิตอธิษฐานขอแล้ว ได้ประสบผลสำเร็จก่อนหน้านี้แล้ว ได้ประสบผลสำเร็จเช่นกัน

(๒) อุปสมบท เมื่อผู้ที่ได้อธิษฐานจิต ขอสิ่งที่ตนประสงค์สำเร็จแล้ว ถ้าได้บุตรชาย ก็จะจัดพิธีการถวายตัวโดยการบรรพชา เป็นสามเณร (ถ้าอายุบุตรชาย ยังไม่ครบ ๒๐ ปี) หรือถวายการอุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อผู้จะอุปสมบทมี อายุครบ ๒๐ ปี บริบูรณ์ เพื่อเป็นการอุปสมบทถวายแด่หลวงพ่อพุทธชินราช ตามการบวงสรวงหรือว่า ได้ อธิษฐานจิตเอาไว้ระยะหนึ่ง ก่อนหน้านี้

๔.๑.๗ วิเคราะห์ความคิดเห็น เรื่องความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช เกี่ยวกับการแก้บน หรือ บวงสรวงด้วยอามิสบูชา (ละครรำวาตริ หัวมุ, ไข่ เป็นต้น) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants)

ณ. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปข้อคิดเห็นได้ดังนี้ เกี่ยวกับความเชื่อความเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช ของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด ได้แสดงความคิดเห็นไปในทางคล้ายกัน คือ เลื่อมใสในรูปพุทธลักษณะทั้งดงาม เชื่อมั่นในทางศักดิ์สิทธิ์ รวมไปถึงพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ก็เชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ เชื่อมั่นว่า ด้วยพระพุทธานุภาพของหลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช ช่วยพวกตนได้ สำหรับการแก้บน หรือ บวงสรวงด้วยการถวายละครรำ จากการให้ข้อมูลของผู้ประกอบการละครรำแก้บนคือ นางเต่า คำเฟื่อง หัวหน้าคณะละครรำ(ผู้สืบทอด คณะละครรำชาตรี) จาก แม่ทรัพย์ ทองวิล และการบวงสรวงด้วยอาหารและเครื่องบูชาต่างๆ ที่เหมาะสม จากการให้ข้อมูลเชิงลึกของ นางธัญญารัตน์ จันทรแย้ม ดังกล่าว ในหลักคำสอนของพระพุทธรูปศาสนา พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงห้าม แต่ก็ไม่ทรงสรรเสริญ ส่วนพระพุทธรูปองค์เอง ท่านทรงสรรเสริญยกย่องปฏิบัติบูชาว่าเป็นการบูชาที่ประเสริฐสูงสุด เพราะเป็นหนทางดับกิเลสและกองทุกข์ แต่ก็เห็นด้วยกับการอนุโลมไปกับ ความเห็นของ พันเอกเทพ นันตา ไวยาวัจกรของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ได้ให้ข้อมูลเชิงลึกว่า การบวงสรวงเป็นการอนุเคราะห์ แก่พุทธศาสนิกชนผู้ยังติดอยู่ในโลกียวิสัย ส่วนการบรรพชาอุปสมบทนั้น ท่านก็ได้ให้ข้อมูลเชิงลึกว่า เป็นความเชื่อที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษที่มีบุตรยากไม่น่าจะเสียหายอะไร เป็นข้อดีเสียอีกที่ วัดจักได้เป็นที่พึ่งของพุทธศาสนิกชนในการช่วย

แก้ปัญหาให้แก่สังคมเช่นประเทศไทยในปัจจุบัน ก็มีพลเมืองน้อย จนภาครัฐยังต้องส่งเสริมให้มีบุตร เยอะขึ้น และ **นายประพจน์ ศรีเทศ** ที่ว่าบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ เพราะเป็นวิสัยชาวโลก ผู้ยังต้อง ดำรงชีวิตแบบทางโลก ต้องทำการค้าขาย ยังไม่เข้าถึงแก่นธรรม จึงค่อยๆพัฒนาจิตไปเรื่อยๆเป็น ขึ้นตอนขั้นปฐมก่อน เมื่อมีภูมิธรรมแก่กล้าคือ มีความรู้เกี่ยวกับวิชา พัฒนาขึ้นสู่ระดับปัญญา และ ญาณ (ฌาน) ความเชื่อของ ชาวพุทธที่ยังบงบรวง แก่บนก็จะค่อยๆเล็กลงไปเป็นรายปัจเจกชนแล้วจึง ค่อยๆยกขึ้นสู่ขั้นปรมาตมสูงสุดในภายหลัง

สาระสำคัญ ที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูล การพัฒนาระดับคุณธรรมของคน ตาม หลักธรรม ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนไว้คือ หลัก ศีล ได้แก่การรักษา กาย วาจา ให้เป็น ระเบียบเรียบร้อย หลักสมาธิ ได้แก่การทำสมาธิ ทำใจให้สงบ ภาวนา การทำให้มี ให้เป็นและ หลัก ปัญญา ได้แก่การใช้วิปัสสนาญาณ ทำให้รู้แจ้งเห็นจริง เห็นสัจธรรม ตามหลัก อริยสัจ ๔ ประการ คือรู้ทุกข์คือความไม่สบายกาย ใจ สมุทัย คือรู้เหตุ หรือต้นเหตุทำให้ทุกข์เกิด นิโรธ ได้แก่การดับทุกข์ ระวังทุกข์ และมรรค คือ กำหนดรู้วิธีที่จะทำให้ทุกข์ดับได้อย่างไร เป็นต้น **เมื่อใด ผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจ แล้ว** จะค่อยๆ ละสิ่งที่ตนเองพึงหรือยึดเหนี่ยวเช่นการพึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะก้าวขึ้นสู่แดนอมตะ คือแดน ไม่ทุกข์ เพราะเป็นแดนที่ดับทุกข์ทั้งปวงเย็นนิรันดร์

กระบวนการมีส่วนร่วม การถวายเครื่องกำบน ไม่ได้เป็นการเสียหายอะไร คือเมื่อ พุทธศาสนิกชน ได้ทำการบูชาหลวงพ่อก่อน แล้ว กล่าวคำลาเครื่องกำบนเช่น “เสสิ่ง มั่งคะลัง ยาจามิ แปลว่า ข้าพพระพุทธเจ้า ขออนุญาตเครื่องบูชา ที่เป็นของเหลือแล้วและเป็นมงคลนี้ ดังนี้เป็นต้น นอกจากจะรู้สึกได้ว่า ตัวของพุทธศาสนิกชนได้ทำการบูชาองค์หลวงพ่อก่อน ยังได้มีอาหาร นำไปเลี้ยง ครอบครัวยีกโสดหนึ่ง จึงนับว่าได้ประโยชน์สองต่อ เป็นการกระทำที่ดีคือได้แสดงความกตัญญูและ กตเวทิต์แล้ว เป็นพิธีกรรม ที่ก่อให้เกิด **กระบวนการมีส่วนร่วม** ของทางวัดที่อำนวยความสะดวก สร้าง อาชีพให้แก่เยาวชน ทำให้คนมีงานทำมีรายได้ และมีอาหารไว้รับประทานอีกด้วย

อนึ่ง จากการให้ข้อมูลของ ผู้ประกอบการละครกำบนคือ **นางเต่า คำเฟื่อง** หัวหน้า คณะละครรำคณะละครรำชาติ **นางธัญญารัตน์ จันทร์แย้ม** และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร เชื่อว่าได้ช่วยกันสร้าง **กระบวนการมีส่วนร่วม** ให้เกิดขึ้น เช่น (๑) ในการบำรุงรักษา ศิลปะ วัฒนธรรม ของไทยภาคเหนือตอนล่าง (๒) ช่วยสร้างอาชีพให้เกิดขึ้นแก่ เยาวชนให้มีงานทำ และมีรายได้ (๓) เป็นการลดปัญหาการมั่วสุมการลักลอบการเล่นการพนันและมั่วเมายาเสพติดในหมู่ เยาวชน (๔) เชื่อว่าเป็นการส่งเสริมการช่วยสร้างเศรษฐกิจให้เกิดในชุมชนรอบวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร ซึ่งสอดคล้องตามนโยบายของวัด ของจังหวัดและของรัฐบาลโดยมวลรวม

๔.๒ ศึกษาคุณค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๔.๒.๑ พื้นที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ก. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

สัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants) พื้นที่
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๑) พระมหารณศักดิ์ จินตกวี ซึ่งท่านดำรงตำแหน่งเลขานุการวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) อายุ ๓๕ ปี เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ ท่านได้ยอมรับว่า “...ตัวท่านเชื่อมั่นว่านอกจากพุทธลักษณะ ๓๒ ซึ่งเป็นลักษณะของมหาบุรุษคือความเป็นมนุษย์ที่มีร่างกายสมบูรณ์ โดยช่างในสมัยนั้น ได้นำมาประยุกต์ ในการสร้างองค์หลวงพ่อพระพุทธรูปให้เป็นพระพุทธรูปมีลักษณะเด่น สะดุดตาของผู้มากราบบูชาสักการะ และอิทธิปาฏิหาริย์ขององค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราชที่ประดิษฐานในพระวิหาร เป็นองค์หลักยึดศรัทธา แม้ผู้มีศรัทธาจะสร้างรูปจำลองในรูปพระพุทธรูป หรือพระเครื่อง คนก็ยังเชื่อมั่นว่า ต้องเป็นของศักดิ์สิทธิ์โดยอาศัยพุทธานุภาพขององค์หลวงพ่อใหญ่นั้นเอง วัดอุ้มคงที่ทางวัดและคณะกรรมการจัดขึ้นโดยใช้พิธีพุทธาภิเษกเสาร์ ๕ เป็นหลัก จึงมีความศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิปาฏิหาริย์ เป็นตัวสร้างมูลค่าเพิ่ม ทั้งด้านความนิยม และด้านการเช่าบูชา จึงทำให้พุทธศาสนิกชนและคนทั่วไปทั้งคนไทย และคนชาติ ต่างศาสนา เกิดความเลื่อมศรัทธา ส่วนพุทธานุภาพขององค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช มีอยู่จริงนั้น ก็ขึ้นอยู่กับว่า คนเราจะนำไปใช้ในทางด้านใด...แต่ต้องประกอบด้วยศรัทธาของบุคคลนั้นๆด้วย” และท่านอธิบายย้าว่า “...อิทธิปาฏิหาริย์ ขององค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราชนั้น เชื่อว่ามีจริงเพราะปฐมเริ่มแรก ประวัติการสร้างเป็นพระราชดำริของพระยาสิทธิ กษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงผู้ครองเมืองสุโขทัย ทรงรวบรวมช่าง ๔ หมู่จากล้านนา ศรีสัชชาลัยสุโขทัยและอยุธยาซึ่งเป็นกระบวนการจัดการที่เน้นในการผสมผสานที่น่าประทับใจและไม่มีใครเหมือน นอกจากช่างที่เป็นมนุษย์แล้วยังมี ชีปะขาวตัวแทนเทวดา แปลงกายมาร่วมในการเททองในการสร้าง จึงสำเร็จเป็นองค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช องค์พระประธานในวิหารเมื่อสร้างเสร็จสมบูรณ์แล้ว ได้กลายเป็นพระพุทธรูปในอิริยาบถประทับนั่ง ปางมารพิชัย ที่มีพุทธลักษณะงดงามที่สุดในประเทศไทย หรืออาจกล่าวได้ว่า งดงามที่สุดในโลกก็ได้ ขณะสร้างก็แสดงปาฏิหาริย์แล้ว คือการเททองครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สองก็ไม่อาจสำเร็จเป็นองค์สมบูรณ์ เนื่องจากทองไม่แน่นเต็มองค์ ต้องมีเทวดาแปลงร่างเป็น ชีปะขาวร่วมคณะช่าง จึงสำเร็จสมบูรณ์และ สวยงาม ฉะนั้นจึงมีความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิปาฏิหาริย์ในองค์ของหลวงพ่อตั้งแต่ในการสร้างในสมัยนั้นแล้ว ...”

๒) พระมหาสุบรรณ จนทสุวณโณ (เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒) ได้ให้ทัศนะไปในแนวเดียวกันว่า “ท่านเชื่อมั่นไปใน พุทธลักษณะ ๓๒ และ อิทธิปาฏิหาริย์และความศักดิ์สิทธิ์ ขององค์หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราชในพระวิหาร เป็นตัวทำให้เกิด มูลค่าเพิ่ม” แต่ก็ต้องใช้ปัญญาประกอบในการเชื่อ จึงจะสมบูรณ์ ในการนับถือที่จะได้ประโยชน์อย่างแท้จริง

๓) พระมหาสิงห์ ปากาโร (เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒) ก็ได้ให้ทัศนะไปในแนวเดียวกันว่า “ท่านมีความเชื่อมั่นไปในอิทธิปาฏิหาริย์ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช เป็นจุดเด่นที่ทำให้เกิด **มูลค่าเพิ่ม**” ท่านให้ข้อคิดว่า การกระทำการใดๆ ควรจะอยู่ในหลักปฏิบัติในทางสายกลาง ดังพระพุทธรองค์ทรงสอนไว้ คือ มัชฌิมาปฏิปทา ไม่มากเกินและ ไม่ย่อหย่อนเกินไป จึงจะเจริญก้าวหน้า

๔) พันเอกเทพ นันตา ไวยาวัจกรณ ของวัด (เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒) ได้ให้ทัศนะว่า “ท่านมีความเชื่อมั่นไปในลักษณะของมหาบุรุษคือความเป็นมนุษย์ที่มีร่างกายสมบูรณ์สมและ **ทั้งสิ่งมงคลทั้ง ๓ ประการ** อิทธิปาฏิหาริย์ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ประกับการจัดทำพิธีพุทธาภิเษกเสาร์ ๕ เมื่อ คือ มหาปฐิสลักษณะ ๓๒ ประการ, อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์, และการจัดพุทธาภิเษก เสาร์ ๕ ซึ่งเป็นพิธีสำคัญ และการหาฤกษ์ยามมงคลดังกล่าวก็ยากด้วย เพื่อประกอบพิธีดังกล่าวให้แก่เหรียญและวัตถุมงคล จึงยอมกลายเป็นวัตถุมงคลที่ศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งมงคลสามสิ่งดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่ **เสริมสร้างมูลค่าเพิ่ม** โดยไม่ต้องสงสัย สำหรับการบนบานศาลกล่าว หรือการอธิษฐานจิตขอในสิ่งที่ดี หลังจากแต่ละคนได้รับผลสำเร็จตามที่ตนเองปรารถนาแล้ว จักมีการมาทำการแก้บนนั้น ตัวท่านเองก็ได้พบเห็นบ่อยๆ เพราะตัวท่าน ปฏิบัติหน้าที่ เป็นไวยาวัจกรที่ทางวัดแต่งตั้ง จึงมีหน้าที่ตรวจตรา และมีการแนะนำการอธิษฐานจิต และการบวงสรวงแก้บน ในทางที่ถูกที่ควรอยู่เสมอมา

๕) นายประพจน์ ศรีเทศ ได้ให้สัมภาษณ์ไม่ขัดแย้ง กับพระมหาธนศักดิ์ จินตทวี และผู้ให้ข้อมูลอื่น ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “คือเชื่อมั่นไปในลักษณะของมหาบุรุษ คือความเป็นมนุษย์ที่มีร่างกายสมบูรณ์สม และมีความเชื่อมั่นคงทางความศักดิ์สิทธิ์ ปาฏิหาริย์ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช” จึงกล่าวได้ว่า **เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม**

ส่วนตัว นายประพจน์ ศรีเทศ ท่านมีความเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ ปาฏิหาริย์ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ท่านจึงมีแนวคิดที่แหวกแนวออกไป ในด้านการสร้างองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ไม่เคยจัดทำ “พิธีพุทธาภิเษกใดๆ แก่ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ” แต่ทำ โดยชุดด้านพุทธศิลป์ พุทธลักษณะคือ โดยอาศัยมหาปฐิสลักษณะ ๓๒ ประการ ดังที่ท่านผู้ให้สัมภาษณ์ท่านอื่นกล่าวไว้แล้ว ดังนั้นท่านจึง อาศัยความเลื่อมใสศรัทธาของท่านที่มีต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช สรรค์สร้างงานศิลป์เกี่ยวกับองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชขึ้นมา แต่ละชิ้น แต่ละชุด จะชูความเด่นทางศิลปะโดยเน้นองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชเป็นหลักสำคัญ และมีวัสดุอื่นมาประกอบ เช่นใบโพธิ์ที่หล่อขึ้นมาหรือแกะด้วยวัสดุไม้สักเป็นต้น และที่เน้นย้ำกับผู้บริโภคก็คือ “**ความเชื่อในความเป็นพุทธศิลป์ขององค์หลวงพ่**” ซึ่งจะต่างไปจากทางวัด จะไม่เหมือนทางวัดที่ได้จัดสร้าง และจะไม่เน้นการจัดพิธีพุทธาภิเษกใดๆ ตั้งแต่นั้นแล้ว เพราะตัวท่านก็เป็นผู้ประกอบการ การสร้างการผลิต เมื่อตัวท่านอธิบายให้ผู้บริโภคเข้าใจ ผู้บริโภคแต่ละคนก็เข้าใจ และก็เต็มใจในการเข้าบูชาเป็นประจำ เป็น

เวลานานเกือบ ๓๐ ปีแล้ว จึงเห็นว่า เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ซึ่งเกี่ยวกับองค์หลวงพ่อพระพุทธรชินราชเป็นหลัก ที่ “ศูนย์การเรียนรู้ การสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ” ดังกล่าว พิจารณาอย่างมีความมั่นใจว่า ความเชื่อในองค์หลวงพ่อพระพุทธรชินราชมีอยู่แล้ว บวกกับความงดงามเป็นพุทธศิลป์ สองอย่างนี้รวมกัน จึงทำให้เกิด มูลค่าเพิ่ม อย่างแน่นอน

ข. ข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร

ทัศนะของนักวิชาการ ได้ให้ทัศนะว่า “...พระองค์ตรัสว่า “ไม่ว่าเราตถาคตจะทำอธิปาฏิหาริย์หรือไม่ทำก็ตาม ธรรมะที่ เราตถาคตแสดงไว้อย่อมนำผู้ปฏิบัติไปเพื่อความหมดสิ้นทุกข์โดยชอบได้...”

ท่านอาจารย์ เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้ยกพระพุทธวจนะที่ตรัสแก่นักชัตตะลิจฉวี เพื่อให้เห็นเจตนารมณ์ของ พระพุทธองค์ว่า "คนที่เก่งแท้จริง คือการทำให้เลสให้หมดไปได้ต่างหาก ไม่ใช่การแสดงอธิปาฏิหาริย์"^{๑๑}

สรุปสาระที่ได้จากข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร จากทัศนของวิชาการ คือ (ก) ธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้วย่อมนำผู้ปฏิบัติถึงความพ้นทุกข์ โดยไม่จำเป็นอธิปาฏิหาริย์ (ข) คนที่เก่งจริง คือการทำให้กิเลสหมดไป ไม่ใช่การแสดงอธิปาฏิหาริย์ ตามพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์แสดงแก่นักชัตตะลิจฉวี

ศึกษาปัญหาการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ทางเศรษฐศาสตร์ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ (ตามทฤษฎีนีโอคลาสสิก ให้ความสำคัญแก่ ๓ เรื่องใหญ่ ได้แก่ ราคา อัตถประโยชน์ส่วนท้ายหรือส่วนเพิ่มของทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต และอุปสงค์กับอุปทานในตลาด)

๔.๒.๒ ประวัติเหรียญรุ่นแรก

ค. ข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร สาเหตุการสร้าง

๔.๒.๒.๑ รุ่นแรกคือ เหรียญพระพุทธรชินราช ๒๔๕๔-๒๔๖๐ ด้วยเป็นเหรียญพระพุทธรชินราชที่สร้างเป็น ครั้งแรก (ที่ระลึก ร. ๕ เสด็จ)

ราม วัชรประดิษฐ์ ได้เล่าว่า “...เหรียญพระพุทธ เหรียญที่จำลอง “พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์” อันเป็นที่เคารพสักการะและศรัทธา ของสาธุชน เพื่อสะดวกในการอาราธนาและพกพาติดตัว ตามความเชื่อที่ว่า พระองค์จะดูแลและคุ้มครองให้ปลอดภัยจากภัยอันตราย ในที่ทั้งปวง... พระพุทธรชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นหนึ่งองค์สำคัญที่มีการจัดสร้างมา

^{๑๑} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พระพุทธศาสนา: ทรรศนะและวิจารณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: มติชน), ๒๕๕๕, หน้า ๒๘๒-๒๘๓.

ตั้งแต่ยุคแรกๆ และยังคงเป็นที่นิยมสืบมา ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จึงนิยมอาราธนา “องค์พระพุทธรชินราช” มาจัดสร้างวัตถุมงคลต่างๆ ทั้งพระบูชา พระเครื่อง และเหรียญ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปสักการบูชาอย่างต่อเนื่อง นับว่าทรง คุณค่าและมีค่านิยมสูงสุดต้องยกให้ “เหรียญพระพุทธรชินราช ปี พ.ศ. ๒๕๖๐” ซึ่ง ณ ปัจจุบันถือเป็น เหรียญหลักระดับประเทศที่หาดูหาเช่าของแท้ได้ยากยิ่ง ด้วยเป็น เหรียญพระพุทธรชินราชที่สร้างเป็น ครั้งแรกและรุ่นแรก มีความทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีที่ไป ที่มาชัดเจน และยังทรงพุทธคุณเป็นเลิศเป็นที่ปรากฏแก่ผู้สักการะ เหรียญพระพุทธรชินราช ปี พ.ศ. ๒๕๖๐

จุดประสงค์การสร้าง คือ จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในคราวที่ พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จฯ นมัสการ พระพุทธรชินราช ณ เมืองพิษณุโลก ในราวปี พ.ศ. ๒๔๕๙ แต่มาแล้วเสร็จและ แจกได้ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยจำนวนการจัดสร้างไม่มากนัก เท่าที่พบมีด้วยกัน ๒ เนื้อ คือ เนื้อเงิน และเนื้อทองแดง พุทธลักษณะเป็นเหรียญกลม หูเชื่อม ขอบกระบอก ด้านหน้าอาราธนาองค์พระพุทธรชินราช ประทับ นั่งบนบัลลังก์บัวคว่ำบัวหงาย ข้างองค์พระทั้ง ๒ ข้าง จารึกอักษรไทย “พระพุทธรชินราช” ได้พุทธบัลลังก์จารึกอักษร “น ก จ ก สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นร้านที่จัดสร้าง คือ “ร้านนาถาจารย์อุปรณ์” แบ่ง ออกเป็น ๒ พิมพ์ย่อย โดยดูจาก สระ “อุ” ที่คำว่า “พระพุทธร” ถ้ามีลักษณะเป็นแนวนอน เรียก “อุนอน” ถ้าเป็นแนวตั้ง ก็เรียก “อุตั้ง” จัดสร้างเป็น ๓ พิมพ์ ส่วนด้านหลัง มีการพิมพ์อักษร เรียงลำดับตามความนิยมคือ ๑) พิมพ์หลังออกเลาตรงกลางจำลอง “อกเลาวิหารพระพุทธรชินราช” อันศักดิ์สิทธิ์ พร้อม อักษรขอม กำกับ ๔ ตัว ๒) พิมพ์หลังหนังสือ ๕ แถวหรือจารึกอักษรไทยเป็น ๕ แถว ว่า “ที่ระลึกที่ได้มา ในงานนมัสการพระพุทธรชินราช เมืองพิษณุโลก ๓) พิมพ์หลังหนังสือ ๓ แถวหรือ จารึกอักษรไทยเป็น ๓ แถว ว่า “ที่ระลึกที่ได้มา นมัสการเมือง พิษณุโลก ในการนี้ มีพระเกจิอาจารย์ผู้ทรงพุทธาคมเข้าร่วมอธิษฐานจิตปลุกเสก อาทิ หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน หลวงปู่ศุข วัดปากคลองมะขามเฒ่า ฯลฯ โดยจำนวนการจัดสร้างไม่มากนัก เท่าที่พบมีด้วยกัน ๒ เนื้อ คือ เนื้อเงิน และเนื้อทองแดง...”^{๑๒} และ งาม วัชรประดิษฐ์ กล่าวว่า “...ยันต์ ศักดิ์สิทธิ์ ออกเลา” รูปยันต์ “นมอกเลา” หรือ “อกเลา” ที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้มีพิธีกรรม การอันเชิญ มาประทับไว้ด้านหลังของ พระเครื่องรูปจำลององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ประเภทเหรียญหูเชื่อม “...คำว่า“อกเลา” หมายถึงแท่งไม้หรือส่วนที่ทำเป็นแนวยาวเพื่อใช้เป็นตัวประกระหว่างบานประตูสมัยก่อน และจะมีตัวกลางไม้ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนในทางตะแคงกันอยู่กึ่งกลาง ตัวสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนนี้ โบราณเรียก “นมเลา” หรือ “นมอกเลา” ปัจจุบันเรียกกร่อนเพี้ยนกลายเป็น ‘อกเลา’ เสียหมดแล้ว แต่โบราณหน้าที่ของ “นม

^{๑๒} งาม วัชรประดิษฐ์, เหรียญพระพุทธรชินราชรุ่นแรก ปี ๒๕๖๐, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://today.line.me/th/pc/article>, [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๒].

อกเลา” คือตัวกันไม่ให้คนภายนอกงัดแงะไม้คานที่พาดปิดประตูด้านในได้สะดวก นิยมทำตามบ้านเรือนไทยโบราณ บ้านชนชั้นสูง หรือตามวัดและวังเป็นต้น...”^{๑๓}

แนวทางการพัฒนาความเชื่อ ในความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิปาฏิหาริย์ ของหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช แล้วได้พัฒนามาเป็นรูปแบบการสร้าง “พระเครื่องเพื่อบูชา”

แนวทางการพัฒนาด้วยวัฒนธรรมคือความเจริญด้านจิตใจ แล้วตกผลึก สร้างผลิตภัณฑ์ คือ “พระเครื่องเพื่อบูชา”

สรุปสาระที่ได้จากข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร (ก) “เหรียญพระพุทธรูปชินราช ปี พ.ศ. ๒๔๖๐” ซึ่งเป็นเหรียญหลักระดับประเทศ และหาดูหาเช่าของแท้ได้ยากยิ่ง เป็นครั้งแรกและรุ่นแรก เชื่อว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในคราวที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จฯ มานมัสการพระพุทธรูปชินราช ณ เมืองพิษณุโลก ปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ซึ่งเป็นเหรียญ มี ๒ เนื้อ คือ เนื้อเงิน และเนื้อทองแดง แบ่งออกเป็น ๒ พิมพ์ย่อย โดยดูจาก สระ “อุ” ที่คำว่า “พระพุทธร” ถ้ามีลักษณะเป็นแนวนอน เรียก “อุนอน” ถ้าเป็นแนวตั้ง ก็เรียก “อุตั้ง” ถือได้ว่าเป็นเหรียญที่ระลึกที่ได้มานมัสการเมืองพิษณุโลก (ข) ส่วนด้านหลังจัดสร้างเป็น ๓ พิมพ์ เรียงลำดับตามความนิยมคือ ๑)พิมพ์หลังอกเลา ตรงกลางจำลอง “อกเลาวิหารพระพุทธรูปชินราช” อันศักดิ์สิทธิ์ พร้อมอักขระขอม กำกับ ๔ ตัว ๒) พิมพ์หลังหนังสือ ๕ แถว จารึกอักษรไทยเป็น ๕ แถว ว่า “ที่ระลึกที่ได้มานมัสการพระพุทธรูปชินราช เมืองพิษณุโลก ๓)พิมพ์หลังหนังสือ ๓ แถว จารึกอักษรไทยเป็น ๓ แถว ว่า “ที่ระลึกที่ได้มานมัสการเมืองพิษณุโลก (ค) พระเกจิอาจารย์ผู้ทรงพุทธานุภาพเข้าร่วมอธิษฐานจิตปลุกเสก อาทิ หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน หลวงปู่ศุข วัดปากคลองมะขามเฒ่าเป็นต้น (ง) ได้มีพิธีกรรมการอันเชิญมาประทับไว้ด้านหลังของ พระเครื่องรูปจำลององค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช ประเภทเหรียญเชื่อม คำว่า “อกเลา” หมายถึงแท่งไม้หรือส่วนที่ทำเป็นแนวยาวเพื่อใช้เป็นตัวประกบระหว่างบานประตูสมัยก่อน คือตัวกันไม่ให้คน

^{๑๓} ราม วัชรประดิษฐ์, อกเลา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.arjanram.com/content_detail.php?id=%E0%B9%91%E0%B9%93%E0%B9%98, [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๒].

ง. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

พระเครื่องของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (สมัยรัชกาลที่ ๕)

๑) พระมหารณศักดิ์ จินตกวี ซึ่งท่านดำรงตำแหน่งเลขานุการวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) อายุ ๓๕ ปี ท่านได้ให้ข้อคิดเห็นว่า “ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาและเชื่อมั่นในพุทธาณาภาพขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช โดยเฉพาะเนื้อเงิน และเนื้อทองแดง พุทธลักษณะเป็นเหรียญกลม หูเชื่อม ขอบกระบอก ด้านหน้าอาราธนาองค์พระพุทธรชินราช ประทับนั่งบนบัลลังก์บัวคว่ำบัวหงาย พระพุทธรชินราช รุ่น พ.ศ. ๒๔๖๐ นี้พิเศษคือได้ทำพิธีอัญเชิญ รูปยันต์ “นมอกเลา” หรือ “อกเลา” ที่ศักดิ์สิทธิ์มาประทับไว้ด้านหลังของ พระเครื่องประเภทเหรียญหูเชื่อมข้างองค์พระทั้ง ๒ ข้าง จารึกอักษรไทย “พระพุทธรชินราช” ได้พุทธบัลลังก์จารึกอักษร โดยดูจาก สระ “อุ” ที่คำว่า “พระพุทธร” ถ้ามีลักษณะเป็นแนวนอน เรียก “อุนอน” ถ้าเป็นแนวตั้ง ก็เรียก “อุตั้ง” ส่วนด้านหลังจัดสร้างเป็น ๓ พิมพ์ เรียงลำดับตามความนิยมคือ ๑) พิมพ์หลังอกเลา ตรงกลางจำลอง “อกเลาวิหารพระพุทธรชินราช” อันศักดิ์สิทธิ์ พร้อมอักขระขอม กำกับ ๔ ตัว ๒) พิมพ์หลังหนังสือ ๕ แถว จารึกอักษรไทยเป็น ๕ แถวว่า “ที่ระลึกที่ได้มาในงานนมัสการพระพุทธรชินราช เมืองพิษณุโลก ๓) พิมพ์หลังหนังสือ ๓ แถว จารึกอักษรไทยเป็น ๓ แถว ว่า “ที่ระลึกที่ได้มานมัสการเมืองพิษณุโลก ในการนี้ มีพระเกจิอาจารย์ผู้ทรงพุทธานุภาพเข้าร่วมอธิษฐานจิตปลุกเสกอาทิ หลวงพ่อเงินวัดบางคลาน หลวงปู่ชวดปากคลองมะขามเฒ่าเป็นต้น โดยจำนวนการจัดสร้างไม่มากนัก เท่าที่พบมีด้วยกัน ๒ เนื้อ คือ เนื้อเงิน และเนื้อทองแดงเป็นรุ่นที่หาเจอยากมาก ถ้าพบราคาหลักหลายล้านบาท ต่อมาได้มี พุทธศาสนิกชนผู้เลื่อมใส ศรัทธาในองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ต้องการแบบรูปจำลองขององค์หลวงพ่ จึงขอรับรองทางวัดช่วยจัดทำรูปจำลองหรือเรียกว่าพระเครื่อง เพราะตามธรรมดา บุคคลทั่วไปมีความหวาดกลัวภัยอันตรายเป็นธรรมดา ไม่ว่าจะเกิดกับตนเองหรือกับคนใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร ธิดาเป็นต้น จึงประสงค์จะมีองค์แทนหรือรูปจำลองของหลวง ที่เรียกว่า “พระเครื่อง” ทางวัดอยู่ในฐานะเป็นศรัทธาธรรมจิตใจ ของพุทธศาสนิกชน เพื่อเป็นการ

สงเคราะห์ อนุเคราะห์ จึงได้จัดทำพระเครื่องดังกล่าวขึ้น เดิมทีก็ทำแจกแก่ผู้ที่มาทำบุญกับทางวัด หลังจากพุทธศาสนิกชนได้รับแจกไป ต่างก็ดีใจ ปลื้มใจ เสมือนหลวงพ่อดีคอยติดตามไปปกป้องรักษาตนเอง ในที่ทุกสถานที่ตนได้ไปและมาถึง แล้วเมื่อมีผู้ที่ได้พระเครื่ององค์จำลอง ของหลวงพ่พุทธรชินราช พกพาติดตัวไปด้วย บางคนได้ประสบอันตรายจาก ยวดยานพาหนะ เช่นรถชนกันหรือว่าพลิกคว่ำแล้ว ตนเองแคล้วคลาดรอดปลอดภัย กล่าวอ้างว่าเพราะมีพระเครื่ององค์จำลอง ของหลวงพ่พุทธรชินราช ขวออันเป็นมงคล ก็ได้แผ่กระจาย ขยายไปทุกสารทิศ กลายเป็นว่า พระเครื่ององค์จำลอง ของหลวงพ่พุทธรชินราช ศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิปาฏิหาริย์เกิดขึ้น ใครเห็นที่ไหนก็ขอเช่าบูชากัน รุ่งเก่าแก่ เช่นรุ่นใบเสมาเป็นต้น นับวันยิ่งหายากขึ้น ราคาเช่าบูชาก็ยิ่งแพงขึ้นเป็นหลักแสน หลักล้านหรือหลายล้านก็ยอมผู้ที่ต้องการและเลื่อมใส ในองค์หลวงพ่พุทธรชินราชก็ยอมสุ้ราคา โดยท่านอธิบายว่า ทางวัดที่สร้างพระพุทธรูปบูชาและพระเครื่องแล้วแจกๆไปก็ดี ให้บูชาไปก็ดี เริ่มต้นนั้น ขึ้นละราคาเช่าบูชาเพียงไม่กี่ร้อยบาท ส่วนใครชอบรุ่นไหน ราคาแพงเพียงไร ขึ้นอยู่กับความชอบใจ ความพอใจของทั้งสองฝ่าย คือทั้งผู้ให้เช่าบูชาและผู้เช่าบูชา ส่วนตัวท่านพระมหาธนศักดิ์เอง ท่านได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า องค์หลวงพ่พุทธรชินราชมีความศักดิ์สิทธิ์อยู่แล้ว เมื่อสร้างองค์จำลอง ประกอบกับได้จัดให้มีพิธีกรรมพุทธาภิเษก เช่น พิธีกรรมพุทธาภิเษกในฤกษ์ยามเสาร์ ๕ ด้วย ก็ยิ่งทำให้พระบูชา พระเครื่ององค์หลวงพ่พุทธรชินราช ยิ่งศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น ยิ่งเพิ่มความเลื่อมใสศรัทธามากขึ้น ตัวอย่างในอดีตพบว่า วันเสาร์ที่ตรงกับแรมหรือขึ้นห้าค่านั้น จะเกิดขึ้นประมาณ ๒-๓ ปีต่อครั้ง เช่น วันเสาร์ที่ ๒ เมษายน ๒๕๒๖ ตรงกับแรม ๕ ค่ำเดือน ๕ เป็นต้น^{๑๔}

๒) พระมหาสุบรรณ จนทสุวณโณ ครั้งที่ ๑ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ ท่านได้แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน คือ เชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ ของของหลวงพ่พุทธรชินราช และพระเครื่ององค์จำลองของหลวงพ่พุทธรชินราช พิธีกรรมพุทธาภิเษกในฤกษ์ยาม เสาร์ ๕ ที่วัดเลือกประกอบพิธีพุทธาภิเษก จึงมีความเชื่อมั่นว่า มีความศักดิ์สิทธิ์แน่นอน ตามที่ผู้ให้ข้อมูลคือ ข้อมูลจาก “หนังสือพระเครื่องเมืองพิษณุโลก” แต่งโดย ธนากร บุญสุวรรณโณ, โดยได้รับความอนุเคราะห์จาก พระมหาสุบรรณ จนทสุวณโณ ผู้ช่วยเลขานุการ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่), อนุญาตให้ใช้อ้างอิงได้ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒^{๑๕}

๓) พระมหาสิงห์ ปภาโกร ครั้งที่ ๑ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ ท่านได้แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกันกับ พระมหาธนศักดิ์ จินตทวี คือ เชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของของหลวงพ่พุทธรชินราช และพระเครื่ององค์จำลองของหลวงพ่พุทธรชินราช

^{๑๔} อ้างแล้ว ในบทที่ ๒ หน้า ๕๙.

^{๑๕} ธนากร บุญสุวรรณโณ, พระเครื่องเมืองพิษณุโลก, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บจก. โรงพิมพ์กรุงเทพ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐.

๔) พันเอกเทพ นันตา ครั้งที่ ๑ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กุมภาพันธ์

พ.ศ. ๒๕๖๒ ตำแหน่งไวยาวัจกร ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหารได้แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน คือ เชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของของหลวงพ่опุทธชินราช และพระเครื่ององค์จำลองของหลวงพ่опุทธชินราช พิธีกรรมพุทธาภิเษกในฤกษ์ยาม เสาร์ ๕ ซึ่งทางวัดได้เลือกประกอบพิธีทุกครั้ง ซึ่งตัวท่านเองเป็นเหรียญของวัด และเป็นหนึ่งในกรรมการ ในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ตั้งแต่ได้รับหน้าที่และได้รับการแต่งตั้ง

๕) นายประพจน์ ศรีเทศ ครั้งที่ ๑ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กุมภาพันธ์

พ.ศ. ๒๕๖๒ ท่านก็ยอมรับว่าเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของของหลวงพ่опุทธชินราช และพระเครื่ององค์จำลองของหลวงพ่опุทธชินราช ดังนั้นการสร้างรูปจำลองขององค์หลวงพ่опุทธชินราชของท่านจึงไม่มีการจัดพิธีกรรมพุทธาภิเษกในฤกษ์ยามเสาร์ ๕ เพิ่มเติมคือ

ท่านได้ทำงานศิลปะขององค์หลวงพ่опุทธชินราชต่างจากที่วัดทำ คือ เป็นงานศิลป์เกือบ ๑๐ ชนิด มีงานแกะองค์หลวงพ่опุทธชินราชจำลองลงบนไม้สักทอง แกะรูปองค์หลวงพ่опุทธชินราชจำลองบนหนังวัว หล่่องค์หลวงพ่опุทธชินราชจำลองเป็นแผ่นโลหะแล้วติดประดับไว้ตรงกลางใบโพธิ์จำลองใบใหญ่ ใบเดียว ซึ่งทำด้วยปูนพลาสเตอร์ การวาดรูปองค์หลวงพ่опุทธชินราชจำลองลงบนผ้าไหม ซึ่งเป็นการสะดวกในการขนส่งไปยังต่างประเทศไกลๆ เช่นประเทศ สหรัฐอเมริกา เยอรมัน อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น งานดังกล่าวที่มีความแตกต่างออกไป จากที่ทางวัดศรีรัตนมหา

หลวงพ่опุทธชินราชในวัดอื่นๆ

ธาตุ วรมหาวิหารที่ได้สร้างพระพุทธรูปบูชาและ พระเครื่องแต่ละรุ่น ส่วนตัวท่านได้ให้ข้อมูลว่า ท่านมีกระบวนการขั้นตอนในการทำอย่างถูกต้องตามประเพณีชาวพุทธ คือมีการทำพิธีขอขมาและ ขออนุญาตอาราธนาเอาความศรัทธาในองค์หลวงพ่опุทธชินราชพร้อมด้วยพระพุทธานุภาพ อิทธิปาฏิหาริย์องค์หลวงพ่опุทธชินราช ประทานพรให้ในการทำองค์จำลองของท่านแต่ละชนิด ในแต่ละครั้งเสียก่อนก่อนที่จะลงมือทำ แต่ไม่เคยได้ทำกระบวนการพิธีพุทธาภิเษกประเภทใดๆตั้งแต่ต้นของการสร้างผลงานมา เพราะอาศัยความเชื่อมั่นความศรัทธาแรงกล้า ในความศักดิ์สิทธิ์ของของหลวงพ่опุทธชินราชเป็นต้นทุนอยู่แล้ว และคนที่มาบูชาไป ต่างก็เชื่ออย่างเดียวกันคือเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของของหลวงพ่опุทธชินราช ท่านมีกิจวัตรปฏิบัติว่า ชุดองค์จำลองแบบศิลป์ชุดใด ที่มีคนศรัทธาแล้วเข้าบูชาไป ได้เงินค่าบูชาแล้วจะต้องนำไปถวายให้กับทางวัดจำนวนหนึ่งทุกครั้ง ก่อนที่จะนำไปใช้จ่ายใดๆ ท่านปฏิบัติตามตั้งแต่ทำเปิดร้าน “ศูนย์การเรียนรู้งานศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาชาวพุทธภาคเหนือตอนล่าง” มา ๒๐ กว่าปี

๔.๒.๒.๓ ความเห็นของผู้วิจัย เรื่องพระเครื่องพระเครื่อง รุ่นแรก ๒๔๕๙-

๒๔๖๐

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปข้อคิดเห็นได้ดังนี้ เกี่ยวกับความเชื่อความเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของ หลวงพ่อพระพุทธรูปชินราช ของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก(Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants) ทั้งหมด ได้แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน คือ เชื่อมั่นในทางศักดิ์สิทธิ์ รวมไปถึงพุทธศาสนิกชน ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ก็เชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น เมื่อมีการ สร้างพระเครื่องซึ่งเป็น รูปจำลอง ขององค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราชทุกรุ่น โดยเฉพาะรุ่น รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่๕ คือพระพุทธรูปชินราช รุ่น พ.ศ. ๒๔๖๐ นี้พิเศษ ได้ทำพิธีอัญเชิญ รูปยันต์ “นมอกเลา”หรือ “อกเลา”ที่ศักดิ์สิทธิ์ มาประทับไว้ด้านหลังของ พระเครื่องประเภทเหรียญ หูเชื่อม ทุกท่านกล่าวว่าเป็นหนักแน่นว่า ตนเองและ พุทธศาสนิกชน ทัวไปก็ยังเชื่อมั่นในพุทธาภาพ ขององค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราชโดยตลอดมา จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีพระมหานาคศักดิ์ จินตทวี, พระมหาสุบรรณ จนทสุณโณ, พระมหาสิงห์ ปากโร, พันเอกเทพ นันตา และนายประพจน์ ศรีเทศ

เพิ่มเติมคือ นายประพจน์ ศรีเทศ ท่านได้ทำงานศิลปะขององค์หลวงพ่พระพุทธรูป ชินราชต่างจากที่วัดทำ คือ เป็นงานศิลป์ เกือบ ๑๐ ชนิด มีงานแกะองค์หลวงพ่พุทธรูปชินราชจำลองลง บนไม้สักทอง งานแกะองค์หลวงพ่พุทธรูปชินราชจำลองบนหนังวัว หล่่องค์หลวงพ่พุทธรูปชินราช จำลองเป็นแผ่นโลหะแล้วติดประดับไว้ตรงกลางใบโพธิ์จำลองใบใหญ่ใบเดียว ซึ่งทำด้วยปูนพลาสเตอร์ การวาดองค์หลวงพ่พุทธรูปชินราชจำลองลงบนผ้าไหมเป็นการสะดวกในการขนส่งไปยังต่างประเทศ ไกล ๆ เช่นประเทศ สหรัฐอเมริกา เยอรมันนี อังกฤษ และฝรั่งเศส เป็นต้น ๆ เป็นต้น งานดังกล่าวที่ ต่างออกไปกับที่ทางวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหารทำดังกล่าว ท่านให้ข้อมูลว่ามีขั้นตอนในการ ทำอย่างถูกต้องตามประเพณีชาวพุทธ แต่ไม่ได้ทำกระบวนการพิธีพุทธาภิเษก เพราะอาศัยความ เชื่อมั่น ความศรัทธาแรงกล้าในความศักดิ์สิทธิ์ของของหลวงพ่พุทธรูปชินราชเป็นต้นของท่านเองเป็น ต้นทุนอยู่แล้ว และคนที่มาบูชาไป ต่างก็เชื่ออย่างเดียวกันคือเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของของหลวง พ่พุทธรูปชินราชด้วย

สรุปสาระสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พระเครื่องรุ่นแรก พ.ศ. ๒๔๖๐ พระ มหานาคศักดิ์ จินตทวี ซึ่งท่านดำรงตำแหน่งเลขานุการวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่)นี้ มีสาระสำคัญ คือพระพุทธรูปชินราช รุ่น พ.ศ. ๒๔๖๐ นี้พิเศษคือได้ทำพิธีอัญเชิญ รูปยันต์ “นมอกเลา” หรือ “อกเลา”ที่ศักดิ์สิทธิ์มาประทับไว้ด้านหลังของ พระเครื่องประเภทเหรียญหูเชื่อม ข้างองค์พระทั้ง ๒ ข้าง จารึกอักษรไทย “พระพุทธรูปชินราช” ใต้พุทธบัลลังก์จารึกอักษร โดยดูจาก สระ “อุ” ที่คำว่า “พระพุท” ถ้ามีลักษณะเป็นแนวนอน เรียก “อุนอน” ถ้าเป็นแนวตั้ง ก็เรียก “อุตั้ง” ส่วนด้านหลัง จัดสร้างเป็น ๓ พิมพ์ เรียงลำดับตามความนิยมคือ ๑) พิมพ์หลังอกเลา ตรงกลางจำลอง “อกเลาวิหาร พระพุทธรูปชินราช” อันศักดิ์สิทธิ์ พร้อมอักขระขอมกำกับ ๔ ตัว ๒) จารึกอักษรไทยเป็น ๕ แถวว่า “ที่

ระลึกที่ได้มาในงานนมัสการพระพุทธชินราช เมืองพิษณุโลก ๓) พิมพ์หลังหนังสือ ๓ แถวว่า "ที่ระลึกที่ได้มานมัสการเมืองพิษณุโลก ต่อมาได้มีพุทธศาสนิกชนผู้เลื่อมใสศรัทธาในองค์หลวงพ่พระพุทธชินราช ต้องการแบบรูปจำลองขององค์หลวงพ่ จึงขอรื้อทางวัดช่วยจัดทำรูปจำลองหรือเรียกว่า **“พระเครื่อง”** เพราะตามธรรมดาของปุถุชนทั่วไปมีความหวาดกลัว ภัยอันตรายเป็นธรรมดาส่วนพิธี **พุทธาภิเษกวันเสาร์ ๕** ที่ตรงกับแรมหรือขึ้น ๕ ค่ำนั้น จะเกิดขึ้นประมาณ ๒-๓ ปีต่อครั้ง เช่น วันเสาร์ที่ ๒ เมษายน ๒๕๒๖ ตรงกับแรม ๕ ค่ำเดือน ๕ ที่ผ่านมาเป็นต้น

ส่วน **นายประพจน์ ศรีเทศ** นั้นเป็นผู้ประกอบการที่มีความเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของของหลวงพ่พระพุทธชินราช และรูปจำลองของหลวงพ่พระพุทธชินราช ดังนั้นการสร้างรูปจำลองขององค์หลวงพ่พระพุทธชินราชของท่าน จึงไม่มีการจัดพิธีกรรมพุทธาภิเษกในฤกษ์ยามเสาร์ ๕ หรือพิธีพุทธาภิเษกใดๆ ส่วนตัวท่านได้ให้ข้อมูลว่าเชิงลึกๆ ท่านมีกระบวนการขั้นตอนในการทำอย่างถูกต้องตามประเพณีชาวพุทธทุกครั้งที่มีการสร้าง คือมีการทำพิธีขอขมาและ ขออนุญาตอาราธนาเอาความศรัทธาในองค์หลวงพ่พระพุทธชินราชพร้อมด้วยพระพุทธานุภาพอธิปาฏิหาริย์องค์หลวงพ่พระพุทธชินราช ซึ่งประดิษฐานในพระวิหาร ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก ประทานพรให้ในการทำองค์จำลองของท่านแต่ละชนิดในแต่ละครั้งเสียก่อนก่อนที่จะลงมือในการสร้าง ตลอดถึงผู้บริโภคที่มาบูชาไป ต่างก็เชื่ออย่างเดียวกัน คือเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของของหลวงพ่พระพุทธชินราช

๔.๒.๒.๔ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ได้รับจากการกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “พระเครื่อง จำลององค์หลวงพ่พระพุทธชินราช” รุ่น ๒๕๖๐ (เหรียญพุทธชินราช ปี ๒๕๖๐) (รุ่นแรก หรือ รุ่นต้อนรับ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕)

(ก) ตารางที่ ๔.๓ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง พระพุทธชินราช รุ่น ๒๕๖๐

รุ่นที่สร้าง	ประเภทสิ่งก่อสร้าง	ซ่อมแซม บูรณะ	ทุน ก าร ดำเนินงาน	เพื่อแจกเป็น วัตถุมงคล	สร้างโรงพยาบาล	อื่นๆ
๑) พระพุทธชินราช ๒๕๕๕ – ๒๕๖๐	เพื่อ ต อ น ร ับ เ ส ต ี จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕	-ยกระดับสถานะของวัดโดยการเสด็จของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖	-	แจกประชาชนผู้มารับเสด็จ	-	-

๔.๒.๓ พระพุทธชินราช รุ่นจักรพรรดิมหาพุทธารักษ์ ๒๕๑๕ (สมัยรัชกาลที่ ๙)

จ. ข้อมูลวิจัยเชิงวิชาการ

การจัดสร้างพระพุทธชินราช เนื้อผงปิดทอง เสารี ๕ ได้นำพระผงเก่าจากพิธีจักรพรรดิมหาพุทธารักษ์ พ.ศ. ๒๕๑๕ มาผสมกับพระผงพระพุทธชินราชปิดทองเสารี ๕ รุ่นแรกของวัดใหญ่ พระผงเก่า เป็นพระพุทธชินราชใบเสมา (เนื้อวานและเนื้อดินเผา) ซึ่งผสมของเก่าและผงตะไบ เนื้อ นวลโลหะวังจันทร์และพระพุทธชินราชมหาธาตุเนื้อดินผสมผงโลหะพระเก่าวัดใหญ่

เหรียญพระพุทธชินราชมหาราช (คือการเล่นคำ ความหมายเดียวกันกับคำว่า “จักรพรรดิ”)

ลักษณะของเหรียญทองคำออกแบบและปั๊มโดยกองกษาปณ์ กรมธนารักษ์ จะมีลักษณะนูนต่ำเหรียญมีความคมในระดับหนึ่ง เจตนาเพื่อป้องกันการปลอมแปลง ซึ่งเหรียญที่คิดจะลอกเลียนแบบคงไม่สามารถที่จะถอดพิมพ์ออกมาได้ง่ายๆ เพราะเหรียญแท้มีลักษณะนูนต่ำ หากถอดออกมาจะยังต้นเบลอไม่คมชัดเท่าเหรียญจริง (ในขณะนี้ยังไม่พบเหรียญเก๊)

ลักษณะของเหรียญใบเสมาคว่ำ

เต้ พิษณุโลก กล่าวว่า “...ความหมาย ด้านหน้าเหรียญคือองค์พระพุทธชินราช ได้ลงมามีอักษรจารึกพระนาม “พระพุทธชินราชมหาราช” (มหาราช = มหาราช = จักรพรรดิ) ด้านหลังเหรียญ มีอักษรจารึกไว้ ๒ บรรทัด “มั่นในธรรม” คือให้ยึดหลักธรรมคำสอน ๑ ใน ๓ ของพระรัตนไตร พระธรรมที่พระบรมศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมอบไว้ ฉะนั้นแล้วผู้ใดหากมันคงในพระธรรมจึงเปรียบเสมือนเป็นเกราะแก้วไม่มีภัยอันตรายและสิ่งชั่วร้ายใด มาเบียดเบียนได้ “ลาภผลพูลทวี” พรพระพุทธชินราช อักษรบรรทัดนี้ เปรียบเสมือน “คำพรพ้อใหญ่” อวยพร อันประเสริฐซึ่งพระพุทธชินราชอวยพรผู้สักการบูชา ผู้ที่มีความเคารพต่อพระองค์ท่าน ใต้อักษร นี้นับว่าสำคัญเป็นอย่างยิ่ง มีความหมาย อย่างลึกซึ้งเป็นที่สุด คือดวงพระฤกษ์แห่งมหาราช ดวงตราจักรพรรดิ นับเป็นอัจฉริยภาพของท่านผู้ดำริคิดสร้างเหรียญ ความหมายนั้นสุดล้ำค่าเหลือประมาณ พระยันดวงพระฤกษ์นี้ ประทับด้านหลังเหรียญ พุทธานุภาพของวัดถ้ำมุงคคือการเสริมส่งดวงชะตาของผู้ครอบครอง

หมุนดวง หมุนโคลลาบาบาร์มี กันดวงตก กันเคราะห์ เสนียดจัญไร ดีทุกประการ นั่นคือเหรียญหมุน
ดวง นั่นเอง...”^{๑๖}

(ก) มวลสาร มงคล

การจัดสร้างพระพุทธรูปชินราช เนื้อผงปิดทอง เสาร์ ๕ ได้นำพระผงเก่าจากพิธีจักรพรรดิ
มหาพุทธรักษา ป.ศ. ๒๕๑๕ มาผสมกับพระผงพระพุทธรูปชินราชปิดทองเสาร์ ๕ รุ่นแรกของวัดใหญ่
พระผงเก่า เป็นพระพุทธรูปชินราชใบเสมา (เนื้อวานและเนื้อดินเผา) ซึ่งผสมของเก่าและผงตะไบ เนื้อ
นวโลหะวังจันทร์และพระพุทธรูปชินราชมหาธาตุ เนื้อดินผสมผงโลหะพระเก่าวัดใหญ่

(ข) เกจิอาจารย์และพิธีพุทธรักษา

พิธีจักรพรรดิมหาพุทธรักษา พิธีดังกล่าวนี้ครั้งแรกกระทำในสมัยรัชกาลที่ ๑ และครั้งที่
๒ เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๑๕ ณ วิหารหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช โดยมี พระคณาจารย์ บริกรรม
ปลุกเสกจากทั่วประเทศจำนวน ๑๐๙ รูป มีพระครูศรีพรหมโสภิต (หลวงพ่แพ) วัดพิบูลทอง จังหวัด
สิงห์บุรี ประธานบริกรรมปลุกเสก, สมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นประธานจุดเทียนชัย ศาสตราจารย์
สัญญาธรรมศักดิ์นายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ประธาน พิธีจุดเทียนบูชาพระรัตนตรัย, พระ
อาจารย์ผ่อง จินดา) วัดจักรวรรดิราชาวาส กรุงเทพมหานคร และอาจารย์เทพย์สาริกบุตร (เจ้า
พิธีกรรม) และพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง อาทิ หลวงพ่เงิน วัดดอนยายหอม จังหวัดนครปฐม,
หลวงพ่ นาควัดทัศนารุณสุนทริการาม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลวงพ่แดง วัดเขabanไดอิฐ
จังหวัด เพชรบุรี, หลวงพ่หอม วัดชากหมากป่าไร่ จังหวัดระยอง, หลวงพ่สุข วัดโพธิ์ทรายทอง
จังหวัดบุรีรัมย์, หลวงพ่พร ระนองนา จังหวัดชัยนาท, หลวงพ่ชื่น วัดตำหนักเหนือ จังหวัดชลบุรี,
หลวงพ่อนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี, หลวงพ่ วัดหูช้าง จังหวัดนนทบุรี, พระครูสนวัดพันอัน จังหวัด
เชียงใหม่, หลวงพ่แสน วัดท่าแห่น จังหวัดลำปาง, หลวงพ่ปี่ วัดลานหอย จังหวัดสุโขทัย... ฯลฯ
(พระเกจิอาจารย์ที่บริกรรมปลุกเสกในรุ่นนี้ รวม ๑๐๙ รูป)

สรุปสาระที่ได้จากข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร รุ่นจักรพรรดิมหาพุทธรักษา ๒๕๑๕ (สมัย
รัชกาลที่ ๙) การจัดสร้างพระพุทธรูปชินราช เนื้อผงปิดทอง เสาร์ ๕ ได้นำพระผงเก่าจากพิธีจักรพรรดิ
มหาพุทธรักษา ป.ศ. ๒๕๑๕ มาผสมกับพระผงพระพุทธรูปชินราชปิดทองเสาร์ ๕ รุ่นแรกของวัดใหญ่
พระผงเก่า เป็นพระพุทธรูปชินราชใบเสมา (เนื้อวานและเนื้อดินเผา) **เหรียญพระพุทธรูปชินราชมหาธาตุ**
(คือการเล่นคำ ความหมายเดียวกันกับคำว่า “จักรพรรดิ”) เหรียญทองคำออกแบบและปั๊มโดยกอง
กษาปณ์ กรมธนารักษ์ จะมีลักษณะนูนต่ำเหรียญมีความคมในระดับหนึ่ง เจตนาเพื่อป้องกันการปลอม
แปลง เพราะเหรียญแท้มี่ลักษณะนูนต่ำ หากถอดออกมาจะยิ่งตื้นเบลอไม่คมชัดเท่าเหรียญจริง

^{๑๖} เต้ พิษณุโลก บุคคลสาธารณะ, ลักษณะของเหรียญใบเสมาคำว่า, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
<https://www.facebook.com/๓๙๔๘๘๔๖๖๔๐๔๔๐๓๑/posts/๙๙๖๙๗๔๕๖๓๘๓๕๐๓๕/>, [๑๐ มิถุนายน
๒๕๖๓].

ลักษณะของเหรียญใบเสมาคว่ำ ความหมาย ด้านหน้าเหรียญคือองค์พระพุทธรูปชินราช ได้ลงมามีอักษรจารึกพระนาม “พระพุทธรูปชินราชมหาธาตุ” มีอักษรจารึกไว้ ๒ บรรทัด “มันในธรรม” คือให้ยึดหลักธรรมคำสอน ๑ ใน ๓ ของพระรัตนไตร “ลาภผลพุลทวี” พระพุทธรูปชินราช อักษรบรรทัดนี้เปรียบเสมือน “คำพรพ้อใหญ่” อวยพร อันประเสริฐซึ่งพระพุทธรูปชินราชอวยพรผู้สักการบูชา ผู้ที่มีความเคารพต่อพระองค์ท่าน ได้อักษร นี้นับว่าสำคัญเป็นอย่างยิ่ง มีความหมาย อย่างลึกซึ้งซึ่งเป็นที่สุดคือดวงพระฤกษ์แห่งมหาธาตุ ดวงตราจักรพรรดิ นับเป็น อัจฉริยภาพของท่านผู้ดำริคิดสร้างเหรียญพระยันดวงพระฤกษ์นี้ ประทับด้านหลังเหรียญ พุทธานุภาพของวัดถุ่มงคคือการเสริมส่งดวงชะตาของผู้ครอบครอง หนุนดวง หนุนโชคลาภบารมี กันดวงตก กันเคราะห์ เสนียดจัญไร ดีทุกประการ **พิธีจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก** พิธีดังกล่าวนี้ครั้งแรกกระทำในสมัยรัชกาลที่ ๑ และครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๑๕ ณ วิหารหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช โดยมี พระคณาจารย์ บริกรรมปลุกเสกจากทั่วประเทศจำนวน ๑๐๙ รูป มีพระครูศรีพรหมโสภิต (หลวงพ่อแพ) วัดพิบูลทอง จังหวัดสิงห์บุรี ประธานบริกรรมปลุกเสก, สมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นประธานจุดเทียนชัย ศาสตราจารย์สัญญาธรรมศักดิ์ นายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ประธาน พิธีจุดเทียนบูชาพระรัตนตรัย

๔.๒.๓.๑ วิเคราะห์พระพุทธรูปชินราช รุ่นจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕

ฉ.ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

สัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants) เรื่องพระเครื่องของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ณ สำนักงานเลขานุการ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก (การลงพื้นที่ ครั้งที่๑) เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

พระเครื่องของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารการสร้างพระบูชา(สมัยรัชกาลที่ ๙)

๑) **พระมหารณศักดิ์ จินตกวี** พระเครื่อง รุ่นนี้รุ่นจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕ เป็นการนำเนื้อผงปิดทอง เสาร ๕ ได้นำพระผงเก่าจากพิธีจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ได้กระทำพิธีครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๑ มาผสมกับพระผงพระพุทธรูปชินราชปิดทองเสาร ๕ รุ่นแรกของวัดใหญ่ พระผงเก่า เป็นพระพุทธรูปชินราชใบเสมา (เนื้อวานและเนื้อดินเผา) ซึ่งผสมของเก่าและผงตะไบเนื้อ นวโลหะวังจันทร์และพระพุทธรูปชินราชมหาธาตุ เนื้อดินผสมผงโลหะพระเก่าวัดใหญ่ ตามโบราณประเพณี ถือว่าเป็นวัตถุมงคลผ่านพิธีพุทธาภิเษกมาแล้ว แต่การนำมาผสมกับวัตถุมงคลที่เป็นของใหม่นี้ทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์เพิ่มมากขึ้น พิธีจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๐ มกราคม ๒๕๑๕ พิธีดังกล่าวนี้ครั้งแรกกระทำในสมัยรัชกาลที่ ๑ และครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๑๕ ณ วิหารหลวงพ่พระพุทธรูปชิน โดยมี พระคณาจารย์ บริกรรมปลุกเสกจากทั่วประเทศจำนวน ๑๐๙ รูป มีพระครูศรีพรหมโสภิต (หลวงพ่อแพ) วัดพิบูลทอง จ.สิงห์บุรี ประธานบริกรรมปลุกเสก, สมเด็จพระ

พระสังฆราช ทรงเป็นประธานจุดเทียนชัย ศาสตราจารย์สัญญาธรรมศักดิ์นายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ประธาน พิธีจุดเทียนบูชาพระรัตนตรัย, พระอาจารย์ฝ้อง จินดา) วัดจักรวรรดิราชาวาสพระนคร และอาจารย์เทพย์สาริกบุตร (เจ้าพิธีกรรม) และพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง อาทิ หลวงพ่อเงิน วัดดอนยายหอม จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อ นาควัดทัศนารุณสุนทริการาม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลวงพ่อแดง วัดเขابันไดอิฐ จังหวัด เพชรบุรี, หลวงพ่อหอม วัดชากหมากป่าเรไร จังหวัดระยอง, หลวงพ่อสุข วัดโพธิ์ทรายทอง จังหวัดบุรีรัมย์, หลวงพ่อพร ระนางนา จังหวัดชัยนาท, หลวงพ่อชื่น วัดตำหนักเหนือ จังหวัดชลบุรี, หลวงพ่อณพคุณ จังหวัดเพชรบุรี, หลวงพ่อ วัดหูช้าง จังหวัดนนทบุรี, พระครูสนวัดพันอัน จังหวัดเชียงใหม่, หลวงพ่อแสน วัดท่าแหน จังหวัดลำปาง, หลวงพ่อปี่ วัดลานหอย จังหวัดสุโขทัย... ฯลฯ (พระเกจิอาจารย์ที่บิรกรรมปลุกเสกในรุ่นนี้ รวม ๑๐๙ รูป)

วัตถุประสงค์ในการสร้าง

เพื่อหารายได้สนับสนุนโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๒) พระมหาสุบรรณ จนทสฺวนโณ ท่านได้แสดงความคิดเห็นว่า **พิธีกรรม** พระผงเก๋า เป็นพระพุทธรูปชินราชใบเสมา (เนื้อว่านและเนื้อดินเผา) ซึ่งผสมของเก๋าและผงตะไบ เนื้อ นวโลหะวังจันทร์และพระพุทธรูปชินราชมหาธาตุ เนื้อดินผสมผงโลหะพระเก้าวัดใหญ่ ตามโบราณประเพณี ถือว่าเป็นวัตถุมงคลผ่านพิธีพุทธาภิเษกมาแล้ว ย่อมมีผลต่อความเชื่อมั่นใจจิตใจของพุทธศาสนิกชนผู้ต้องการเช่า

๓) พันเอกเทพ นันตา ได้แสดงความคิดเห็นว่า รุ่นจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕ จัดว่าเป็นพิธียิ่งใหญ่และค่อนข้างจะจัดขึ้นยากมาก เพราะมีองค์ประกอบหลายอย่าง ได้นำพระผงเก๋าจากพิธีจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ได้กระทำพิธีครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๑ มาผสม เหยี่ยุ่นรุ่นนี้จะหาพบเจอได้ยาก ใครมีต่างคนก็เก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี

๔) พระมหาสิงห์ ปากโร ท่านได้แสดงความคิดเห็นว่ารุ่นจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕ อาตมามีความเห็นคล้อยจองกับ ท่านพันเอกเทพ นันตา เพราะเป็นมหาพุทธาภิเษกที่ต้องเตรียมองค์ประกอบมากมาย ถ้าคณะที่จัดทำไม่มีความพยายามมากจริง ก็จะจัดขึ้นไม่ได้

๕) นายประพจน์ ศรีเทศ เชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของของหลวงพ่อกุศลชินราช รุ่นจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕ คิดเห็นว่า พระพุทธรูปชินราชรุ่นจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕ นี้ผม มีความเห็นคล้อยจองกับ ท่านพันเอกเทพ นันตา และท่านพระมหาสิงห์ เพราะเป็นมหาพุทธาภิเษกที่จะต้องเตรียมองค์ประกอบมากมาย ถ้าคณะที่จัดทำไม่มีความพยายามมากจริง ก็จะจัดขึ้นไม่ได้ ส่วนเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ก็เป็นส่วนฝ่ายที่นิยม จัดทำพิธีพุทธาภิเษกก็ขึ้นกับความเชื่อของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

๔.๒.๓.๒ ความเห็นของผู้วิจัย เรื่องพระรุ่มจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปข้อคิดเห็นได้ดังนี้ เกี่ยวกับความเชื่อความเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช ของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก(Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants) ทั้งหมด (การลงพื้นที่ ครั้งที่ ๑) เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้แสดงความคิดเห็นในเชื่อมั่นในทางศักดิ์สิทธิ์ รวมไปถึงพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ก็เชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น เมื่อมีการ สร้างพระเครื่องซึ่งเป็นรูปจำลอง ขององค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช รุ่มจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕ นี้ พิเศษ ได้มีการนำมารวมกับวัตถุมงคลที่เป็นของใหม่ยิ่งทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์เพิ่มมากขึ้น พิธีจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๐ มกราคม ๒๕๑๕ พิธีดังกล่าวนี้ครั้งแรกกระทำในสมัยรัชกาลที่ ๑ และครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๑๕ ณ วิหารหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีพระมหารัตนศักดิ์ จินตทวี พระครูธรรมธรรณสุบรรณ จนทสุวณ โณ พระครูวินัยธรสิงห์ ปากโร พันเอกเทพ นันตา และนายประพจน์ ศรีเทศ แต่ละท่าน ยังเชื่อมั่นในพุทธาานุภาพ ขององค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราชโดยดีตลอดมา ยิ่งพระเหรียญรุ่มจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕ มีส่วนผสมของ “นวโลหะ” ด้วย ยิ่งเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์เข้าไปอีกร้อยเท่าพันทวี

พระเครื่องหลวงพ่พระพุทธรูปชินราชรุ่นนี้ มีการนำผงจากพระผงเก่าจากพิธีจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ได้กระทำพิธีครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๑ มาผสมกับพระผงพระพุทธรูปชินราชปิดทองเสาร์ ๕ รุ่นแรกแล้ว ยังมีการผสมผงตะไบ เนื้อ นวโลหะวังจันทร์อีกด้วย ดังความรู้เรื่อง โลหะของสมเด็จพระสังฆราช แพ วัดสุทัศน์ ครั้งยังเป็นพระเทพโมลีตามลำดับ เกณฑ์อัตราส่วนผสมของโลหะทั้ง ๙ ชนิด มีดังนี้:-

๑) ชิน หน้า ๑ บาท ๒) จ้าวน้ำเงิน หน้า ๒ บาท ๓) เหล็กละลายตัว หน้า ๓ บาท ๔) ตะกั่วเถื่อน หน้า ๔ บาท ๕) พรอท หน้า ๕ บาท ๖)สังกะสี หน้า ๖ บาท ๗)บริสุทธ์ (ทองแดงเถื่อน) หน้า ๗ บาท ๘) เงิน หน้า ๘ บาท ๙) ทองคำ หน้า ๙ บาท ส่วนประสมดังกล่าวนี้จึงเป็นส่วนผสมที่พระเกจิ ผู้ชำนาญการสร้างพระเครื่องโลหะมีส่วนผสมที่เป็นมาตรฐานเอาไว้

๔.๒.๓.๓ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ได้รับจากการกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “พระเครื่อง จำลององค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช” พระพุทธรูปชินราช รุ่มจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕

(ก) ตารางที่ ๔.๔ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง พระพุทธชินราช รุ่นจักรพรรดิมหาพุทธรักษา ๒๕๑๕

รุ่นที่สร้าง	ประเภทสิ่งก่อสร้าง	ช อ ม แ ช ม บุรณะ	ท ุ น ก า ร ดำเนินงาน	เพื่อแจกเป็น วัตถุมงคล	ส ร ร ำ ง โรงพยาบาล	อื่นๆ
๒) จักรพรรดิ มหาพุทธรักษา ๒๕๑๕	เพื่อหารายได้สนับสนุน โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและความมั่นคงแห่ง สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	-	-	-	-	-

๔.๒.๔ พระพุทธชินราช รุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ (สมัยรัชกาลที่ ๙)

ข. ข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร

(ก) เนื้อเหล็กน้ำพี้

จัดสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การสร้างวัตถุมงคลของพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ประกอบพิธีมหาพุทธรักษา ถึง ๙ วัน ระหว่างวันที่ ๙-๑๗ มกราคม ๒๕๔๕ โดยใช้แม่พิมพ์เก่าดั้งเดิมของพระพุทธชินราช รุ่นอินโดจีน ปี ๒๔๘๕ มาจัดสร้าง พระที่จัดสร้างกระทำอย่างประณีตทุกองค์ มีตอกโค้ด ออกเลข อันศักดิ์สิทธิ์กับ โคตพานพระศรี อันเป็นสัญลักษณ์ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร และตอกหมายเลขประจำองค์พระเรียงลำดับกันไปตามจำนวน คือ (๑) พระพุทธชินราช เนื้อเหล็กน้ำพี้ ได้ฐานทองคำ จำนวน ๓,๐๐๐ องค์ (๒) พระพุทธชินราช เนื้อเหล็กน้ำพี้ ได้ฐานเนื้อเงิน จำนวน ๑๕,๐๐๐ องค์ (๓) พระชัยวัฒน์ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ได้ฐานเนื้อเงิน จำนวน ๕,๐๐๐ องค์ รายการที่ ๑,๒ ได้นิมนต์ พระเกจิ อาจารย์ลงจารอักขระยันต์ที่ได้ฐานทุกองค์ เพื่อเพิ่มอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์ แก่พระพุทธชินราชเนื้อแร่เหล็กน้ำพี้ จะมีคุณค่าทั้งในวันนี้และในวันหน้าและยังไม่สามารถปลอมแปลงได้โดยง่าย เนื่องจากหล่อ ต้องหลอมแร่เหล็กน้ำพี้ด้วยอุณหภูมิสูงมาก จึงต้องใช้เครื่องมือชนิดพิเศษ จึงสามารถหลอมและหล่อเป็นองค์พระได้

(ข) พิธีพุทธรักษา

ประกอบพิธีมหาพุทธรักษา ถึง ๙ วัน ระหว่างวันที่ ๙-๑๗ มกราคม ๒๕๔๕ โดยใช้แม่พิมพ์เก่าดั้งเดิมของพระพุทธชินราช รุ่นอินโดจีน ปี ๒๔๘๕ มาจัดสร้าง คุณวิเศษและอานุภาพของ “เหล็กน้ำพี้” โลหะธาตุศักดิ์สิทธิ์ คู่ชาติไทย จากตำราพิชัยสงครามได้กล่าวไว้ว่า เหล็กน้ำพี้เป็นยอดของ โลหะธาตุศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์ คุณวิเศษในตัวเองธรรมชาติ จัดเป็นของ “ทนต์สิทธิ์” (ทนต์-นะ-สิทธิ์) ไม่มีเสื่อมแม้ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม เหล็กน้ำพี้ มีอาถรรพณ์ เร้นลับ และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตคุ้มครองในทุกอณู สามารถล้างอาถรรพณ์ได้ทุกชนิด ในการรณรงค์เข้าศึกสงคราม หากข้าศึกมีวิชาอยู่ ยังกองกระพัน ยังไม่เข้า ก็มีอาจทานอำนาจของเหล็กน้ำพี้ได้ ในเรื่องภูตผี ปีศาจ จิตวิญญาณ คุณไสย

สิ่งอัปมงคล ผู้ที่มีเหล็กน้ำพี้พกติดตัวจะช่วยป้องกันตนเองจากสิ่งเหล่านั้นได้ ทั้งยังเป็นเมตตามหานิยม มีตะบะเดชอำนาจเป็นที่ยำเกรง โบราณถือว่า “เหล็กน้ำพี้” เป็นเครื่องรางของขลังชนิดหนึ่ง ที่มีคุณวิเศษในตัวเองประเภทเดียวกับ “เหล็กไหล” ซึ่งเป็นธาตุศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่โบราณของตนพบว่า ทว่าเหล็กน้ำพี้มีตัวตนและแหล่งกำเนิดที่ชัดเจน มองเห็นเป็นรูปธรรม การนำเหล็กน้ำพี้มาสร้างเป็นวัตถุมงคลจะยิ่งช่วยเพิ่มพูนความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น เรียกว่า ดีทั้งนอกและดีทั้งใน การนำเหล็กน้ำพี้มาสร้างรูปจำลองของหลวงพ่อบุทธชินราช อันเป็นสุดยอดของพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองเกี่ยวพันกับองค์พระมหากษัตริย์ และชนชาติไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ จึงเป็นสิ่งที่คู่ควรและควรค่ากับการนำไปสักการบูชาอย่างยิ่ง ทั้งยังเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ๖๔๕ ปี ตั้งแต่มีการจัดสร้างพระพุทธรชินราชมา

พิธีมหาจักรพรรดิ พุทธภิเษก ณ วิหารพระพุทธรชินราชเมืองพิษณุโลก ๙ วัน ตั้งแต่วันที่ ๙-๑๗ มกราคม ๒๕๔๕ โดยมีพระเกจิทุกสายทั่วประเทศ ร่วมพิธีปลุกเสก

วัตถุประสงค์ของการสร้าง

๑) สมทบทุนจัดสร้างวัดใหม่ในการอุปถัมภ์ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (วัดใหญ่) จังหวัดพิษณุโลก ๒) สมทบทุนในโครงการเพชรยอดมงกุฎในการ แข่งขันทางวิชาการของนักเรียนทั่วประเทศ ฯลฯ

สรุปสาระที่ได้จากข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร “พระพุทธรชินราช รุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ (สมัยรัชกาลที่ ๙)” ได้จัดสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การสร้างวัตถุมงคลของพระพุทธรชินราช ประกอบพิธีมหาพุทธภิเษก ถึง ๙ วัน ระหว่างวันที่ ๙-๑๗ มกราคม ๒๕๔๕ โดยใช้แม่พิมพ์เก่าดั้งเดิมของพระพุทธรชินราช รุ่นอินโดจีน ปี ๒๔๘๕ มาจัดสร้าง ทุกองค์มีตอกโค้ดออกเลา อันศักดิ์สิทธิ์กับ โค้ดพานพระศรี อันเป็นสัญลักษณ์ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร และตอกหมายเลขประจำองค์พระเรียงลำดับกันไปตามจำนวน (๑) พระพุทธรชินราช เนื้อเหล็กน้ำพี้ ได้ฐานทองคำ จำนวน ๓,๐๐๐ องค์ (๒) พระพุทธรชินราช เนื้อเหล็กน้ำพี้ ได้ฐานเนื้อเงิน จำนวน ๑๕,๐๐๐ องค์ (๓) พระชัยวัฒน์ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ได้ฐานเนื้อเงิน จำนวน ๕,๐๐๐ องค์ รายการที่ ๑,๒ ได้นิมนต์ พระเกจิ อาจารย์ลงจารอักขระยันต์ที่ได้ฐานทุกองค์ เพื่อเพิ่มอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์ จะมีคุณค่าทั้งในวันนี้และในวันหน้าและเท่าที่ทราบยังไม่สามารถปลอมแปลงได้โดยง่าย เนื่องจากการหล่อต้องหลอมแร่เหล็กน้ำพี้ด้วยอุณหภูมิสูงมาก ซึ่งได้ประกอบพิธีมหาพุทธภิเษกถึง ๙ วัน ระหว่างวันที่ ๙-๑๗ มกราคม ๒๕๔๕ โดยใช้แม่พิมพ์เก่าดั้งเดิมของพระพุทธรชินราช รุ่นอินโดจีน ปี ๒๔๘๕ มาจัดสร้าง จากตำราพิชัยสงครามได้กล่าวไว้ว่า เหล็กน้ำพี้เป็นยอดของ โลหะธาตุศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์คุณวิเศษในตัวเองธรรมชาติ จัดเป็นของ “ทนต์สิทธิ์” (ทนต์-สิทธิ์) ไม่มีเสื่อมแม้ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม เหล็กน้ำพี้ มีอาถรรพณ์ เร้นลับ และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตคุ้มครองในทุกอณู สามารถล้างอาถรรพณ์

ได้ทุกชนิด ในการรณรงค์เข้าศึกษาสงคราม หากเข้าศึกษามีอายุอยู่คงกระพัน ยังไม่เข้า ก็มีอาชาน
อำนาจของเหล็กน้ำพี้ได้ เป็นต้น

๔.๒.๔.๑ วิเคราะห์พระพุทธรูปชินราช รุ่มมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕

ข. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

สัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants) เรื่องพระเครื่อง
ของ รุ่มมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ณ สำนักงาน
เลขานุการ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
(การลงพื้นที่ ครั้งที่ ๑) เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

พระเครื่องของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

๑) พระมหารณศักดิ์ จินตกวี ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า โดยใช้แม่พิมพ์เก่าดั้งเดิมของ
พระพุทธรูปชินราช รุ่นอินโดจีน ปี ๒๔๘๕ มาจัดสร้าง ทำอย่างประณีตทุกองค์มีดอก
อกเลา ได้นิมนต์ พระเกจิ อาจารย์ลงจารอักขระยันต์ที่ได้ฐานทุกองค์ เพื่อเพิ่ม
อานุภาพความศักดิ์สิทธิ์ แก่พระพุทธรูปชินราชเนื้อแร่เหล็กน้ำพี้จากตำราพิชัยสงครามได้
กล่าวไว้ว่า เหล็กน้ำพี้เป็นยอดของ โลหะธาตุศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์ คุณวิเศษในตัวเอง
ธรรมชาติ จัดเป็นของ “ทนต์สิทธิ์” (ทนต์-นะ-ลิต) ไม่มีเสื่อมแม้ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม เหล็กน้ำพี้ มี
อาถรรพณ์ เร้นลับ และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตคุ้มครองในทุกอนุ สามารถล้างอาถรรพณ์ได้ทุกชนิด ส่วนตัว
ท่านเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของแร่เหล็กน้ำพี้ว่ามีจริง ส่วนการตอก รูปยันต์ “อกเลา” ลงไปใต้ฐาน
พระพุทธรูป รวมความก็เพิ่มพุทธคุณในด้านความขลัง ความเป็นเมตตามหานิยม ความมั่งคั่งร่ำรวย
เงินทอง จึงเป็นที่นิยมของพุทธศาสนิกชน ที่ชอบพระพุทธรูปชินราชรุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้
๒๕๔๕

๒) พระมหาสุบรรณ จนทสุวณฺโณ ท่านได้แสดงความคิดเห็นว่า นอกจากจะ
หล่อหรือเทโลหะ ให้เป็นพระพุทธรูป พระเครื่องดังกล่าว ว่าทั้งในอดีตและปัจจุบันมีการสร้างดาบ ซึ่ง
เป็นอาวุธของทหารหาญ ผู้กล้าของประเทศชาติ ดังเช่นพระญาพิชัย ดาบหัก และเหล่าทหารของท่าน
ส่วนในปัจจุบันก็มีการปรับเปลี่ยน พัฒนาขนาดของดาบ ของมีด ให้เล็กเพื่อเป็นของศักดิ์สิทธิ์ประจำ
กาย (ยกเว้นผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใส ดาบขนาดใหญ่คงมีการตีหรือผลิตอยู่ เพื่อบูชาไปไว้กับบ้านเป็นของ
ศักดิ์) ประจำเรือนไป) ไม่ใช่เพื่อเป็นอาวุธ เหมือนสมัยโบราณและผู้คนก็นับถือในอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์
ของแร่เหล็กน้ำพี้

๓) พันเอกเทพ นันตา ได้แสดงความคิดเห็นว่า เห็นด้วยกับพระคุณเจ้าทั้งสอง
แต่ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ได้นำแร่เหล็กน้ำพี้มาสร้างเป็นพระบูชาและพระเครื่องแล้วจัดให้มีพิธี
มหาพุทธาภิเษก ถึง ๙ วันอีก ก็เพื่อทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์นอกจากอิทธิฤทธิ์ที่มีในตนเองของแร่
เหล็กยังเพิ่มพลังพุทธานุภาพ จากการทำพิธีของพระเกจิอาจารย์อีกโสดหนึ่งด้วย

๔) พระมหาลิขิต ปากโร ท่านได้แสดงความคิดเห็นว่า คุณสมบัติของแร่เหล็กน้ำพี้ คนโบราณใช้ฝนใส่น้ำให้คนที่ถูกผีเข้า ให้ออกไปหนีไป ตลอดใช้ฝนกับ**ฝาละมีน** คือ **สิ่งที่ปิดปากหม้อดินที่เป็นหม้อข้าวหม้อแกง** ส่วนที่เรียกส่วนพระเจดีย์ที่เป็นฐานรองรับปล้องโหนดของเจดีย์ทรงกลมหรือทรงลังกา คล้ายฝาละมี ว่า บัวฝาละมี แล้วนำน้ำคั้นๆที่ได้จากการนำเอาแร่เหล็กน้ำพี้ไปฝนกับ ฝาละมีดังกล่าว ใช้ทา แก้ว พืช ภูเขาบหรือสัตว์ที่มีพิษต่างๆกัดต่อย ได้ตึนนักโบราณปฏิบัติมาแล้ว

๕) นายประพจน์ ศรีเทศ เชื้อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของของหลวงพ่พุทธรชินราช แน่ใจว่าจะนำไปสร้างด้วยวัสดุใดๆก็ตาม ตัวท่านเองก็ให้ความเคารพนับถือในพระพุทธรูปของหลวงพ่พุทธรชินราชด้วยดีเสมอมา ยิ่งไปนำวัสดุมงคลไปผสมกับแร่เหล็กน้ำพี้ จะยิ่งทวีความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นเป็นสองเท่าเลยทีเดียว

สรุปสาระสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พระเครื่องของ รุ่งมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ จากผู้ให้ข้อมูล มีสาระสรุปได้ดังนี้ เป็นการสร้าง โดยใช้แม่พิมพ์เก่าดั้งเดิมของพระพุทธรชินราช รุ่นอินโดจีน ปี ๒๔๘๕ มาจัดสร้าง ทำอย่างประณีตทุกองค์มีตอกโค้ด ออกเลา ได้ นิมนต์ พระเกจิ อาจารย์ลงจารอักขระยันต์ที่ได้ฐานทุกอย่างค์ เพื่อเพิ่ม อำนาจความศักดิ์สิทธิ์ แก่พระเครื่องรูปจำลององค์หลวงพ่พุทธรชินราชเนื้อแร่เหล็กน้ำพี้จากตำราพิชัยสงครามได้กล่าวไว้ว่า เหล็กน้ำพี้เป็นยอดของ โลหะธาตุศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์ คุณวิเศษในตัวเองธรรมชาติ จัดเป็นของ “**ทนต์สิทธิ์**” (ทนต์-สิทธิ์) ไม่มีเสื่อมแม้ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม เหล็กน้ำพี้ มีอาถรรพณ์ เร้นลับ และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตคุ้มครองในทุกอนุ สามารถล้างอาถรรพณ์ได้ทุกชนิด ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของแร่เหล็กน้ำพี้ว่ามีจริง ส่วนการตอก รูปยันต์ “ออกเลา” ลงไปใต้ฐานพระพุทธรูป รวมความก็เพิ่ม พุทธคุณในด้านความขลัง ความเป็นเมตตามหานิยม ความมั่งคั่งร่ำรวยเงินทอง จึงเป็นที่นิยมของพุทธศาสนิกชน ที่ชอบพระพุทธรชินราชรุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕

เหล็กน้ำพี้ มีอาถรรพณ์ เร้นลับ และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตคุ้มครองในทุกอนุ ทั้งในอดีตและปัจจุบันมีการสร้างดาบ ซึ่งเป็นอาวุธของทหารหาญ ผู้กล้าของประเทศชาติ ดังเช่นพระยาพิชัยดาบหัก และเหล่าทหารของท่าน ส่วนในปัจจุบันก็มีการปรับเปลี่ยน พัฒนาขนาดของดาบ ของมีด ให้เล็ก เพื่อเป็นของศักดิ์สิทธิ์ประจำกาย (ยกเว้นผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใสดาบขนาดใหญ่คงมีการตีหรือผลิตอยู่เพื่อบูชาไปไว้กับบ้านเป็นของศักดิ์ประจำเรือนไป) ไม่ใช่เพื่อเป็นอาวุธ เหมือนสมัยโบราณและผู้คนก็นับถือในอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ของแร่เหล็กน้ำพี้

อนึ่งคุณสมบัติของแร่เหล็กน้ำพี้ คนโบราณใช้ฝนใส่น้ำให้คนที่ถูกผีเข้า ให้ออกไปหนีไป ตลอดใช้ฝนกับ**ฝาละมีน**คือ **สิ่งที่ปิดปากหม้อดินที่เป็นหม้อข้าวหม้อแกง** แล้วให้นำน้ำคั้นๆที่ได้จากการนำเอาแร่เหล็กน้ำพี้ไปฝนกับ ฝาละมีดังกล่าว ใช้ทา แก้ว พืช ภูเขาบหรือสัตว์ที่มีพิษต่างๆกัดต่อย ได้ตึนนักโบราณปฏิบัติมาแล้ว

๔.๒.๔.๒ ความเห็นของผู้วิจัย เรื่องพระพุทธรชินราช รุ่มมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ (สมัยรัชกาลที่ ๙)

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปข้อคิดเห็นได้ดังนี้ เกี่ยวกับความเชื่อความเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่พระพุทธรชินราช ของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก(Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants) ทั้งหมด ได้แสดงความคิดเห็นใน เชื่อมั่นในทางศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช เพราะ รุ่มนี้มีการนำเอา แร่เหล็กน้ำพี้ จัดสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การสร้างวัตถุมงคลของพระพุทธรชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เรื่องพระพุทธรชินราช รุ่มมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ พิเศษ โดยใช้แม่พิมพ์เก่าดั้งเดิมของพระพุทธรชินราช รุ่มอินโดจีน ปี ๒๔๘๕ มาจัดสร้าง พระที่จัดสร้างกระทำอย่างประณีตทุกองค์มีตอกโค้ด ออกเลา อันศักดิ์สิทธิ์กับโค้ด ปานพระศรี อันเป็นสัญลักษณ์ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร และตอกหมายเลขประจำองค์พระเรียงลำดับกันไปตามจำนวน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีพระมหานาคศักดิ์ จินตกวี พระครูธรรมธรรสุบรรณ จันทสุวณโณ พระครูวินัยธรสิงห์ ปากาโร พันเอกเทพ นันตา และนายประพจน์ ศรีเทศ แต่ละท่าน ยังเชื่อมั่นในพุทธานุภาพ ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชโดยดีตลอด ยังมีการนำแร่เหล็กน้ำพี้ มาเป็นส่วนผสม ก็มาyingพระพุทธรชินราช รุ่มมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ มีความศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้นในพิธีพุทธาภิเษกยังได้นิมนต์ พระเกจิ อาจารย์ลงจารอักขระยันต์ที่ได้ฐานทุกๆองค์ เพื่อเพิ่มอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์ แก่พระพุทธรชินราชเนื้อแร่เหล็กน้ำพี้ จะมีคุณค่าทั้งในวันนี้และในวันหน้าและยังไม่สามารถปลอมแปลงได้โดยง่าย และในพิธีมหาจักรพรรดิ พุทธาภิเษก ณ วิหารพรพุทธรชินราช เมืองพิษณุโลก

๔.๒.๔.๓ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ได้รับจากการกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “พระเครื่อง จำลององค์หลวงพ่ พระพุทธรชินราช รุ่มมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ (สมัยรัชกาลที่ ๙)

(ก) ตารางที่ ๔.๕ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง พระพุทธรชินราช รุ่มมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕

รุ่นที่สร้าง	ประเภทสิ่งก่อสร้าง	ซ่อมแซม บูรณะ	ทุน ก า ร ดำเนินงาน	เพื่อแจกเป็น วัตถุมงคล	สร้างโรงพยาบาล	อื่นๆ
๓) พระพุทธรชิน ราช รุ่มมหา จักรพรรดิ เนื้อ เหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕	สมทบทุนจัดสร้างวัดใหม่ในการ อุปถัมภ์ของวัดพระศรีรัตนมหา ธาตุ (วัดใหญ่) พิษณุโลก	-	-	-	-	-

๔.๒.๕ พระพุทธชินราช รุ่นมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐

ณ. ข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร

มวลสารในการจัดสร้างวัตถุมงคล รักทองที่แกะทေးจากองค์พระพุทธชินราช ไม้มงคลต่างๆ ผงพุทธคุณ เกสรดอกไม้ วาน ๑๐๘ ชนิด ไม้พญาจิวดำ-แดง แร่เหล็กน้ำพี้ ชี้เหล็กไหล ผงก้นกรุ ฯลฯ จัดสร้างภายในบริเวณพระวิหารทุกชั้นตอนและทุกองค์ แชน้ำพุทธมนต์หน้าองค์พระพุทธชินราช ในชั้นสาคร โดยมีการเจริญพระพุทธมนต์ทุกวัน กำหนดพิธีมหาพุทธาภิเษกครั้งยิ่งใหญ่ในวันเสาร์ ๕ ซึ่งนิยมประกอบพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล ถือว่าขลังและศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก

- ๑) เนื้อไม้พญาจิวดำ, ไม้มงคล ๙ (ปิดทอง) ๙,๙๙๙ องค์
- ๒) เนื้อไม้พญาจิวดำ, ไม้มงคล ๙ (ปิดทอง) ๙๙๙๙ องค์
- ๓) เนื้อไม้พญาจิวแดง, ไม้มงคล ๙ (ปิดทอง) ๙,๙๙๙ องค์
- ๔) เนื้อไม้พญาจิวแดง, ไม้มงคล ๙ (ปิดทอง) ๙,๙๙๙ องค์
- ๕) เนื้อผงพุทธคุณ, วาน ๑๐๘, ผสมเกศา ๒๙,๙๙๙ องค์
- ๖) เนื้อผงเกษร, ดอกดาวเรือง, วาน ๑๐๘ จำนวน ๒๙,๙๙๙ องค์
- ๗) เนื้อผงเหล็กน้ำพี้, ชี้เหล็กไหล, แร่ศักดิ์สิทธิ์(แช่น้ำพุทธมนต์ทุกเนื้อ) จำนวน

๒๙,๙๙๙ องค์

ประวัติของไม้พระยาจิวดำ ไม้พญาจิวดำ

เทพ shop กล่าวว่า“...ไม้พญาจิวดำ ไม้จิวดำ เรียกได้ ๓ ชื่อ แต่ส่วนใหญ่นิยมเรียกไม้พญาจิวดำ คือพญาของไม้จิว ต้นจิว พญาของต้นจิว คือไม้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของบรรดาต้นจิว ไม้นางพญาที่เรียกกันเป็นนางพญาเพราะว่าไม้ออกเป็นสีดำ การดูไม้พญาจิวดำ ไม้พระยาจิวดำ ไม้จิวดำ ตัวไม้จะออกสีดำทั้งหมด หากมีแซมไม้ ลายไม้ จะต้องออกเป็นสีชมพู ไม้จิวดำนั้นเป็นที่รู้จักดีในตระกูลของไม้มงคลซึ่งพญาไม้จิวดำ เป็นพญาแห่งไม้ที่อยู่บนโลกเรานี้เลย ไม้จิวดำคือไม้ที่ความศักดิ์สิทธิ์มงคลในตัว เชื่อว่าไม้จิวดำนั้นจักนำพาความร่ำรวย โชคลาภ และชัยชนะมาแก่ผู้ที่บูชา ต้นไม้จิวดำนั้นเป็นต้นไม้มงคลตัวไม้จิวดำจะถูกนำมาเป็นวัตถุมงคลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นไม้จิวดำแกะสลักเป็นเป็นรูปต่างๆ ความเชื่อ ไม้พระยาจิวดำ ไม้พญาจิวดำ ไม้จิวดำ ตามความเชื่อของเรื่องลี้ลับ ไสยศาสตร์ คนเล่นของเล่ากันว่าต้นจิวดำเป็นต้นไม้วิเศษมีเทพธิดารักษา ต้นไม้จิวดำไม้พญาจิวดำนี้จะเกิดยืนต้นอยู่ในป่าลึก โดยเฉพาะป่าที่มีอาถรรพ์เร้นลับยากที่มนุษย์จะเข้าไปถึงได้ง่ายๆ เนื้อไม้มีสีดำสนิทแข็งแรงแรงมากโบราณจารย์เล่าว่าหลายร้อยปีทีเดียวจึงจะมีขึ้นสักต้นหนึ่ง จัดเป็นของทนต์ลี้ลมหาวีเศษชั้นดิชนิดหนึ่ง ซึ่งเมื่อถึงเวลาอันควรเทพอาวรักษ์ที่ปกปักษ์รักษาดูแลจะปลื้มยินดีตายพรายทิ้งไว้ให้เพื่อรอผู้มีบุญญาบารมีนำไปทำประโยชน์เพื่อพระศาสนา ยิ่งหากกลายเป็นหิน (คต) เมื่อใดก็ยังมีพลัง

อานุกาพแรงกล้าเป็นทิวคูณ....” เป็นต้น...”^{๑๗} ประกอบพิธีมหาพุทธาภิเษก ณ พระวิหารพระพุทธชินราช ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก (เสาร์ ๕) ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๐ เวลา ๑๑.๓๙ – ๒๒.๑๙ น.

วัตถุประสงค์ในการสร้างคือ

๑) สร้างวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒) บูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร โดยมีพระเกจิอาจารย์ ๑๐๘ รูป อาทิ พระวรญาณมุนี หรือ หลวงตาละมัย พระครูสถิตวิริยธรรม หรือ หลวงพ่อรอด พระครูสุนทรธรรมประภาส หรือ หลวงพ่อแขก พระธรรมเสนาสุนัวัตร รองเจ้าคณะภาค ๕

สรุปสาระที่ได้จากข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร “พระพุทธชินราช รุ่งมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐” ซึ่งมีมวลสารในการจัดสร้างวัตถุมงคล รักทองที่กะเทาะจากองค์พระพุทธชินราช ไม้มงคลต่างๆ ผงพุทธคุณ เกสรดอกไม้ วาน ๑๐๘ ชนิด ไม้พญาจิวดำ-แดง แร่เหล็กน้ำพี้ ขี้เหล็กไหล ผงกันกรู ฯลฯ จัดสร้างภายในบริเวณพระวิหารทุกชั้นตอน และทุกองค์ได้แช่น้ำพุทธมนต์หน้าองค์พระพุทธชินราชในชั้นสาคร โดยมีการเจริญพระพุทธมนต์ทุกวัน ไม้จิวดำนั้นเป็นที่รู้จักดีในตระกูลของไม้มงคล ซึ่งพญาไม้จิวดำ เป็นพญาแห่งไม้ที่อยู่บนโลกเรานี้เลย ไม้จิวดำคือไม้ที่ความศักดิ์สิทธิ์มงคลในตัว เชื่อว่าไม้จิวดำนั้นจักนำพาความร่ำรวย โชคลาภ และชัยชนะมาแก่ผู้ที่บูชาตามความเชื่อของเรื่อง ลีกลับ ไสยศาสตร์ คนเล่นของเล่ากันว่าต้นจิวดำเป็นต้นไม้วีเศษมีเทพธิดารักษา ต้นไม้จิวดำไม้พญาจิวดำนี้จะเกิดขึ้นต้นอยู่ในป่าลึกโดยเฉพาะป่าที่มีอาถรรพ์เร้นลับยากที่มนุษย์จะเข้าไปถึงได้ง่ายๆ เนื้อไม้มีสีดำสนิทแข็งแรงแรงมาก โบราณจารย์เล่าว่าหลายร้อยปีทีเดียวจึงจะมีขึ้นสักต้นหนึ่ง จัดเป็นของทนต์วิเศษชั้นดี ซึ่งเมื่อถึงเวลาอันควรเทพอารักษ์ที่ปกปักรักษาดูแล เล่ากันว่าไม้พญาจิวดำจะพลัดยืนตายพรายทิ้งไว้ให้เพื่อรอผู้มีบุญญาบารมีนำไปทำประโยชน์เพื่อพระศาสนา กลายเป็นหิน (คด) เมื่อใดก็ยังมียพลังอานุภาพแรงกล้าเป็นทิวคูณ

๔.๒.๕.๑ วิเคราะห์พระพุทธชินราช รุ่งมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐

ญ. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

สัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants) เรื่องพระเครื่อง รุ่งมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐ ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ณ สำนักงานเลขานุการ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก (การลงพื้นที่ ครั้งที่ ๑) เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

^{๑๗} เทพ shop, ประวัติของไม้พระยาจิวดำ ไม้พญาจิวดำ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/namphiuttaradit/4>. [๑๙ มีนาคม ๒๕๖๓].

พระเครื่องของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

๑) พระมหานาคศักดิ์ จินตกวี ได้ให้ทัศนะว่า พระเครื่องรูปจำลอง องค์หลวงพ่อพระพุทธรชินราช รุ่นมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐ ได้เตรียมส่วนผสมดังนี้

ได้นำ ผงมณฑลเก่าของรักทองที่กะเทาะจากองค์พระพุทธรชินราช ไม้มณฑลต่างๆ ผงพุทธรคุณ เกสรดอกไม้วาน ๑๐๘ ชนิด ไม้พญาจิวดำ-แดง แร่เหล็กน้ำพี้ ขี้เหล็กไหล ผงกันกรู ฯลฯ เพื่อเตรียมการผสมครั้งสุดท้าย ก่อนการเทโลหะผสมหล่อพระบูชา พระเครื่องในคราวครั้งนั้น โดยจะได้จัดขึ้น ณ พระวิหารพระพุทธรชินราช ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ฤกษ์ยามอันเป็นมงคลฤกษ์ (เสาร์ ๕) ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๐ เวลา ๑๑.๓๙-๑๒.๑๙ น. โดยเฉพาะ พิเศษที่ได้นิมนต์พระเกจิอาจารย์ ๑๐๘ รูป อาทิ พระวรมหาญาณมุนี หรือ หลวงตาละมัย พระครูสถิตวิริยธรรม หรือ หลวงพ่อรอด พระครูสุนทรธรรมประภาส หรือ หลวงพ่อแขก พระธรรมเสนานุวัตร รองเจ้าคณะภาค ๕ นานๆจึงจะมีพระพิธี มากถึง ๑๐๘ รูปมานั่งทำพิธี ผลสำเร็จในการจัดพิธีมหาพุทธานิเขกครั้งยิ่งใหญ่ออกมา จึงได้พระบูชาและพระเครื่องที่ศักดิ์สิทธิ์ ควรแก่การสักการบูชา มีพิเศษกว่าทุกรุ่นคือในเนื้อพระจะมีผงแร่เหล็กน้ำพี้ผสมกับผงเหล็กไหลด้วย ทั้งยังมีผงไม้ พญาจิวดำและจิวแดงอีกด้วยต้นจิวดำซึ่งเป็นไม้มงคล ถูกนำมาเป็นส่วนผสมหลักยังมีความศักดิ์สิทธิ์ เสริมพุทธรคุณให้มากยิ่งขึ้น

๒) พระมหาสุบรรณ จนทสุวณโณ ท่านได้แสดงความคิดเห็นคล้ายตามท่านพระมหานาคศักดิ์ จินตกวี

๓) พันเอกเทพ นันตา ได้แสดงความคิดเห็นไม่มีอะไรขัดแย้งกัน

๔) พระมหาสิงห์ ปภากร ท่านได้แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน

๕) นายประพจน์ ศรีเทศ เชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของของหลวงพ่อพระพุทธรชินราช ยิ่งไปนำเอาวัสดุมงคลเช่นผงแร่เหล็กน้ำพี้และผงเหล็กไหล มาผสมเข้า จะยิ่งเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นเป็นหลายเท่าทีเดียว พิธีมหาจักรพรรดิ พุทธานิเขก ณ วิหารพรพุทธรชินราชเมืองพิษณุโลก

๔.๒.๕.๒ ความเห็นของผู้วิจัย เรื่องพระพุทธรชินราช รุ่นมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปข้อคิดเห็นได้ดังนี้ เกี่ยวกับความเชื่อความเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อพระพุทธรชินราช ของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก(Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants) ทั้งหมด ได้แสดงความคิดเห็นใน เชื่อมั่นในทางศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่อพระพุทธรชินราช เพราะ รุ่นนี้มีการนำเอา ผงรักทองที่กะเทาะจากองค์พระพุทธรชินราช ไม้มณฑลต่างๆ ผงพุทธรคุณ เกสรดอกไม้วาน ๑๐๘ ชนิด ไม้พญาจิวดำ-แดง แร่เหล็กน้ำพี้ ขี้เหล็กไหล ผงกันกรู ฯลฯ

จัดขึ้น ณ พระวิหารพระพุทธรชินราช ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ฤกษ์ยามอันเป็นมงคลฤกษ์ (เสาร์ ๕) ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๐ เวลา ๑๑.๓๙ - ๑๒.๑๙ น. โดยเฉพาะ พิเศษที่ได้นิมนต์ พระเกจิอาจารย์ ๑๐๘ รูป อาทิ จึงนับว่าเป็นพระบูชาและพระเครื่อง ควรแก่การสักการบูชา มีพิเศษกว่าทุกรุ่นคือในเนื้อพระจะมีผงแร่เหล็กน้ำพี้ผสมกับผงเหล็กไหลด้วย ทั้งยังมีผงไม้

พญาจ้าวดำและจ้าวแดงอีกด้วยด้วยต้นจ้าวดำซึ่งเป็นไม้มงคล ถูกนำมาเป็นส่วนผสมหลักยังมีความศักดิ์สิทธิ์ เสริมพุทธคุณให้มากยิ่งขึ้น

๔.๒.๕.๓ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ได้รับจากการกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท พระเครื่อง จำลององค์หลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรชินราช รุ่นมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐

(ก) ตารางที่ ๔.๖ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง พระพุทธรชินราช รุ่นมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐

รุ่นที่สร้าง	ประเภทสิ่งก่อสร้าง	ช อ ม แ ช ม บูรณะ	ทุน การ ดำเนินงาน	เพื่อแจกเป็น วัตถุมงคล	สร้างโรงพยาบาล	อื่นๆ
๔) รุ่นมหาสิทธิ โชค ๒๕๕๐	สร้างวิทยาลัยสงฆ์พุทธชิน ราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย	บูรณปฏิสังขรณ์พระ อุโบสถ ของวัดพระ ศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร	-	-	-	-

๔.๒.๖ พระพุทธรชินราช รุ่นสมโภชพระพุทธรชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐)

ฎ. ข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร

พิธีพุทธาภิเษก เททองนำฤกษ์ และหลอมชนวนสุสารโลหะธาตุ ภายสิทธิ์ ณ พระวิหารพระพุทธรชินราช โดย โสฬสมงคลเกจิอาจารย์ ในเดือน ธันวาคม ๒๕๕๙ วันที่ ๓๐ , ๓๑ มีนาคม และ ๑ เมษายน ๒๕๖๐ (เสาร์ ๕)

ประกอบด้วยพิธีสวดสำคัญ ดังต่อไปนี้ (๑) พิธีสวดภาณยักษ์ ภาณวาร พระเถรจารย์ผู้เชี่ยวชาญใน มหาเวทย์เวสสุวรรณ นั้งปรก (๒) พิธีเสกแบบจีนนิกาย พระคณาจารย์จีนนิกาย อธิษฐานจิต (๓) พิธี บริตตาภิเษก ทำนองมคร พระวิปัสสนาจารย์ อรัญวาสีแม่ตตาคิจิต (๔) พิธีบริตตาภิเษก พระปริตร รามัญ (มอญ) พระเกจิอาจารย์สายรามัญนั่งปรก (๕) พิธีมหาพุทธาภิเษก พระเกจิอาจารย์มหานิกาย นั้งปรก จำนวน ๑๐๘ รูป (๖) พิธีสมโภช เบิกแว่นเวียนเทียน ตามคติพราหมณ์

ประวัติโดยย่อ พระวิหารพระพุทธรชินราช

(ก) พระวิหารพระพุทธรชินราช เป็นศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์ แห่งเดียวของพระอารามที่คงเหลือและรอดพ้นจากวิกฤตภัยอันตรายต่างๆ จากภัยของ สงคราม ที่เข้ามาประชิดติดเมืองพิษณุโลก หัวเมืองเหนือ มา แต่โบราณกาลโดยตลอด โดยเฉพาะในครั้ง สงครามอะแซหวุ่นกี้ ล้อมตีและ เผาเมืองพิษณุโลก จนวอดวายย่อยยับเป็นทะเลเพลิง ในปี พ.ศ. ๒๓๑๘ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ได้รับ ผลกระทบเสียหายทั้งพระอาราม คงเหลือแต่พระวิหาร พระพุทธรชินราช ที่เพลิงและข้าศึกมิสามารถ จะทำอันตรายได้ ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ความสำคัญ

ตอนหนึ่งว่า ขณะที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ประทับ ณ พระตำหนัก ค่ายมั่น บางแหม “ครั้น วันพุธ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๗ หนึ่งข้านี้ คชสาร มากราบทูลว่า **พม่ายกไปจากเมือง พิศณุโลก เฝ้าวัดเสี้ยมขึ้น ยัง เหลือพระชินราช**”

(ข) ด้วยพุทธานุภาพแห่งองค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราช ซึ่งมีสิริเทพยดา และปัญญาเทพ ศาตราวุธ สถิตถวายเป็น อภิบาลรักษา พระวิหารพระพุทธรูปชินราช จึงรอดภัยอันตราย คงเป็น สถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัยที่สมบูรณ์คงเหลือ เพียงแห่งเดียวในประเทศ อันเป็นมรดกล้ำค่าของ แผ่นดิน สืบมาจวบจนทุกวันนี้ ดังรายชื่อเทพข้างล่างนี้

ปัญญาเทพศาตราวุธ (อาวุธอันวิเศษ ๕ สิ่งในโลกนี้) ที่สถิตรักษาพระพุทธรูปชินราช โบราณจารย์กล่าวว่า ประกอบด้วย **๑) จักรราชูธวัช** (จักรพระนารายณ์ ที่หน้าบันพระวิหารพระพุทธรูปชินราช) **๒) คทาราชูธวัช** (คทาหรือ กระบองวิเศษท้าวเวสสุวรรณ เบื้องพระหัตถ์ซ้ายพระพุทธรูปชินราช) **๓) ทูสาราชูธวัช** (ฝ่ามือพิเศษ บนศรีษะอาฬวกยักษ์ เบื้องพระหัตถ์ขวาพระพุทธรูปชินราช) **๔) วชิราชูธวัช** (แก้ววชิราชูธวัช พระอินทร์ คือ เพชรที่พระอุณาโลม ตรัสรู้ พระพักตร์พระพุทธรูปชินราช) **๕) นัยนาราชูธวัช** (ตาพระยม ที่ยอดประตูเขี้ยวกาง หน้าฐานชุกชีพระพุทธรูปชินราช) มาแต่โบราณกาล

(ค) พิธีพุทธาภิเษก เททองนำฤกษ์ และหลอมชนวนสุสารโลหะธาตุกายสิทธิ์ ณ พระวิหารพระพุทธรูปชินราช โดย โสฬสมงคลเกจิอาจารย์ ในเดือนธันวาคม ๒๕๕๙ วันที่ ๓๐, ๓๑ มีนาคม และ ๑ เมษายน ๒๕๖๐ (เสาร์ ๕) ประกอบด้วยพิธีสำคัญ ดังต่อไปนี้ (๑) พิธีสวดภาณยักษ์ ภาณวาร พระเถรอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในมหาเวทย์เวสสุวรรณ นั่งปรก (๒) พิธีเสกแบบจินนิกาย พระคณาจารย์จินนิกาย อธิษฐานจิต (๓) พิธีปริตตาทิเษก ทำนองมคร พระวิปัสสนาจารย์ อรัญวาสีแผ่แผ่เมตตาจิต (๔) พิธีปริตตาทิเษก พระปริตรรามัญ (มอญ) พระเกจิอาจารย์สายรามัญนั่งปรก (๕) พิธีมหาพุทธาภิเษก พระเกจิอาจารย์มหานิกายนั่งปรก จำนวน ๑๐๘ รูป (๖) พิธีสมโภช เบิกแว่นเวียนเทียน ตามคติพราหมณ์

วัตถุประสงค์ในการสร้าง

สร้างวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒) บูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร

สรุปสาระที่ได้จากข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร “รุ่นสมโภชพระพุทธรูปชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐)” ซึ่งมีพิธีพุทธาภิเษก เททองนำฤกษ์ และหลอมชนวนสุสารโลหะธาตุกายสิทธิ์ ณ พระวิหารพระพุทธรูปชินราช โดย โสฬสมงคลเกจิอาจารย์ ในเดือนธันวาคม ๒๕๕๙ วันที่ ๓๐, ๓๑ มีนาคม และ ๑ เมษายน ๒๕๖๐ (เสาร์ ๕) ประกอบด้วยพิธีสำคัญ ดังต่อไปนี้ (๑) พิธีสวดภาณยักษ์ ภาณวาร พระเถรอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในมหาเวทย์เวสสุวรรณ นั่งปรก (๒) พิธีเสกแบบจินนิกาย พระคณาจารย์จินนิกาย อธิษฐานจิต (๓) พิธีปริตตาทิเษก ทำนองมคร พระวิปัสสนาจารย์ อรัญวาสีแผ่แผ่เมตตาจิต (๔) พิธีปริตตาทิเษก พระปริตรรามัญ (มอญ) พระเกจิอาจารย์สายรามัญนั่งปรก (๕) พิธี

มหาพุทธานิเชก พระเกจิอาจารย์มหานิกายนั่งปรก จำนวน ๑๐๘ รูป (๖) พิธีสมโภช เบิกแว่นเวียนเทียน ตามคติพราหมณ์ ในพระวิหารพระพุทธชินราช เป็นศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์ แห่งเดียวของพระอารามที่คงเหลือและรอดพ้นจากวิกฤตภัยอันตรายต่างๆจากภัยของ สงครามที่เข้ามาประชิดติดเมืองพิษณุโลก หัวเมืองเหนือ มาแต่โบราณกาลโดยตลอด โดยเฉพาะในครั้ง สงครามอะแซหวุ่นกี้ ล้อมตีและเผาเมืองพิษณุโลก จนวอดวายย่อยยับเป็นทะเลเพลิง ในปี พ.ศ. ๒๓๑๘ ในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ความสำคัญตอนหนึ่งว่า ขณะที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ประทับ ณ พระตำหนัก ค่ายมั่น บางแฉม “ครั้น วันพุธ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๗ หนึ่งข้านี้ คชสาร มารับทูลว่า พม่ายกไปจากเมือง พิษณุโลก เภาวัดเสียสิ้น ยังเหลือพระชินราช” ด้วยพุทธานุภาพแห่งองค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรชินราช ซึ่งมีสิริเทพดา และปัญเทพศาสตราวุธ สถิตถวายเป็น อภิบาลรักษา พระวิหารพระพุทธชินราช จึงรอดภัยอันตราย **ปัญจเทพศาสตราวุธ** (อาวุธอันวิเศษ ๕ สิ่งในโลกนี้) ที่สถิตรักษาพระพุทธชินราช โบราณจารย์กล่าวว่า ประกอบด้วย ๑) จักราวุธทั้ง ๒) คทาอาวุธทั้ง ๓) ทูสาวุธทั้ง ๔) วชิราวุธทั้ง ๕) นัยนาวุธทั้ง

๔.๒.๖.๑ วิเคราะห์พระพุทธรชินราช รุ่นสมโภชพระพุทธชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐)

๓. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

สัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants) เรื่องพระเครื่องของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ณ สำนักงานเลขานุการ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก (การลงพื้นที่ ครั้งที่ ๑) เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

พระเครื่องของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ๑) พระมหานาคศักดิ์ จินตกริ ได้ให้ข้อมูลว่า รุ่นสมโภชพระพุทธชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐) รุ่นนี้เป็นที่สร้างเพื่อหารายได้เพื่อ ๑) สร้างวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒) บูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร โดยจัดพิธีพุทธานิเชก เททองนำฤกษ์ และหลอมชนวนสุสารโลหะธาตุกายสิทธิ์ ณ พระวิหารพระพุทธชินราช โดย โสฬสมงคล เกจิอาจารย์ ในเดือนธันวาคม ๒๕๕๙ วันที่ ๓๐, ๓๑ มีนาคม และ ๑ เมษายน ๒๕๖๐ พุทธานิเชก (เสาร์ ๕) ประกอบด้วยพิธีสวดสำคัญพิธีสวดสำคัญ ดังต่อไปนี้ (๑) พิธีสวดภาณยักษ์ ภาณวาร พระเถรอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในมหาเวทย์เวสสุวรรณ นั่งปรก (๒) พิธีเสกแบบจินนิกาย พระคณาจารย์จินนิกาย อธิษฐานจิต (๓) พิธีปิตตานิเชก ทำนองมคธ พระวิปัสสนาจารย์ อรัญวาสีแผ่เมตตาจิต (๔) พิธีปิตตานิเชก พระปิตตรามัญ(มอญ) พระเกจิอาจารย์สายรามัญนั่งปรก (๕) พิธีมหาพุทธานิเชก แล้วยังมีพระเกจิอาจารย์มหานิกายนั่งปรก จำนวน ๑๐๘ รูป (๖) พิธีสมโภช เบิกแว่นเวียนเทียน ตามคติพราหมณ์ พระบูชาและพระเครื่องสำเร็จออกมาจึง มีความสมบูรณ์ เต็มเปี่ยมด้วยพุทธคุณ เหมาะแก่

การสักการะบูชาเป็นอย่างดี **๒) พระมหาสุบรรณ จันทสุวณฺโณ** ท่านได้แสดงความคิดเห็น เสริมตาม ท่านพระมหารณศักดิ์ จินตกวี ว่า นับเป็นความชาญฉลาดของเกจิอาจารย์ ที่ท่านทำส่วนผสมวัตถุมงคลเพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อพุทธศาสนิกชน ผู้มีความศรัทธาเลื่อมใส จะได้มีสิ่งที่เป็นมหามงคลไว้เป็นเครื่องอุ่นใจ ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง **๓) พันเอกเทพ นันทา** ได้แสดงความคิดเห็น คล้อยตามท่านพระพระมหารณศักดิ์ จินตกวี เลขานุการวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) **๔) พระมหาสิงห์ ปากาโร** ท่านได้แสดงความคิดเห็นเป็นการสนับสนุนกัน **๕) นายประพจน์ ศรีเทศ** ท่านได้แสดงความคิดเห็นเป็นการสนับสนุนกัน พระอาจารย์ทั้ง ๔ ท่าน

๔.๒.๖.๒ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ได้รับจากการกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “พระเครื่อง จำลององค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช รุ่นสมโภชพระพุทธชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐)

(ก) ตารางที่ ๔.๗ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง พระพุทธชินราช รุ่นสมโภชพระพุทธชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐)

รุ่นที่สร้าง	ประเภทสิ่งก่อสร้าง	ซ่อมแซม บูรณะ	ทุน ก าร ดำเนินงาน	เพื่อแจกเป็น วัตถุมงคล	สร้างโรงพยาบาล	อื่นๆ
๕) รุ่นสมโภชพระพุทธชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐)	สร้างวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	บูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร	-	-	-	-

ฐ. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

ตามที่ได้ผู้ให้ข้อมูลคือ ข้อมูลจาก “หนังสือพระเครื่องเมืองพิษณุโลก” แต่งโดย ธนากร บุญสุวรรณโณ, โดยได้รับความอนุเคราะห์จาก พระมหาสุบรรณ จันทสุวณฺโณ ผู้ช่วยเลขานุการ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่), อนุญาตให้ใช้อ้างอิงได้ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒^{๑๘} และ ใบแผ่นพับ การสร้าง พระเครื่อง องค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช ในแต่ละรุ่น โดย พันเอกเทพ นันทา ไวยาวัจกรวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) โดยมีประวัติการสร้างโดยย่อดังนี้ **๑) เจริญพระพุทธชินราช รุ่นแรก พ.ศ. ๒๔๖๐** **๒) รุ่นจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕** การจัดสร้างพระพุทธชินราช เนื้อผงปิดทอง เสาร์ ๕ ได้นำพระผงเก่าจากพิธีจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก พ.ศ. ๒๕๑๕ มาผสมกับพระผงพระพุทธชินราชปิดทองเสาร์ ๕ รุ่นแรกของวัดใหญ่ พระผงเก่า เป็นพระพุทธชินราชใบเสมา (เนื้อวานและเนื้อดินเผา) ซึ่งผสมของเก่าและผงตะไบ เนื้อนวโลหะวังจันทร์และพระพุทธชินราชมหาธาตุเนื้อดินผสมผงโลหะพระเก่าวัดใหญ่ **๓) รุ่นมหา**

^{๑๘} ธนากร บุญสุวรรณโณ, พระเครื่องเมืองพิษณุโลก, อ้างแล้วใน บทที่ ๒ หน้า ๔๕.

จักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ พระพุทธชินราช รุ่งมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ จัดสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การสร้างวัดอุ้มงคลของพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ประกอบพิธีมหาพุทธาภิเษก ถึง ๙ วัน ระหว่างวันที่ ๙-๑๗ มกราคม ๒๕๔๕ ๔) รุ่งมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐ มวลสารในการจัดสร้างวัดอุ้มงคล รักทองที่เกาะเกาะจากองค์พระพุทธชินราช ไหม้มงคลต่างๆ ผงพุทธคุณ เกสรดอกไม้ วาน ๑๐๘ ชนิด ไม้พญาจิวัดา-แดง แร่เหล็กน้ำพี้ ชี้เหล็กไหล ผงกันกรู ฯลฯ จัดสร้างภายในบริเวณพระวิหารทุกชั้นตอนและทุกองค์ แชน้ำพุทธมนต์หน้าองค์พระพุทธชินราชในชั้นสาคร โดยมีการเจริญพระพุทธมนต์ทุกวัน กำหนดพิธีมหาพุทธาภิเษกครั้งยิ่งใหญ่ในวันเสาร์ ๕ ซึ่งนิยมประกอบพิธีปลุกเสกวัดอุ้มงคล ถือว่าขลังและศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก ๕) รุ่งสมโภชพระพุทธชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐) พิธีพุทธาภิเษก เททองนำฤกษ์ และหลอมชนวนสุสารโลหะธาตุกายสิทธิ์ ณ พระวิหารพระพุทธชินราช โดย โสฬสมงคลเกจิอาจารย์ ในเดือนธันวาคม ๒๕๕๙ วันที่ ๓๐, ๓๑ มีนาคม และ ๑ เมษายน ๒๕๖๐ (เสาร์ ๕)

๔.๓ ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๔.๓.๑ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ได้รับการกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “พระเครื่อง จำลององค์หลวงพ่อบุญรอดพระพุทธชินราช” รุ่นต่างๆ (ไม่เรียงลำดับรุ่น)

(ก) ตารางที่ ๔.๘ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตารางแสดงรวม ประเภท “พระเครื่องรูปแบบจำลององค์หลวงพ่อบุญรอดพระพุทธชินราช” รุ่นต่างๆ (ไม่เรียงลำดับรุ่น) มีดังนี้

รุ่นที่สร้าง	ประเภทสิ่งก่อสร้าง	ซ่อมแซม บูรณะ	ทุน ก า ร ดำเนินงาน	เพื่อแจกเป็น วัดอุ้มงคล	สร้าง โรงพยาบาล	อื่นๆ
๑) พระพุทธ ชินราช ๒๕๔๙ -๒๕๖๐	เพื่อตอนรับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕	-ยกระดับสถานะของ วัดโดยการเสด็จของ พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และราชกาลที่ ๖	-	แจกประชาชนผู้ มารับเสด็จ	-	-
๒) จักรพรรดิ มหาพุทธา ภิเษก ๒๕๑๕	เพื่อหารายได้สนับสนุนโครงการ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและ ความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	-	-	-	-	-
๓) พระพุทธ ชินราช รุ่ง มหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้	สมทบทุนจัดสร้างวัดใหม่ในการ อุปถัมภ์ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (วัดใหญ่) พิษณุโลก	-	สมทบทุนใน โครงการเพชร ยอดมณฑล แข่งขันทาง	-	-	-

๒๕๕๕			วิชาการของ นักเรียนทั่ว ประเทศ ฯลฯ			
๔) รุ่นมหา สิ ทิ โข ค ๒๕๕๐	สร้างวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย	บูรณปฏิสังขรณ์พระอุ โบสถ์ ของวัดพระศรีรัตน มหาธาตุ วรมหาวิหาร	-	-	-	-
๕) รุ่นสมโภช พระพุทธชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐- ๒๕๖๐)	สร้างวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย	บูรณปฏิสังขรณ์พระอุ โบสถ์ ของวัดพระศรีรัตน มหาธาตุ วรมหาวิหาร	-	-	-	-

(ข) “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบพรรณนา ประเภท “พระเครื่อง รูป
แบบจำลององค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราช” รุ่นต่างๆ (ไม่เรียงลำดับรุ่น)

๑) “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบพรรณนา ประเภท “พระ
เครื่อง จำลององค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราช” รุ่น ๒๕๖๐ (เหรียญพระพุทธรูปชินราช ปี ๒๕๖๐)

กระบวนการที่ได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์พระเครื่อง รูปจำลองขององค์หลวงพ่อบุญ
พระพุทธรูปชินราช คณะกรรมการของวัด มีวัตถุประสงค์สร้างเพื่อต้อนรับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชการที่ ๕ เนื่องจากพระองค์เสด็จประพาส ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ เป็น
วัตถุประสงค์หลัก สิ่งที่ได้ในทางกระบวนการมีส่วนร่วมคือ พสกนิกรได้แสดงออกทางจงรักภักดีต่อ
สถาบันพระมหากษัตริย์ นับได้ว่าเป็นการ ยกย่องสถานะ ของวัดให้สูงขึ้นตามลำดับ ตัวอย่างเช่น
การได้รับยกฐานะให้เป็นวัดหลวงชั้นเอก คือมีคำว่า “วรมหาวิหาร” ต่อท้ายในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

อนึ่ง นับตั้งแต่นั้นมา ทางวัดมีการอนุโลมในการสร้างพระเครื่อง หรือรูปจำลองของ
หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราชที่เหมาะสม แก่ประชาชนทั่วไป ผู้ที่มีวิชาศิลปะ ประการแรก ทางวัดได้
อนุญาตให้ช่างฝีมือทำการผลิตพระเครื่ององค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราช โดยผ่านการตรวจพุทธ
ลักษณะและความถูกต้องเหมาะสมร่วมพิธีพุทธาภิเษกสำคัญๆ เช่น พิธีพุทธาภิเษกเสาร์ ๕ เป็นต้น
เมื่อเสร็จพิธีพุทธาภิเษกแล้ว ทางวัดจะพิจารณา ราคาที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ทั้งคุณภาพและจำนวน
จากข้อมูลเชิงลึกที่ให้สัมภาษณ์ โดย พันเอกเทพ นันตา เป็นการลงพื้นที่ซ้ำในครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑
เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๓ เวลา ๑๖. ๒๙ นาฬิกา เสร็จแล้วทางวัด เมื่อรับผลิตภัณฑ์ที่เข้าร่วม
พิธีพุทธาภิเษก ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมของช่างฝีมือดี ที่ได้นำมาสมทบจึงจัดการมอบให้เจ้าหน้าที่ ที่ทาง
วัดแต่งตั้งนำไปวาง ณ สถานที่บูชาหน้าพระวิหารพระพุทธรูปชินราช

เพิ่มเติมผลิตภัณฑ์รูปจำลองของหลวงพ่พระพุทธรชินราช ในรูปแบบอื่นๆ ดังเช่น “ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อภูมิปัญญาไทย” โดยนายประพจน์ ศรีเทศ เป็นการลงพื้นที่ซ้ำใน ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑ เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๓ เวลา ๑๑. ๒๔ นาฬิกา ตั้งอยู่ล๊อคที่ ๑๐/๑๗-๑๘ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ท่านมีกิจวัตรปฏิบัติว่า ชุทองคำจำลองแบบศิลปะชุดใด ที่มีผู้บริโภครัศรัทธาแล้วเข้าบูชาไป ได้เงินค่าเช่าบูชาแล้ว จะต้องนำไปถวายให้กับทางวัดจำนวนหนึ่งทุกครั้ง ก่อนที่จะนำไปใช้จ่ายใดๆ ได้ปฏิบัติในวิธีการแบบนี้มาเป็นเวลานานเป็นเวลาก่อน ๒๐ กว่าปีแล้ว

๒) “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบพรรณนา ประเภท “พระเครื่อง จำลององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช” รุ่นจักรพรรดิมหาพุทธรากิเชก ๒๕๑๕

กระบวนการที่ได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์พระเครื่อง รูปจำลองขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช คณะกรรมการของวัด มีวัตถุประสงค์สร้างเพื่อ หารายได้สนับสนุนโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คณะกรรมการ ได้ประชุม เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ของโครงการ จึงมีมติให้ตั้งศูนย์ส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมฯ ในภูมิภาคต่าง ๆ ขึ้น ประกอบด้วย ๑) ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ มี พระเทพวรสิทธาจารย์ เป็นประธานคณะทำงาน ๒) ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มี พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต เป็นประธานคณะทำงาน ๓) ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ วัดปากน้ำ (บึงสระพัง) จังหวัดอุบลราชธานี มี พระมหาวิมาน กนตสีโล เป็นประธานคณะทำงาน ๔) ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี มี พระราชญาณวิสิฐ เป็นประธานคณะทำงาน ๕) ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ วัดไตรธรรมาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มี พระเทพสุธี เป็นประธานคณะทำงาน

๓) “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบพรรณนา ประเภท “พระเครื่อง จำลององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช” รุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ (สมัยรัชกาลที่ ๙)

กระบวนการที่ได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์พระเครื่อง รูปจำลองขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช คณะกรรมการของวัด มีวัตถุประสงค์สร้างเพื่อ สมทบทุนจัดสร้างวัดใหม่ในการอุปถัมภ์ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (วัดใหญ่) พิษณุโลก ทั้งนี้ เนื่องมาจากเป็นนโยบายของท่านเจ้าอาวาสของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง

๔) “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบพรรณนา ประเภท “พระเครื่อง จำลององค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช” รุ่นมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐

กระบวนการมีส่วนร่วม ที่ได้จากการสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์พระเครื่อง รูปจำลองขององค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช คณะกรรมการของวัด มีวัตถุประสงค์สร้างเพื่อ สร้างวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ ของพระพุทธรูปนี้ รองเจ้าคณะภาค ๕, เจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ, และประธานอุปถัมภ์การสร้างวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นสถาบันการศึกษาของ กุลบุตร กุลธิดาผู้ยากจน แต่ตั้งใจเรียนดี นับได้ว่าประชาชน ในสังคมที่มีปัญหาด้านฐานะทางเศรษฐกิจยากจน จักได้ประโยชน์ส่งลูกหลานเข้าศึกษาเล่าเรียน พัฒนาความรู้ความสามารถ จบแล้วมีสิทธิ์และศักดิ์เท่าเทียม สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆทั่วประเทศไทย

อนึ่ง การซ่อมแซมพระอุโบสถ ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญ อย่างยิ่งคือเป็นที่กระทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ มีการฟังพระปาฏิโมกข์ การบรรพชาอุปสมบทเป็นต้น กระบวนการมีส่วนร่วม ที่ได้จากการสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์พระเครื่องรุ่นดังกล่าว ได้เกิดแก่พระสงฆ์หรือวัดโดยตรงและแก่ประชาชนดดยอ้อมอีกโสดหนึ่งด้วย

๕) “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบพรรณนา ประเภท “พระเครื่อง จำลององค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช” รุ่นสมโภชองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐)

กระบวนการที่ได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์พระเครื่อง รูปจำลองขององค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช คณะกรรมการของวัด มีวัตถุประสงค์สร้างเพื่อสร้างวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และบูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร

การวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ขององค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชในรูปแบบต่างๆ ที่ทำจากวัสดุอื่นๆ ในสมัยปัจจุบัน

๔.๓.๑.๑ พื้นที่ร้านค้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก (การลงพื้นที่ ครั้งที่ ๑)

ก. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

นายประพจน์ ศรีเทศ ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “...ตัวท่านเอง มีความเชื่อมั่นไปในทางศักดิ์สิทธิ์องค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช เมื่อสร้างรูปจำลองขององค์ท่าน ย่อมมีความศักดิ์เกิดจากความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธาของเราด้วย ของพิธีกรรมต่างๆด้วย”

ข้อมูลทางสัมภาษณ์ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมประเภทเครื่องรางของขลัง โดย “ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อภูมิปัญญาไทย” โดยนายประพจน์ ศรีเทศ ตั้งอยู่

ลือคที่ ๑๐/๑๗-๑๘ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
โทร. ๐๘๗ ๘๔๔ ๓๐๔๕/๐๘๑ ๗๒๗ ๘๐๒๖ “คำให้สัมภาษณ์ของผู้ประกอบการ”

เพิ่มเติมผลิตภัณฑ์รูปจำลองของหลวงพ่พระพุทธรชินราช ในรูปแบบอื่นๆ ดังเช่น
“ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อภูมิปัญญาไทย” โดยนายประพจน์ ศรีเทศ
เป็นการลงพื้นที่เข้าไป ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑ เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๓ เวลา ๑๑. ๒๔ นาที
ท่านมีกิจวัตรปฏิบัติว่า ชวดองค์จำลองแบบศิลป์ชุดใด ที่มีผู้บริโภคศรัทธาแล้วเข้าบูชาไป ได้เงินค่าเช่า
บูชาแล้ว จะต้องนำไปถวายให้กับทางวัดจำนวนหนึ่งทุกครั้ง ก่อนที่จะนำไปใช้จ่ายใดๆ ได้ปฏิบัติใน
วิธีการแบบนี้มาเป็นเวลานานเป็นเวลาเกือบ ๒๐ กว่าปีแล้ว

นายประพจน์ ศรีเทศ เจ้าของและผู้บริหาร “ศูนย์ศึกษาเรียนรู้สินค้าทางวัฒนธรรมและความ
ความเชื่อภูมิปัญญาไทย” ได้ให้ข้อมูล เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ว่า กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์
ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ (พระเครื่อง รูปจำลององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ศักดิ์สิทธิ์ องค์จำลอง
ของหลวงพ่พระพุทธรชินราช ยุคปัจจุบัน แบบประยุกต์กับวัสดุอื่นๆ และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อใน
ด้านต่างๆ ดังนี้^{๑๔}

ก) องค์ความรู้ที่ได้รับ คือ การผลิตหรือสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความ
เชื่อภูมิปัญญาไทย นั้น อันดับแรกท่านเล่าว่า ต้องสร้าง ความคิดสร้างสรรค์ ขึ้นในใจให้ตัวเราก่อน
จากนั้น จึงแสวงหาวัสดุที่หาได้ ตามในเมืองหรือชนบท ซึ่งดีราคาไม่แพง แล้วทดลองสร้าง จดุดกำลัง
ความสามารถ หลังจากสร้างเสร็จต้องทดลองวางตลาดดู หากแบบไหนผู้บริโภคนิยม เราก็ให้กำลัง
ตนเองแล้วปรับปรุงข้อบกพร่อง เสริมสิ่งที่ติดอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ทำการคำนวณค่าวัสดุ บวกค่าแรงงาน
ค่าไฟฟ้าเป็นต้น ได้เท่าไร ก็ให้คูณด้วยสองเสมอ จะไม่ขาดทุน แต่ก็ไม่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค
เกินไป หลังจากจำหน่ายชุดแรกชุดใด ก็จะไปถวายเป็นพุทธบูชาทุกๆ ขึ้น ได้ปฏิบัติแบบอย่างที่ว่า
มาตลอดการบริหาร “ศูนย์ศึกษาเรียนรู้สินค้าทางวัฒนธรรมและความเชื่อภูมิปัญญาไทย” ซึ่งสรุปเป็นตารางได้
ดังนี้

(ก) ตารางที่ ๔.๙ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ด้วย
กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “พระพุทธรชินราชจำลอง
หล่อด้วยโลหะ ประกอบติดกับใบโพธิ์” (ตามทฤษฎีนิโคลาสสิก ให้ความสำคัญแก่ ๓ เรื่องใหญ่
ได้แก่ ราคา อัตราประโยชน์ส่วนท้ายหรือส่วนเพิ่มของทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต และอุปสงค์กับอุปทานใน
ตลาด) ดังนี้

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายประพจน์ ศรีเทศ, ผู้ประกอบการศูนย์ศึกษาเรียนรู้สินค้าทางวัฒนธรรมและความเชื่อภูมิ
ปัญญาไทย, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ที่	หลวงพ่พระพุทธรชิน ราช	มวลสาร ใช้ในการ สร้าง	วัสดุรองพื้น	ตก แต่ง ชัด ผิว	การเพิ่มมูลค่า
๑	พุทธรชินราชจำลอง ประกอบติดกับใบโพธิ์	โลหะผสม	ใบโพธิ์หล่อด้วย วัสดุผสมน้ำหนัก เบา	ฉาบทาด้วย น้ำทองคำ	ใช้แนวความคิดสร้างสรรค์ (Creative concept) (ไม่ใช่พิธีพุทธาภิเษก)
๒	พุทธรชินราชจำลอง วาด ลงบนผ้าไหม	ผ้าไหม	สีรองพื้น	ช่างฝีมือวาด รูป	ใช้แนวความคิดสร้างสรรค์ (Creative concept) (ไม่ใช่พิธีพุทธาภิเษก)

ผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลเชิงลึก ตามแบบสอบถามที่เตรียมไว้ เกี่ยวกับ ผู้ประกอบการมีทัศนะอย่างไร ต่อ “การจัดพิธีพุทธาภิเษก หรือ พิธีมหาพุทธาภิเษก เสาร์ ๕ แก่ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ” นายประพจน์ ศรีเทศ ได้กล่าวให้เหตุผลอย่างหนักแน่นว่า “โดยส่วนตัวท่าน ตั้งแต่ได้ ประกอบการ การผลิต ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อมา จะไม่ลังเล หรือสงสัยในความศักดิ์ หรือ พุทธานุภาพของ องค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช แม้น้อยเลย คือเชื่อศรัทธามั่นคงมาก เพราะฉะนั้น รูปจำลองขององค์หลวงพ่ จะเป็นการปั้น การแกะสลัก การวาดเขียนบนผ้าไหม หรือแกะบนหนังวัว ท่านนับถือว่า “มีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวเองทั้งหมด” ท่านกล่าวย้ำ หนักแน่นว่า จะไม่เป็นทุกข์กับการจัดพิธีพุทธาภิเษกเลย ส่วนทางวัด ท่านก็ไม่ตำหนิแต่อย่างใดเพราะเป็นเรื่องทางคณะสงฆ์มีมติจัดทำก็ขออนุมัติอนุญาตด้วย ส่วนผู้วิจัยก็เชื่อมั่นว่า การที่คนเราไม่ว่าจะเป็นศาสนิกของศาสนาใดๆ ถ้ามีศรัทธา ก็จักทำงานสำเร็จจนที่เราตั้งใจไว้ แต่ถ้าสิ่งนั้นเป็นการกระทำไปในทางที่ถูกที่ควร ก็ย่อมเจริญก้าวหน้าแน่นอน

๔.๓.๑.๒ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ได้รับจากการ
กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “รูปจำลององค์หลวงพ่
พระพุทธรชินราช”

(ก) ตารางที่ ๔.๑๐ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง
ประเภท “รูปจำลององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช”

รุ่นที่สร้าง	ประเภทสิ่งก่อสร้าง	ซ่อมแซม บูรณะ	ทุน ก าร ดำเนินงาน	เพื่อแจกเป็น วัตถุมงคล	อื่นๆ
แกะไม้สัก เป็น รูปจำลอง พระพุทธรชิน ราช	-	-	-	-	ศูนย์การเรียนรู้แก่ ชุมชนทั่วไปที่สนใจฟรี
การหล่อรูป องค์จำลอง พระพุทธรชิน ราช ใช้ ประกอบบน ใบโพธิ์	-	-	-	-	ศูนย์การเรียนรู้แก่ นักเรียน/นิสิตทั่วไปที่ สนใจฟรี
การวาดพระ พุทธรชินราช ลงบน ผ้า ไหม	-	-	-	-	ศูนย์การเรียนรู้แก่ นักเรียน/นิสิตทั่วไปที่ สนใจฟรี

(ข) “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบพรรณนา ประเภท จำลอง
องค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช” ที่ทำด้วยวัสดุอื่นๆ ดังนี้

“ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อภูมิปัญญาไทย” โดยนาย
ประพจน์ ศรีเทศ ตั้งอยู่ถ้อยที่ ๑๐/๑๗-๑๘ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โทร. ๐๘๗ ๘๔๔ ๓๐๔๕/๐๘๑ ๗๒๗ ๘๐๒๖ เป็นสถานที่ผลิตหรือสร้าง
ผลิตภัณฑ์หรือทางความเชื่อเกี่ยวกับองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมใน
รูปแบบอื่นๆ โดยตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้แก่ชุมชนทั่วไป ตลอดบริการให้ข้อมูลแก่คณาจารย์ นิสิต
นักศึกษาที่สนใจฟรี และยังเป็นแหล่งข้อมูลบริการแก่ผู้ที่ทำสารคดีทั้งในและต่างประเทศ

๔.๓.๒ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ประเภทใบตองสดบายศรีปากชามโบราณ
 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล
 (Informants)

ข. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

นางเล็ก สิริปริดาชัยคุณ ผู้ประกอบการ บ้านเลขที่ ๒๒๐/๒ ตำบลโนนเมือง อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากใบตองกล้วยมีหลากหลายชนิดมีเป็นต้นว่า เครื่องบายศรีสู่ขวัญ กระถางสำหรับลอยในวันลอยกระทง เครื่องบูชาถวายพระมีหมากพลู จีบยาเส้น พวงมาลัยถวายพระ เป็น การบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การไหว้ครู นาฏศิลป์ดนตรี พิธีสมโภชพระพุทธรูป การทำขวัญคน การทำขวัญข้าว ดังที่ทราบแล้วเป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ล้วนต้องใช้บายศรีเป็นเครื่องประกอบ ซึ่งนางเล็ก สิริปริดาชัยคุณ ได้ให้ข้อมูลว่า “...กิจการของตนเองเป็นธุรกิจต้องทำประจำทุกวันไม่มีวันหยุด สำหรับกระสวยดอกไม้ พวงมาลัยบูชาพระ ส่วนเครื่องบายศรีสู่ขวัญเป็นอุปกรณ์ที่ค่อนข้างทำได้ยาก จัดทำให้เมื่อมีคนมาสั่งมาน้อยตามฐานะของผู้บริโภคขนาดใหญ่ กลาง เล็ก และราคาก็ลดหลั่นไปตามลำดับ กล่าวถึงว่าผลิตภัณฑ์ที่ทำจากใบตองกล้วยนี้ เป็นการใช้วัสดุใบตองกล้วยสด ส่วนใหญ่ก็จะจำหน่ายออกไปวันต่อวัน ถ้าเหลือจำเป็นต้องแช่เย็น เพราะพบปัญหาว่าใบตองกล้วยจะไม่ได้คงรูปสีเขียวอยู่นาน คือ มักจะเริ่มมีสีเหลืองผู้บริโภคมักจะเลือกเฉพาะสีสดใส ถ้าไม่จำเป็นจึงไม่ทำการแช่เย็น...” และว่า “...วิธีกรรมที่จะทำ อุปกรณ์ บายศรีสู่ขวัญนั้นต้องใช้ใบตองสดเป็นหลัก ซึ่งตามคติของพราหมณ์ดังกล่าว เชื่อว่าใบตองเป็นของบริสุทธิ์สะอาด ไม่มีมลทิน ก่อนจะนำมาประกอบเป็นพุ่มบายศรีนั้น จะต้องล้างด้วยน้ำ ทำความสะอาด ไม่ให้มีสิ่งแปดเปื้อนใดๆติดอยู่ จากนั้นก็ใช้วัสดุแข็งเช่นไม้ไผ่จักสานให้เป็นรูปทรงกลม (สมัยโบราณ) ปัจจุบันใช้โฟมแทน สะดวกกว่า (แต่มีข้อเสียคือ ย่อยสลายยาก) แล้วจึงทำกลีบคล้ายกลีบดอกบัวโดยรอบ จำนวน ๔ หรือ ๖ กลีบ ด้วยการเย็บกลีบเล็กๆ แหวมเรียงรายบนสันกลีบดูสวยงาม ด้วยสีเหลืองที่โคน และปลายกลีบด้วยดอกมะลิ และนำไปเย็บไว้ โดยรอบ ๔ ด้านด้วยด้ายก่อน จึงถักหรือปักเย็บด้วยลวดลายไทยที่ทำจาก กาบกล้วย หรือใบกล้วย จึงนำมาทำภาชนะใส่อาหารเป็นรูปกระถาง^{๒๐}

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางเล็ก สิริปริดาชัยคุณ, ผู้ประกอบการร้านค้าใบตองสด, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒.

๔.๓.๒.๑ วิเคราะห์ กระบวนการพัฒนาและการเพิ่มทำมูลค่าเพิ่ม ของ
ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “ใบตองสด บายศรีปากชามโบราณ”

(ก) ตารางที่ ๔.๑๑ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ด้วย
กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “ใบตองสด บายศรีปาก
ชามโบราณ” (ตามทฤษฎีนีโอคลาสสิก ให้ความสำคัญแก่ ๓ เรื่องใหญ่ ได้แก่ ราคา อัตราประโยชน์
ส่วนท้ายหรือส่วนเพิ่มของทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต และอุปสงค์กับอุปทานในตลาด) ดังนี้

ที่	แนวคิด	กระบวนการพัฒนา	ต้นทุน	แนวความคิดสร้างสรรค์ (Creative concept)	มูลค่าเพิ่ม (Added Value)	
					+ตลาด นิยม มาก	- ตลาด นิยม น้อย
๑	บายศรีปาก ชามโบราณ	ใช้อุปกรณ์การใบตอกกล้วย สด+ เข้มเย็บ+ ด้ายเป็นต้น ลง	วัสดุ +ค่าแรง	ใส่แนวคิดรักษาศิลปวัฒนธรรมไทย สไตลการ จีบใบตองเป็นศิลปะแบบ ไทยสุโขทัยบ้าง แบบไทยกลางบ้าง	-ตลาด นิยม มาก	+ตลาด นิยม น้อย
๒	บายศรีปาก ชามสมัยใหม่	ใช้อุปกรณ์การใบตอกกล้วย สด+ เข้มเย็บ+ ด้ายเป็นต้น ลง	วัสดุ +ค่าแรง+ อุปกรณ์ตกแต่ง ของเทียมดอกไม้ มะลิ เป็นต้น	ใส่แนวคิดรักษาศิลปวัฒนธรรมไทย สไตลการ จีบใบตองเป็นศิลปะแบบ ไทยสุโขทัยบ้าง แบบไทยกลางบ้าง	+ตลาด นิยม มาก	- ตลาด นิยม น้อย
๕	การวาดพระ พุทธชินราชลง บนผ้าไหม	ใช้อุปกรณ์การวาด+สี น้ำมัน+ วาดลงพื้นผ้าไหม	วัสดุ +ค่าแรง+ค่า ไฟฟ้าการแกะ + สีน้ำมันหลากสี	ใส่แนวคิดพระพุทธรชินราช พระมี พุทธลักษณะใกล้เคียงองค์ต้นแบบ และรักษาเอกลักษณ์ให้ได้มากที่สุด คือมีขุมเรือนแก้ว		

+ตลาดนิยมมาก คือ มีผู้บริโภคสั่งจองมาก

-ตลาดนิยมมาก คือ มีผู้บริโภคสั่งจองมาก

๔.๓.๒.๒ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ได้รับจากการกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “ใบตองสด บายศรีปากชามโบราณ”

(ก) ตารางที่ ๔.๑๒ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตารางประเภท “ใบตองสด บายศรีปากชามโบราณ”

ที่	ประเภทสิ่งก่อสร้าง	ซ่อมแซม บูรณะ	ทุน การดำเนินงาน	เพื่อ แจก เป็น วัตถุ มงคล	อื่นๆ
บายศรีปากชามโบราณ	-	-	-	-	ศูนย์การเรียนรู้แก่ชุมชนทั่วไปที่สนใจฟรี
บายศรีปากชามสมัยใหม่	-	-	-	-	ศูนย์การเรียนรู้แก่นักเรียน/นิสิตทั่วไปที่สนใจฟรี

(ข) “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบพรรณนา ประเภท “ใบตองสด บายศรีปากชามโบราณ” ที่ทำด้วยวัสดุอื่นๆ ดังนี้

นางเล็ก สิริปริดาชัยคุณ ผู้ประกอบการ บ้านเลขที่ ๒๒๐/๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก เป็นผู้ให้ข้อมูลซึ่งสุปได้ดังต่อไปนี้ โดยได้เปิดรับผู้ที่มีความสนใจก่อสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อ ประเภทใบตองสด ให้ได้รับการถ่ายทอด ผักฝนตัวต่อตัว (one by one) โดยไม่ได้คิดมูลค่าทั้งที่บ้านและที่ทำงาน และบางครั้งก็ได้รับเชิญไปบรรยายถ่ายทอดความรู้แก่เยาว์ชน ในจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดใกล้เคียง และยังเป็นแหล่งข้อมูลบริการแก่ผู้ที่ทำสารคดีทั้งในและต่างประเทศ

๔.๓.๓ กระบวนการพัฒนาและการเพิ่มมูลค่า ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภทเครื่องปั้นดินเผา ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants)

ค. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

การลงพื้นที่ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก ของนายพสุ ขนิวัฒน์ เจ้าของโรงงานเครื่องปั้นดินเผา บ้านท่าโพธิ์ ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นสถานที่ท่องเที่ยววิถีไทย หรือหมู่บ้านนวัตกรรมวิถีท่าโพธิ์ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้งานประติมากรรมภูมิปัญญาไทย ของจังหวัดพิษณุโลก ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมาเที่ยวชมและทดลองทำเครื่องปั้นดินเผาด้วยตนเอง นักท่องเที่ยวและนิสิต นักศึกษา เข้ามาชมและหัดทำ เครื่องปั้นดินเผา

ตามจินตนาการ ภายในโรงงานผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านท่าโพธิ์ ซึ่งเปิดให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจฝึกทำเครื่องปั้นดินเผา พร้อมแบ่งปันความรู้ให้กับทุกคนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

นายพสุ ชนิตวัฒน์ เจ้าของโรงงานทายาทรุ่น ๒ เปิดเผยว่า เดิมทีมารดาเป็นชาวปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จึงเรียนรู้งานเครื่องปั้นดินเผา ติดตัวมา ตั้งแต่เด็ก และเมื่อจะมาอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก ก็พบว่า ดินที่จังหวัดพิษณุโลก เป็นดินเหนียวคุณภาพดี ในเขตอำเภอบางระกำ จึงทำเครื่องปั้นดินเผาขายที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีคุณภาพดีมาก เหมาะสำหรับงานเครื่องปั้นดินเผาเป็นอย่างมาก จึงทำเครื่องปั้นดินเผาขายได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๘ มาจนถึงปัจจุบัน มีเครื่องปั้นดินเผาเป็น หม้อ ถ้วยชา กระถางลวดลายต่างๆ จำนวนมาก ส่วนเทคนิคของงานเครื่องปั้นดินเผาว่า หากจะเพิ่มสีสันในเครื่องปั้นดินเผา จะต้องทาสีก่อนนำเข้าเตาเผา จะทำให้สีไม่ลอกไม่เสีย

นายพสุ ย้ำว่า สำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจ แหล่งท่องเที่ยวชุมชน เครื่องปั้นดินเผาบ้านท่าโพธิ์ งานประติมากรรมภูมิปัญญาไทย สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวชมขั้นตอนการปั้นดินเหนียว ชมผลงานหรือร่วมเรียนรู้ด้วยกันประกอบด้วย วิธีการผลิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน และเทคนิคต่างๆ ได้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

๔.๓.๓.๑ วิเคราะห์ กระบวนการพัฒนาและการสร้างมูลค่าเพิ่ม ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภทเครื่องปั้นดินเผาท่าโพธิ์

(ก) ตารางที่ ๔.๑๓ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ด้วยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “เครื่องปั้นดินเผาท่าโพธิ์” (ตามทฤษฎีนิโคลาสสิก ให้ความสำคัญแก่ ๓ เรื่องใหญ่ ได้แก่ ราคา อรรถประโยชน์ส่วนท้าย หรือส่วนเพิ่มของทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต และอุปสงค์กับอุปทานในตลาด) ดังนี้

ที่	แนวคิด	กระบวนการพัฒนา	ต้นทุน	แนวความคิดสร้างสรรค์ (Creative concept)	มูลค่าเพิ่ม (Added Value)	
					+ ตลาด นิยมมาก	- ตลาด นิยมน้อย
๑	เครื่องปั้นดินเผา ชนิดต่างๆ -แบบโบราณ	ใช้ดินดำธรรมดา จากนา หรือป่า เลือกที่ไม่ปนหิน ก้อนโต/ใส่ลือกพิมพ์/เผา เป็นเตา	วัสดุ + ค่าแรง	ใส่แนวคิดธรรมดา	-ตลาด นิยมมาก	+ตลาด นิยมน้อย
๒	เครื่องปั้นดินเผา ชนิดต่างๆ -แบบสมัยใหม่	ใช้ดินดำธรรมดา จากนา หรือป่า เลือกที่ไม่ปนหิน ก้อนโต หมักน้ำมาดๆ/บดละเอียด/	วัสดุ + ค่าแรง + อุปกรณ์ตกแต่ง ลวดลาย	ใส่แนวคิดรักษา ศิลปวัฒนธรรมไทย สไตล์แบบอนุรักษ์ วัฒนธรรม	+ตลาด นิยมมาก	-ตลาด นิยมน้อย

		อัดแท่ง/ขึ้นรูปพาชนะ/ฝัง ลม/แต่งลาย/เข้าเตาเผา		สไตล์สมัยใหม่ แจกัน / กระถางเลี้ยงแมว		

+ตลาดนิยมมาก คือ มีผู้บริโภคสั่งจองมาก

-ตลาดนิยมมาก คือ มีผู้บริโภคสั่งจองมาก

๔.๓.๓.๒ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ได้รับจากการ
กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “เครื่องปั้นดินเผาทำ
โพธิ์”

(ก) ตารางที่ ๔.๑๔ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง
ประเภทเครื่องปั้นดินเผาทำโพธิ์ ดังนี้

ลำดับที่	ประเภทสิ่งก่อสร้าง	ซ่อมแซม บูรณะ	ทุ น ก า ร ดำเนินงาน	เพื่อแจกเป็น วัตถุมงคล	อื่นๆ
๑) เครื่องปั้นดินเผา ชนิดต่างๆ -แบบโบราณ	-	-	-	-	ศูนย์การเรียนรู้แก่ ชุมชนทั่วไปที่สนใจฟรี “นวัตวิถี”
๒) เครื่องปั้นดินเผา ชนิดต่างๆ -แบบโบราณ	-	-	-	-	ศูนย์การเรียนรู้แก่ ชุมชนทั่วไปที่สนใจฟรี “นวัตวิถี”

(ข) “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบพรรณนา ประเภท
“เครื่องปั้นดินเผาทำโพธิ์” ที่ทำด้วยวัสดุอื่นๆ ดังนี้

สามารถกล่าวได้ว่าเครื่องปั้นดินเผาทำโพธิ์จังหวัดพิษณุโลก เป็นสถานที่ท่องเที่ยววิถีไทย
หรือหมู่บ้านนวัตวิถีทำโพธิ์ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้งานประติมากรรมภูมิปัญญาไทย ของจังหวัดพิษณุโลก
ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมาเที่ยวชมและทดลองทำเครื่องปั้นดินเผาด้วยตนเอง นักท่องเที่ยวและนิสิต
นักศึกษา เข้ามาชมและจัดทำ เครื่องปั้นดินเผา ตามจินตนาการ ภายในโรงงานผลิตเครื่องปั้นดินเผา
บ้านท่าโพธิ์ ซึ่งเปิดให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจฝึกทำเครื่องปั้นดินเผา พร้อมแบ่งปันความรู้ให้กับทุก
คนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

๔.๓.๔ พื้นที่ข้าวตอกพระร่วงของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยการ
สัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants) ในการลงพื้นที่ครั้งที่ ๑

ง. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

การลงพื้นที่ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก
ของนายเหลียง จันทรฉาย ณ บ้านเลขที่ ๓๘๒/๑ ม.๒ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัด
สุโขทัย ๖๔๒๑๐. bankaotokprarung@yahoo.co.th. เบอร์โทร: ๐๕๕๖๓ ๓๓๕๐, ๐๙๐๒๔๕

๖๓๖๔. เจ้าของผลิตภัณฑ์บ้านข้าวตอกพระร่วง เล่าว่า “...ตัวนายเหล็ง จันทรฉาย ได้นำหินข้าวตอกพระร่วงที่เป็นเม็ดสีเหลี่ยมมาฝนกับหินลับมีดจนเกลี้ยงแล้วนำไปตองแห้งมาถูจนได้ข้าวตอกพระร่วงสีน้ำตาลดำเงางาม จึงได้คิดซื้อเครื่องเจียรนัยมาทำกันในครัวเรือน โดยเจียรนัยเป็นเครื่องประดับอย่างสวยงามลักษณะสีดำปนน้ำตาลลายเงินลายทองทำเป็นหัวแหวน สร้อยข้อมือ ส่วนเศษผงจากการเจียรนัยก็ได้ทิ้ง โดยได้นำไปบดให้ละเอียดแล้วนำมากดเป็นพิมพ์พระนางพญาเสน่ห์จันทร์ พระพิมพ์ต่างๆ หรือเจียรนัยเป็นพระเนตรของพระองค์ใหญ่ บ้านข้าวตอกพระร่วง ก่อตั้งจากครอบครัวเล็กๆ นำโดยหัวหน้าครอบครัว นายเหล็ง จันทรฉาย ซึ่งคุ้นเคยกับหินข้าวตอกพระร่วงมานานับหลายสิบปี เมื่อประมาณ ๒๐ ปีก่อนหน้านี้เคยเป็นที่รู้จักกันดีต่อมาได้ถูกลืมไปบ้าง นายเหล็ง จันทรฉาย จึงได้นำมาเจียรนัยอีกครั้งเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้รู้จักกับหินข้าวตอกพระร่วง โดยคนในครอบครัวได้ช่วยกันผลิตจนกระทั่งขยายมากขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นต้นมาก็ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงาน (ททท.) ภาคเหนือพิษณุโลก และในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับการคัดสรรให้เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ ๓ ดาว จนกระทั่งหน่วยงานต่างๆ ได้ให้ไปจัดการแสดงสาธิตในงานแสดงสินค้า หรือเทศกาลเรื่อยมาจนสามารถขยายกิจการให้มีผู้รู้จัก หินข้าวตอกพระร่วงมากขึ้นในปัจจุบันนอกจากนี้ภายในบ้านยังได้จัดให้เป็นพิพิธภัณฑ์ชาวนาไว้เพื่อเป็นการศึกษาให้ชมอีกด้วย...”^{๒๑}

นายเหล็ง จันทรฉาย ได้ให้ข้อมูลว่า “...ได้นำหินข้าวตอกพระร่วงที่เป็นเม็ดสีเหลี่ยมมาฝนกับหินลับมีดจนเกลี้ยงแล้วนำไปตองแห้งมาถูจนได้ข้าวตอกพระร่วงสีน้ำตาลดำเงางามจึงได้คิดซื้อเครื่องเจียรนัยมาทำกันในครัวเรือน โดยเจียรนัยเป็นเครื่องประดับอย่างสวยงามลักษณะสีดำปนน้ำตาลลายเงินลายทองทำเป็นหัวแหวน สร้อยข้อมือ ส่วนเศษผงจากการเจียรนัยก็ได้ทิ้ง โดยได้นำไปบดให้ละเอียดแล้วนำมากดเป็นพิมพ์พระนางพญาเสน่ห์จันทร์พระพิมพ์ต่างๆหรือเจียรนัยเป็นพระเนตรของพระองค์ใหญ่บ้านข้าวตอกพระร่วง ก่อตั้งจากครอบครัวเล็กๆ นำโดยหัวหน้าครอบครัว นายเหล็ง จันทรฉาย ซึ่งคุ้นเคยกับหินข้าวตอกพระร่วงมานานับหลายสิบปี เมื่อประมาณ ๒๐ ปีก่อนหน้านี้เคยเป็นที่รู้จักกันดีต่อมาได้ถูกลืมไปบ้าง นายเหล็ง จันทรฉาย จึงได้นำมาเจียรนัยอีกครั้งเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้รู้จักกับหินข้าวตอกพระร่วง โดยคนในครอบครัวได้ช่วยกันผลิตจนกระทั่งขยายมากขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นต้นมาก็ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงาน ททท. ภาคเหนือพิษณุโลก และในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับการคัดสรรให้เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ ๓ ดาว จนกระทั่งหน่วยงานต่างๆ ได้ให้ไปจัดการแสดงสาธิตในงานแสดงสินค้า หรือเทศกาลเรื่อยมาจนสามารถขยายกิจการให้มี

^{๒๑} บ้านข้าวตอกพระร่วงสุโขทัย, ตำนานข้าวตอกพระร่วง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bank.aotokprarung.com/>, [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐].

ผู้รู้จัก หินข้าวตอกพระร่วงมากขึ้นในปัจจุบันนอกจากนี้ภายในบ้านยังได้จัดให้เป็นพิพิธภัณฑ์ขานาไว้เพื่อเป็นการศึกษาให้ชมอีกด้วย...” และอ้างหลักเป็นบุคคลอ้างอิงว่า “...จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางธรณีวิทยาพบว่า ข้าวตอกพระร่วง คือ แร่โลหะชนิดหนึ่งที่ชื่อว่า “แร่ไพไรต์” (Pyrite) เป็นหินก้อนเล็กๆ ส่วนใหญ่มีรูปร่างสี่เหลี่ยมลูกบาศก์คล้ายลูกเต๋า มีสีสนิมเหล็กหรือสีน้ำตาลไหม้คล้ำ ในระยะแรกที่มีการขุดค้นพบ มีคนจำนวนมากเข้าใจผิดว่าเป็นทอง บางครั้งจึงเรียกว่า “ทองคนโง่” (Fool’s Gold) ข้าวตอกพระร่วง มีหลายขนาด แต่โดยทั่วไปจะมีหน้าราบขนาดประมาณ ๐.๕-๒.๓ ซม. มีเพียงบางก้อนที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมยาว หินเหล่านี้พบมากบริเวณเขา พระบาทใหญ่ ตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.สุโขทัย คนในท้องถิ่นมีความเชื่อว่า ข้าวตอกพระร่วง หรือข้าวสารพระร่วง เป็นของศักดิ์สิทธิ์ และพบว่ามีหมอพื้นบ้านบางรายนำมาผสมกับแผ่นกระเบื้องบดยาและผสมกับน้ำสะอาด ใช้ทาบริเวณที่ถูกแมลงมีพิษกัดต่อย จะช่วยทำให้อาการปวดและอักเสบบรรเทาลงได้ และในคนเฒ่าคนแก่ที่กินหมาก ก็นิยมนำมาบดผสมกับสีผึ้งใช้ทาปาก เนื่องจากเชื่อว่าจะช่วยทำให้มีเมตตามหานิยม โดยเฉพาะเมื่อดื่มน้ำที่ติดกัน หรือที่ภาษาถิ่นเรียกว่า “อมกัน” จะเป็นที่ยอมรับว่ามีเมตตามหานิยมมากกว่าชนิดอื่นๆ...” เป็นต้น

๔.๓.๔.๑ วิเคราะห์ กระบวนการพัฒนาและการสร้างมูลค่าเพิ่ม ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท“ข้าวตอกพระร่วง”

(ก) ตารางที่ ๔.๑๕ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ด้วยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “ข้าวตอกพระร่วง” (ตามทฤษฎีนิโคลาสสิก ให้ความสำคัญแก่ ๓ เรื่องใหญ่ ได้แก่ ราคา อัตถประโยชน์ส่วนท้ายหรือส่วนเพิ่มของทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต และอุปสงค์กับอุปทานในตลาด) ดังนี้

ที่	แนวคิด	กระบวนการ	ต้นทุน	แนวความคิดสร้างสรรค์ (Creative concept)	มูลค่าเพิ่ม (added Value)	
					+ตลาดนิยมมาก	- ตลาดนิยมน้อย
๑	เครื่องประดับสร้อยคอ / กำไลมือ/แหวนเป็นต้น	ใช้อุปกรณ์การเครื่องเจียรแบบเก่า ใช้มือหมุน	วัสดุ + ค่าแรง การขัดเงา	ใส่แนวคิดพระพุทธรูปชินราช พระ มี พุ ท ธ ลั ก ษ ณะ ใกล้เคียงองค์ต้นแบบ และ รักษาเอกลักษณ์ของสมบัติ พระร่วงให้มากที่สุด	-ตลาดนิยมมาก	+ ตลาดนิยมน้อย
๒	เครื่องประดับสร้อยคอ / กำไลมือ/แหวนเป็นต้น	การสร้างองค์พระบูชา จะใช้ผงข้าวตอกที่เจียร โดยเก็บรวบรวมให้ได้จำนวนมาก แล้วผสมด้วยน้ำยาพิเศษคือน้ำยาเรซิน จากนั้นเทลงในแม่พิมพ์ที่สร้างเอาไว้แล้ว เมื่อแกะพิมพ์จะได้องค์พระตามต้องการ	วัสดุ + ค่าแรง+ ค่าไฟฟ้า/ ชัด ให้ชิ้นเงาด้วย กระดาษเบอร์ ๑๐๐๐	ใส่แนวคิดพระพุทธรูปชินราช พระ มี พุ ท ธ ลั ก ษ ณะ ใกล้เคียงองค์ต้นแบบ และ รักษาเอกลักษณ์ของสมบัติ พระร่วงให้มากที่สุด	+ตลาดนิยมมาก	- ตลาดนิยมน้อย

+ตลาดนิยมมาก คือ มีผู้บริโภคสั่งจองมาก

-ตลาดนิยมมาก คือ มีผู้บริโภคสั่งจองมาก

๔.๓.๔.๒ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ได้รับจากการ
กระบวนการพัฒนา

๔.๓.๔.๒ ผลลัพธ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท
“ข้าวตอกพระร่วง” (เป็นการเก็บข้อมูลครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓)

(ก) ตารางที่ ๔.๑๖ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตาราง
ประเภท ข้าวตอกพระร่วง ดังนี้

ลำดับที่	สิ่งก่อสร้าง	ซ่อมแซม บูรณะ	ทุน การ ดำเนินงาน	เพื่อแจกเป็นวัตถุ มงคล	อื่นๆ
๑) เครื่องประดับ สร้อยคอ / กำไลมือ/แหวนเป็นต้น	ได้จัดตั้งศูนย์ การศึกษา อบรมวิธีการทำ วัตถุมงคลและ เครื่องประดับ แก่บุคคลทั่วไป ฟรี	-	จ่ายค่าน้ำค่าไฟ ให้แก่สถานี วิทยุชุมชน ต. เมืองเก่า อ. เมือง จ.สุโขทัย	-	ศูนย์การเรียนรู้แก่ ชุมชนทั่วไปที่สนใจ ฟรี “นวัตวิถี”

(ข) “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบพรรณนา ประเภท
“ข้าวตอกพระร่วง” ที่ทำด้วยวัสดุอื่นๆ ดังนี้

นายเหลียง จันทรฉาย ได้ให้ข้อมูล สรุปได้ดังนี้ ๑) ได้จัดทำผลิตภัณฑ์ข้างตอกพระร่วง
เป็น “ศูนย์การศึกษา อบรมวิธีการทำวัตถุมงคลและเครื่องประดับ” แก่บุคคลทั่วไป โดยไม่คิดมูลค่า๒)
ได้จ่ายค่าน้ำค่าไฟแก่สถานีวิทยุชุมชน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ทุกๆเดือน ๓) เปิด
บริการให้เข้าทัศนศึกษาแก่คนทั่วไป โดยไม่คิดมูลค่า

๔.๓.๕ ผลลัพธ์ทางวัฒนธรรม ประเภท“การแกะเก้าอี้ ไขว่ฟา รากไม้” โดย
การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants)

จ. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

การลงพื้นที่ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก
ของนายวิก แสงทอง ประธานสหกรณ์ไม้แกะสลักชุมชนบ้านเกาะน้อย หมู่ ๖ ตำบลหนองอ้อ อำเภอ
ศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ได้ให้ข้อมูลความเป็นมาว่า “...ในอดีตชาวชุมชนบ้านเกาะน้อย
หมู่ ๖ ตำบลหนองอ้อ เวลาออกไปประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา มักไปเจอรากไม้ ตอไม้สักทองบริเวณที่ไร
ที่นา จึงเกิดความคิดว่าน่าจะนำมาทำประโยชน์ได้บ้างจึงมักจะนำตอไม้ที่พบกลับมาบ้าน โดยใน
เบื้องต้น เพียงแต่นำมาเป็นทำเป็นพินแต่เมื่อพบว่ารากไม้ตอไม้บางตอมีลักษณะรูปทรงที่สวยงามก็
เกิดความคิดว่าน่าจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ เช่นที่มีรูปทรงคล้ายเก้าอี้ก็นำมาใช้ นั่ง มีรูปทรง
คล้ายโต๊ะก็นำมาใช้วางของเมื่อมีคนในชุมชนมาพบเห็นก็เกิดความสนใจและขอซื้อไป เพราะชอบใน
ลักษณะที่เป็นธรรมชาติเช่นนั้น ต่อมา พ.ศ. ๒๕๓๕ นายบุญเสริม การะภักดี ชาวบ้านเกาะน้อย หมู่

๖ ตำบลหนองอ้อได้ไปพบเห็นกลุ่มอาชีพแกะสลักรากไม้ประดับบ้านห้วยลาด จังหวัดอุดรธานีจึงเกิดความคิดที่จะพัฒนารากไม้ ต่อไม้ที่มีอยู่ในหมู่บ้านให้เกิดมูลค่าและขายจึงได้ว่าจ้างช่างแกะสลักจากบ้านห้วยลาดมาแกะสลักเก้าอี้ลายมังกร หลังจากนั้นชาวบ้านในหมู่บ้านคนอื่นๆก็ได้เลียนแบบการแกะสลักจากช่างดังกล่าวโดยการแกะสลักชุดรับแขกเป็นรูปลายมังกรจนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้เปลี่ยนรูปแบบจากชุดรับแขกลายมังกร เป็นชุดรับแขกรูปทรงตามธรรมชาติ ในพ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๑ ชาวบ้านเกะน้อยพบปัญหาในการนำรากไม้ ต่อไม้ออกจากป่า เพราะได้รับแจ้งจากทางราชการว่าเป็นการกระทำที่ผิดต่อ พ.ร.บ.ป่าไม้ นายอำเภอในขณะนั้นและชาวบ้าน จึงได้ตกลงกันว่าอนุญาตให้นำรากไม้ ต่อไม้มาลื้อเป็นรั้วบ้าน แทนที่จะวางสุ่มกันไว้หน้าบ้าน และเมื่อจะใช้ประโยชน์จึงค่อยนำออกมาใช้ทีละอัน จากนั้นพ.ศ. ๒๕๔๒ ชาวบ้านจึงได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มทำเฟอร์นิเจอร์รากไม้ขึ้น ในระยะแรกมีสมาชิก ๒๔ คน โดยมีนายบุญเสริมการะภักดี เป็นประธานและได้เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย จนกระทั่งประมาณปลายปี ๒๕๔๕ ลูกค้าของกลุ่มโดนจับฐานผิดพ.ร.บ.ป่าไม้สมาชิกกลุ่มทำเฟอร์นิเจอร์รากไม้เห็นว่าสหกรณ์การเกษตรไม่สามารถให้ความช่วยเหลือเรื่องพ.ร.บ.ป่าไม้ได้จึงลาออกจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย

ต่อมา พ.ศ. ๒๕๔๖ สมาชิกได้รวมตัวกันใหม่โดยเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการจากกลุ่มเป็นสหกรณ์ โดยได้รับการช่วยเหลือจากนายชาติชาย มีเกิดมูล ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายแผนงานและโครงการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุโขทัย จนกระทั่งได้จดทะเบียนสหกรณ์ในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ มีสมาชิกจัดตั้งทั้งสิ้น ๔๗ คน เงินลงทุน ๔๙,๐๐๐ บาท คณะกรรมการบริหาร ๑๕ คน มี นายวิก แสงทอง เป็นประธาน **วัสดุอุปกรณ์และกระบวนการผลิต** ประกอบด้วย รากไม้ ต่อไม้ เศษไม้สักทอง ไม้เลื้อยละเอียด กาวลาเท็กซ์ กาวผง แอลกอฮอล์ขาวเบอร์ ๕, ๙ และตะปู อุปกรณ์การผลิตประกอบด้วย ไม้ดัด เครื่องขัด ขวาน เครื่องเจีย เลื่อย เครื่องเป่า สว่าน กระจกทราย ค้อน แปรงทาสี สว่าน และหน้ากากป้องกันฝุ่นสำหรับช่าง การตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ไม่ได้ใช้เกณฑ์มาตรฐาน แต่อาศัยประสบการณ์ส่วนบุคคล กระบวนการผลิตเริ่มจากการเลือกรากไม้ ต่อไม้ แล้วจึงออกแบบให้สอดคล้องกับรูปลักษณ์ของต่อไม้ที่ทำได้...”^{๒๒}

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายวิก แสงทอง, ผู้ประกอบการร้านประเสริฐแอนติก และผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นสังคโลกและดินเผา, ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒ (เพิ่มเติมทางโทรศัพท์ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๓).

๔.๓.๕.๑ วิเคราะห์ กระบวนการพัฒนาและการสร้างมูลค่าเพิ่ม

ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “การแกะเก้าอี้ โข่วฟา รากไม้”
ของอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

(ก) ตารางที่ ๔.๑๗ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ด้วยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “การแกะเก้าอี้ ไม้” (ตามทฤษฎีนี้โอกาสสำคัญแก่ ๓ เรื่องใหญ่ ได้แก่ ราคา อัตราประโยชน์ส่วนท้าย หรือส่วนเพิ่มของทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต และอุปสงค์กับอุปทานในตลาด)

ที่	แนวคิด/รูปแบบผลิตภัณฑ์	กระบวนการ	ต้นทุน	แนวความคิดสร้างสรรค์ (Creative concept)	มูลค่าเพิ่ม (added Value)	
					+ ตลาดนิยมมาก	- ตลาดนิยมน้อย
๑	เฟ อ ร์ นิ เ จ อ ร์ เครื่องประดับเครื่องเรือน(เก้าอี้ โซฟา)	ใช้อุปกรณ์การเครื่องเจาะแบบเก่า ใช้มือเช่น สว่า/ ขวานมรือเป็นต้น	วัสดุ +ค่าแรง การขัดเงา	ไม่ได้ใส่แนวคิดและภูมิปัญญาไทย ที่สมบูรณ์	-ตลาดนิยมมาก	
๒	เฟ อ ร์ นิ เ จ อ ร์ เครื่องประดับเครื่องเรือน(เก้าอี้ โซฟา)	ใช้อุปกรณ์การเครื่องเจาะเจียร แบบสมัยใหม่(ลูกหมู)มอเตอร์ไฟฟ้า	วัสดุ + ค่าแรง+ค่าไฟฟ้า/ ขัดให้ขึ้นเงาด้วยกระดาษเบอร์ ๑๐๐๐	ใส่แนวคิดรักษาเอกลักษณ์ภูมิปัญญาไทยมากที่สุด	+ตลาดนิยมมาก	-ตลาดนิยมน้อย

+ตลาดนิยมมาก คือ มีผู้บริโภคสั่งจองมาก

-ตลาดนิยมมาก คือ มีผู้บริโภคสั่งจองมาก

๔.๓.๕.๒ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ได้รับจากการกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “การแกะเก้าอี้ ไขว่ฟารากไม้” (เก็บข้อมูลครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓)

(ก) ตารางที่ ๔.๑๘ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตารางประเภท “การแกะเก้าอี้ ไขว่ฟารากไม้”

ที่	สิ่งก่อสร้างศาสนสถาน	ซ่อมแซม บูรณะ	ทุนการดำเนินงาน	เพื่อแจกเป็นวัตถุมงคล	อื่นๆ
๑) เพอร์นิเจอร์เครื่องประดับเครื่องเรือน (เก้าอี้ ไขว่ฟารากไม้)	-	ทอดผ้าป่าประจำปีแก่วัดเกาะน้อย หมู่ ๖ ต.หนองอ้อ อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	-เลี้ยงอาหาร และให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนโรงเรียนวัดเกาะน้อย หมู่ ๖ ต.หนองอ้อ อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	-	ศูนย์การเรียนรู้แก่ชุมชนทั่วไปที่สนใจฟรี “นวัตวิถี”
๒) เพอร์นิเจอร์เครื่องประดับเครื่องเรือน (เก้าอี้ ไขว่ฟารากไม้)					

(ข) “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบพรรณนา ประเภท “การแกะเก้าอี้ ไขว่ฟารากไม้” ที่ทำด้วยวัสดุอื่นๆ ดังนี้

ขบวนการมีส่วนร่วมของ “สหกรณ์ แกะเก้าอี้ ไขว่ฟารากไม้ บ้านหนองอ้อ” มีดังต่อไปนี้
๑) ทอดผ้าป่าประจำปีแก่วัดเกาะน้อย หมู่ ๖ ตำบลหนองอ้อ อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ๒) เลี้ยงอาหาร และให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน โรงเรียนวัดเกาะน้อย หมู่ ๖ ตำบลหนองอ้อ อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ๓) ศูนย์การเรียนรู้แก่ชุมชนทั่วไปที่สนใจฟรี “นวัตวิถี”

๔.๓.๖ พื้นที่แร่เหล็กน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Questions) กับผู้ให้ข้อมูล (Informants)

ฉ. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

การลงพื้นที่ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก ของนายไวพจน์ เพ็งเป็น ประธานวิสาหกิจชุมชนแร่เหล็กน้ำพี้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากเหล็กน้ำพี้ เลขที่ ๖ น้ำพี้ หมู่ ๙ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ ๔๓๒๓๐ ติดต่อ โทร: ๐๘-๗๘๔๑-๒๐๐๕, ๐๘-๗๘๔๓-๓๑๖๕ ผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลจากท่านว่า การใช้ถ่านเพื่อให้เกิดความร้อนในการหลอมแร่ และหลอมตะกรัน เพื่อให้ได้เนื้อเหล็กที่บริสุทธิ์นั้น ชาวบ้านใช้ถ่านไม้สักเป็นเชื้อเพลิงนั้นมีข้อจำกัดและใช้เวลาตลอดทั้งกำลังคนมากกว่า จึงสามารถจัด “มลทิน” ออกจากแร่

เหล็กล้ำน้ำ แต่ปัจจุบัน ช่างหรือผู้ชำนาญในการผลิตส่วนใหญ่ ได้พัฒนา ดัดแปลง เป็นการใช้พัดลมเป่าเตาถ่านทำให้ได้ความร้อนสูงในการถลุง ถลุงมลทินออกจากแร่เหล็กล้ำน้ำที่ได้เปอร์เซ็นต์เหล็กบริสุทธิ์มากกว่าและยังสร้างผลิตภัณฑ์เหล็กล้ำน้ำที่ได้จำนวนมากขึ้นต่อวัน

๔.๓.๖.๑ กระบวนการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์แร่เหล็กล้ำน้ำ

๑) ด้านการตีเป็นมีดดาบ

“...การตีเหล็กล้ำน้ำขึ้นรูปดาบของชาวบ้านน้ำพี้ ก่อนอื่นต้องนำ เหล็กเข้าเตาเผาให้แดง แล้วมีลูกมือ ๒ คน ช่วยยึดเหล็กโดยใช้ค้อนตีเหล็กที่กำลังร้อนแดงให้ยืดออกมา (เหล็กล้ำน้ำหนัก ๑ กิโลกรัมตีดาบได้ยาว ๒๑-๒๒ นิ้ว) ถ้าในระหว่างที่ยึดเหล็กนั้น เหล็กเกิดรอยแตกต้องนำไปเผาใหม่ ดาบหนึ่งเล่มต้องนำเข้าเตาแล้วนำออกมาตีรวมกันประมาณ ๔๐-๕๐ ครั้ง ส่วนมากผู้ติดต่อขอซื้อดาบมีวัตถุประสงค์ คือ นำไปเป็นสิ่งประดับตกแต่ง หรือยกย่องให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยปกป้องคุ้มครองเจ้าของดาบ การทำดาบเหล็กล้ำน้ำมีหลายขนาด คือ ๔ นิ้ว ๕ นิ้ว ๑๙ นิ้ว ๒๑ นิ้ว ไปจนถึง ๒๙ นิ้ว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการต้องการของลูกค้า ในการประกอบอาชีพตีดาบนั้น ช่างดาบต้องอาศัยความชำนาญในการสังเกตสีของแท่งเหล็กที่นำเข้าไปเผาที่เตา ว่ามีอุณหภูมิ เหมาะสมพอที่จะนำมาตีเพื่อยึดเหล็กหรือไม่ ทั้งนี้การสังเกตสีที่นำเข้าไปเผาที่เตา ว่ามีอุณหภูมิเหมาะสมพอที่จะนำมาตีเพื่อยึดเหล็กหรือไม่ การสังเกตสีของเหล็กแท่งนั้นต้องอาศัยความชำนาญของช่าง ซึ่งความรู้นี้จะได้รับการ ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือ อาจใช้วิธีการที่เรียกว่า “ครูพักลักจำ” ซึ่งผู้ใช้วิธีนี้มักเป็นลูกมือของช่างตีเหล็ก การสังเกตสีของแท่งเหล็กต้องอาศัยการเรียนรู้ที่ใช้เวลานาน เพราะต้องสังเกตการเปลี่ยนแปลงสีของแท่งเหล็ก จัดว่าเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในอาชีพตีเหล็ก เนื่องจากสีของแท่งเหล็กที่เกิดขึ้นสามารถบอกถึงอุณหภูมิในระดับต่างๆ ได้

การสังเกตสีของเหล็ก ในเวลาเผาเหล็กนั้นให้คอยสังเกตสีของแท่งเหล็กที่กำลังเผาอยู่ เพราะสีที่ ต่างกันจะบอกขนาดอุณหภูมิที่เหมาะสม ดังนี้ ๑) เหล็กกำลังมีสีแดงก่ำเหมือนสีใบกระท้อนที่แก่จัดจะร่วง แสดงว่าเหล็กมีอุณหภูมิประมาณ ๘๐๐-๙๐๐ องศาเซลเซียส เหมาะสำหรับการตัดตัด ๒) เหล็กกำลังมีสีหมากrug หรือ สีแดง แสดงว่าอุณหภูมิประมาณ ๙๐๐ - ๑,๐๐๐ องศาเซลเซียส เหมาะสำหรับการตีแผ่ ตัด หรือ เจาะรื้อ ๓) เหล็กกำลังมีสีเหลืองจัด แสดงว่าอุณหภูมิประมาณ ๑,๐๐๐ - ๑,๒๐๐ องศาเซลเซียส เหมาะสำหรับการตีเพื่อเชื่อมประสาน วิธีการพิสูจน์ว่าเหล็กล้ำน้ำเป็นของจริงหรือไม่ สามารถสังเกตได้จากผิวของเนื้อเหล็กซึ่งมีความใสต่างกับเหล็กชนิดอื่น นอกจากนั้นยังมีการแตกลายงาอยู่ในตัวของเนื้อเหล็ก ถ้าเป็นดาบเหล็กจากจังหวัดอื่นๆผิวเหล็กเรียบใสไม่มีการแตกลายงา ลักษณะของการแตกลายงาแสดงให้เห็นว่าเป็นลักษณะของเหล็กล้ำน้ำซึ่งได้จากตะกรันเหล็กซึ่งคนโบราณได้ถลุงไว้

ช่างถลุงเหล็กจะสังเกตสีผิว เนื้อแร่ และเปลวไฟ แล้วจะรู้ว่ามีส่วนที่ไม่ต้องการอยู่ในเนื้อเหล็กก็จะพยายามหาวิธีในการฆ่าสารที่ไม่ต้องการเหล่านั้น ทางโลหะวิทยามีฟลักซ์ (Flux) คือสารช่วยหลอมหรือตัวจัดสารปนเปื้อนที่ไม่ต้องการในเนื้อแร่ฟลักซ์จะมีธาตุบางตัวไปทำปฏิกิริยาทางเคมีกับสารมลทินปนเปื้อนในเนื้อแร่ และจะลอยตัวออกมาในขณะที่หลอมละลาย กลายเป็นตะก้น หรือสิ่งสกปรกปนเปื้อนในสินแร่ ใส่เข้าไปเพื่อป้องกันการเกิดออกซิเดชัน คือ การเติมออกซิเจน หรือ มีตัวลดออกซิเจนในเนื้อโลหะ

๒) ด้านการชุบแข็ง

ในการประกอบอาชีพตีดาบเหล็กน้ำพี้มีกรรมวิธีและขั้นตอนหลายขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนนั้นมีการนำภูมิปัญญาที่ช่างตีมีติดตาบได้เรียนรู้จากบรรพบุรุษมาปรับปรุงความรู้ให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยเพื่อต้องการแก้ปัญหาหรือเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความคงทน สวยงาม โดยอาศัยภูมิปัญญาองค์ความรู้ที่ได้รับจากบรรพบุรุษ เช่น วิธีการชุบแข็งที่มีพบในกรรมวิธีการตีมีด ตีดาบ เพื่อต้องการให้มีดดาบนั้นมีความคงทนแข็งแรง จึงต้องมีกรรมวิธีนี้เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งกระบวนการตีเหล็กทุกชนิดทุกแบบในโลกนี้ มีกระบวนการชุบแข็งต่างกัน แต่หลักการชุบแข็งแบบโบราณที่เหมือนกัน คือ การจุ่มน้ำ เพื่อลดความร้อนในแต่ละครั้งของการตีดาบ การทาเกลือ การจุ่มน้ำเกลือ การจุ่มน้ำโคลนเค็ม น้ำผักเป็ดแดง น้ำยาใบกระเม็งล้วนเป็นการ ชุบแข็งแบบภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งสิ้น

๓) ด้านการหล่อเป็นวัตถุเคารพ

การหล่อพระพุทธรูป เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนไทย ในการทำพระพุทธรูปไว้บูชา มีการใช้มวลสารต่างๆ ในการหล่อเพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของแต่ละบุคคลหรือตามความนิยมในแต่ละยุคสมัย ในยุคที่เหล็กน้ำพี้กำลังได้รับความนิยม ช่างหล่อพระพุทธรูปได้นำเหล็กน้ำพี้มาเป็นมวลสารผสมในการหล่อพระ พระพุทธรูปส่วนมากที่ทำการหล่อขึ้นเป็นพระพุทธรูปชินราช และพระพุทธรูปเชียงแสนในการหล่อพระนี้ได้นำเหล็กน้ำพี้บดเป็นผงละเอียดผสมกับขี้วาน และน้ำไม่มั่งคณมาบดเป็นผงในเรซิน ผสมให้เข้ากันแล้วเทลงในพิมพ์ที่เตรียมไว้ ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมงก็สามารถนำงานที่หล่อออกจากพิมพ์ได้ จากนั้นนำมาตกแต่ง โดยทั่วไปพระที่หล่อจะไม่นำไปปลุกเสก เนื่องจากเชื่อในอำนาจพุทธคุณของแร่เหล็กน้ำพี้บางรายอาจนำไปปลุกเสกเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างพลังตามความเชื่อและความศรัทธา

ด้านการทำลูกประคำ ชาวบ้านน้ำพี้เชื่อว่า ลูกประคำเป็นเครื่องรางของขลังที่มีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถใช้ป้องกันภูติผีและภัยอันตรายได้ เนื่องจากปั้นมาจากดินหนองปล้องผสมกับแร่เหล็กน้ำพี้ ซึ่งบุคคลผู้เริ่มการปั้นลูกประคำคนแรก คือ หลวงตาพัน เกจิอาจารย์ดังในเรื่องของขลังการอยู่ยงคงกระพัน หลวงตาพัน ได้ปั้นลูกประคำแล้วแจกจ่ายให้คนไปบูชา เพื่อให้แคล้วคลาดจากภัยอันตราย มีผู้นำไปใช้แล้วได้ผล ลูกประคำของหลวงตาพันเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่บ้านน้ำพี้ การปั้นลูกประคำในระยะแรกเป็นการปั้นด้วยมือไม่มีการตกแต่งเพื่อให้เกิดความสวยงาม สามารถ

จำหน่ายได้ เพราะมีคนปั่นน้อยไม่มีคู่แข่ง ต่อมาภายหลังเมื่อพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของหมู่บ้านน้ำพี้ มีผู้คนต้องการลูกประคำเป็นจำนวนมาก การปั่นด้วยมือจึงเปลี่ยนเป็นการนำเครื่องอัดยาเม็ดเข้ามาใช้ในการอัดลูกประคำที่มีขนาดเล็กที่สุดไปจนถึงขนาดใหญ่ที่สุด การนำเครื่องอัดมาใช้ทำให้ได้ปริมาณของลูกประคำคราวละมากๆ เพราะสะดวกรวดเร็ว และประหยัดเวลา การที่ปริมาณของลูกประคำมีมากขึ้น มีผลทำให้ราคาลดลง นอกจากนี้การพัฒนา รูปแบบของผลิตภัณฑ์ลูกประคำให้มีความหลากหลาย เช่น สร้อยคอ กำไล รูปแบบต่างๆ และการเน้นความสวยงามมากขึ้น โดยการนำลูกปัดมาย้อมสี นอกจากนี้ยังทำเป็นพระพิมพ์ที่ผสมแร่เหล็กน้ำพี้แล้วใช้เครื่องพิมพ์พระพิมพ์เป็นพระเครื่อง เช่น พระสมเด็จ นางพญา หลวงปู่ทวด และนิยมนำมาร้อยกับสร้อยลูกประคำซึ่งได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

๔) ภูมิปัญญาในการทำไหลเหล็กน้ำพี้

การทำไหลเหล็กน้ำพี้ เป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดอย่างแพร่หลายในปัจจุบันด้วยความเชื่อที่ว่าเป็นธาตุศักดิ์สิทธิ์ชนิดเดียวกับเหล็กไหลสามารถป้องกันภัย ผู้ที่ครอบครองจึงต้องรักษาให้ดีจิตใจบริสุทธิ์ก็สามารถเข้าถึงพลังอำนาจที่บริสุทธิ์ได้ สำหรับภูมิปัญญาในการทำไหลเหล็กน้ำพี้ นั้นวัตถุดิบที่ใช้ทำมีลักษณะเป็น ก้อนหิน ซึ่งภายในก้อนหินประกอบไปด้วย แร่ธาตุหลายชนิด ได้แก่ แร่ซิลิกา เซอร์แพนทิน และแร่เหล็ก เป็นหินที่หายากมากมีเพียงประเทศไทยและจีน ซึ่งในประเทศไทยพบมากที่จังหวัดอุดรธานี ภูมิปัญญาในการทำไหลเหล็กน้ำพี้ มีลักษณะคล้ายๆ กับการทำหลอมแร่เหล็กน้ำพี้ คือการนำก้อนหิน มาทุบให้เป็นก้อนเล็กๆ ขนาดเหมาะสม มือ จากนั้น นำมาหลอม หรือ เป่าลมไฟด้วยความร้อนประมาณ ๑,๐๐๐ องศาขึ้นไป ก้อนหินแร่ก็จะเปลี่ยนเป็นน้ำ ช่างทำไหลเหล็กน้ำพี้ ก็จะหยดลงในพิมพ์ หรือวัสดุเรียบ เม็ดเล็ก เม็ดใหญ่ตามวัตถุประสงค์ที่จะนำไปสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่จากไหลเหล็กน้ำพี้ อาทิ พระพิมพ์หัวแหวน หรือทำเป็นจี้ใส่สร้อยคอ เป็นต้น สำหรับสีต่างๆ ของไหลแร่เหล็กน้ำพี้ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ สีดำ สีเขียว สีฟ้า สีน้ำเงิน หรือ สีขาวใส นั้นเกิดจากคุณสมบัติและปริมาณของแร่ธาตุต่างๆ ที่ผสมอยู่ในหินนั้นแตกต่างกัน จึงทำให้ไหลเหล็กน้ำพี้ที่ได้นั้นจึงมีสีที่แตกต่างกันนั่นเอง...”^{๒๓}

(ก) สร้อยคอ ประเภทเครื่องประดับต่างๆ (ผลิตภัณฑ์เหล็กน้ำพี้อุดรธานี)

(ข) ตารางที่ ๔.๑๙ การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ด้วยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “แร่เหล็กน้ำพี้” “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากเหล็กน้ำพี้” อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ (ตามทฤษฎีนิโคลาสสิค)

ที่	แนวคิด	กระบวนการ	ต้นทุน	แนวความคิดสร้างสรรค์ (Creative concept)	มูลค่าเพิ่ม (added Value)	
					+ตลาด นิยม มาก	- ตลาด นิยมน้อย
๑	เครื่องประดับสร้อยคอ / กำไลมือ / แหวนเป็นต้น	ใช้อุปกรณ์การถลุงแบบเก่า ใช้มือโยกคันสูบ	วัสดุ + ค่าแรง การขัดเงา	ใส่แนวคิดรักษาเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย และรูปแบบอนุรักษ์นิยมให้มากที่สุด	-ตลาด นิยม มาก	+ตลาด นิยมน้อย
๒	เครื่องประดับสร้อยคอ / กำไลมือ / แหวนเป็นต้น	ใช้อุปกรณ์การถลุงแบบใหม่ ใช้พัดลมเป่าแทนสูบแบบเก่า	วัสดุ + ค่าแรง + ค่าไฟฟ้า / ขัดให้ชิ้นเงาด้วยกระดาษเบอร์ ๑๐๐๐ ทาที่	ใส่แนวคิดเป็นรูปแบบสมัยนิยมสำหรับประเภทเครื่องประดับของสุภาพสตรีมากที่สุด ส่วนผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อ นิยมทำย่อส่วนให้เล็ก	+ตลาด นิยม มาก	- ตลาด นิยมน้อย

+ตลาดนิยมมาก คือ มีผู้บริโภคสั่งจองมาก

-ตลาดนิยมมาก คือ มีผู้บริโภคสั่งจองมาก

๔.๓.๖.๒ ตารางที่ ๔.๒๐ “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบตารางที่ได้รับจากการกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “แร่เหล็กน้ำพี้” (เก็บข้อมูลเพิ่มเติม เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓) ดังนี้

ที่	สิ่งก่อสร้าง	ซ่อมแซมบูรณะ	ทุนการดำเนินงาน	เพื่อแจกเป็นวัตถุมงคล	อื่นๆ
๑) ดาบใหญ่/มีดหมอ		จัดถวายทุน ปีละ ๕,๐๐๐ บาทแก่วัดน้ำพี้	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากเหล็กน้ำพี้	ทุนการศึกษา นักเรียน	จัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมวิถี” แก่ชุมชนทั่วไปที่สนใจฟรี
๒) เครื่องประดับสร้อยคอ / กำไลมือ/แหวนเป็นต้น		ต.น้ำพี้ อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์			

(ก) “กระบวนการมีส่วนร่วม” แสดงแบบพรรณนา ประเภท “แร่เหล็กน้ำพี้” ที่ทำด้วยวัสดุอื่นๆ ดังนี้

การกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ประเภท “แร่เหล็กน้ำพี้” สามารถสรุป กระบวนการที่มีส่วนร่วม ในนาม “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากเหล็กน้ำพี้” โดยสังเขปได้ดังนี้ ๑) จัดถวายทุน ปีละ ๕,๐๐๐ บาทแก่วัดน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ๒) มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนโรงเรียนบ้านน้ำพี้มีตรภาพ ๒๑๔ เป็นประจำทุกปี ๓) จัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมวิถี” แก่ชุมชนและคนทั่วไปที่สนใจฟรี

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย สรุปได้ดังนี้

๔.๔.๑ องค์ความรู้แบบพรรณนา เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ “ต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช”

(ก) จากผลการศึกษา พบว่าลักษณะของความเชื่อที่มีต่อหลวงพ่พระพุทธรชินราช ได้ ๔ ประเภทคือ ๑) เชื่อหรือศรัทธาในความงาม ตามแบบพุทธลักษณะ ๓๒ ประการ ๒) เชื่อหรือศรัทธาว่าเป็นพระพุทธรูปที่พระยาสิทธิและเทวดาร่วมสร้าง ๓) เชื่อหรือศรัทธาว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีพระพุทธานุภาพ อิทธิปาฏิหาริย์ ป้องกันภัยอันตราย และอธิษฐานหรือ บันบานศาลกล่าวขอสิ่งใดๆที่ดีที่ตนเองปรารถนาได้จริง ๔) เชื่อหรือศรัทธาหลังจากแต่ละคนได้รับสิ่งที่ตนเองปรารถนาแล้ว ได้ทำพิธีการถวายเครื่องแก่นขนิดต่างๆ ยึดถือว่าเป็นการสำนึกถึงพระพุทธานุภาพที่คุ้มครอง, ประทานพรให้รุ่งเรือง, และที่ช่วยให้พ้นทุกข์ด้วยโรคาพาธเป็นต้น

(ข) ส่วนประเภทของคนที่มีความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช พบว่าแบ่งเป็น ๓ ประเภท ๑) ความเชื่อของ พระราชมหากษัตริย์ ๒) ความเชื่อของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ๓) ความเชื่อของ สามัญชนคนธรรมดาทั่วไป

(ค) องค์ความรู้ที่โดดเด่นที่ได้รับในด้านดี (prosperity) คือ ๑) ความมั่งคั่ง ตามแบบมหาปฐิสลักษณ์ ๓๒ ประการ ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชซึ่งทำให้พุทธศาสนิกชน ทั้งภายในประเทศไทยและต่างประเทศ มีความเชื่อและศรัทธาพากันไปกราบไหว้บูชาและชื่นชม ๒) ลงลงมาคือได้รับทราบ **พุทธานุภาพ** ความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ที่พุทธศาสนิกชนพากันไปกราบอธิษฐานจิต ขอสิ่งที่ตนปรารถนาหลังจากได้รับแล้ว จึงทำการแก้บนตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันไปขาดสาย ๓) **การหล่อองค์จำลองของหลวงพ่พระพุทธรชินราช** มอบแก้วัดทั่วไป ซึ่งต้องจองให้ครบ๑๐ปี โดยทาง วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร ๔) **การบรรพชา-อุปสมบทแก้บน** บุตร-ธิดาของบิดา-มารดาที่มีบุตรยาก หลังจากได้บุตร-ธิดาแล้ว ๕) **การถวายการรำ ด้วยคณะละครราชเทวี** ตามการตอบแบบสอบถาม ของหัวหน้าคณะละครรำ ที่ให้ข้อมูลว่า มีด้วยกัน ๓ ชุดคือ ชุดเล็ก ๔ คน ๖๕๐ บาท ชุดกลาง ๖ คน ๑,๓๐๐ บาท ชุดใหญ่ คน ๑,๙๕๐ บาท (รายได้หลังจากการบริหารจัดการแล้ว ได้ถวายบำรุงวัดในแต่ละวัน)

(ข) องค์ความรู้ ที่ได้รับทราบด้านด้อย (disprosperity) คือ ๑) การที่ มนุษย์คนเรา รู้สึกติดตาตรึงใจ มีความเลื่อมใส ในรูปลักษณะ (รูปปมาณิกา)มากเกินไป อาจจะทำให้ ผู้มีสติอ่อนไม่ใช้ปัญญาใคร่ครวญให้แยบคาย เกิดเป็นกิเลส ราคะความกำหนัดรักใคร่หลงใหลจนเกินไป หรือโลภะ ความอยากได้เป็นต้น ๒) การติดในอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ อภินิหารียมากเกินไป อาจทำให้พุทธศาสนิกชน บางคนที่มีแต่ความเชื่อความเลื่อมใสอย่างเดียว ได้รับความเสียหายจากการหลอกให้เข้าบูชา องค์จำลองหรือพระเครื่ององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ในราคาที่ไม่เป็นธรรม ของคนฉลาดแกมโกง หลอกหลวง ๓) **ความเชื่อมงาย** หรือการติดในอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ อภินิหารียมากเกินไป อาจถูกหลอกจ่ายค่าเช่าบูชามากเกินไปจริง และทำให้การปฏิบัติธรรมติดขัด ไม่สามารถบรรลุผลนิพพานได้

๔.๔.๑.๑ องค์ความรู้แบบพรรณนา เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “พระเครื่องรูปจำลองขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร” สามารถจำแนกได้ ดังนี้

๑) พระเครื่องประเภทเหรียญ รุ่นพ.ศ. ๒๔๖๐ (ก) “เหรียญพระพุทธรชินราช ปี พ.ศ. ๒๔๖๐” ซึ่งเป็นเหรียญหลักระดับประเทศ และหาบูชาเข้าของแท้ได้ยากยิ่ง เป็นครั้งแรกและรุ่นแรก เชื่อว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในคราวที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จฯ มานมัสการพระพุทธรชินราช ณ เมืองพิษณุโลก ปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ซึ่งเป็นเหรียญ มี ๒ เนื้อ คือ เนื้อเงิน และเนื้อทองแดง แบ่งออกเป็น ๒ พิมพ์ย่อย โดยดูจาก สระ “อุ” ที่คำว่า “**พระพุท**” ถ้ามีลักษณะเป็นแนวนอน เรียก “**อุ**นอน” ถ้าเป็นแนวตั้ง ก็เรียก “**อุ**ตั้ง” ถือได้ว่าเป็นเหรียญที่ระลึกที่ได้มานมัสการเมืองพิษณุโลก (ข) ส่วนด้านหลังจัดสร้างเป็น ๓ พิมพ์ เรียงลำดับตามความนิยมคือ ๑) พิมพ์หลังอกเลา ตรงกลางจำลอง

“อกเลาวิหารพระพุทธชินราช” อันศักดิ์สิทธิ์ พร้อมอักขระขอม กำกับ ๔ ตัว ๒) พิมพ์หลังหนังสือ ๕ แถว จารึกอักษรไทยเป็น ๕ แถว ว่า “ที่ระลึกที่ได้มาในงานนมัสการพระพุทธชินราช เมืองพิษณุโลก ๓) พิมพ์หลังหนังสือ ๓ แถว จารึกอักษรไทยเป็น ๓ แถว ว่า “ที่ระลึกที่ได้มานมัสการเมืองพิษณุโลก (ค) พระเกจิอาจารย์ผู้ทรงพุทธานุภาพเข้าร่วมอธิษฐานจิตปลุกเสก อาทิ หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน หลวงปู่ศุข วัดปากคลองมะขามเฒ่าเป็นต้น (ง) ได้มีพิธีกรรมการอันเชิญมาประทับไว้ด้านหลังของ พระเครื่องรูปจำลององค์หลวงพ่อบุญรอดพระพุทธชินราช ประเพณีเหรียญหูเชื่อม คำว่า “**อกเลา**” หมายถึงแห่งไม้หรือส่วนที่ทำเป็นแนวยาวเพื่อใช้เป็นตัวประกอบระหว่างบานประตูสมัยก่อน คือตัวกันไม่ให้คนภายนอกงัดแงะไม้คานที่พาดปิดประตูด้านในได้สะดวก มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เก่าแก่มาพร้อมกับการสร้างพระวิหารหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธชินราชมีชื่อว่า “**ยันต์ ศักดิ์สิทธิ์ อกเลา**” รูปยันต์ โบราณเรียกว่า “**นมอกเลา**” หรือ “**อกเลา**” (ปัจจุบันเรียกสั้นลง) ที่ศักดิ์สิทธิ์

๒) พระเครื่องรุ่นจักรพรรดิมหาพุทธานุภาพ ๒๕๑๕ (สมัยรัชกาลที่ ๙) การจัดสร้างพระพุทธชินราช เนื้อผงปิดทอง เสารี ๕ ได้นำพระผงเก่าจากพิธีจักรพรรดิมหาพุทธานุภาพ พ.ศ. ๒๕๑๕ มาผสมกับพระผงพระพุทธชินราชปิดทองเสารี ๕ รุ่นแรกของวัดใหญ่ พระผงเก่าเป็นพระพุทธชินราชใบเสมา (เนื้อว่านและเนื้อดินเผา) เหรียญพระพุทธชินราชมหาราช (คือการเล่นคำ ความหมายเดียวกันกับคำว่า “จักรพรรดิ”) เหรียญทองคำออกแบบและปั๊มโดยกองกษาปณ์ กรมธนารักษ์ จะมีลักษณะนูนต่ำเหรียญมีความคมในระดับหนึ่ง เจตนาเพื่อป้องกันการปลอมแปลง เพราะเหรียญแท้มีลักษณะนูนต่ำ หากถลอกออกมาจะยิ่งตื้นเบลอมันคมชัดเท่าเหรียญจริง **ลักษณะของเหรียญใบเสมาคว่ำ** ความหมาย ด้านหน้าเหรียญคือองค์พระพุทธชินราช ได้ลงมามีอักษรจารึกพระนาม “พระพุทธชินราชมหาราช” มีอักษรจารึกไว้ ๒ บรรทัด “มั่นในธรรม” คือให้ยึดหลักธรรมคำสอน ๑ ใน ๓ ของพระรัตนไตร “ลาภผลพุลทวี” พระพุทธชินราช อักษรบรรทัดนี้ เปรียบเสมือน “คำพร่อใหญ่” อวยพร อันประเสริฐซึ่งพระพุทธชินราชอวยพรผู้สักการบูชา ผู้ที่มีความเคารพต่อพระองค์ท่าน ได้อักษร นี้นับว่าสำคัญเป็นอย่างยิ่ง มีความหมาย อย่างลึกซึ้งเป็นที่สุด คือดวงพระฤกษ์แห่งมหาราช ดวงตราจักรพรรดิ นับเป็น อัจฉริยภาพของท่านผู้ดำริคิดสร้างเหรียญ พระยันดวงพระฤกษ์นี้ ประทับด้านหลังเหรียญ พุทธานุภาพของวัดถุ่มงคลคือการเสริมส่งดวงชะตาของผู้ครอบครอง หนุนดวง หนุนโชคลาภบารมี กันดวงตก กันเคราะห์ เสนียดจัญไร ดิทุกประการ **พิธีจักรพรรดิมหาพุทธานุภาพ** พิธีดังกล่าวนี้ครั้งแรกกระทำในสมัยรัชกาลที่ ๑ และครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๑๕ ณ วิหารหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธชินราช โดยมี พระคณาจารย์ บริกรรมปลุกเสกจากทั่วประเทศจำนวน ๑๐๙ รูป มีพระครูศรีพรหมโสภิต (หลวงพ่อแพ) วัดพิบูลทอง จังหวัดสิงห์บุรี ประธานบริกรรมปลุกเสก, สมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นประธานจุดเทียนชัย ศาสตราจารย์สัญญาธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทยฯ ประธาน พิธีจุดเทียนบูชาพระรัตนตรัย

๓) พระเครื่องรุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ มีการใช้แม่พิมพ์เก่าดั้งเดิมของพระพุทธชินราช รุ่นอินโดจีน ปี ๒๔๘๕ มาจัดสร้าง ทำอย่างประณีตทุกองค์มีตอกโค้ดออกเลา ได้นิมนต์ พระเกจิ อาจารย์ลงจารอักขระยันต์ที่ได้ฐานทุกองค์ เพื่อเพิ่ม อานุภาพความศักดิ์สิทธิ์ แก่พระเครื่องรูปจำลององค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชเนื้อแร่เหล็กน้ำพี้จากตำราพิชัยสงครามได้กล่าวไว้ว่า เหล็กน้ำพี้เป็นยอดของ โลหะธาตุศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์ คุณวิเศษในตัวเอง ธรรมชาติ จัดเป็นของ “ทนต์สิทธิ์” (ทน-นะ-สิด) ไม่มีเสื่อมแม้ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม เหล็กน้ำพี้ มีอาการรพณ์ เร้นลับ และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตคุ้มครองในทุกอนุ สามารถล้างอาการรพณ์ได้ทุกชนิด ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของแร่เหล็กน้ำพี้ว่ามีจริง ส่วนการตอก รูปยันต์ “ออกเลา” ลงไปใต้ฐานพระพุทธรูป รวมความก็เพิ่มพุทธคุณในด้านความขลัง ความเป็นเมตตามหานิยม ความมั่งคั่งร่ำรวยเงินทอง จึงเป็นที่นิยมของพุทธศาสนิกชน ที่ชอบพระพุทธชินราชรุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕ เหล็กน้ำพี้ มีอาการรพณ์ เร้นลับ และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตคุ้มครองในทุกอนุ ทั้งในอดีตและปัจจุบันมีการสร้างดาบ ซึ่งเป็นอาวุธของทหารหาญ ผู้กล้าของประเทศชาติ ดังเช่นพระญาพิชัย ดาบหัก และเหล่าทหารของท่าน ส่วนในปัจจุบันก็มีการปรับเปลี่ยน พัฒนาขนาดของดาบ ของมีด ให้เล็ก เพื่อเป็นของศักดิ์สิทธิ์ประจำกาย (ยกเว้นผู้ที่ศรัทธาเลื่อมใสดาบขนาดใหญ่คงมีการตีหรือผลิตอยู่เพื่อบูชาไปไว้กับบ้านเป็นของศักดิ์ประจำเรือนไป) ไม่ใช่เพื่อเป็นอาวุธ เหมือนสมัยโบราณและผู้คนก็นับถือในอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ของแร่เหล็กน้ำพี้

อนึ่งคุณสมบัติของแร่เหล็กน้ำพี้ คนโบราณใช้ฝนใส่น้ำให้คนที่ถูกผีเข้า ให้ออกไปหนีไป ตลอดใช้ฝนกับฝาละมืนคือ สิ่งที่ปิดปากหม้อดินที่เป็นหม้อข้าวหม้อแกง แล้วให้น้ำน้ำคั้นๆที่ได้จากการนำเอาแร่เหล็กน้ำพี้ไปฝนกับ ฝาละมืนดังกล่าว ใช้ทา แก้มพิษ งู ตะขาบหรือสัตว์ที่มีพิษต่างๆกัดต่อย ได้ดีนักโบราณปฏิบัติมาแล้ว

๔) พระเครื่องรุ่นมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐ ซึ่งมีมวลสารในการจัดสร้างวัตถุมงคล รักทองที่กะเทาะจากองค์พระพุทธชินราช ไม่มั่งคั่งต่างๆ ผงพุทธคุณ เกสรดอกไม้ วาน ๑๐๘ ชนิด ไม้พญาจิวดำ-แดง แร่เหล็กน้ำพี้ ขี้เหล็กไหล ผงกันกรู ฯลฯ จัดสร้างภายในบริเวณพระวิหารทุกชั้นตอน และทุกองค์ได้แช่น้ำพุทธมนต์หน้าองค์พระพุทธชินราชในชั้นสาคร โดยมีการเจริญพระพุทธมนต์ทุกวัน ไม่จ้วดำนั่นเป็นที่รู้จักดีใน ตระกูลของไม้มงคลซึ่งพญาไม้จ้วดำนั่น เป็นพญาแห่งไม้ที่อยู่บนโลกเรานี้เลย ไม้จ้วดำนั่นคือไม้ที่ความศักดิ์สิทธิ์มั่งคั่งในตัว เชื่อว่าไม้จ้วดำนั่นจักนำพาความร่ำรวย โชคลาภ และชัยชนะมาแก่ผู้ที่บูชาตามความเชื่อของเรื่องลึกลับ ไสยศาสตร์ คนเล่นของเล่ากันว่าต้นจ้วดำนั่นเป็นต้นไม้วิเศษมีเทพธิดารักษา ต้นไม้จ้วดำนั่นพญาจ้วดำนี้นี้จะเกิดขึ้นต้นอยู่ในป่าลึกโดยเฉพาะป่าที่มีอาการรพณ์เร้นลับยากที่มนุษย์จะเข้าไปถึงได้ง่ายๆ เนื้อไม้มีสีดำสนิทแข็งแกร่งมาก โบราณจารย์เล่าว่าหลายร้อยปีทีเดียวจึงจะเกิดขึ้นสักต้นหนึ่ง จัดเป็นของทนต์สิทธิ์มหาวีรพิเศษชั้นดี ซึ่งเมื่อถึงเวลาอันควรเทพาอารักษ์ที่ปกปักรักษาดูแล เล่ากันว่าไม้พญาจ้วดำนี้นี้จะพลัดยืนตายพรายทิ้งไว้ให้

เพื่อรอผู้มีบุญญาบาบริมนำไปทำประโยชน์เพื่อพระศาสนา กลายสภาพเป็นหิน (คค) เมื่อใดก็ยังมีพลังอำนาจแรงกล้าเป็นทวีคูณ

๕) พระเครื่องรุ่นสมโภชพระพุทธชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐) ซึ่งมีพิธีพุทธาภิเษก เททองนำฤกษ์ และหลอมชนวนสุสารโลหะธาตุกายสิทธิ์ ณ พระวิหารพระพุทธชินราช โดย โสฬสมงคลเกจิอาจารย์ ในเดือนธันวาคม ๒๕๕๙ วันที่ ๓๐, ๓๑ มีนาคม และ ๑ เมษายน ๒๕๖๐ (เสาร์ ๕) ประกอบด้วยพิธีสำคัญ ดังต่อไปนี้ (๑) พิธีสวดภาณยักษ์ ภาณวารพระเถรจารย์ผู้เชี่ยวชาญในมหาเวทย์เวสสุวรรณ นั้งปรก (๒) พิธีเสกแบบจินนิกาย พระคณาจารย์จินนิกาย อธิษฐานจิต (๓) พิธีปริตตาทิเษก ทำนองมคร พระวิปัสสนาจารย์ อรัญวาสีแผ่เมตตาจิต (๔) พิธีปริตตาทิเษก พระปริตรรามัญ (มอญ) พระเกจิอาจารย์สายรามัญนั้งปรก (๕) พิธีมหาพุทธาภิเษก พระเกจิอาจารย์มหานิกายนั้งปรก จำนวน ๑๐๘ รูป (๖) พิธีสมโภช เบิกแว่นเวียนเทียน ตามคติพราหมณ์ ในพระวิหารพระพุทธชินราช เป็นศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์ แห่งเดียวของพระอารามที่คงเหลือและรอดพ้นจากวิกฤตภัยอันตรายต่างๆ จากภัยของ สงครามที่เข้ามาประชิดติดเมืองพิษณุโลก หัวเมืองเหนือ มาแต่โบราณกาลโดยตลอด โดยเฉพาะในครั้ง สงครามอะแซห่วนก็ ล้อมตีและเผาเมืองพิษณุโลก จนวอดวายย่อยยับเป็นทะเลเพลิง ในปี พ.ศ. ๒๓๑๘ ในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ความสำคัญตอนหนึ่งว่า ขณะที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ประทับ ณ พระตำหนักค่ายมั่น บางแหม “ครั้น วันพุธ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๗ หนึ่งข้านิ คชสาร มากราบทูลว่า พม่ายกไปจากเมือง พิษณุโลก เผาวัดเสียสิ้น ยังเหลือพระชินราช” ด้วยพุทธานุภาพแห่งองค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรชินราช ซึ่งมีสิริเทพดา และปญฺจเทพศาตรารู สติถวายการ อภิบาลรักษา พระวิหารพระพุทธชินราช จึงรอดภัยอันตราย ปญฺจเทพศาตรารู (อาวุธอันวิเศษ ๕ สิ่งในโลกนี้) ที่สถิตรักษาพระพุทธรชินราช โบราณจารย์กล่าวว่า ประกอบด้วย ๑) จักรวาทัง ๒) คชาวาทัง ๓) พุสาวาทัง ๔) วชิราวาทัง ๕) นัยนาวาทัง

๔.๔.๒ องค์ความรู้แบบพรรณนา เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “การถวายละครรำ”

องค์ความรู้ที่โดดเด่นที่ได้รับในด้านดี (prosperity) คือ ๑) การถวายละครรำ วิเคราะห์เชิงบวก คือเป็นการบูชา องค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรชินราช เป็นการถวายชนิดอามิสบูชา คือบูชาด้วยสิ่งของ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณ ต่อองค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรชินราช (ถึงแม้ความเป็นจริงพระพุทธรองค์ได้ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานโดยไม่มีส่วนเหลือก็ตาม) ๒) เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการฟ้อนรำ ให้เป็นมรดกของคนไทยสืบต่อไป ๓) เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ ให้คนมีงานทำเลี้ยงครอบครัว ๔) สร้างรายได้ให้แก่วัดศาสนสถาน ๕) ทำให้เยาวชน ตระหนักถึงคุณค่าของ วัฒนธรรมการฟ้อนรำ เป็นอารยธรรมของคนไทย)

องค์ความรู้ที่ได้ ด้านด้อย (disprosperity) คือ ๑) อาจทำให้ผู้นิยมทำการ บวงสรวงบางคน ที่มีการศึกษาน้อย ติดในการบวงสรวงหรือบนบานศาลกล่าว จนงมงายอาจ กลายเป็นเยื่อการถูกหลอกให้เข้าบูชาวัตถุมงคลด้วยราคาไม่เป็นธรรม ๒) อาจทำให้เป็นคนไม่มีความ มั่นใจในตนเองการทำงานใดๆ เพราะหวังแต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยฝ่ายเดียว

๔.๔.๓ องค์ความรู้แบบพรรณนา เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “พระพุทธรูปชินราชจำลองหล่อด้วยโลหะ ประกอบติดกับใบ โพธิ์”

องค์ความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ได้จากผู้ประกอบการ ที่ได้สร้าง ผลิตภัณฑ์ ทางวัฒนธรรมและความเชื่อครั้งนี้คือ ความเชื่อมั่นในคุณงาม ความดี เชื่อในพระพุทธรูป ในกรรมดี คือ กายสุจริต ๓ ประการ เว้นจากการฆ่าสัตว์ หลกัทรพย์ ประพฤติผิดในกาม มีการมีวจี สุจริต ๔ เว้น จากพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ และมี มโนสุจริต ๓ คือ อโลภะ ไม่โลภมากเกินไป โทสะ ไม่โมโหร้าย และ โมหะ ไม่หลงงมงาย จักเจริญในธรรมของพระพุทธรูปเจ้าแน่นอน

๔.๔.๔ องค์ความรู้แบบพรรณนา เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “ใบทองสด บายศรีปากชามโบราณ”

องค์ความรู้ที่ได้จากผู้ประกอบการ ที่ได้สร้าง ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความ เชื่อ ประเภทใบทองสด ครั้งนี้คือ ความเชื่อมั่นในคุณงาม ความดี เชื่อในศิลปะ(Arts) ความงดงามทาง วัฒนธรรม (Culture) ที่มีมาตั้งแต่สมัย สุโขทัย เป็นคนประเภท รู้จักประดิษฐ์คิดค้น ทำสิ่งที่ด้อยค่า ให้มีคุณค่า นับได้ว่าเป็นผู้มีสุนทรียะต ะเยือกเย็นเป็นสมาธิ มีจิตสร้างสรรค์ อยู่ในตัว จินตสร้างสรรค์สิ่งทั้งาม เป็นเสน่ห์ให้คนทั้งโลกหลงไหล

๔.๔.๕ องค์ความรู้แบบพรรณนา เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “เครื่องปั้นดินเผาทำโพธิ์”

องค์ความรู้ที่ได้คือการ สร้างผลิตภัณฑ์จากดิน ต้นทุนต่ำ ใส่แนวคิดแบบโบราณ เป็นการอนุรักษ์นิยมเป็นอีกแบบหนึ่ง และใส่แนวคิดสมัยใหม่ เพื่อให้ดึงดูดคนสมัยใหม่เป็นอีกแบบ หนึ่ง การเพิ่มเติมแนวคิดทั้งสองอย่างดังกล่าว นั้น ได้ชื่อว่าเป็นการทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม (Added Value) ยกตัวอย่างเช่น ศิลปะสมัยโบราณจะใส่รูปปลา รูปเต่า คล้ายเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก เป็นต้น ส่วนการเพิ่มศิลปะสมัยใหม่ เช่น ตกแต่งเครื่องปั้นดินเผา สร้างเครื่องปั้นให้เนที่อยู่อของแมว โดยการ เจาะทางเข้าประตูให้เป็นรูปแมว เป็นต้น กลับกลายให้มีมูลค่าด้านจิตใจ และเงินทองสูงขึ้นได้ การที่ ต้องมีธรรม ขยัน อดทน และที่สำคัญคือมีแรงบันดาลใจ (Inspirations) และความคิดสร้างสรรค์ (Creative Concepts) **ข้อระวังการบรรจุเครื่องปั้นดินเผาที่ตกแต่งเรียบร้อยแล้ว แต่ยังไม่ได้เผาต้อง** เรียงเครื่องปั้นดินเผา เป็นระเบียบให้มีช่องทางเดินเข้าออกโดยสะดวก การเติมไม้พิน ต้องมี ประสบการณ์ในการเติม โดยปล่อยเวลาให้ผ่านไปครึ่งชั่วโมงต่อช่วงปล่องควันไฟ ซึ่งเรียงกันแนวนอน

มีอยู่ ๑๘ ปล่อง ตามลำดับ คือว่าเมื่อปล่องแรกไฟดับแล้ว ก็ต้องเติมฟืนทันที เพื่อให้ปล่องไฟที่ ๒ ทำงานต่อ เมื่อครบทั้ง ๑๘ ปล่องแล้ว เวลาปิดก็ต้องปิดช่องแรกตามลำดับ ๑๘ ปล่อง (เข้าถึงเย็นเป็นช่วงที่ทำการเผา) เมื่อรุ่งเช้าของวันหนึ่งจึงเปิดเตาและทยอยเก็บเครื่องปั้นดินเผาออก เรียงไว้เป็นลำดับ รอการตกแต่งรอการจำหน่ายต่อไป

๔.๔.๖ องค์ความรู้แบบพรรณนา เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “ข้าวตอกพระร่วง”

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ประเภท ข้าวตอกพระร่วง ได้ องค์ความรู้ที่ได้คือการ สร้างผลิตภัณฑ์จากหิน ต้นทุนต่ำ กลั่นกลายให้มีมูลค่าด้านจิตใจ และเงินทองสูงขึ้นได้ การที่ต้องมีธรรม ขยัน อดทน ในการผลิตข้าวตอกพระร่วง ซึ่งเป็นหินโดยใช้เครื่องเจียรด้วยมอเตอร์ ต้องรักษาเอกลักษณ์ของเดิมขององค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช การกรรมวิธีการสร้างองค์พระบูชา จะใช้ผงข้าวตอกที่เจียร โดยเก็บรวบรวมให้ได้จำนวนมาก แล้วผสมด้วยน้ำยาพิเศษ คือน้ำยาเรซิน จากนั้นเทลงในแม่พิมพ์ที่สร้างเอาไว้แล้ว เมื่อแกะพิมพ์จะได้องค์พระตามต้องการ โดยการใส่แนวคิดแต่องค์จำลองพระพุทธรูปชินราช ซึ่งให้มีพุทธลักษณะใกล้เคียงองค์ต้นแบบให้มากที่สุด ส่วนการรักษาเอกลักษณ์ของสมบัติพระร่วง ที่สำคัญคือมีแรงบันดาลใจ (Inspirations) และความคิดสร้างสรรค์ (Creative Concepts) ตัวอย่างเช่น การผลิตเครื่องประดับโดยใช้หินเจียรให้มีเอกลักษณ์ของสมบัติพระร่วงให้มากที่สุด

๔.๔.๗ องค์ความรู้แบบพรรณนา เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “การแกะเก้าอี้ โซฟา รากไม้”

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ประเภทเพอร์ฟิเนเจอร์รากไม้ ได้ องค์ความรู้ที่ได้คือการ สร้างผลิตภัณฑ์จากรากไม้ ไร้ค่า ต้นทุนต่ำ แต่ผลลัพธ์กลายเป็นสิ่งที่มีมูลค่าด้านจิตใจ และเงินทองสูงขึ้นได้ โดยการที่ต้องมีธรรม ขยัน อดทน และที่สำคัญที่ขาดไม่ได้คือต้องสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirations) บวกกับความคิดสร้างสรรค์ (Creative Concepts) โดยการใช้เครื่องทุ่นแรง คืออุปกรณ์การเครื่องเจาะ เจียร แบบสมัยใหม่ (ลูกหมู) มอเตอร์ไฟฟ้า

๔.๔.๘ องค์ความรู้แบบพรรณนา เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท “แร่เหล็กน้ำพี้”

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ประเภทไหลเหล็กน้ำพี้ เป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดอย่างแพร่หลายในปัจจุบันด้วยความเชื่อที่ว่าเป็นธาตุศักดิ์สิทธิ์ชนิดเดียวกับเหล็กไหลสามารถป้องกันภัย ผู้ที่ครอบครองจึงต้องรักษาศีลทำให้จิตใจบริสุทธิ์ก็สามารถเข้าถึงพลังอำนาจที่บริสุทธิ์ได้ สำหรับภูมิปัญญาในการทำไหลเหล็กน้ำพี้ นั้นวัตถุดิบที่ใช้ทำมีลักษณะเป็น ก้อนหิน ซึ่งภายในก้อนหินประกอบไปด้วย แร่ธาตุหลายชนิด ได้แก่ แร่ซี

ลิก้าเซอร์แพนทีน และแร่เหล็ก เป็นหินที่หายากมากมีเพียงประเทศไทยและจีน ซึ่งในประเทศไทยพบมากที่จังหวัดอุดรดิตถ์ ภูมิปัญญาในการทำไหลเหล็กน้ำพี้ มีลักษณะคล้ายๆ กับการทำหลอมแร่เหล็กน้ำพี้ คือการนำก้อนหิน มาทุบให้เป็นก้อนเล็กๆ ขนาดเหมาะมือ จากนั้น นำมาหลอม หรือ เป่าลมไฟด้วยความร้อนประมาณ ๑,๐๐๐ องศาขึ้นไป ก้อนหินแรกก็จะเปลี่ยนเป็นน้ำ ช่างทำไหลเหล็กน้ำพี้ ก็จะหยดลงในพิมพ์ หรือวัสดุเรียบ เม็ดเล็ก เม็ดใหญ่ตามวัตถุประสงค์ที่จะนำไปสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่จากไหลเหล็กน้ำพี้ อาทิ พระพิมพ์หัวแหวน หรือทำเป็นจี้ใส่สร้อยคอ เป็นต้น วิธีถลุงเช่น ๑) ใช้อุปกรณ์การถลุงแบบเก่า ใช้มือโยกคันสูบลมใช้อุปกรณ์การถลุงแบบใหม่ ๒) ใช้พัดลมเป่าแทนสูบลมแบบเก่า ๓) ขัดให้ขึ้นเงาด้วยกระดาษเบอร์ ๑๐๐๐ เสร็จแล้วจึงลงสีตามต้องการ ๓) ใส่แนวคิดรักษาเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย และรูปแบบอนุรักษ์นิยมให้มากที่สุด ๔) ใส่แนวคิดเป็นรูปแบบสมัยนิยม สำหรับประเภทเครื่องประดับของสุภาพสตรีมากที่สุด ส่วนผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อ นิยมทำย่อส่วนให้เล็กลง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ศึกษาความเชื่อที่มีต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อคือรูปจำลององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์

การสรุปและผู้วิจัย อาศัยหลักทฤษฎีแรงจูงใจและหลักพุทธานุภาพ อภินิหารีย ปาฏิหาริย์ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ทำการสรุปและอภิปรายผลคือ

๕.๑.๑.๑ ทฤษฎีแรงจูงใจ ตามลำดับขั้นของ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) กล่าวว่า “...มนุษย์มีความต้องการ ความปรารถนาและได้รับสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง ความต้องการเหล่านี้จะเรียงลำดับขั้นของความต้องการ ตั้งแต่ขั้นแรกไปสู่ความต้องการขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับ”... ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๕ ขั้น ดังนี้

ความต้องการทางร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อความอยู่รอด เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ น้ำดื่ม การพักผ่อน ฯลฯ , ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (security or safety needs) เมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกายได้แล้ว มนุษย์ก็จะเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้นต่อไป เช่น ความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน, ความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ (ความต้องการทางสังคม) (affiliation or acceptance needs) เป็นความต้องการส่วนหนึ่งของสังคมซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เช่น ความต้องการให้และได้รับซึ่งความ การต้องการได้รับคำชื่นชมจากผู้อื่น ฯลฯ, ความต้องการการยกย่อง (esteem needs) หรือ ความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นความต้องการการได้รับการยกย่อง นับถือและสถานะจากสังคม , และ ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (self - actualization) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างให้สำเร็จ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ฯลฯ...”^๑และ

---

^๑ บุษยมาศ แสงเงิน, ทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow + การทำงานในองค์กร, อ้างแล้วในบทที่ ๒ หน้า ๕๕-๕๖.

๕.๑.๑.๒ หลักพุทธานุภาพ อภินิหารีย์ ปาฏิหาริย์ขององค์หลวงพ่อกุศลราช

ราช

โดยอ้างอิงถึง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ครั้งดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์ที่ พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.อ.ปยุตฺโต]) ได้กล่าวไว้ว่า “...ทำความเข้าใจเกี่ยวกับ เรื่องฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ และเรื่องเทวดาหรือเทพเจ้าต่าง ๆ ซึ่งรวมอยู่ในหัวข้อ ใหญ่เดียวกันคือ เรื่องเหนือสามัญวิสัย ความจริงเรื่องเหนือสามัญวิสัยมีขอบเขตกว้างขวาง ครอบคลุม ถึงเรื่องอื่นจากสองอย่างนั้นด้วย แต่ในที่นี้ จะกล่าวเฉพาะสองเรื่องนั้นโดยฐานเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่กำลังพิจารณาถ้าถามว่า ในทัศนะของพระพุทธศาสนา อิทธิปาฏิหาริย์ก็ดี เทวดา หรือเทพเจ้าต่าง ๆ ก็ดี มีจริง หรือไม่ และถ้าตอบตามหลักฐานในคัมภีร์มีพระไตรปิฎกเป็นต้น โดยถือตามตัวอักษร ก็ต้องว่า “มี” หลักฐานที่จะยืนยันคำตอบนี้มีอยู่มากมายทั่วไปในคัมภีร์ จนไม่จำเป็นจะต้องยกมาอ้างอิง เป็นต้น...” และว่า “...เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชสรูปคดีความเชื่อ เรื่อง “ปาฏิหาริย์” ว่า... “เท่าที่กล่าวมา เห็นได้ชัดอยู่แล้วว่า เหตุผลในข้อแรกมุ่งที่ประโยชน์ในทางปฏิบัติของหลาย อย่างก็ตาม การที่พระพุทธศาสนาไม่สนใจในปัญหาเกี่ยวกับความมีอยู่จริงหรือไม่ ของ ปาฏิหาริย์และเทพเจ้าทั้งหลาย จนถึงขั้นที่ว่าเมื่อวางท่าทีและปฏิบัติตนถูกต้องแล้ว ใครจะสนใจค้นคว้าพิสูจน์เรื่องนี้ต่อไป ก็ปล่อยเขาไปตามเรื่องนั้น ท่าทีเช่นนี้ย่อมเกี่ยวเนื่องถึงเหตุผลประการที่สองซึ่ง สัมพันธ์โดยตรงกับหลักการขั้นพื้นฐานของพระพุทธศาสนาด้วย กล่าวคือ ความมีอยู่จริงหรือไม่ของ สิ่งเหล่านี้ ไม่กระทบต่อหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา หมายความว่า ถึงแม้ว่าอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ และเทพเจ้าจะมีจริง แต่การปฏิบัติตามหลักการและการเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนาย่อมเป็น ไปได้ โดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือสามัญวิสัยทั้งสองประเภทนั้นแต่ประการใดเลย สำหรับเรื่องอิทธิ ปาฏิหาริย์ จึงอ้างพุทธพจน์ว่า

พระพุทธเจ้า: นี่แน่ะสุนัขขัณฑ์ เธอเข้าใจอย่างไร? เมื่อเราทำอิทธิปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นธรรมของมนุษย์ ยิ่งยวดก็ตาม ไม่ทำก็ตาม ธรรมที่เราได้แสดงแล้วเพื่อประโยชน์ที่มุ่งหมายใด จะนำออกไปเพื่อ (ประโยชน์ที่ มุ่งหมายนั้นคือ) ความหมดสิ้นทุกข์โดยชอบได้หรือไม่?

สุนัขขัณฑ์: พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระองค์ทรงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ ที่เป็นธรรมของมนุษย์ยิ่งยวด ก็ตาม เม กระทำก็ตาม ธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงเพื่อประโยชน์ที่มุ่งหมายใด ก็ย่อมจะนำออกไปเพื่อ ๑๒๒ โยชน์ที่มุ่งหมายนั้น คือ) ความหมดสิ้นทุกข์โดยชอบได้...” และ เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชสรูป เรื่อง อิทธิปาฏิหาริย์ ที่พระพุทธเจ้าทรงจัดเป็น ปาฏิหาริย์อย่างหนึ่งว่าซึ่งทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดโปร่งผ่องใส พ้นจาก อำนาจครอบงำของเรื่องโลกๆ หรือสิ่งที่เป็นวิสัยของโลก ทำให้ปุถุชนกลายเป็นอริยชนโดยสมบูรณ์ โลกียอภิญญาทั้งหลายเสื่อมถอยได้ แต่โลกุตระอภิญญาไม่กลับกลาย ได้โลกุตระอภิญญาอย่างเดียว ประเสริฐกว่าได้โลกียอภิญญาทั้ง ๕ อย่างรวมกัน แต่ถ้าได้โลกุตระอภิญญา โดยได้โลกียอภิญญาด้วย ก็เป็น คุณสมบัติส่วนพิเศษเสริมให้ดีขึ้น ยิ่งขึ้น โลกุตระอภิญญาเท่านั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตที่ติงามของมนุษย์ ซึ่งทุกคนควรได้ควรถึง

ส่วนโลกียอภิญญาทั้งหลาย มิใช่สิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตที่ถึงาม เป็นเพียงเครื่องประกอบเสริมคุณสมบัติ ดังได้กล่าวแล้ว ปาฏิหาริย์ ไม่ใช่แค่ฤทธิ์ แต่มีถึง ๓ อย่าง อิทธิปาฏิหาริย์นี้ พระพุทธเจ้าทรงจัดเป็น ปาฏิหาริย์อย่างหนึ่ง ใน ๓ อย่าง คือ ๑) อิทธิปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์ คือ การแสดงฤทธิ์ต่างๆ ๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์ คือ การทลายใจคนอื่นได้ ๓) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์ คือ คำสอน ที่เป็นจริง สอนให้เห็นจริง และนำไปปฏิบัติได้ผลสมจริง^๒ ... เป็นต้น

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปผลวิจัยได้ดังนี้

๑) ด้วยความเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปชินราช ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ได้แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน คือ เชื่อมโยงไปในทางศักดิ์สิทธิ์

๒) พุทธลักษณะเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นลักษณะที่น่าเลื่อมใส เมื่อการทำรูปหล่อ/ปั้น/พระเครื่อง/รูปถ่าย/รูปวาดของหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปชินราชกลายเป็นมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ได้อย่างไร

ประเดิมเริ่มแรกมีการสร้างขึ้น มา แล้วมีการสร้างพิธีปลุกเสก เพื่อสมคุณแก่ชาวบ้านผู้มาทำบุญ หลังจากนั้นชาวบ้านเกิดอุบัติเหตุรถยนต์แล้วรอดชีวิตมาได้ จึงเชื่อว่าอิทธิปาฏิหาริย์ของหลวงพ่อบุญรอด และเชื่อว่ามี ความศักดิ์สิทธิ์ ราคาบูชาจึงแพงขึ้นประกอบกับเรื่องเก่าๆ เป็นของหายาก ราคาเพิ่มขึ้นไปตามลำดับ

๓) ในบริบทของ กระบวนการพัฒนา รูปบูชาจำลองขององค์หลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปชินราช ที่ประดิษฐาน ในวิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ (วัดใหญ่) ปัจจัยอื่นๆ ที่มีส่วนในการสร้างแรงจูงใจของบุคคลส่วนปัจเจกชน ผู้ประกอบการ พัฒนารูปแบบพระเครื่อง รูปหล่อ รูปปั้น รูปวาด รูปพิมพ์ เป็นต้น เชิงสร้างสรรค์ สร้างมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ มีอะไร เช่นไรบ้าง (ถ้ามี)

(ก) การจัดหาคัดสรรวัตถุมูลสารวิเศษตลอดธาตุ เช่น เงิน ทอง นาค เป็นส่วนประกอบพระผง แล้วทำให้การประกอบแท่นพิมพ์เผาแล้วเข้าพิธีพุทธาภิเษก โดยพระเกจิอาจารย์ ๑๐๘ รูป เป็นต้น

(ข) การทำรูปแบบแหวนแนว นาคเคารพ เลื่อมใส ศรัทธาขนาดบุคคลยกได้ ในประเทศ ถ้าเป็นต่างประเทศต้องพันทองคำไหม หรือแกะสลักลงบนหนังวัว เพื่อให้สะดวก แก่การขนของเจ้าของร้านอาหารไทย ในต่างประเทศ ส่วนพิธีพุทธาภิเษกไม่จำเป็นต้องมีเพราะผลิตภัณฑ์หลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปชินราชดังกล่าวอาศัยงานศิลปะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้มีมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปได้ดังนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรแยกเป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทแรก ยังคงอนุรักษ์พิธีพุทธาภิเษกเอาไว้ ส่วนประเภทที่สอง คือ งานศิลปะก็อาศัยศิลปะเป็นเครื่องมือในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๓๑, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาฯ, ๒๕๕๓), หน้า ๙๔๑, ๙๔๔, ๙๔๕.

๕.๑.๒ ศึกษาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ เรื่องข้าวตอกพระร่วงของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย โปรดให้เห็นตามความเข้าใจของท่านอย่างอิสระ ดังต่อไปนี้

๕.๑.๒.๑ ทฤษฎีเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของทฤษฎีนิโคลาสติค

สอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของ ทฤษฎีนิโคลาสติค ให้ความสำคัญแก่ ๓ เรื่องใหญ่ ได้แก่ ราคา วัตถุประสงค์ส่วนท้ายหรือส่วนเพิ่มของทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต และอุปสงค์กับอุปทานในตลาด และทฤษฎีของ จอห์น ฮาวกินส์ ที่ว่า “...นอกจากนี้ UNCTAD ยังได้ให้คำจำกัดความของอุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Industry) ว่าเป็นวงจรของการสร้างสรรค์ การผลิตและการจำหน่ายสินค้า และบริการที่มีปัจจัยหลักคือ ความคิดสร้างสรรค์และทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) UNCTAD แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ออกเป็น ๔ ประเภท ๑) ประเภทมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Cultural Heritage) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และสภาพสังคม เป็นต้น โดยแบ่งย่อยออกเป็นอีก ๒ กลุ่ม คือ (๑) กลุ่มการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional Cultural Expression) เช่น ศิลปะหัตถกรรมและงานฝีมือ (๒) กลุ่มที่ตั้งทางวัฒนธรรม (Cultural Sites) เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น ๒) ประเภทศิลปะ (Arts) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศิลปะ และวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ งานศิลปะ (Visual Arts) เช่น ภาพวาด รูปปั้น และกลุ่มศิลปะงานแสดง (Performing Arts) เช่น การแสดงดนตรี การแสดงละคร ละครสัตว์ เป็นต้น ๓) ประเภทสื่อ (Media) เป็นกลุ่มสื่อผลงานสร้างสรรค์ที่สื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่ แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ (๑) งานสื่อสิ่งพิมพ์ (Publishing and Printed Media) เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ ใบปลิว เป็นต้น (๒) การกระจายเสียงทั้งทางโทรทัศน์และวิทยุ ตลอดจนงานบริหารการกระจายเสียง สถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ ที่ออกอากาศ เป็นต้น (๓) งานภาพยนตร์และวีดิทัศน์ งานโสตทัศน์ งานโสตทัศน์ (Audiovisual) การบริการ การผลิตและจำหน่ายการให้เข้าภาพยนตร์และแถบวีดิทัศน์ เป็นต้น ๔) งานประเภทสร้างสรรค์ แบ่งตามลักษณะของงาน (Functional Creation) เป็นกลุ่มของสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ (๑) การออกแบบ (Design) เช่น การผลิตและขายเฟอร์นิเจอร์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ อัญมณี ของเล่น เป็นต้น

๑) คุณค่าอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยคือ แหล่งรายได้ของจังหวัดสุโขทัยและประเทศไทย

นายพิชญ ปานมี ขณะวันที่ไปสัมภาษณ์นั้น ท่านดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยนักโบราณคดี ได้ให้ทัศนะ นอกจากอุทยานประวัติศาสตร์จะมีรายได้ ถ้ามุ่งประเด็นไปที่วัตถุหรือผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อก็จะมี “ข้าวตอกพระร่วง” ซึ่งชาวบ้านมีกรรมวิธีขึ้นรูปเป็นวัตถุมงคล และ

เครื่องประดับ โดยการเจียรไน เพราะว่าข้าวตอกพระร่วงไม่สามารถหลอมละลายได้ เป็นวัตถุบูชา หรือสินค้า สร้างรายได้ สร้างเศรษฐกิจ มูลค่าเพิ่มให้แก่ชุมชน บริเวณใกล้เคียงอุทยานประวัติศาสตร์ และบริเวณอื่นของจังหวัดสุโขทัย เป็นกอบเป็นกำ แต่ว่าทุกวันนี้อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้ทำ เขตอนุรักษ์ให้ข้าวตอกพระร่วง ให้ปลอดภัยจากการถูกทำลายและขโมย โดยความร่วมมือกรมป่าไม้ และกรมศิลปากร

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลมีความเห็นสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลวิจัยทุกประการ

๕.๑.๓ ศึกษาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ เรื่องแร่เหล็กน้ำพี้ กับ มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ โปรดให้ความเห็น ตามความเข้าใจของท่านอย่างอิสระ ดังต่อไปนี้

๕.๑.๓.๑ แนวคิดความเชื่อที่มีต่อ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ประเภท เครื่องรางของขลัง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางสาวโรสิตา แสงสกุล ให้ทัศนะว่า “... (ก) คติความ เชื่อเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ของเครื่องรางของขลังที่เกี่ยวข้อง “พระพุทธศาสนามีสิ่งที่สำคัญที่สุด ๓ ประการ คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เปรียบได้เทียบเท่ากับ พระรัตนตรัย ความหมาย คือ แก้ว ๓ ประการ หรือ แก้ว ๓ ดวง เป็นของวิเศษที่มีค่ามาก หรือประเสริฐที่สุด รวมเรียกว่าเป็น สรรณะ ความหมายคือ ที่พึ่ง ดังนั้นสรณะในพุทธศาสนา มีความหมาย คือ ที่พึ่ง ที่ยึดเหนี่ยวและกำ จัดทำลาย ความทุกข์และกิเลสที่เศร้าหมอง เพราะพระพุทธเจ้าต้องการกำจัดทำลายภัยและความทุกข์ ของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายด้วยการสั่งสอนให้คนเราเข้าไปหาในสิ่งที่เป็นประโยชน์และออกจากสิ่งซึ่ง ไม่เป็นประโยชน์ พระธรรมนั้น เป็นคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ เพื่อให้มนุษย์ได้หลุดพ้นจากกิเลส ตัณหา ให้เข้าใจและรู้จักความทุกข์ เพื่อหลุดพ้นจากมันได้ และพระสงฆ์ เผยแพร่ศาสนาและคำสอน แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ให้เข้าใจถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าพุทธศาสนานั้นให้ความ ค้ำครอง ขจัดกิเลสกิเลสในใจที่หม่นหมอง และช่วยให้มนุษย์ไม่ต้องหวาดกลัวภัยอันตรายต่างๆ ซึ่ง การที่เราจะเข้าถึงพุทธศาสนาได้นั้น จะต้องมิจิตใจศรัทธาเลื่อมใสและประพฤติต่อพระรัตนตรัยด้วย ความศรัทธาเลื่อมใสทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ มิจิตใจระลึกละเลื่อมใส การที่เราระลึกถึงคุณพระ รัตนตรัยอยู่เสมอก็จะสามารถช่วยให้เรามีความสุขและยังสามารถปกป้องคุ้มครองภัยเราได้อีกด้วย ... (ข) หลักการและเหตุผล การที่คนเราจะได้รับสิ่งที่เป็นมงคลหรือความสุขความเจริญนั้น เราไม่ จำเป็นต้องอาศัยสิ่งของหรือเครื่องรางใดใด เพียงแค่เรานำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปปฏิบัติโดยตรง เราก็สามารถมีความสุขความเจริญและสำเร็จในสิ่งที่ต้องการได้ ผู้วิจัยให้ทัศนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับ เครื่องรางของขลังว่า ปุณฺณคนธรรมดา เริ่มแรกปฏิบัติธรรมจิตใจยังอ่อนไหว สมาธิยังไม่แข็งแรง จำต้องอาศัย สิ่งยึดเหนี่ยวให้จิตมีที่พึ่ง เช่น เครื่องรางของขลัง มีพระพุทธรูป พระเกจิอาจารย์ เป็นต้น ฉนั้นใด บุคคลผู้มีกำลังน้อยหรือพิกลพิการ ย่อมต้องการไม้เท้าไว้พยุงร่างกายกันไม่ให้ล้มฉนั้น

เรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ ความขลังของแร่เหล็กน้ำพี้ นายไวพจน์ เพ็งเป็น ได้ให้ทัศนะว่า ชาวบ้านน้ำพี้ส่วนใหญ่ รวมด้วยตัวของนายไวพจน์ด้วย มีความเลื่อมใสศรัทธาเชื่อและนับถือใน พุทธคุณ อธิปาฏิหาริย์ ความศักดิ์สิทธิ์ของแร่เหล็กน้ำพี้ว่า มีอยู่ในตัวของแร่เหล็กน้ำพี้อยู่แล้ว

พระบัญญัติ สุนตจิตโต ท่านเป็นพระวิปัสสนาจารย์ ประจำสำนักวัดน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี ท่านบอกว่า ทัศนะความเห็นส่วนตัวนับถือว่า ความศักดิ์สิทธิ์มีอยู่ในแร่เหล็กน้ำพี้จริง

ดังนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลแล้วได้ข้อมูลว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวเองจะนำไปใช้ โดยไม่ผ่านพิธี พุทธาภิเษกก็ได้ หรือถ้าจะผ่านพิธีพุทธาภิเษกก็จะยิ่งเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ การศึกษาปัญหากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อคือ รูปจำลององค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อภิปรายผลดังนี้

๑) พุทธานุภาพ อภินิหาริย์ ปาฏิหาริย์ขององค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราชมีปรากฏชัด ท่านคิดว่ามีหรือไม่อย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลเชื่อว่าจริงเพราะปฐมเริ่มแรก ประวัติการสร้างเป็น พระราชดำริของพระยาสิทธิ กษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงผู้ครองเมืองสุโขทัย ทรงรวบรวมช่าง ๔ หมู่จาก ล้านนา ศรีสัชชาลัยสุโขทัยและอยุธยา นอกจากช่างที่เป็นมนุษย์แล้ว ยังมีชีปะขาวตัวแทนเทวดามา รวมสร้าง จริ่งสำเร็จเป็นองค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช องค์พระประธานในวิหาร เมื่อสร้างเสร็จ สมบูรณ์แล้ว ได้กลายเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามที่สุดในประเทศไทย ขณะสร้างก็แสดง ปาฏิหาริย์แล้ว คือ อาศัยเทวดาจึงเททองสำเร็จ ฉะนั้นจึงมีความศักดิ์สิทธิ์อภินิหาริย์ในตน

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปได้ดังนี้ ด้วยความเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช ได้แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน คือ เชื่อมั่นไปในทางศักดิ์สิทธิ์ เป็นธรรมดาของมนุษย์ ผู้ยังมีกิเลสครองเรือน ยังต้องแสวงหาที่พึ่งมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นต้น พุทธศาสนิกชนเป็นผู้มีบุญที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์และได้พบพระพุทธศาสนาแล้วยังได้น้อมนำเอาซึ่งพระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามา ปฏิบัติเพื่อมีความสุขความเจริญ มีความเป็นอยู่ที่ดี ตามพระธรรมคำสั่งสอน ส่วนในขณะที่ยังครองเรือนอยู่ยังต้องพึ่งบารมีพุทธคุณมีหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช เป็นต้น เปรียบเสมือนคนข้ามแม่น้ำอาศัยเรือแพ

๒) พุทธลักษณะเอกลักษณะโดดเด่นเป็นลักษณะที่น่าเลื่อมใส เมื่อการทำรูปหล่อ/ปั้น/พระเครื่อง/รูปถ่าย/รูปวาดของหลวงพ่พุทธรชินราชกลายเป็นมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ได้อย่างไร

ประเดิมเริ่มแรกมีการสร้างขึ้นมาก แล้วมีการสร้างพิธีปลุกเสก เพื่อสมณาคณแก่ชาวบ้านผู้มาทำบุญ หลังจากนั้นชาวบ้านเกิดอุบัติเหตุรถยนต์แล้วรอดชีวิตมาได้ จึงเชื่อว่าอิทธิปาฏิหาริย์ของหลวงพ่อกุ่มครอง และเชื่อว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์ บางรุ่นก็หาได้ยาก ราคาบูชาจึงแพงขึ้นประกอบกับเรื่องเก่าๆเป็นของหายาก ราคาเพิ่มขึ้นไปตามลำดับ

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปได้ดังนี้ มีความเชื่อว่ามีเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่พุทธรชินราช ซึ่งแม้จะไม่สามารถทำคนให้หมดกิเลสแต่ก็เป็นปฏิบัติทำให้ปฏิบัติธรรมต่อไป

๓) ในบริบทของ กระบวนการพัฒนา รูปบูชาจำลองขององค์หลวงพ่พุทธรชินราช ที่ประดิษฐาน ในวิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ (วัดใหญ่) ปัจจัยอื่นๆ ที่มีส่วนในการสร้างแรงจูงใจของบุคคลส่วนปัจเจกชน ผู้ประกอบการ พัฒนารูปแบบพระเครื่อง รูปหล่อ รูปปั้น รูปวาด รูปพิมพ์ เป็นต้น เชิงสร้างสรรค์ สร้างมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ มีอะไร เช่นไรบ้าง (ถ้ามี)

การจัดหาคัดสรรวัตถุมวลสารพิเศษตลอดธาตุ เช่น เงิน ทอง นาค เป็นส่วนประกอบพระผง แล้วทำให้การประกอบแท่นพิมพ์เผาแล้วเข้าพิธีพุทธาภิเษก โดยพระเกจิอาจารย์ ๑๐๘ รูป เป็นต้น

การทำรูปแบบแหวกแนว น่าเคารพ เลื่อมใส ศรัทธาขนาดบุคคลยกได้ในประเทศ ถ้าเป็นต่างประเทศต้องพันท์ลงผ้าไหม หรือแกะสลักลงบนหนังวัว เพื่อให้สะดวก แก่การขนของเจ้าของร้านอาหารไทย ในต่างประเทศ ส่วนพิธีพุทธาภิเษกไม่จำเป็นต้องมีเพราะผลิตภัณฑ์หลวงพ่พุทธรชินราชดังกล่าวอาศัยงานศิลปะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้มีมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปได้ดังนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรแยกเป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทแรก ยังคงอนุรักษ์พิธีพุทธาภิเษกเอาไว้ ส่วนประเภทที่สอง คือ งานศิลปะก็อาศัยศิลปะเป็นเครื่องมือในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ อภิปรายว่าการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของรูปบูชาจำเป็นต้องอาศัยพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พิธีพุทธาภิเษกชนิดต่างๆ มีเสาร์ ๕ เป็นต้น

๕.๒.๒ การศึกษาปัญหาของกระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ เรื่องข้าวตอกพระร่วงของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์
ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย โปรดให้ความเห็นตามความเข้าใจของท่านอย่างอิสระดังต่อไปนี้

ก) คุณค่าอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยคือ แหล่งรายได้ของจังหวัดสุโขทัยและประเทศไทย

นายพิษณุ ปานมี ขณะวันที่ไปสัมภาษณ์นั้น ได้แสดงความเป็นห่วงว่า ทุกวันนี้อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้ทำเขตนุรักษ์ให้ข้าวตอกพระร่วง ให้ปลอดภัยจากการถูกทำลายและขโมย โดยความร่วมมือกรมป่าไม้และกรมศิลปากร

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลมีความเห็นสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลวิจัยทุกประการ อภิปรายผลว่า สิ่งใดก็ตาม ถ้าเราบริโภคใช้สอยอย่างเดียว ก็จะมีอันหมดไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงต้องมีการอนุรักษ์

๕.๒.๓ ศึกษาปัญหากระบวนการผลิตภัณฑทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ เรื่องแร่ เหล็กน้ำพี้ กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ โปรดให้ความเห็นตามความเข้าใจของท่านอย่างอิสระ ดังต่อไปนี้

เรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ ความหลังของแร่เหล็กน้ำพี้ นายไวพจน์ เพ็งเป็น ได้ให้ทัศนะว่า ชาวบ้านน้ำพี้ส่วนใหญ่ รวมด้วยตัวของนายไวพจน์ด้วย มีความเลื่อมใสศรัทธาเชื่อและนับถือใน พุทธคุณ อิทธิปาฏิหาริย์ ความศักดิ์สิทธิ์ของแร่เหล็กน้ำพี้ว่า มีอยู่ในตัวของแร่เหล็กน้ำพี้อยู่แล้ว

พระบัญญัติ สุนตจิตโต ท่านเป็นพระวิปัสสนาจารย์ ประจำสำนักวัดน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ท่านบอกว่า ทัศนะความเห็นส่วนตัวนับถือว่า ความศักดิ์สิทธิ์มีอยู่ในแร่เหล็กน้ำพี้จริง

ดังนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลแล้วมีความศักดิ์สิทธิ์ในตัว อภิปรายผลว่า มี ๒ ประเภท คือ อนุรักษ์นิยม และบางอย่างต้องพัฒนา

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ศึกษาความเชื่อที่มีต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชและผลิตภัณฑทาง วัฒนธรรมหรือทางความเชื่อคือ รูปจำลององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช กับมูลค่าเพิ่มทาง เศรษฐศาสตร์

ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาความเชื่อที่มีต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช เป็นการศึกษาให้ ได้ความรู้เกี่ยวกับพุทธคุณ ๓ ประการ ดังกล่าวแล้ว น่าจะมีการศึกษาต่อยอด เกี่ยวกับการสร้าง ผลิตภัณฑรูปจำลององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ช่วยโรงพยาบาลที่ขาดแคลนอุปกรณ์ที่ไหนบ้าง ช่วยสงเคราะห์คนพิการร่างกายและจิตใจที่ไหนด้อย่างไรบ้าง ช่วยทหาร ตำรวจ ผู้พิการจากการทำ หน้าที่ที่ไหนด้อย่างไรบ้าง เป็นต้น

๕.๓.๒ ศึกษาผลิตภัณฑทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ เรื่องข้าวตอกพระร่วงของ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ให้กับสินค้า ตำบลเมืองเก่า อำเภอ เมือง จังหวัดสุโขทัย โปรดให้ความเห็นตามความเข้าใจของท่านอย่างอิสระ ดังต่อไปนี้

ผลิตภัณฑทางวัฒนธรรม เช่น ผลิตภัณฑที่ทำจากข้าวตอกพระร่วงเป็นวัตถุธูปา เครื่องประดับ เป็นต้นก็ดี ผลิตภัณฑด้านการแกะสลักไม้ชนิดต่างๆ ทำของไม่มีค่า ให้เกิดมูลค่าเพิ่มทาง เศรษฐศาสตร์ก็ดี ผลิตภัณฑด้านประติมากรรมเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก หรือสมบัติพระร่วงก็ดี ควรมี การปรับปรุง พัฒนา รูปลักษณ์ คุณภาพให้ได้มาตรฐาน การส่งสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศ และเพิ่ม การประชาสัมพันธ์ทั้งถนนหนทาง การคมนาคม และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก เพราะว่า

กระบวนการผลิตดังได้ศึกษาวิจัยมากลายเป็นนวัตกรรม สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และมีมูลค่าเพิ่ม จนเยาวชนหรือผู้สนใจทั้งหลายสามารถฝึกอบรม จนชำนาญ กลายเป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัว ตลอดจนเป็นรายได้ของประเทศชาติต่อไป

๕.๓.๓ ศึกษาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ เรื่องแร่เหล็กน้ำพี้ กับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ โปรดให้เห็นตามความเข้าใจของท่านอย่างอิสระ ดังต่อไปนี้

ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเหล็กน้ำพี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยค้นคว้าแล้ว พบว่า เป็นแร่เหล็กที่ทรงคุณค่าตัวเอง และเป็นของหายาก ทั้งมีคุณค่าในการใช้เป็นอาวุธ ปราบข้าศึกศัตรูของผู้นำประเทศ มีพระยาพิชัยดาบหักเป็นต้น จึงเห็นว่าสมควรที่ ผู้มีหน้าที่ ผู้บริหารทุกระดับชั้น ครอบนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมกระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อจากเหล็กน้ำพี้ ให้เป็นระบบ มีการบริหารที่เข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพมากกว่าเก่า เพราะว่า นวัตกรรม เกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์ชนิดนี้ เป็นสมบัติล้ำค่า ยังสร้างศรัทธาและสร้างมูลค่าเลี้ยงชุมชน สังคม และประเทศชาติ ได้เป็นอย่างดี จึงเห็นว่า ควรมีการวิจัยต่อยอด การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพเหมาะสมแก่การจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์. “ทุนความคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์” Creative Capital for Creative Economy. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๕๓.

ณัฐธัญ มณีรัตน์. เลขยันต์ แผนผังอันศักดิ์สิทธิ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรู้แห่งชาติ, ๒๕๕๓.

จิราณัฐ โสภาก และคณะ. “ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย กรณีศึกษา: อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรและอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. เบื้องแรกของเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิริยะ จำกัด, ๒๕๕๒.

ธนากร บุญสุวรรณโณ. พระเครื่องเมืองพิษณุโลก. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: บจก. โรงพิมพ์กรุงเทพ, ๒๕๕๓.

ธนิก เลิศชาญฤทธิ. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๔.

สายันต์ ไพรชาญจิตร. การฟื้นฟูพลังชุมชน ด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑ: แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). โอวาทคำสอนสำหรับพระภิกษุผู้บวชใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๓๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาฯ, ๒๕๕๓.

พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโร). ประวัติพระครูวิสารทกิจจานุการ (หลวงพ่อบาน โสณโฑเถระ) ฉบับจัดทำชุด. อุทัยธานี: อัมมวิโมกข์, ๒๕๔๑.

_____. หลวงพ่อตอบปัญหาธรรม เล่ม ๔. อุทัยธานี: อัมมวิโมกข์, ๒๕๔๑.

พูนทรัพย์ สวนเมือง ตูลาพันธ์ และคณะ. การท่องเที่ยวอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ) ภูมิประเทศและการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔.

คุณ โทจันทร์. พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โอ
เดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

_____. ปาฐกถา “ทุนวัฒนธรรม”. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มุลนิธิไชย่ง ล้มทอง
กุล, ๒๕๓๙.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. ปาฐกถา “ทุนวัฒนธรรม”. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: พี. เพรส.
, ๒๕๓๙.

สวิง บุญเจิม. มรดกอีสาน. อุบลราชธานี: อีสานอ็อฟเซ็ทการพิมพ์, ๒๕๓๖.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. พระพุทธศาสนา: วรรณคดีและวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: มติ
ชน, ๒๕๕๕.

(๒) วิทยานิพนธ์:

จิรัสสา คชาชีวะ. คติความเชื่อและรูปแบบของพระพิฆเนศวรที่พบในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์.
บัณฑิตวิทยาลัย สาขาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๗.

สนั่น ปรารค์ทอง. การศึกษาอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์บนเกาะเมืองอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๙๓-
๒๓๑๑. วิทยานิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชา ศศ.ม.: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๔.

สุถี เสรีศรี, แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโค่นอำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๗.

สุเมธ คงสวัสดิ์. ความเชื่อของชาวบ้านพลวง ตำบลวังแอบ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. ปรินญา
นิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชา ศศ.ม.: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม,
๒๕๓๑.

อรุณรัตน์ จันทะลือ. การสืบทอดความเชื่อเรื่องผีปูดของเยาวชน ชาตพันธุ์ไส้ บ้านกอก ตำบลผา
สวาย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชา ศศ.ม. (ไทย
คดีศึกษา): มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

(๓) วารสาร:

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. “เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทุนวัฒนธรรมและโอกาสทางธุรกิจ”. วารสารนักรบริหาร
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๔).

ฐิติพันธ์ จันทร์หอม. “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของ
ประเทศไทย”. วารสาร สมาคมนักวิจัย. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕).

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. “มโนทัศน์ชนชั้นและทุนของ ปีแอร์เบิร์ดิเออ”. วารสารเศรษฐศาสตร์
การเมืองบูรพา คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑
 (มีนาคม ๒๕๕๗).

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. “การสำรวจสถานะองค์ความรู้และแนวทางพัฒนาทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์”. วารสารวิจัย มข. ฉบับธุรกิจและเศรษฐกิจกลุ่ม
 น้ำ โขงและคณะจากคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
 พิษณุโลก: คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ ๒๕๕๘.

ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ. “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัด
 พระนครศรีอยุธยา”. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (๘)
 (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙).

บุษราภรณ์ พวงปัญญาและคณะ. “แนวทางการจัดการเพื่อยกระดับสินค้าทางวัฒนธรรม”. วารสาร
ใบลาน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙).

รุจิภาณูจน์ สานนท์ จุฑา เทียนไทย และ กันยาวิร์ สัทธางษ์. “ทิศทางธุรกิจความเชื่อของสังคมไทย
 ยุค ๔.๐”. วารสารร่วมพฤษภูมิ มหาวิทยาลัยเกริก. ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน
 ๒๕๖๐).

สุวิรัชชัย วัชรถาวรศักดิ์ และอดุลย์ พุกอินทร์. “การศึกษาเปรียบเทียบคุณสมบัติเหล็กน้ำพี้เชิง
 วิศวกรรม”. วารสารวิชาการคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. ปี
 ที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม- มิถุนายน ๒๕๕๘).

อังกาบ บุญสูง. “การออกแบบและพัฒนาชุดเครื่องประดับสตรีจากแร่เหล็กน้ำพี้จังหวัดอุดรดิตถ์”.
วารสารวิชาการคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. ปีที่ ๙ ฉบับที่
 ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙).

พระอุดมปิฎกและคณะ. “การศึกษาอัตลักษณ์และภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการในการผลิตเหล็กน้ำพี้ของ
 ชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.
 ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๑).

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานพระนครศรีอยุธยา. ยอยศยิ่งฟ้าอยุธยามรดกโลก
 ประจำปี ๒๕๖๑ ณ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://tiewpakklang.com/post/๓๗๑๖>. [๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

ข่าวภูมิภาค สำนักข่าวทีนิวส์. จากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูก...!! ไม่อยากให้หมดไปสืบทอดการทำ
 เครื่องปั้นดินเผาด้วยมือจากพ่อสู่ลูกนานกว่า ๒๐ ปี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://www.๗๗jowo.com/contents/๖๙๖๘๖>. [๙ ตุลาคม ๒๕๖๒].

ธรรมกายะ. พระผงวัดปากน้ำ (พระของขวัญ). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.dhammakaya.net/blog/๒๐๑๓/๐๕/๐๑/%E๐%B๘%๙E๐%B๘%A๓%E๐%B๘%๐E๐%B๘%๙C%E๐%B๘%๘๗%E๐%B๘%A๗%E๐%B๘%B๑%E๐%B๘%๙๔%E๐%B๘%๙B%E๐%B๘%B๒%E๐%B๘%๘๑%E๐%B๘%๙๙%E๐%B๙%๘๙%E๐%B๘%B๓>. [๑ มิถุนายน ๒๕๖๑].

ธีรวัฒน์ ช่างสาน. ความรู้พื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/๓๕๘๗๗๕>. [๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

สัญญา พานิชยเวช และคณะ. “การศึกษาพัฒนาการเมืองสวรรคโลกและมรดกวัฒนธรรมชุมชนสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยเครือข่ายชุมชนคนสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://elibrary.trf.or.th/search_ab๔.asp. [๑ พฤษภาคม ๒๕๕๙].

นันทพงศ์ รักดีบุตร. ๕ สิ่งน่าโชคเสริมสิริมงคล. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.grandprix.co.th>. [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑].

ผู้จัดการออนไลน์. อภินิหารียหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.dharma-gateway.com/monk/monk_biography/lt-tuad_hist.htm. [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๐].

เพชรฉลุกัน. ประสบการณ์หลวงพ่อกษม เขมโก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.dharma-gateway.com/monk/monk_biography/lp-kasem/lp-kasem-hist-๑๑.htm. [๒๐ มีนาคม ๒๕๕๙].

บรรณาธิการ. เทศกาลเที่ยวพิมาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.koratstartup.com/๔๓๗๗๗๔๓-๒/>. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

บรรณาธิการข่าว สปริงนิวส์. “ร้านประเสริฐ แอนดิกและผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นสังคโลกและดินเผา” เครื่องสังคโลก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.info.ru.ac.th/province/Sukhotai/art๒๒.htm/>. [๒๓ มกราคม ๒๕๖๓].

บรรณาธิการข่าว หนังสือพิมพ์ MGR Online. “มรดกพระร่วง เฟส ๒” อัตลักษณ์เด่นสินค้าที่ระลึกประจำท้องถิ่น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/business/detail/๙๖๐๐๐๐๐๓๙๗๐๘>. [๒๓ มกราคม ๒๕๖๓].

บุษราภรณ์ พวงปัญญา และคณะ. “แนวทางการจัดการเพื่อยกระดับสินค้าทางวัฒนธรรม”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [file:///C:/Users/WIN-๗/Downloads/๙-๑๗-๑-SM%๒๐\(๑\).pdf](file:///C:/Users/WIN-๗/Downloads/๙-๑๗-๑-SM%๒๐(๑).pdf). [๑ มิถุนายน ๒๕๕๙].

บุษยมาศ แสงเงิน. ทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow + การทำงานในองค์กร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/๕๖๓๒๙๔>. [๕ มีนาคม ๒๕๕๗].

บ้านข้าวตอกพระร่วงสุโขทัย. ดำเนินข้าวตอกพระร่วง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ban-kaotokprarung.com/>. [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐].

ปฐมพงษ์ สุขเล็ก. เหตุอัศจรรย์ในการอัญเชิญพระพุทธรชินราช “มุขปาฐะในพื้นที่พิษณุโลก”.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_๑๐๗๕๓. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

ปณตนนท์ เถียรประภากุล. กระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การปั้นเครื่องปั้น

ดินเผา บ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <file:///C:/Users/WIN-๗/Downloads/๓๒๒๗๗-Article%๒๐Text-๗๑๘๓๔-๑-๑๐-๒๐๑๕๐๓๒๐.pdf>. [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒].

ปาริชาติ พ่วงสกุล. งานที่สวยที่สุดในโลก “พระพุทธรชินราช” คู่เมืองสองแคว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://www.partiharn.com/contents/๑๗๑๙๐>. [๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒].

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). ประมาณ หรือ ปมาณิก ๔. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

https://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=158. [๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓].

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๑ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๓ ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค. ลักษณะสูตร. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <https://๘๔๐๐๐.org/tipitaka/attha/v.php?B=๑๑&A=๓๑๘๒&Z=๓๙๒๒>. [๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓].

ภูสิทธิ์ ชันติกุล.แนวคิดเกี่ยวกับภูมิสังคมและวิถีชีวิต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: file:///C:/Users/WIN-๗/Downloads/_pdf. [๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๓].

มิวเซียมไทยแลนด์. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.museumthailand.com/th/1639/storytelling/%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%B8/>.

[๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓].

มูลนิธิชัยพัฒนา. ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง. [ออนไลน์].แหล่งที่มา: http://www.chaipat.or.th/site_content/item/๑๓๐๙-๒๐๑๐-๐๖-๐๓-๐๙-๕๐-๐๗.html. [๑๓ ตุลาคม ๒๐๑๗].

ราม วัชรประดิษฐ์. เหริยญพระพุทธรชินราชรุ่นแรก ปี ๒๕๖๐. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://today.line.me/th/pc/article>. [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

_____. อกลา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.arjanram.com/content_detail.php?id=%E0%B9%91%E0%B9%93%E0%B9%98. [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๒].

รวีวรรณ ขนาดนิต. กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านโบราณหาดเสี้ยว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaitambon.com/shop/>. [๙ ตุลาคม ๒๕๖๒].

รวีวรรณ ขนาดนิต. กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านโบราณหาดเสี้ยว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaitambon.com/shop/>. [๙ ตุลาคม ๒๕๖๒].

รวีวรรณ ขนาดนิต. กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านโบราณหาดเสี้ยว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaitambon.com/shop/>. [๙ ตุลาคม ๒๕๖๒].

รัชณี วรรณบุญอนนท์. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากมรดกทางวัฒนธรรม ตำบลไตรตรังษ์ เพื่อ

สนับสนุนการท่องเที่ยวของ จังหวัดกำแพงเพชร. [ออนไลน์].แหล่งที่มา:

http://research.crru.ac.th/assets_journal/file_upload/๑๙๒๖๗.pdf. [๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

รัฐบาลไทย. พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thaigov.go.th/aboutus/cabinet/detail/๓>. [๒๐ กันยายน ๒๕๖๒].

โรม บุนนาค. “พระพุทธรูปชินราช” พระพุทธรูปที่ ร.๕ รับสั่ง “เทวดาทำ”! ร.๖ ปลื้มใจจำเริญตากว่าทุกองค์ที่เห็นมา!! [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=๙๖๐๐๐๐๐๘๘ ๐๐๑๒๘>. [๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๐].

วัดพุทธรังษี. การบวชเป็นแม่ชี ธรรมจารีณี หรือเนกขัมมนารี . [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.watpukadon.org/๒๐ ๑ ๖/๐ ๕/blog-post_๒๐.html. [๒๑ มกราคม ๒๕๖๓].

วิถีชุมชน (สค๐๓๐๔๕). พุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://korat.nfe.go.th/ebook_witee/chapter/chap4.pdf. [๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓].

วีระเดช คชเสนีย์. "ยอยศยิ่งฟ้า อวยยามรดกโลก". [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://thainews.prd.go.th/website_th/news/news_detail/TNECO๖๑๑๑๒๘๐๖๑๑๑๒๘. [๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

ประเวศ วะสี. พุทธเกษตรกรรมกับศาสนาสืบของสังคมไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.baanjomut.com/library_๒/economic_community/๑๒_๓.html. [๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐].

ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดพิษณุโลก. รายงานประจำปี ๒๕๕๕ ตำนานพระพุทธรูปชินราช. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.fisheries.go.th/local/file_document/๒๐๑๙๐๕๑๔๑๖๔๘๓๑_๑_file.pdf. [๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓].

สยามรัฐออนไลน์. เชื่อบารมี'พระพุทธรูปชินราช'! กระบะเสี้ยวลักรอดปาฏิหาริย์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://siamrath.co.th/n/๑๑๑๙๗๒>. [๒๐ เมษายน ๒๕๖๓].

_____. พระพุทธรูปชินราชอินโดจีน พิมพ์นิยม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://siamrath.co.th/n/๒๗๗๒>. [๒๐ เมษายน ๒๕๖๓].

สองแคววันวาน. ประวัติความเป็นมาของ ละตรำชาติ เมืองสองแคว หรือ จังหวัดพิษณุโลก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.facebook.com/470309273155068/posts/1009146402604683/>. [๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

ส.เสื่อ ชุมชนคนท้องถิ่น. เน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคนทุกวัยให้เป็น คนดี คนเก่ง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thailocalmeet.com/Themes/MonkeyTH-Design/images/logo-header.png>, [๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๒].

สุศุภมงคล แป้นศิริ และคณะ. การศึกษาเอกลักษณ์ละครราชตริณะแม่แจ่มจันทร์และความเชื่อในการแก้บนละครรำ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://prezi.com/ucirx-onylev/presentation/>. [๑๙ มีนาคม ๒๕๖๓].

สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี่. การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย: กรณีศึกษา ผ้าทอลายโบราณ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.journal.nu.ac.th/JCDR/article/view/๑๖๖๘/๑๒๐๔>. [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัย. สหกรณ์บริการหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้เมืองศรีสุชนาลัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.sukhothailocal.go.th/otop/detail/๘๘/data.html>. [๙ ตุลาคม ๒๕๖๒].

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.nesdb.go.th/download/article/article_๒๐๑๖๐๓๒๓๑๑๒๔๓๑.pdf. [๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๕].

สำนักงานเหล่ากาชาดจังหวัดกำแพงเพชร. จังหวัดกำแพงเพชร เปิดงานกาชาดการกุศล ในงานประเพณี นบพระ-เล่นเพลง ประจำปี ๒๕๖๑. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.talknewsonline.com/๙๐๙๓/>. [๑ มีนาคม ๒๕๖๑].

สถิติทางการประเทศไทย. กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://osthailand.nic.go.th/masterplan_area/provincial%๒๐analysis%๒๐report.html. [๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐].

สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย. สุโขทัย จัดยิ่งใหญ่ “ลอยกระทง” ๑๐ วัน ๑๐ คืน ปีที่ ร.๑๐-พระบรมวงศานุวงศ์ พระราชทาน “พระประทีป” ลอยเป็นปฐมฤกษ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.maticchon.co.th/lifestyle/news_๑๒๐๕๗๒. [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑].

_____. สุโขทัย พร้อมจัดงาน “ลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ ๒๕๖๑” สูดอสังการ ๑๐ วัน ๑๐ คืน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.khaosod.co.th/pr-news/news_๑๗๕๗๔๑๙. [๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๑].

หมอดูดวง ณ เอ็มไทย. แก๊บน ว่าด้วยเรื่องของความเชื่อ ศรัทธา และปาฏิหาริย์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://horoscope.mthai.com/horoscope-highlight/๑๒๒๕๕.html>. [๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒].

หอยจดหมายเหตุ. “พระร่วงมีเรื่องเล่า ภาวะผู้นำ การบริหารจัดการน้ำ ผู้ให้กำเนิดสัตว์-พืช-แร่ธาตุ และประกาศเอกราชของไทย”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://catholichaab.com/main/index.php/research-and-study/๒๐๑๖-๑๒-๑๕-๐๓-๕๖-๒๕/๑๕๗๐-๒๐๑๗-๐๕-๒๓-๐๒-๒๑-๓๖>. [๒๓ มกราคม ๒๕๖๓].

หนังสือพิมพ์แนวหน้า. 'น้องอาย'สาวเชียงใหม่พื่อนดาบแก้บนหลวงพ่อบุญชูราช หลังสอบ
ติด ม.ศิลปากร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.naewna.com/local/๓๕๓๑๑๑>.
[๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓].

อดัม สมิต และเดวิด ริคาร์โด. นักเศรษฐศาสตร์ที่ถือกันว่าสำคัญในยุคคลาสสิก. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://www.newsdataonline.com/index.php/>. [๑๘ มีนาคม ๒๕๖๓].

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน. ทูทางวัฒนธรรมชุมชนสามารถจำแนกออกได้เป็น ๗ สาขา.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.lamphunpao.go.th/portfolio/๕๓๒/>. [๒๐
มีนาคม ๒๕๖๓].

อาสาม ไท้มแมชขึ้น ทีมข่าวเฉพาะกิจไทยรัฐออนไลน์. คงกระพัน กำบังกาย! เรื่องเล่าจากลูกชาย
'ขุนพันธ์' มีอุปราชมั่งเวท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/๖๖๓๘๑๑>. [๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

Administrator. พิษณุโลก ได้รับพระบรมมิ่ง ภูมิพล..จักรีวงศ์ ทรงพระเจริญ-เสด็จครั้งที่ ๑.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.phitsanulok.go.th/theking๙/index.php?option=com_content&task=view&id=๒๕&Itemid=๓๗. [๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๔].

Khunmeaw. ปาฏิหาริย์หลวงพ่อบุญชูราช จ.พิษณุโลก (ตอน ๑). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://sompornh.blogspot.com/๒๐๑๒/๐๑/blog-post.html>. [๒๐ เมษายน
๒๕๖๓].

LOVETHAICULTURE. บายศรี: เครื่องใช้ในพิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคล. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
https://www.m-culture.go.th/young_th/article_view.php?id= ๓ ๖๗. [๒๒ มกราคม
๒๕๖๓].

MAEW AMULET. แร่ข้าวตอกพระร่วง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://portal.weloveshopping.com/product/L๙๐๕๘๖๙๖๘>. [๑๔ เมษายน ๒๕๕๘].

nokkie. ขั้นตอนการประดิษฐ์บายศรีปากขาม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://noklovesong๔๐.wordpress.com/๒๐๑๕/๐๒/๐๙/%E๐%B๘%๘๒%E๐%B๘%B๑%E๐%B๙%๘๙%E๐%B๘%๙๙%E๐%B๘%๙๕%E๐%B๘%AD%E๐%B๘%๙๙%E๐%B๘%๘๑%E๐%B๘%B๒%E๐%B๘%A๓%E๐%B๘%๙B%E๐%B๘%A๓%E๐%B๘%B๐%E๐%B๘%๙๔%E๐%B๘%B๔%E๐%B๘%A๙%E๐%B๘%๙๐%E๐%B๙%๘C%E๐%B๘%๙A%E๐%B๘%B๒%E๐%B๘%A๒%E๐%B๘%A๘/>. [๒๓ มกราคม ๒๕๖๓].

Prachid Tinnabutr. ความหมายของทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital). [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: [https://artim๓๑๔.blogspot.com/๒๐๑๗/๐๖/cultural=capital.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed:+Arti๓๑๔+\(artim๓๑๔\)](https://artim๓๑๔.blogspot.com/๒๐๑๗/๐๖/cultural=capital.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed:+Arti๓๑๔+(artim๓๑๔)). [๔ มิถุนายน ๒๕๖๐].

Phuketwindow. ถ่ายภาพงานบวช งานอุปสมบท (Ordination). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.phuketwindow.com/phuket-photographer/photography-phuket-ordination.htm>. [๒๑ มกราคม ๒๕๖๓].

THE BEST OF BANANA LEAF. วิธีการทำบายศรีปากชาม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://sites.google.com/site/bestofbananaleaf/bitxng/prayoch-n-khxng-bitxng/kar-tha-baysri-pak-cham?fbclid=IwAR๒dllaqrK๖Aojkd_Qv๖tm๙FBreVglzdv๙SG๒๒Ej๕itXGUg๖c-q๗CJx๙Zk. [๒๓ มกราคม ๒๕๖๓].

Webmaster. พระพุทธชินราช พระศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองพิษณุโลก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://palanla.com/index.php?op=domesticLocation-detail&id=๖๔>. [๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒].

Workpoint News. ภูมิปัญญาไทย!! เครื่องปั้นดินเผาทำเอง บ้านท่าโพธิ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://workpointnews.com/๒๐๑๗/๑๒/๐๓/%e๐%b๘%a๐%e๐%b๘%b๙%e๐%b๘%a๑%e๐%b๘%b๔%e๐%b๘%๙b%e๐%b๘%b๑%e๐%b๘%๘d%e๐%b๘%๘d%e๐%b๘%b๒%e๐%b๙%๘๔%e๐%b๘%๙๗%e๐%b๘%a๒-%e๐%b๙%๘๐%e๐%b๘%๘๔%e๐%b๘%a๓%e๐%b๘%b๓%e๐%b๙%๘๘%e๐%b๘%ad%e๐%b๘%๘๗%e๐%b๘%๙b%e๐%b๘%b๑/>. [๗ ตุลาคม ๒๕๖๒].

(๕) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ นางเต่า คำเพ็ญ. ผู้ประกอบการละครรำแก้ว. ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ พระมหาธนศักดิ์ จินตทวี. เลขานุการวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่). ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒. ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นางธัญญรัตน์ จันทน์แย้ม. ผู้ประกอบการละครรำแก้ว. วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายประพจน์ ศรีเทศ. ผู้ประกอบการศูนย์ศึกษาเรียนรู้สินค้าทางวัฒนธรรมและความเชื่อภูมิปัญญาไทย. ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายรณชัย มโหธร. ผู้ประกอบการร้านประเสริฐร้านแอนติก. ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นางเรียม โมบาย. ผู้ประกอบการ ลี้อค ๑๖/๑๕ ร้านค้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร. ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นางเล็ก สิริปรีดาชัยคุณ. ผู้ประกอบการร้านคำใบทองสด. ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายวิก แสงทอง. ผู้ประกอบการร้านประเสริฐแอนติก และผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นสังคโลกและดินเผา. ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒ (เพิ่มเติมทางโทรศัพท์ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๓).

สัมภาษณ์ นายไผ่พจน์ เพ็งเป็น. ผู้ประกอบการ และช่างชำนาญเรื่องการถลุงแร่เหล็กน้ำพี้. ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

๒. ภาษาอังกฤษ:

2. Secondary Sources:

(I) Books:

Baudrillard Jean. **The Consumer Society: Myths and Structures**. London: SAGE Publication, 1998.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์การวิจัย

แบบสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

หัวข้อเรื่อง : กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อกับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์

จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย และอุตรดิตถ์

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) การศึกษาความเชื่อที่มีต่อหลวงพ่อบุญรอด
ชินราชและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ๒) ศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ของ
ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ๓) ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือ
ทางความเชื่อ ของจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย และอุตรดิตถ์

๒. แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือคำถามฉบับนี้ แบ่ง

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความคิดเห็น

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

๓. แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ ประกอบการ
วิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. การตอบแบบสอบถามนี้จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ใน
การใช้เป็นแนวทางการวิจัยต่อไป ข้อมูลในแบบสอบถามจะเป็นความลับทั้งสิ้นและหากแบบสอบถาม
นี้มีข้อผิดพลาดประการใดที่ท่านไม่สมควร ก็ให้ถือว่าเป็นดุลยพินิจของท่านที่จะสงวนความเห็นนั้นไว้ได้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

สัมภาษณ์วันที่ .....เวลา.....น.

สถานที่.....

ส่วนที่ ๒ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชพิษณุโลกกับอภินิหาริย์ ปาฏิหาริย์ และมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์

๑. ความเชื่อพุทธานุภาพ อิทธิปาฏิหาริย์ และประเภทของบุคคลผู้มีความเชื่อ

๑.๑ ท่านเชื่อว่าพุทธานุภาพ อิทธิปาฏิหาริย์ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชและรูปจำลอง คือพระเครื่องอย่างไรบ้าง ปัญหาปลายเปิด

.....

.....

.....

๑.๒ ท่านเห็นว่าองค์ความรู้ที่เกิดจากการบนบานศาลกล่าวเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๑.๓ ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเกิดจากความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชและการถวายอามิสบูชา มีหรือไม่ อะไรบ้าง

.....

.....

.....

๑.๔ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท รูปจำลอง องค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช (พระบูชา, พระเครื่อง) โดยต้องอาศัยพุทธานุภาพ ๕

.....

.....

.....

๑.๕ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท รูปจำลอง องค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช (พระบูชา, พระเครื่อง) โดยไม่ต้องอาศัยพุทธานุภาพ ๕

.....

.....

.....

๑.๖ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท เครื่องปั้นดินเผาทำโพธิ์และ ผลิตภัณฑ์ทำจากใบตองสด จังหวัดพิษณุโลก

.....

.....

.....

๑.๗ ท่านเห็นว่าองค์ความรู้ที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ประเภท เครื่องปั้นดินเผาทำโพธิ์ และผลิตภัณฑ์ทำจากใบตองสด มีเป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๒. กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท รูปจำลอง องค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช พระบูชา, พระเครื่อง

๒.๑ การลงทุนด้านเวลา

.....

.....

.....

๒.๒ การลงทุนด้านพลังงานและการติดต่อและเชื่อมประสานกับบุคคลต่างๆ

.....

.....

.....

๒.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท รูปจำลอง องค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช พระบูชา, พระเครื่อง ท่านคิดว่ามีหรือไม่ อะไรบ้าง

.....

.....

.....

๒.๔ กระบวนการมีส่วนร่วม คือการเกื้อประโยชน์แก่สังคมโดยรวม ท่านมีความคิดเห็นเป็นเช่นไร

.....

.....

.....

๓. การสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท
ข้าวตอกพระร่วง, การแกะรากไม้ เป็นเครื่องเรือน จังหวัดสุโขทัย

๓.๑ การลงทุนด้านเวลา

.....

.....

.....

๓.๒ การลงทุนด้านพลังงานและการติดต่อและเชื่อมประสานกับบุคคลต่างๆ

.....

.....

.....

๓.๓ การเพิ่มศิลปวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่
ผลิตภัณฑ์

.....

.....

.....

๓.๔ การอนุรักษ์ของเก่า และพัฒนาของใหม่ แต่ยังคงความเป็นสมบัติพระร่วง ไว้
เป็นอัตลักษณ์

.....

.....

.....

๓.๕ ท่านเห็นว่าองค์ความรู้ที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ
ประเภท ข้าวตอกพระร่วง, การแกะรากไม้ เป็นเครื่องเรือน ว่าเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๓.๖ ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเกิดจากผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความ
เชื่อ ประเภท ข้าวตอกพระร่วง, การแกะรากไม้ เป็นเครื่องเรือนว่า มีหรือไม่ อะไรบ้าง

.....

.....

.....

๔. การสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท แร่เหล็กน้ำพี้ จังหวัดอุดรธานี

๔.๑ การลงทุนด้านเวลา

.....

.....

.....

๔.๒ การลงทุนด้านพลังงานและการติดต่อและเชื่อมประสานกับบุคคลต่างๆ

.....

.....

.....

๔.๓ การเพิ่มศิลปวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์

.....

.....

.....

๔.๔ การอนุรักษ์ของเก่า และพัฒนาของใหม่ แต่ยังคงความเป็นแร่เหล็กน้ำพี้ ไว้เป็นอัตลักษณ์

.....

.....

.....

๔.๕ ท่านเห็นว่าองค์ความรู้ที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท แร่เหล็กน้ำพี้ ว่าเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๔.๖ ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเกิดจากผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ประเภท แร่เหล็กน้ำพี้ ว่ามีหรือไม่ อะไรบ้าง

.....

.....

.....

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ

คณะผู้วิจัย

ภาคผนวก ข
หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

**หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

วันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์
กราบเรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เกล้าฯ พระมหานาคคัต จินตกวี ตำแหน่ง เลขานุการวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ๙๒/๓ ถนน พุทธบูชา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ขอรับรองว่าได้นำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย เรื่อง “กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อกับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์” ซึ่งเป็นงานวิจัยของ ผศ. ดร. อภิพันธ์ วิศิษฐ์ใจงาม โดยนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ตั้งแต่วันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ถึงปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์ ก่อให้เกิดผลดังนี้

๑) ศึกษาความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรูปและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๒) ศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๓) ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

ซึ่งช่วยให้ประชาชนในชุมชนตระหนักถึงประโยชน์ จากการได้รับทราบลักษณะของความเชื่อ และประเภทของบุคคลที่เชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรูป ได้รับทราบผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อ ประเภทพระเครื่องรูปจำลองขององค์หลวงพ่พระพุทธรูป ตลอดจนผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อทั้ง ๓ จังหวัด มีจังหวัดพิษณุโลกเป็นต้น เมื่อประมวลแล้วก็ได้รับทราบองค์ความรู้ อันเกิดจากกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ สามารถเอาไปประยุกต์ในกิจการของผู้ประกอบการในชีวิตประจำวันของแต่ละชุมชน

อนึ่งยังได้รับทราบ กระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน และสังคมของทั้ง ๓ จังหวัด เช่น นำผลกำไรที่ได้จากการผลิต ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ไปสร้างสาธารณประโยชน์ มีโรงเรียน วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช การให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่ยากจน แต่เรียนดี เป็นต้น ได้ส่งผลให้เกิดแรงบัลดาลใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ดังกล่าว มีทั้งอนุรักษ์ของเดิม มีทั้งพัฒนาต่อยอด เพื่อการพัฒนาให้เป็นสังคมสุขอยู่ดีกินดีในแต่ละจังหวัดเพื่อให้ความมั่นคงและยั่งยืนสืบต่อไป

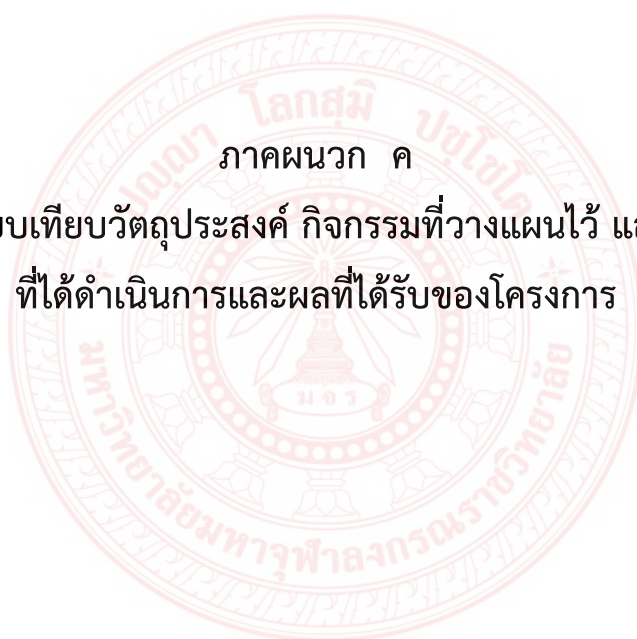
ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(พระมหานาคคัต จินตกวี)

เลขานุการวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรม
ที่ได้ดำเนินการและผลที่ได้รับของโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการและผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุวัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อกับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์	- ทราบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับมูลค่าเพิ่มและกระบวนการพัฒนา - ทราบแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในพุทธศักราชภาพของพระพุทธรูปราช - ทำให้ทราบรูปแบบความเชื่อ ประเภทของคนที่เชื่อ และถวายเป็นบูชา แก่บัณฑิตกล่าวด้วยอามิสบูชา ทำให้ทราบข้อดีข้อด้อยของการเชื่อถืออภินิหาริย์ - ทราบองค์ความรู้และกระบวนการมีส่วนร่วม จากการประกอบพิธีกรรม - ทราบผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง - สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้	ข้อที่ ๑	ทำให้สามารถนำไปสู่การกำหนดแนวทางและกรอบดำเนินการวิจัยได้

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุมัตถุประสงค์	โดยทำให้
๒. ศึกษาข้อมูลจาก กลุ่มเป้าหมาย ด้วยการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล สำคัญ / เชิงลึก	- ทราบบริบทของ ชุมชนในจังหวัด พิษณุโลก - ทราบสภาพปัญหา ของชุมชน และมี กระบวนการแก้ โดย อาศัยความศรัทธา ใน องค์หลวงพ่อพระพุทธ ชินราช เป็นหลักใจ จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย และอุตรดิตถ์ - ทราบถึง วิธีการ สร้างมู ลค่าเพิ่มให้แก่ ผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทาง ความเชื่อ ด้วยพิธี พุทธาภิเษกเสาร์ ๕ และด้วยการอาศัย ความคิดสร้างสรรค์ - ทราบถึงกระบวนการ มีส่วนร่วม ซึ่งเกิดจาก กระบวนการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทาง ความเชื่อ จังหวัด พิษณุโลก สุโขทัย และ อุตรดิตถ์	ข้อที่ ๑ และ ข้อที่ ๒	- สามารถวิเคราะห์ สภาพปัญหาในใน ชุมชนทั้ง ๓ จังหวัด ภาคเหนือตอนล่าง - สามารถวิเคราะห์ กระบวนการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทาง ความเชื่อ ซึ่งทำให้เกิด องค์ความรู้ใหม่ และ กระบวนการมีส่วนร่วม แก่ชุมชน และสถาบัน ต่างๆ
๔. การเก็บข้อมูลด้วย การจัดสนทนากลุ่ม	ยืนยันเสนอแนว ทางการวิเคราะห์ /	ข้อที่ ๑ – ข้อที่ ๒ และ ข้อที่ ๓	ได้เสนอแนวทางการ สร้างมูลค่าเพิ่ม

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลुวัตถุประสงค์	โดยทำให้
เฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๘ ท่าน	สังเคราะห์ ข้อมูลของ ผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทาง ความเชื่อ จนทำให้ ทราบมูลค่าเพิ่ม องค์ ความรู้ใหม่ๆ และ กระบวนการมีส่วนร่วม แก่สังคมโดยรวม		ขั้นตอน กระบวนการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทาง ความเชื่อ เพื่อจะเป็น แนวทางในการสร้าง ผลิตภัณฑ์ของ ผู้ประกอบการต่อไป
๕. รายงานฉบับ สมบูรณ์	ได้รายงานฉบับ สมบูรณ์ที่สามารถตอบ วัตถุประสงค์ของ โครงการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ คือ ๑. ศึกษาความเชื่อต่อ องค์หลวงพ่พระพุทธร ชินราชและผลิตภัณฑ์ ทางวัฒนธรรมหรือทาง ความเชื่อ ๒. ศึกษามูลค่าเพิ่มทาง เศรษฐศาสตร์ของ ผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทาง ความเชื่อ ๓. ศึกษา กระบวนการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทาง ความเชื่อ	ข้อที่ ๑ – ข้อที่ ๒ และ ข้อที่ ๓	- ได้รายงานการวิจัยที่ มีคุณค่าสามารถตอบ วัตถุประสงค์ของการ วิจัย และนำไปใช้ ประโยชน์ได้ - ได้ชุดองค์ความรู้ที่ สามารถเผยแพร่ได้

ภาพ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๑. กระบวนการพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์
จังหวัดพิษณุโลก ที่ลงพื้นที่ศึกษา

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ (ครั้งที่ ๑)

๑.๑ ประเภท พระเครื่องพระพุทธรูปชินราช รุ่นต่างๆ

เหรียญพระพุทธรูปชินราช ปี พ.ศ. ๒๕๖๐

เหรียญพระพุทธรูปชินราช อุ-นอน ปี ๒๕๖๐

เหรียญพระพุทธรชินราช อุ-ตั้ง ปี ๒๔๖๐

พระพุทธรชินราช รุ่นจักรพรรดิมหาพุทธาภิเษก ๒๕๑๕

พระพุทธรชินราช รุ่นมหาจักรพรรดิ เนื้อเหล็กน้ำพี้ ๒๕๔๕

จิวดำ (ปิดทอง)

ผงเหล็กน้ำพี้

พระพุทธรชินราช รุ่นมหาสิทธิโชค ๒๕๕๐

พระพุทธรชินราช รุ่นสมโภชพระพุทธรชินราช ครบ ๖๖๐ ปี (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๕๖๐)

๑.๒ กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ด้วยการเจริญ
พุทธาภิเษก และใช้เครื่องปั๊ม (เครื่องพิมพ์) สมัยใหม่

๑.๓ ประเภทพระพุทธรูปทำด้วยไม้แกะสลัก, วาดเขียนบนผ้าและ วัสดุผสมพระพุทธรูปจีน
 ราชจำลองติดใบโพธิ์ (ที่ทำด้วยวัสดุผสม ผู้ประกอบการ “ศูนย์ศึกษาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม
 หรือทางความเชื่อ” ขอสงวนสิทธิ์ไม่เปิดเผยส่วนผสม) วันลงพื้นที่ศึกษาดูงาน ลงพื้นที่ศึกษาวันที่
 ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ (ครั้งที่ ๑) เป็นต้น

๑.๔ ประเภท ใบไม้มงคลเช่น กล้วยสัญลักษณ์เลียบง่าย, ผลไม้น้ำเต้า มีที่เก็บเทียบกับ การเก็บออมทรัพย์, ใบและต้นกล้วยไม้สัญลักษณ์อดทน รอได้, หยกพม่า สัญลักษณ์มั่งคั่งร่ำรวย, ส่วนกระถางทำด้วยไม้เป็นแบบถั่งข้าวสาร ได้แก่ความสมบูรณ์พูนสุข “ศูนย์ศึกษาผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ” เปิดเผยส่วนผสมได้) วันลงพื้นที่ศึกษาดูงาน ลงพื้นที่ศึกษาวันที่๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ (ครั้งที่ ๑)

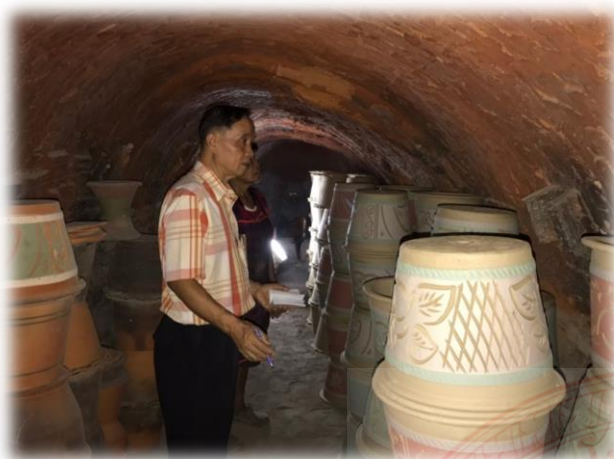
๑.๕ กลุ่มเครื่องประดับบ้าน ร้านค้า บริษัท ที่ทำงาน ต้นไม้ สัตตบรรณสัญลักษณ์เป็นมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย

๑.๖ ศูนย์การเรียนรู้ ปฏินากรรม ภูมิปัญญาไทย เครื่องปั้นดินเผาบ้านท่าโพธิ์ ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๗ ไซห้อยรด ช้อง นารีผล ลูกไม้มงคล หัวใจเศรษฐี

๑.๘ กระบวนการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรม ลงพื้นที่เก็บข้อมูล เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ (ครั้งที่ ๒)

๑.๙ ละครร่าหน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่)

๑.๑๐ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ใบตองสด-บายศรีสู่ขวัญ

๒. กลุ่มเครื่องสังคโลกหรือสมบัติพระร่วงสุโขทัย

๒.๑ เครื่องปั้นดินเผา นายเหล็ง จันทรฉาย (บ้านข้าวตอกพระร่วง)

๒.๒ ข้าวตอกพระร่วงอุทยานประวัตินุโขทัย

๒.๓ รากไม้ กลุ่มมีคุณค่าทางโบราณความขลังอยู่เย็นเป็นสุข

๓. กลุ่มอุปกรณ์กิจกรรมทางศาสนา ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ ทำจากแร่เหล็กน้ำพี้ อำเภอน้ำพี้ จังหวัดอุดรธานี

๓.๑ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ เครื่องประดับที่ทำจากแร่เหล็กน้ำพี้
กลุ่มเครื่องประดับ อำเภอน้ำพี้ จังหวัดอุตรดิตถ์

៤. ប្រជុំ (Focus group)

๕. ผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก (ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก, สุโขทัย และอุตรดิตถ์)

๕.๑ จังหวัดพิษณุโลก

พระมหาสุบรรณ จันทสุวณฺโณ
ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
วรมหาวิหาร

พันเอกเทพ นันตา
ไวยาวัจกรวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

นางเล็ก สิริปริดาชัยคุณ
ช่างทำสินค้าวัฒนธรรมใบทองสด

นายประพจน์ ศรีเทศ
เจ้าของและผู้บริหาร “ศูนย์ศึกษาเรียนรู้
สินค้าทางวัฒนธรรมและความเชื่อภูมิ

นายพสุ ชินวัฒน์
เจ้าของศูนย์การเรียนรู้ประติมากรรมภูมิ
ปัญญาไทย

นางอโนมา ดีทรัพย์
ผู้ช่วยศูนย์การเรียนรู้ประติมากรรมภูมิ
ปัญญาไทย

๕.๒ จังหวัดสุโขทัย

นายพิษณุ ปานมี (ขวามือใส่แว่น)
ผู้ช่วยนักโบราณคดีอุทยานประวัติศาสตร์

นายเหล็ง จันทรฉาย
เจ้าของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อบ้าน
ข้าวตอกพระร่วง

พระครูสุนทรธรรมธาดา
เจ้าอาวาสวัดคลองกระเจง

พระอธิการมีเดช อุตตโร
เจ้าอาวาสวัดหนองวังวน อำเภอสวรรคโลก

พระอธิการจุมพล โกวิท
นิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๕.๓ จังหวัดอุดรธานี

พระบุญฤดี สุนตจิตโต
พระวิปัสสนาธุระวัดบ้านน้ำพี

นายไวพจน์ เพ็งเป็น
ประธานวิสาหกิจชุมชนเหล็กน้ำพี้

นางสาวสงกรานต์ คงถาวร
ผู้ประกอบการสินค้าทางวัฒนธรรมเหล็กน้ำพี้

ภาคผนวก จ
แบบสรุปโครงการ

แบบสรุปโครงการวิจัย (เพื่ออนุมัติจบโครงการวิจัย)

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. สัญญาเลขที่ ว.๑๗๑/๒๕๖๑

๒. ชื่อโครงการ กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อกับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์

๓. หัวหน้าโครงการวิจัย/นักวิจัย ผศ. ดร. อภิพัทธ์ วิศิษฎ์ใจงาม, นายดำรงค์ มหนิธิวงศ์, นายจุมพต

อ่อนทรวง, ผศ.สุทัศน์ อาสนาชัย และนายจิรพจน์ ขวัญคง

หน่วยงานที่สังกัด วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โทรศัพท์ ๐๙๑-๐๒๙-๙๗๐๙ E-mail akhonnur55@gmail.com

๔. ความสำคัญ/ความเป็นมา/ประเด็นปัญหาก่อนการวิจัย

เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) “...เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและมีอิทธิพลต่อแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ต่อเนื่องมาโดยตลอด จนถึงปัจจุบัน เดวิด ริคาร์โด (ค.ศ. ๑๗๗๒-๑๘๒๓) ; (พ.ศ. ๒๓๑๕-๒๓๖๖) ถึงแม้ว่า ทฤษฎีต่างๆ ที่เขาเสนอไว้ในหนังสือชื่อ “The Principles of Political Economy & Taxation” (ค.ศ. ๑๘๑๗) การตัดสินใจเป็น “นักเศรษฐศาสตร์” ของเดวิด ริคาร์โดเกิดจากการที่ได้ อ่านหนังสือ “The Wealth of Nations” ของ อัดัมสมิธ เมื่อปี ค.ศ. ๑๗๙๙ (พ.ศ. ๒๓๔๒) ขณะที่มีอายุได้ ๒๗ ปี หนังสือเล่มนี้ได้พิมพ์ออกมารั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๗๗๖ (พ.ศ. ๒๓๑๙) ก่อนเดวิด ริคาร์โดเกิด ๔ ปี ริคาร์โด เกิดในกรุงลอนดอนเมื่อปี ค.ศ. ๑๗๗๒ (พ.ศ. ๒๓๑๕ สมัยกรุงธนบุรี) เป็นบุตรชายของนายหน้าค้าหุ้นชาวยิวเชื้อสายสเปน หรือ โปรตุเกส ซึ่งอพยพมาจากฮอลแลนด์ งานอาชีพของบิดาได้ผูกพันเขาไว้กับธุรกิจหลักทรัพย์มาตั้งแต่ต้นและได้รับการศึกษาที่เน้นหนักไปในทางธุรกิจ ทั้งที่ในอังกฤษและฮอลแลนด์ ด้วยความที่มีสติปัญญาอันเฉียบแหลม ริคาร์โดประสบความสำเร็จอย่างสูงจากธุรกิจดังกล่าว จนกระทั่งร่ำรวยมาตั้งแต่มีอายุเพียง ๒๕ ปีแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของเดวิด ริคาร์โดที่ได้รับการอ้างอิงอยู่เสมอประกอบด้วย (๑) ทฤษฎีราคา หรือทฤษฎีว่าด้วยมูลค่า (theory of price/value) (๒) ทฤษฎีว่าด้วยวิภาษวิธี

(income distribution theory) โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ ทฤษฎีค่าเช่า (theory of rent) (๓) ทฤษฎีว่าด้วยต้นทุนเปรียบเทียบ (theory of comparative cost) ในการค้าระหว่างประเทศและ (๔) ทฤษฎีว่าด้วยผลตอบแทนลดน้อยถอยลง (the law of diminishing returns) อัดัมสมิท และ ริคาร์โด ได้อธิบายว่า “อุปสงค์” และ “อุปทาน” คือ ปัจจัยที่กำหนดราคาตลาด หรือ “มูลค่าที่เป็นเงิน” ของสินค้าและบริการทุกชนิดในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่สำหรับปัจจัยถาวรที่กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนสินค้าๆ ก็คือ “ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิต” สินค้าอื่นๆ เป็นสำคัญ ส่วนแรงงานที่ใช้ในการผลิตก็คือ “ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิต” และมูลค่าของแรงงานดังกล่าวก็คือ มูลค่าของสินค้าที่ผลิตขึ้นมา นั่นเอง...”^๑

ยีน-บาติสเตเชย์ (Jean-Baptiste Say) อ้างใน ดร. วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, เบื้องต้นแรก ของเศรษฐศาสตร์ ได้กล่าวด้วยทฤษฎีและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ ว่า “...เศรษฐศาสตร์แบ่งออกเป็น ทฤษฎีว่าด้วยการผลิตกรรม ทฤษฎีว่าด้วยวิภาคกรรม และทฤษฎีว่าด้วยบริโภคกรรม ซึ่งทำให้ ขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์มีมิติที่ชัดเจนขึ้นและได้อธิบายอย่างชัดเจนว่า ระบบเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ภาคเกษตรกรรม, ภาคอุตสาหกรรม และภาคพาณิชยกรรม ซึ่งเป็นแหล่งที่สร้าง “โภคทรัพย์” ของชาติบ้านเมือง โดยภาคเศรษฐกิจทั้ง ๓ ดังกล่าวนี้นี้มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน...เป็น ต้น”^๒

คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษามูลเหตุที่มาและที่มาของปัญหากระบวนการพัฒนาสินค้าทาง ความเชื่อหรือทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อจะหาคำตอบต่อคำถามที่ว่า (What ?) อะไรคือ กระบวนการการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมบ้าง? แล้วจึงมุ่งเป้าศึกษาสินค้าทางความเชื่อหรือทาง วัฒนธรรมประเภทพระพุทธรูป พระเครื่องบูชา รูปจำลอง รูปปั้นแกะสลักเป็นต้นขององค์พระพุทธรูป ราชประจำวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (วัดใหญ่) จังหวัดพิษณุโลก โบราณสถานอันเรื่อนามซึ่งได้รับการ ขึ้นบัญชีเป็นมรดกโลกคือ อุทยานประวัติศาสตร์มรดกโลกจังหวัดสุโขทัยอันโดดเด่นประจำจังหวัดและ หัตถกรรมที่ทำจากเหล็กน้ำพี้ อันโด่งดังและโดดเด่นประจำจังหวัดอุดรดิตถ์ ตลอดจนแสวงหาคำตอบ ต่อคำถามที่ว่า (Why?) ทำไมจึงต้องมีการพัฒนากระบวนการการผลิตสินค้าทางความเชื่อหรือทาง

^๑วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, เบื้องต้นแรกของเศรษฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิริยะ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๔๙-๕๕.

^๒เรื่องเดียวกัน อ้างแล้ว, หน้า ๔๑.

วัฒนธรรม เพื่ออะไร เพื่อเป็นที่สนใจประทับใจและเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าดังกล่าวใช่หรือไม่? ถ้าหากมีการทิ้งหรือปล่อยให้ป็นธรรมชาติจะได้หรือไม่? ตลอดถึงหาคำตอบต่อคำถามที่ว่า (How ?) อย่างไร คือเมื่อมีการพัฒนาสินค้าทางความเชื่อหรือทางวัฒนธรรมนั้นแล้ว มีการดำเนินการเช่นไร? อย่างไรบ้าง? ดังแนวคิดที่คล้ายคลึงหรือว่าสนับสนุนเศรษฐศาสตร์วัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

๕. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๕.๑ ศึกษาความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราชและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๕.๒ ศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๕.๓ ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อ

๖. ผลการวิจัย/การแก้ปัญหาโดยการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางความเชื่อกับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ จาก การลงพื้นที่ในจังหวัดพิษณุโลก, สุโขทัย และอุดรดิตถ์ จากการสัมภาษณ์ชั้นปมภูมิ ทุตติภูมิ การ สอบถาม ร่วมสนทนา สังเกตการณ์ กับผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้และผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือทางความเชื่อพบว่า

๖.๑ สภาพทั่วไปพบว่า ลักษณะของความเชื่อที่มีต่อหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช ได้ ๔ ประเภทคือ ๑) เชื่อหรือศรัทธาในความงาม ตามแบบพุทธลักษณะ ๓๒ ประการ ๒) เชื่อหรือ ศรัทธาว่าเป็นพระพุทธรูปที่พระยาสิทธิและเทวดาร่วมสร้าง ๓) เชื่อหรือศรัทธาว่าเป็นพระพุทธรูป ศักดิ์สิทธิ์ มีพระพุทธานุภาพ อิทธิปาฏิหาริย์ ป้องกันภัยอันตราย และอธิษฐานหรือ บนบานศาล กล่าวขอสิ่งใดๆที่ดีที่ตนเองปรารถนาได้จริง ๔) เชื่อหรือศรัทธาหลังจากแต่ละคนได้รับสิ่งที่ตนเอง ปรารถนาแล้ว ได้ทำพิธีการถวายเครื่องแกบนชนิดต่างๆ ยึดถือว่าเป็นการสำนึกถึงพระพุทธานุภาพที่ ค้มครอง, ประทานพรให้รุ่งเรือง, และที่ช่วยให้พ้นทุกข์ด้วยโรคาพาธเป็นต้น ส่วนประเภทของคนที่มีความเชื่อต่อองค์หลวงพ่พระพุทธรูปชินราช พบว่าแบ่งเป็น ๓ ประเภท ๑) ความเชื่อของ พระราชามหากษัตริย์ ๒) ความเชื่อของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ๓) ความเชื่อของ สามัญชนคนธรรมดาทั่วไป

องค์ความรู้ที่โดดเด่นที่ได้รับในด้านดี (prosperity) คือ ๑) ความมั่งคั่ง ตามแบบมหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการ ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราชซึ่งทำให้พุทธศาสนิกชน ทั้งภายในประเทศ ไทยและต่างประเทศ มีความเชื่อและศรัทธากันไปกราบไหว้บูชาและชื่นชม ๒) ลองลงมาคือได้รับ ทราบ พุทธานุภาพ ความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ที่พุทธศาสนิกชนพากันไปกราบ อธิษฐานจิต ขอสิ่งที่ตนปรารถนาหลังจากได้รับแล้ว จึงทำการแก้บนตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันไปขาด สาย ๓) การหล่อองค์จำลองของหลวงพ่พระพุทธรชินราช มอบแก่วัดทั่วไป ซึ่งต้องจองให้ครบ ๑๐ ปี โดยทาง วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร ๔) การบรรพชา-อุปสมบทแก้บน บุตร-ธิดาของบิดา- มารดาที่มีบุตรยาก หลังจากได้บุตร-ธิดาแล้ว ๕) การถวายการรำ ด้วยคณะละครราชตรี ตามการ ตอบแบบสอบถาม ของหัวหน้าคณะละครรำ ที่ให้ข้อมูลว่า มีด้วยกัน ๓ ชุดคือ ชุดเล็ก ๔ คน ๖๕๐ บาท ชุดกลาง ๖ คน ๑,๓๐๐ บาท ชุดใหญ่ ๘ คน ๑,๙๕๐ บาท (รายได้หลังจากการบริหารจัดการ แล้ว ได้ความบำรุงวัดในแต่ละวัน)

องค์ความรู้ ที่ได้รับทราบด้านด้อย (disprosperity) คือ ๑) การที่ มนุษย์คนเรา รู้สึกติด ตาตรึงใจ มีความเลื่อมใส ในรูปลักษณะ (รูปปมาณิกา)มากเกินไป อาจจะทำให้ ผู้มีสติอ่อนไม่ใช้ปัญญา ใคร่ครวญให้แยบคาย เกิดเป็นกิเลส ราคะความกำหนัดรักใคร่หลงใหลจนเกินไป หรือโลภะความ ออยากได้เป็นต้น ๒) การติดในอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ อภินิหารียมากเกินไป อาจทำให้พุทธศาสนิกชน บางคนที่มีแต่ความเชื่อความเลื่อมใสอย่างเดียว ได้รับความเสียหายจากการหลอกให้เข้าบูชา องค์ จำลองหรือพระเครื่ององค์หลวงพ่พระพุทธรชินราช ในราคาที่ไม่เป็นธรรม ของคนฉลาดแกมโกง หลอกลวง ๓) ความเชื่อมั่งงาย หรือการติดในอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ อภินิหารียมากเกินไปอาจถูกหลอก จ่ายค่าเช่าบูชามากเกินไปจริง และทำให้การปฏิบัติธรรมติดขัด ไม่สามารถบรรลุมรรคผล นิพพานได้

๖.๒ กระบวนการที่ได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์พระเครื่อง รูปจำลองขององค์หลวงพ่ พระพุทธรชินราช คณะกรรมการของวัด มีวัตถุประสงค์สร้างเพื่อ หารายได้สนับสนุนโครงการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมและความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คณะกรรมการ ได้ ประชุม เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ของโครงการ จึงมีมติให้ตั้งศูนย์ ส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมฯ ในภูมิภาคต่าง ๆ ขึ้น ประกอบด้วย ๑) ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ฯ วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ มี พระเทพวรสิทธาจารย์ เป็นประธานคณะทำงาน ๒) ศูนย์ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มี พระ

ครูสุวิธานพัฒน์บัณฑิต เป็นประธานคณะทำงาน ๓) ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ วัดปากน้ำ (บึงสระพัง) จังหวัดอุบลราชธานี มี พระมหาวิมาน กนตสีโล เป็นประธานคณะทำงาน ๔) ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี มี พระราชญาณวิสิฐ เป็นประธานคณะทำงาน ๕) ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ วัดไตรธรรมาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มี พระเทพสุธี เป็นประธานคณะทำงาน

๘. การเผยแพร่/การประชาสัมพันธ์

จัดทำผลการวิจัยฉบับย่อ จำนวน ๑๐ เล่ม

๙. ภาพประกอบกิจกรรมการวิจัย/การเผยแพร่ผลงานวิจัย

ภาพที่ ๑ : สัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

ภาพที่ ๒ : ประชุมสัมภาษณ์ (Focus Group) ณ อาคารพระศรีศาสดา (ตึกปริญญาโท)

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ก. เขตจังหวัดพิษณุโลก

ผู้ให้ข้อมูลพื้นที่ชุมชน องค์หลวงพ่อพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๑) รศ.ดร. บุญรักษ์ ตันต์เจริญรัตน์ ข้าราชการบำนาญ มหาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เลขที่ ๑๕๖ ตำบลพลาชุมพล อำเภอเมือง จังหวัด พิษณุโลก ๖๕๐๐๐, ประธานกรรมการฝ่าย การศึกษาและประชาสัมพันธ์ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก จำกัด คณะกรรมการดำเนินการ ชุดที่ ๕๘ ประจำปี ๒๕๖๑ โทร. ๐ ๘๑๙๕๓ ๔๔๙๑

๒) รศ.ดร. สุทธิชัย ยิ่งสุข อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ๙๙ หมู่ ๙ ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัด พิษณุโลก โทรศัพท์: ๐ ๕๕๙๖ ๑๙๕๖

๓) ผศ.ดร.รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ๙๙ หมู่ ๙ ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โทรศัพท์: ๐ ๕๕๙๖ ๑๙๕๙

๔) ผศ.ดร. รัชนี้ मुखแจ้ง ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจเศรษฐศาสตร์และ การสื่อสารรัฐ มหาวิทยาลัยนเรศวร ๙๙ หมู่ ๙ ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โทรศัพท์: ๐๘๓-๙๕๐๒-๑๑๐

๕) ดร.ปริญญญา สร้อยทอง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ๙๙ หมู่ ๙ ตำบล ท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก รหัสไปรษณีย์ ๖๕๐๐๐ โทรศัพท์: ๐ ๕๕๙๖ ๑๙๔๘

๖) พระมหาธนศักดิ์ จินตกวี เลขานุการและผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร โทร. ๐๘ ๖๖๒๑ ๕๓๙๖

๗) นายประพจน์ ศรีเทศ ประธานชมรมผู้ผลิตและพัฒนากระบวนการสินค้าทางความ เชื้อวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร โทร. ๐๘ ๑๗๒๗ ๘๐๒๖

๘) นายพิษณุ ปานมี ผู้ช่วยนักโบราณคดี (ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการ อุทยาน ประวัติศาสตร์สุโขทัย) โทร. ๐ ๕๕๖๙ ๗๓๑๐/๐ ๕๕๖๓ ๓๒๓๖

๙) พระครูสุมนต์ธรรมธาดา เจ้าอาวาสวัดคลองกระเจง หมู่ที่ ๘ ตำบลคลองกระเจง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โทร. ๐๘ ๔๑๗๘ ๒๒๙๕

๑๐) นายไวยพจน์ เพ็งเป็น ประธานวิสาหกิจชุมชนเหล็กล้ำฟ้า ตำบลน้ำฟ้า อำเภอทอง แสนขัน จังหวัดอุดรดิษฐ์ โทร. ๐๘ ๗๘๔๑ ๒๐๐๕

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการให้สัมภาษณ์

ก. เขตจังหวัดพิษณุโลก

ผู้ให้ข้อมูลพื้นที่ชุมชน องค์หลวงพ่อพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๑) พระมหาธนศักดิ์ จินตกวี เลขานุการและผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร โทร. ๐๘ ๖๖๒๑ ๕๓๙๖

๒) พระมหาสุบรรณ จนทสุวณโณ ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาสฯ

๓) พระมหาสิงห์ ปภากรโ ผู้ช่วยเลขานุการ

๔) พันเอกเทพ นันตา ไวยาวัจกร วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

๕) นายประพจน์ ศรีเทศ ประธานชมรมผู้ผลิตและพัฒนากระบวนการสินค้าทางความเชื่อวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร โทร. ๐๘ ๑๗๒๗ ๘๐๒๖

๖) นางอโนมา ตีทรัพย์ ผู้ช่วยผู้จัดการ ศูนย์การเรียนรู้ประติมากรรมภูมิปัญญาไทย ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โทร. ๐๘ ๑๔๑๓ ๒๖๒๐

๗) นางเรียม โมบาย ผู้ประกอบการร้านค้าสินค้าวัฒนธรรม ลีออคที่ ๖/๑๕ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๘) นางเล็ก สิริปริดาชัย ช่างทำพวงมาลัย ช่อดอกไม้ เครื่องบายศรีสู่ขวัญ เครื่องบูชา วัสดุดอกไม้สด บ้านเลขที่ ๒๒๐/๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โทร. ๐๘ ๖๖๐๗ ๒๙๖๑

ข. เขตจังหวัดสุโขทัย

ผู้ให้ข้อมูลพื้นที่ชุมชน เกี่ยวกับข้าวตอกพระร่วงของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

๑) นายพิษณุ ปานมี ผู้ช่วยนักโบราณคดี (ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย) โทร. ๐ ๕๕๖๙ ๗๓๑๐/๐ ๕๕๖๓ ๓๒๓๖

๒) พระครูสุมนต์ธรรมธาดา เจ้าอาวาสวัดคลองกระเจง หมู่ที่ ๘ ตำบลคลองกระเจง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โทร. ๐๘ ๔๑๗๘ ๒๒๙๕

๓) พระอธิการมีเดช เจ้าอาวาสวัดหนองวังวน ตำบลวังพิณพาท อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โทร. ๐-๘๕๘๗๓-๕๙๒๒

๔) พระอธิการจุมพล โกวิท เจ้าอาวาสวัดจันทโรภาส ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

๕) นายบุญส่ง ธรรมศิวานนท์ อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และไวยาวัจกรวัดโพธาราม อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

๖) นายเหล็ง จันทรฉาย เจ้าของผลิตภัณฑ์ข้าวตอกพระร่วง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

๗) ร้านประเสริฐ แอนติก ศูนย์การเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

๘) นายวิก แสงทอง ประธานสหกรณ์แกะสลักไม้ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ค. เขตจังหวัดอุดรดิตถ์

ผู้ให้ข้อมูลพื้นที่ชุมชน เกี่ยวกับแร่เหล็กน้ำพี้ จังหวัดอุดรดิตถ์

๑) นายไวพจน์ เพ็งเป็น ประธานวิสาหกิจชุมชนเหล็กน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ โทร. ๐๘ ๗๘๔๑ ๒๐๐๕

๒) นางสาวสงกรานต์ คงถาวร พนักงานร้านจำหน่ายวิสาหกิจชุมชนเหล็กน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ โทร. ๐๘ ๗๘๔๑ ๒๐๐๕

๓) พระบัญญัติ สุนตจิตโต พระวิปัสสนาจารย์ประจำวัดน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ โทร. ๐-๙๓๓๑๔-๖๑๖๗

๔) พระยงยุทธ อนุบาลโย วัดมหาธาตุพิชัย ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์ โทร. ๐๘ ๒๑๗๑ ๗๖๙๔

๕) พระอธิการอิทธิพล วรปัญญา เจ้าอาวาสวัดห้วยโป่ง ตำบลหาดจิว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์

๖) พระครูวิโรฒศาสตร์ประดิษฐ์ วัดโพธิ์ชัยศรี ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตถ์

๗) พระครูอภัยพัฒนารณ เจ้าคณะตำบลน้ำพี้ อำเภอน้ำพี้ จังหวัดอุดรดิตถ์

๘) พระอธิการประทีป อภิปัญญา (แสงเทียน) เจ้าอาวาสวัดไผ่ใหญ่ ตำบลป่าเส้า อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์

ประวัติผู้วิจัย

๑. หัวหน้าโครงการวิจัย

- ชื่อ : ผศ.ดร. อภิพัทธ์ วิศิษฐ์ใจงาม
Asst. Pro. Dr. Abhiphat Wisitchai-ngam
- การศึกษา : นธ.เอก, เปรียญธรรม ๔ ประโยค
พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๖
M.A. in Linguistics (University of Nagpur, India), 1988
Ph.D. in Linguistics (University of Nagpur, India), 1997
- ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาอังกฤษ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธพุทธรชินราช
- ที่ติดต่อสถานที่ : วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ทำงาน เลขที่ ๒๑๗ หมู่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
รหัสไปรษณีย์ ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๙ ๑๐๒๙ ๙๗๐๙
E-mat akhonnur55@hotmail.com

๒. ผู้ร่วมโครงการวิจัย

- ชื่อ : นายดำรงค์ มหนิธิวงศ์
Mr. Damrong Mahanithiwong
- การศึกษา : ธรรมศึกษาชั้นเอก
กศ.บ. (ภาษาอังกฤษ) วิทยาลัยวิชาการศึกษาพิษณุโลก, ๒๕๑๔
M.A. in Linguistics (Mahidol University), 1978
- ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาอังกฤษ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธพุทธรชินราช
- ที่ติดต่อสถานที่ทำงาน : วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๒๑๗ หมู่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
รหัสไปรษณีย์ ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๘ ๖๙๒๗ ๔๔๗๑
E-mat damrong02032481@gmail.com

๓. ผู้ร่วมโครงการวิจัย

ชื่อ : นายชุมพต อ่อนทรวง
Mr. Chumphot Onsuang

การศึกษา : นธ.เอก
พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙
M.A. in English (University of Pune, India), 2008

ตำแหน่งปัจจุบัน : รักษาการประจำหลักสูตรและอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาอังกฤษ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธพุทธรชินราช

ที่ติดต่อสถานที่ : วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ทำงาน เลขที่ ๒๑๗ หมู่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
รหัสไปรษณีย์ ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๘ ๙๒๐๘ ๖๑๔๒
E-mat onsuang@hotmail.com

๔. ผู้ร่วมโครงการวิจัย

- ชื่อ : ผศ.สุทัศน์ อาสนาชัย
Asst. Prof. Suthas Arsanachai
- การศึกษา : นธ.เอก, เปรียญธรรม ๔ ประโยค
พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๐
M.A. in Linguistics (University of Mysore, India), 2000
- ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาอังกฤษ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธพุทธรชินราช
- ที่ติดต่อสถานที่ : วิทยาลัยสงฆ์พุทธพุทธรชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ทำงาน เลขที่ ๒๑๗ หมู่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
รหัสไปรษณีย์ ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๙ ๖๒๐๒ ๔๗๑๕
E-mat sutas2016@hotmail.com

๕. ผู้ร่วมโครงการวิจัย

ชื่อ : นายจิรพจน์ ขวัญคง
Mr. Chiraphot Khwankhong

การศึกษา : นธ.เอก
พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๘
M.A. in English (Naresuan University, Phitsanulok), 2007

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาอังกฤษ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

ที่ติดต่อสถานที่ : วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ทำงาน เลขที่ ๒๑๗ หมู่ ๖ ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
รหัสไปรษณีย์ ๖๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๘ ๘๑๖๖ ๘๖๘๒
E-mat chiraphot2@hotmail.com